

LA DIVINA COMMEDIA

DE GODDELIJKE KOMEDIE

DANTE ALIGHIERI
LA DIVINA COMMEDIA

RECATA IN TERZE RIME NEERLANDESI

CON SPIEGAZIONI

E

CENNI STORICI INTORNO AL POETA

DAL

DR GIO. BOHL
AVVOCATO IN AMSTERDAM.

CANTICA PRIMA

L'INFERNO

HAARLEM, W. C. DE GRAAFF.
1876.

Gemalt von Giotto

Gest. v. Wegen, Leipzig

DANTE.

DANTE ALIGHIERI
DE GODDELIJKE KOMEDIE

IN NEDERLANDSCHE TERZINEN VERTAALD

MET VERKLARINGEN

EN

GESCHIEDKUNDIGE AANTEEKENINGEN

NOPENS DEN DICHTER

DOOR

MR JOAN BOHL

ADVOCAAT TE AMSTERDAM

EERSTE LIED

DE HEL

HAARLEM, W. C. DE GRAAFF.

1876.

Gedrukt bij J. F. Haeseker. Haarlem.

DE HEL.

EERSTE ZANG.

INLEIDING.

Dante verhaalt, dat hij in een donker en ondoordringbaar woud verdwaalde en een ganschen nacht daarin omzwierf. Met den dageraad geraakt hij er uit en begint een heuvel te bestijgen, maar een panter, een leeuw en eene wolvin ontmoeten hem en drijven hem terug naar het bosch. Hierop verschijnt Virgilius, die hem bemoedigt en zich aanbiedt om hem door de Hel en het Vagevuur te geleiden; daarna zal Beatrix hem door het Paradijs voeren. Dante volgt Virgilius.

1. Genaderd aan het keerpunt van ons leven,
Geraakte ik in een duister woud aan 't dwalen,
Want 'k had mij op 't verkeerde pad begeven.

Nel mezzo del cammin di nostra vita
Mi ritrovai per una selva oscura,
Che la diritta via era smarrita.

---

1. Het dichtwerk heeft eene zinnebeeldige en eene woordelijke beteekenis. Het woud doelt op de wereld met hare zonde en dwaling en op den mensch met zijne hartstochten. Het midden van den levensweg beteekent het 35e jaar, gelijk Dante in zijn *Convito*, trattato IV cap. 23 aangeeft. Aange-

4. Helaas! hoe moeilijk valt het af te malen,
Dat woud: dat woeste en ongebaande en digte!
Welks heugnis de angst weêr in mijn hart doet dalen!

7. Zóó bitter is 't, dat zelfs de dood schier zwichte:
Maar om het goede, hier vergaard, te ontleden,
Vermelde ik 't ander, dat mijn geest verlichtte.

10. Het heugt mij niet, hoe 'k daar ben ingetreden,
Ik was verzonken gansch in slaap en droomen,
En had, helaas! den waren weg gemeden.

Ahi quanto, a dir qual era, è cosa dura,
Questa selva selvaggia ed aspra e forte,
Che nel pensier rinnova la paura!

Tanto è amara, che poco è più morte:
Ma per trattar del ben ch' i' vi trovai,
Dirò dell' altre cose ch'io v' ho scorte.

I' non so ben ridir com'io v' entrai;
Tant' era pien di sonno in su quel punto,
Che la verace via abbandonai.

---

zien hij half Mei 1265 geboren werd, stelt hij den aanvang zijner tochten in het jubeljaar 1300 en wel in den nacht van 24 op 25 Maart, zijnde die, welke den Goeden Vrijdag vooraf ging. Dante zelf beeldt den mensch af, nog niet onderwezen in de gewijde en ongewijde wetenschappen.

8. Het goede is de kennis van het in de hel gestrafte kwaad, hem door Virgilius getoond.

12. Het italiaansch zegt letterlijk: Ik verliet den Waren Weg, d. i. Jesus, dien de mensch door de zonde verliest. Joan. XIV 6: Ego sum via et veritas et vita: Ik ben de Weg, de Waarheid en het Leven. De slaap beduidt onwetendheid en bewusteloos handelen. Dante weet niet meer, hoe hij in het duistere woud der dwalingen zijns tijds gekomen is.

13. Doch daarna aan eens heuvels voet gekomen,
Ter plaatse waar de grens van 't dal genaakte,
Dat mij den moed had uit het hart genomen,

17. Staarde ik omhoog: en zie, de Dagtoorts blaakte
Des heuvels schouders met haar Zee van stralen,
Die 't regte pad ons altijd kenbaar maakte.

19. Toen ging die martelende vrees wat dalen,
Die tot het diepst der ziele was gedreven,
Geheel den nacht van mijn afmattend dwalen.

22. En hem gelijk, die, naauw, in aêmloos beven,
Der golf ontworsteld, neerzijgt aan de kuste
En weêr den blik het water langs laat zweven,

Ma poi ch'io fui appiè d'un colle giunto,
Là ove terminava quella valle
Che m'avea di paura il cuor compunto,

Guardai in alto, e vidi le sue spalle
Vestite già de' raggi del pianeta,
Che mena dritto altrui per ogni calle.

Allor fu la paura un poco queta,
Che nel lago del cuor m'era durata
La notte, ch'io passai con tanta pièta:

E come quei, che con lena affannata
Uscito fuor del pelago alla riva,
Si volge all' acqua perigliosa, e guata,

---

13. De voet des heuvels: tegenstelling van het dal van zonde en ellende, beteekent den aanvang van een aan God gewijd leven.

16. De Dagtoorts is de Zaligmaker; de stralen beteekenen zijne leer. Die zon doet, met hare zee van stralen, altijd ieder den waren weg tot vrede op aarde en zaligheid in den hemel kennen.

25. Zoo vlood nog eens mijn geest, beroofd van ruste,
Terug om op dat sombre pad te staren,
Waar steeds de dood elks levensfakkel bluschte.

28. Toen, 't matte lijf der korte kalmte ontvaren,
Ging 't langs de glooijing op, in zwijgend hijgen,
Waarbij de voeten pijnlijk werkzaam waren.

31. En zie, als 'k juist de steilte zal bestijgen,
Staat, ligt en vlug, een Panter voor mijne oogen,
Gevlekt van huid, die schier me ineen doet zijgen

34. Voor 't bliksemvuur, zijn strakken blik ontvlogen.
Ja, die mij zelfs den weg zóó kwam versperren,
Dat 'k meer dan eens ten aftocht werd bewogen.

Così l'animo mio, ch'ancor fuggiva,
Si volse indietro a rimirar lo passo,
Che non lasciò giammai persona viva.

Poi, riposato un poco il corpo lasso,
Ripresi via per la piaggia diserta,
Sì che 'l piè fermo sempre era 'l più basso.

Ed ecco, quasi al cominciar dell' erta,
Una lonza leggiera e presta molto,
Che di pel maculato era coperta.

E non mi si partia dinanzi al volto:
Anzi impediva tanto 'l mio cammino,
Ch'io fui per ritornar più volte vôlto.

---

26. Het sombere pad van hartstocht en boosheid, waar steeds de dood: d. i. de zonde, zoowel het licht des verstands en der rede als dat der ziel uitdooft, nl. het geloof ontneemt.

30. Dante wijst aan, hoe zwaar het in den beginne valt uit dwaling en zonde op te staan, om het hart tot God te verheffen.

31. Heerlijke beelden! Bij de eerste poging om terug te keeren van het kwade pad: zoodra de mensch den heuvel van waarheid en deugd wil bestijgen, drijven zijne hartstochten:

37. 't Was 't uchtenduur en schitterend rees van verren
De gulden zon, gelijk in de eerste dagen
De liefde Gods haar schiep, omringd van sterren,

40. Als sprankels, uit zijn hartevuur geslagen.
Ik hoopte dus op 't dier, van huid zoo prachtig,
In 't gunstig tij de zege weg te dragen,

43. Want in dit lieflijk uur voelde ik mij krachtig.
Doch plotsling voel 'k mij weêr door vrees beklemmen
Bij 't opzien tot een Leeuw, die, fier en machtig,

46. Het hoofd omhoog, woest hongrig, niet te temmen,
En wiens gebrul de luchten zelfs deed trillen,
Zich tegen mij ten aanval scheen te stemmen:

Temp' era dal principio del mattino,
E 'l Sol montava'n su con quelle stelle
Ch'eran con lui, quando l'Amor divino

Mosse da prima quelle cose belle;
Sì ch'a bene sperar m'era cagione
Di quella fera alla gaietta pelle,

L'ora del tempo, e la dolce stagione:
Ma non sì, che paura non mi desse
La vista, che m'apparve, d'un leone.

Questi parea che contra me venesse
Con la test' alta, e con rabbiosa fame,
Sì che parea che l'aer ne temesse:

---

drie verscheurende dieren, hem terug. Daar staat de lenige, sluwe, fraai gevlekte panter: de wellust, welken de mensch te ligt hoopt (vers 42) gemakkelijk te zullen overwinnen. Daarna komt de leeuw: de hoogmoed, de heerschzucht, welke vooral den mannelijken leeftijd beheerscht. Eindelijk verschijnt de wolvin: de hebzucht, welke met de jaren toeneemt en zelfs den grijze in hare gierige klauwen houdt. Onder den panter wordt ook wel de nijd verstaan, Vers 74 en 75, zang VI van de Hel.

37—40. De zon gaat in de lente in het sterrenbeeld van

49. En een Wolvin, belast met niet te stillen,
Haar tot geraamte uitmergelende lusten,
Die velen reeds van doodsangst had doen rillen.

52. Dit monster kwam mij thans zoo verontrusten,
Hield zóó mij in haar giergen blik gevangen,
Dat 'k wanhoopte aan 't bereik der hoogste kusten.

55. Als hij, die 't geen hij gaarne zoude erlangen,
In 't uiterste uur zich weder ziet ontnomen,
En stil nu weent bij 's harten klaaggezangen,

58. Zoo deed dat dier mij sidderen en schromen,
Dwong, naådrend, mij tot langzaam rugwaarts tijgen
Naar 't oord, waar 't daglicht kust de wester-zoomen.

Ed una lupa, che di tutte brame
Sembiava carca nella sua magrezza,
E molte genti fe già viver grame.

Questa mi porse tanto di gravezza
Con la paura ch'uscia di sua vista,
Ch'io perdei la speranza dell' altezza.

E quale è quei, che volentieri acquista,
E giugne 'l tempo che perder lo face,
Che 'n tutti i suoi pensier piange e s'attrista;

Tal mi fece la bestia senza pace,
Che venendomi incontro, a poco a poco
Mi ripingeva là dove 'l Sol tace.

---

den Ram op. Volgens eenige oude wijsgeeren en Heilige Vaders is de wereld in dat jaargetijde geschapen.

54. Ik werd moedeloos en wanhoopte aan het bereiken van den staat van genade. Ik meende mij nooit van zonde te kunnen onthouden, dewijl de hartstochten mij beheerschten.

61. Als 'k afwaarts dus naar lager oord moest stijgen
Was een gestalte voor mijn blik gerezen,
Verzwakt, naar 't scheen, door een langdurig zwijgen.

64. Toen 'k in die wijde vlakte staarde op dezen,
„Ontferm u mijner! gilde ik luid hem tegen,
Wie gij ook zijt: òf schim òf menschlijk wezen!"

67. „Geen mensch: 'k ben mensch geweest!" klonk 't
(woord, ontstegen
Aan 's vreemden mond; „mijne ouders zijn gesproten
Uit Mantua, in Lombardij gelegen.

70. „De dag is me onder Julius ontsloten,
Schoon laat; ten tijd der valsche leugengoden
Heb ik te Rome Augustus' gunst genoten.

Mentre ch'io ruinava in basso loco,
Dinanzi agli occhi mi si fu offerto
Chi per lungo silenzio parea fioco.

Quand' i' vidi costui nel gran diserto,
Miserere di me, gridai a lui,
Qual che tu sii, od ombra, od uomo certo.

Risposemi: Non uomo; uomo già fui,
E li parenti miei furon lombardi,
E Mantovani per patria ambedui.

Nacqui *sub Julio*, ancorchè fosse tardi,
E vissi a Roma sotto 'l buono Augusto
Al tempo degli Dei falsi e bugiardi.

---

63. De studie van Virgilius was sinds lang in Italie verwaarloosd. Men hoorde de stem diens dichters niet meer, als ware zij verzwakt.

70. Virgilius verhaalt: „Ik ben ten tijde van Julius Caesar geboren (te Andes bij Mantua in 't jaar 70) doch niet vroeg genoeg om gedurende zijn leven als dichter gekend te worden. Mijn bloeitijd was onder den goeden Keizer Augustus." Toen Julius Caesar vermoord werd, telde Virgilius 25 jaar.

73. „'k Was Dichter, en ik heb mijn lier geboden
'tLot van Anchises' vromen zoon te zingen,
Die na den brand uit Troye was gevloden.

76. „Maar gij, waartoe gekeerd naar 's onspoeds kringen?
Waarom niet eer dien berg des heils bestegen:
Begin en oorsprong aller blijde dingen?"

79. „Zijt gij VIRGILIUS! die bron van zegen,
Wiens stroomen van welsprekendheid ons laven?
Hernam ik, 't hoofd vol diep ontzag genegen;

82. „O, aller Dichtren licht en luister! Staven
Mijn studiën mijn liefde voor uw werken,
Och, dat zij dan me ook thans uw bijstand gaven!

85. „Gij, o mijn Meester, mogt me, als toonbeeld, sterken;

Poeta fui, e cantai di quel giusto
Figliuol d'Anchise, che venne da Troia,
Poi che il superbo Ilïon fu combusto.

Ma tu perchè ritorni a tanta noia?
Perchè non sali il dilettoso monte,
Ch'è principio e cagion di tutta gioia?

O! se' tu quel Virgilio, e quella fonte,
Che spande di parlar sì largo fiume?
Risposi lui con vergognosa fronte.

O degli altri poeti onore e lume,
Vagliami 'l lungo studio, e 'l grande amore,
Che m' han fatto cercar lo tuo volume.

Tu se' lo mio maestro e lo mio autore:

---

79. Virgilius is de vertegenwoordiger van menschelijke wetenschap en verstand.

85. In zijn *Convito* verklaart Dante „*autore*" als „*degno di fede e d'ubbidiënza*"; *geloof en gehoorzaamheid waardig.*" Daarom is de zin hier: „gij zijt mijn toonbeeld."

Uw godenstijl, dien 'k poogde na te streven,
Ontsloot mij vroeg der lettren glorie-perken.

88. „Zie 't dier, waarvoor 'k mij rugwaarts heb begeven:
Verlos me er van, beroemde wijsheidspreider!
Want 't doet mijne aâdren en mijn polsen beven!"

91. „Wees dan u zelf ten beêtren-weg-bereider,
Indien gij deze wildernis wilt vluchten;"
Sprak, daar hij mij zag weenen, mijn geleider.

94. „Dit monster, dat u jamm'ren doet en zuchten,
Duldt nooit een ander stervling op zijn paden,
Maar kwelt hem tot hij zelfs den dood moet duchten.

Tu se' solo colui, da cu' io tolsi
Lo bello stile, che m'ha fatto onore.

Vedi la bestia, per cu' io mi volsi:
Aiutami da lei: famoso saggio,
Ch' ella mi fa tremar le vene e i polsi.

A te convien tenere altro viaggio,
Rispose, poi che lacrimar mi vide,
Se vuoi campar d' esto luogo selvaggio;

Chè questa bestia, per la qual tu gride,
Non lascia altrui passar per la sua via,
Ma tanto lo impedisce, che l' uccide:

---

91. Alleen op den beteren, doch moeilijken weg der boete, dien de Kerkvaders zoo zinrijk *baptismus laboriosus* noemen, kan de mensch het doel bereiken. Hij moet eerst een diep inzicht hebben van de zonde en hare naamlooze ellende (de Hel), en zijne ziel reinigen (het Vagevuur) eerst daarna kan hij het ware geluk op aarde en in den hemel bereiken (het Paradijs).

97. „Een aard, zóó slecht en boos spookt in zijn daden.
Dat elke buit zijn honger doet vermeêren,
Dat niets zijn felle lusten kan verzaden.

100. „Met vele dieren bleef 't sinds lang verkeeren,
Met méér nog zal 't; dan moet de WINDHOND naderen
Die 't grimmig dier van smarte dood laat teren.

103. HIJ zal geen slijk der aard, geen geld vergaderen,
Maar zich met wijsheid, deugd en liefde voeden,
Bij FELTRO zal de stad zijn zijner vaderen.

106. „Hij zal 't verneêrd ITALIE krachtig hoeden,
Waarvoor Camille en Euriaal, gelaten,
Met Nisus en met Turnus grafwaarts spoedden.

Ed ha natura sì malvagia e ria,
Che mai non empie la bramosa voglia,
E dopo 'l pasto ha più fame che pria.

Molti son gli animali a cui s' ammoglia,
E più saranno ancora, infin che 'l Veltro
Verrà, che la farà morir di doglia.

Questi non ciberà terra nè peltro,
Ma sapienza ed amore e virtute,
E sua nazion sarà tra Feltro e Feltro.

Di quell' umile Italia fia salute,
Per cui morio la vergine Cammilla,
Eurialo e Niso e Turno di ferute:

---

101. Hier schijnt eene staatkundige toespeling te zijn en met dezen Windhond Can (hond) Grande della Scalla, Heer van Verona, bedoeld te worden, geboren tusschen Feltro, stadje der Trevische Marken, en Montefeltro in de Romagna. Hij zou aan de bloedige twisten, welke Italie verscheurden, een einde maken. Met den windhond wordt tevens bedoeld de straf, welke de booze hartstochten op de hielen jaagt, gelijk de jagthond, die het roofdier vervolgt en dood bijt.

106. Camilla, Koningin der Volkers en Turnus, vorst der

109. „Hij zal het dier verjagen uit de Staten,
En 't weder in de helle nederstooten,
Waar 't eerst de nijd het uit heeft losgelaten.

112. „'k Heb, u tot heil, gewikt dus en besloten,
Dat gij mij volgt en 'k u tot gids zal strekken
Van hier naar 't eeuwig oord der vloekgenoten,

115. „Wier wanhoopskreten schrik en afschuw wekken,
Van de oude geesten, die steeds vruchtloos smeeken,
Dat nóg een dood hun martling koom voltrekken.

118. „Dan zult ge er zien, die vrede- en hoopvol spreken
In 't Vagevuur „dat ze eens nog 't heil verwachten,
Der zaalgen in de hoogste hemelstreken."

Questi la caccerà per ogni villa,
Fin che l' avrà rimessa nell' Inferno,
Là onde invidia prima dipartilla.

Ond' io per lo tuo me' penso e discerno,
Che tu mi segui; ed io sarò tua guida,
E trarrotti di qui per luogo eterno,

Ov' udirai le disperate strida
Di quegli antichi spiriti dolenti,
Che la seconda morta ciascun grida.

E vederai color che son contenti
Nel fuoco, perchè speran di venire,
Quando che sia, alle beate genti;

Rutuliërs, stierven voor de verdediging, gelijk Eurialius en Nisus, Troyaansche oorlogshelden, voor de verovering van Latium, onder Aeneas.

117. De tweede dood, dien de verdoemden verlangen, is die der ziel: de volstrekte vernietiging.

121. „En zoo ook gij, verrukt, daarheen zult trachten,
Verschijne hiertoe een meer waardig wezen,
Dat u, zoodra ik afscheid neem, zal wachten.

124. „Want de Opperheer, in luister onvolprezen,
Duldt niet, daar ik zijn wet nooit heb beleden,
Dat u door mij zijn rijk worde aangewezen.

127. „Hij stiert 'tHeelal: heerscht dáár sinds de eeuwigheden:
Dáár is zijn stad: zijn troon dáár opgeslagen.
Gelukkig hij, dien God daar in laat treden!"

130. „O, bij dien God, dien ge in uwe aardsche dagen,
Niet kennen mogt, steun, Dichter! steun mijn streven:
— Dit kwaad te ontvlieden en de grootre plagen!

Alle qua' poi se tu vorrai salire,
Anima fia a ciò di me più degna:
Con lei ti lascerò nel mio partire;

Chè quell' Imperador, che lassù regna,
Perch' io fui ribellante alla sua legge,
Non vuol che 'n sua città per me si vegna.

In tutte parti impera, e quivi regge:
Quivi è la sua cittade, e l' alto seggio:
O felice colui, cu' ivi elegge!

Ed io a lui: Poeta, i' ti richieggio
Per quello Iddio che tu non conoscesti,
Acciocch' io fugga questo male, e peggio,

---

122. Virgilius d. i. wereldsche wetenschap en wijsbegeerte kunnen, en dan nog slechts met medewerking van Gods genade, hel en vagevuur aanwijzen. Maar de door de Openbaring bestierde wetenschap, de theologie, benevens de volmakende genade (gratia perficiens) kan naar het Paradijs geleiden. Deze wordt voorgesteld als Beatrix: Dante's geliefde.

132. Dat van in het woeste woud der zonde en dwaling om

133. „Geleid mij naar de plaats, door u beschreven,
Laat mij Sint Petrus' poort en 't oord betreden,
Waar zij zijn, die in eeuwge droefheid leven!"

136. Toen ging hij voor; en 'k drukte zijne schreden.

Che tu mi meni là dov' or dicesti,
Sì ch'io vegga la porta die san Pietro,
E color che tu fai cotanto mesti.

Allor si mosse: ed io gli tenni dietro.

---

te doolen, en de grootere ramp der toekomstige veroordeeling.

134. De poort van St. Petrus bevindt zich in het Vagevuur als afbeeldsel van boete en vergeving van zonden. Men gaat door haar ten hemel.

TWEEDE ZANG.

DE AFTOCHT.

Dante roept de zanggodinnen aan en deelt Virgilius daarna zijne bezwaren tegen den tocht mede. Hij vreest, dat de kracht hem zal ontbreken. Hij wijst er op, dat alleen een Aeneas en een Paulus de eeuwige gewesten mogten bezoeken en acht zich zulk eener eer onwaardig. Virgilius antwoordt, dat Dante op hemelsche bescherming mag vertrouwen, Dante vat moed en volgt zijne gids zonder nader bedenken.

1. De dag vlood heen; de scheemring, die zich spreidde,
Onthief de wezens, die op aarde leven,
Van 't harde zwoegen, en slechts ik bereidde

4. Mij tot dien strijd, waartoe ik werd gedreven,
Zoo met den weg als met het mededoogen,
En dien mijn geest getrouw zal wedergeven.

Lo giorno se n' andava, e l'aer bruno
Toglieva gli animai, che sono in terra,
Dalle fatiche loro; ed io sol uno

M'apparecchiava a sostener la guerra
Sì del cammino e sì della pietate,
Che ritrarrà la mente, che non erra.

---

5. Het medelijden met de verschrikkelijke ellenden, welke hij in de hel zal aanschouwen.

7. O, Musen! o Genie! steunt thans mijn pogen!
Herinring! die wat 'k waarnam mogt berigten,
Uw adel zal hier 't licht zijn mijner oogen.

10. 'k Ving aan: „o dichter, die mij voor kwaamt lichten,
Zie, of voldoende sterkte mij zal schooren,
Eer gij mijn voet ten hoogen tocht zult rigten.

13. „Gij zegt dat Silvïus' vader werd verkoren,
Met stof bekleed in de eeuwge woôn te dringen
En daar als mensch der schimmen taal te hooren;

16. „Maar zoo de Schrik van al wie kwaad begingen
Hem gunstig was, ter wil der grootsche krachte,
Welke eens uit hem onsterflijk zou ontspringen,

19. „Dan is 't den wijze een waardige gedachte,

O Muse, o alto ingegno, or m'aiutate:
O mente, che scrivesti ciò ch'io vidi,
Qui si parrà la tua nobilitate.

Io cominciai: Poeta, che mi guidi,
Guarda la mia virtù, s'ell' è possente,
Prima ch' all' alto passo tu mi fidi.

Tu dici, che di Silvio lo parente,
Corruttibile ancora, ad immortale
Secolo andò, e fu sensibilmente:

Però, se l'Avversario d'ogni male
Cortese i fu, pensando l'alto effetto
Ch'uscir dovea di lui, e'l chi, e'l quale;

Non pare indegno ad uomo d'intelletto:

---

13. De Troyaan Aeneas had Silvius tot zoon en Anchises tot vader.

16. God: het was niet geoorloofd, in het stoffelijk hulsel van den zondigen mensch, de eeuwige gewesten te betreden.

Dat Hij gewijd werd in de hemelchooren
Tot Vader van 't beroemd Romeinsch geslachte.

22. „Rome en haar Rijk — de waarheid doe zich hooren! —
Zijn, voor des grooten Petrus' Plaatsbekleeder,
Toen reeds ten Heilgen zetel uitverkoren;

25. „En op dien tocht, dien Uwe harp zoo teeder
Bezong, vond hij van eigen zegepralen
En 's Pausen Magt begin en oorzaak weder.

28. „'T VERKOREN VAT ging in de hemelzalen,

Ch'ei fu dell' alma Roma e di suo impero
Nell' empireo ciel per padre eletto:

La quale e'l quale (a voler dir lo vero)
Fur stabiliti per lo loco santo,
U' siede il successor del maggior Piero.

Per questa andata, onde gli dai tu vanto,
Intese cose che furon cagione
Di sua vittoria e del Papale ammanto.

Andovvi poi lo Vas d'elezione,

---

20. Aeneas bezocht zijn vader in de geestenwereld. Deze voorspelde hem de grootheid van Rome.

25—27. Virgilius verhaalt, in het VIe Boek van zijn Aeneïs, de toespraak van Anchises aan zijn zoon. „Pius Aeneas", noemt hem Virgilius wegens zijne kinderlijke gehechtheid en eerbied jegens zijn vader. Die liefde maakt Aeneas waardig om den grondlegger te worden van het wereld beheerschende, Romeinsche rijk. God echter, zegt Dante, heeft Rome alleen tot die grootheid geroepen, dewijl Hij haar en haar gebied bestemde tot de Heilige plaats, waar de Pausen moesten zetelen.

28 De Apostel Paulus wordt hier bedoeld, *Actus Apostol.* IX: 15: „Vade quoniam Vas Electionis est mihi iste: Ga henen, want deze is Mij een *Uitverkoren vat*", (Mr. Lipman vertaalt: *werktuig*.) Gelijk de Apostel in zijn IIen Brief aan de Korin-

't Geleidend licht van dat Geloof vermeêren,
Welks stralen dalen in Gods voorportalen.

31. „Maar ik? Wie duldt mijn tocht naar de eeuwge sferen?
'k Ben Paulus noch Aeneas — en geen ander
Noch ik zelf zal mij daartoe waardig eeren.

34. „En hierom, vrees ik, waâr de reis niet schrander,
Zoo 'k haar bestond. Doch beter dan mijn woorden
Zegt dit uw geest, o wijze medestander!"

37. Als hij, wien andere gedachten stoorden
In 't vroeger plan, en die 't zóó gansch liet varen,
Dat de eerste schreên hem zelfs niet meer bekoorden;

40. Zoo bleef ik roerloos op die steilte staren,

Per recarne conforto a quella fede,
Ch'è principio alla via di salvazione.

Ma io perchè venirvi? o chi 'l concede?
Io non Enea, io non Paolo sono:
Me degno a ciò nè io nè altri crede.

Perchè, se del venire i' m' abbandono,
Temo che la venuta non sia folle:
Se' savio, e intendi me' ch' io non ragiono.

E quale è quei che disvuol ch'e'volle,
E per nuovi pensier cangia proposta,
Sì che dal cominciar tutto si tolle;

Tal mi fec' io in quella oscura costa:

---

thiërs hoofdst. 12 verhaalt, is hij opgenomen in den derden hemel. — Het Geloof is het licht, dat den mensch den weg tot God wijst, gelijk de Ster de drie Koningen tot den stal van Bethlehem geleidde, waar de Zaligmaker zich aan hen openbaarde. Zonder geloof geen kennis van God, dus ook geen zaligheid.

Wijl 'k mij bezinnend, voor die tochten schrikte,
Die in 't begin zoo snel besloten waren.

43. „Indien 'k Uw woorden juist verstond en wikte;
— Dus kwam des edelaarden schim mij leeren —
Dan is het blooheid, die uw ziel omstrikte;

46. „Zij toch weet vaak den mensch zoo te overheeren,
Dat hij weêr afziet van een eervol streven,
Als 't dier, dat valsche vrees van 't pad doet keeren.

49. „Opdat gij van die angsten wordt ontheven,
Zal 'k u verklaring van de deernis geven,
Die mij het eerste tot u heeft gedreven.

52. „'k Was onder hen, die steeds in twijfel zweven; —

Per che, pensando, consumai l'impresa,
Che fu nel cominciar cotanto tosta.

Se io ho ben la tua parola intesa,
Rispose del magnanimo quell'ombra,
L'Anima tua è da viltate offesa;

La qual molte ftate l' uomo ingombra
Si, che da onrata impresa lo rivolve,
Come falso veder bestia quand' ombra.

Da questa tema acciocchè tu ti solve,
Dirotti perch'io venni, e quel ch'io intesi
Nel primo punto che di te mi dolve.

Io era intra color che son sospesi,

---

52. Zij, die in twijfel zweven, zijn de deugdzame heidenen. Deze bevinden zich in eene plaats, welke niet tot den hemel behoort, maar ook geenszins regtstreeks tot de hel, ofschoon dan in den kring der laatste opgenomen. Vgl. Zang IV. Zij zweven tusschen hemel en hel in twijfel. Daarheen kwam Beatrice om Virgilius aan te sporen, Dante ter hulp te ijlen.

Daar riep me een vrouw, zóó schoon vol heilgen luister,
Dat ik haar bad, mij haar bevel te geven;
55. „De Ster zelfs scheen bij 't licht van Háár oog duister;
En met eene englenstem in hare woorden,
Sprak zij mij aan, in 't liefelijkst gefluister:
58. „O, eêdle geest der Mantuaansche boorden,
Wiens roem nog steeds de wereld blijft vervullen,
En eeuwig vullen zal — tot de uiterste oorden.
61. „Mijn vriend, dien de onspoedsnevelen omhullen,
Ziet op de helling zóóveel hinderpalen,
Dat de angsten hem van 't pad verdrijven zullen;
64. „Ja, 'k ducht, hij raakte reeds zóó ver aan 't dwalen,

E donna mi chiamò beata e bella,
Tal che di comandare i' la richiesi.

Lucevan gli occhi suoi più che la Stella:
E cominciommi a dir soave e piana,
Con angelica voce in sua favella:

O anima cortese Mantovana,
Di cui la fama ancor nel mondo dura
E durerà quanto 'l mondo lontana,

L'amico mio, e non della ventura,
Nella deserta piaggia è impedito
Sì nel cammin, che vôlto è per paura;

E temo che non sia già sì smarrito,

---

55. De Ster hier bedoeld is de Morgenster. Volgens anderen de Zon.

58. Andes, de geboorteplaats van Virgilius, ligt op de grens van Mantua. Vgl. Zang I: 70.

61. Mijn vriend Dante. Beatrix stierf in haar 25e jaar, zonder met Dante te zijn gehuwd geweest. Hij werd door dien vroegen dood tot in het diepst der ziel getroffen, en hield niet op de geliefde zijner jeugd te betreuren.

Dat 'k ligt te laat te zijner hulpe dale,
— Naar luid altans der hemelsche verhalen —

67. „Sta op en dat Uw schitterende tale,
En 't geen hij nóg behoeft om 't kwaad te vlieden,
Hem zóó sterk, dat de troost me in 't harte strale.

70. „Ik ben Beatrix, die u kom gebieden;
'k Daal uit een oord, waarheen 'k verlang te keeren,
De liefde dreef me en doet me u dit bedieden.

73. „Zoodra 'k weêr staan zal voor den troon mijns Heeren,
Wil 'k uwer vaak in lof bij hem gedenken."
Toen zweeg ze en 'k sprak: „O Vrouw, die wij vereeren,

76. „Om deugden, die den mensch den voorrang schenken,

Ch'io mi sia tardi al soccorso levata,
Per quel ch' i' ho di lui nel cielo udito.

Or muovi, e con la tua parola ornata,
E con ciò ch'è mestieri al suo campare,
L' aiuta sì, ch'io ne sia consolata.

I' son Beatrice, che ti faccio andare;
Vengo di loco ove tornar disio;
Amor mi mosse, che mi fa parlare.

Quando sarò dinanzi al Signor mio,
Di te mi loderò sovente a lui.
Tacette allora; e poi comincia' io:

O donna di virtù, sola per cui

---

67. Het kalme woord der rede, dat door de theologie met hemelschen luister omgeven, den dwalenden mensch tot inkeer brengt, zoodat zelfs de hemelen zich daarover verblijden.

70. Schier overtollig op te merken, dat voor de zelfde persoon de namen Beatrice, Beatrix en Beatrijs passen.

76. Dit ziet op de theologie, welke Beatrix vertegenwoordigt. Zij volmaakt den mensch, schenkt hem de waardigheid en kracht, welke hem boven al het ondermaansche doet uitmunten.

Op al wat door dien hemel wordt omsloten,
Dien kleinre kringen vatten. Uwe wenken

79. „Zijn mij bevelen, die mijn heil vergrooten;
Zoodat 'k hun snelst volvoeren traag zou achten;
Genoeg, dat 'k weet wat door u word' besloten.

82. „Maar hoe wist ge u voor d' aftocht niet te wachten
Naar 't middelpunt, zoo gruwzaam, hier beneden,
Uit 't maatloos ruim, waarheen 'k u weêr zie smachten?"

85. „Daar gij 't zoo innig wenscht, zal 'k, op uw beden,

L' umana spezie eccede ogni contento
Da quel ciel, c' ha minor li cerchi sui:

Tanto m'aggrada il tuo comandamento,
Che l' ubbidir, se già fosse, m' è tardi;
Più non t' è uopo aprirmi 'l tuo talento.

Ma dimmi la cagion, che non ti guardi
Dello scender quaggiuso, in questo centro,
Dall' ampio loco ove tornar tu ardi.

Da che tu vuoi saper cotanto addentro,

---

78. Kringen, welke steeds enger worden, omgeven ten laatste de wereld. De hemel der hemelen: het Empyreum, is de zetel Gods, de van licht vervulde, onbewegelijke kring, welke het gansche heelal omvat. Daarin beweegt zich eerst het primum mobile, vervolgens de kring der vaste sterren, daarna die der planeten en dan de kring der maan. Elke kring is weder enger, dan hare voorgaande. Dante drukt in een paar woorden het hemelstelsel van Ptolomeus uit.

83. Het middelpunt is de hel. Zij is een trechter, welke zich in het hart der aarde bevindt, en welker uiterste spits in het midden der aarde ligt en bijgevolg het middelpunt van het heelal vormt. Hier is dus eene nauwkeurige en volmaakt juiste tegenstelling tusschen het maatloos ruim (der hemelen) en het middelpunt (der aarde), m. a. w. tusschen Hemel en Hel.

Hernam zij; u volgaarne in 't kort verhalen,
Wat me onbevreesd deze oorden deed betreden.

88. „Slechts datgeen moet de vrees in 't hart doen dalen,
Wat macht heeft ons een booze ramp te brengen,
Al 't ander niet — dat heeft voor ons geen kwalen.

91. „Door Zijn genade wilde God gehengen,
Dat nooit uw diepe ellende mij kan schaden,
De vlam van dezen brand mij nooit kan zengen.

94. „Ten hemel troont een Vrouwe vol genaden,

Dirotti brevemente, mi rispose,
Perch' i' non temo di venir qua entro.

Temer si dee di sole quelle cose,
C' hanno potenza di fare altrui male:
Dell' altre no, che non son paurose.

Io son fatta da Dio, sua mercè, tale,
Che la vostra miseria non mi tange,
Nè fiamma d' esto incendio non m' assale.

Donna è gentil nel ciel, che si compiange

---

93. Virgilius toefde in de voorhel, waar nog geen vuur is. Beatrice doelt dus op het brandend verlangen om God te aanschouwen, dat de verworpelingen der Voorhel verteert, zonder eenige hoop, het ooit te kunnen voldoen.

94. De Moeder Gods Maria, die door Dante diep vereerd werd. Zij is de verpersoonlijking der Goddelijke Barmhartigheid. Zij vertegenwoordigt de Voorkomende Genade (gratia praeveniens), welke den eersten, geheel onverdienden drang tot bekeering in den zondaar stort. Zij bewerkt, gelijk de H. Thomas van Aquino uitdrukt, dat de mensch genezen wordt (ut sanetur). Daarom kon Dante dan ook zeggen, dat zij het vonnis breekt, uitgesproken over het kwaad: d. i. de straf der zonde door boete en bekeering wegneemt.

Die 't kwaad betreurt, waarheen ik u wil zenden,
En 't vonnis breekt, waarmede 't wordt beladen.

97. „'t Behaagde Haar tot Lucie zich te wenden.
„Gedenk, sprak zij; den doodsnood uws getrouwen,
'k Beveel hem u, opdat zijn smarten enden."

100. „En Lucia, de zachtste van de vrouwen,
Stond ijlings op, om zich tot mij te keeren
Naast Rachel, diep verzonken in beschouwen.

Di questo impedimento, ov' io ti mando,
Sì che duro giudicio lassù frange.

Questa chiese Lucia in suo dimando,
E disse: Ora abbisogna il tuo fedele
Di te, ed io a te lo raccomando.

Lucia, nimica di ciascun crudele,
Si mosse, e venne al loco dov' i' era,
Che mi sedea con l' antica Rachele:

97—100. Lucia is de bekende martelares van Syrakuse. Dante vereerde haar bijzonder, en wordt daarom haar „getrouwe" genoemd. Zij is de patrones voor de oogziekten en in geestelijken zin verlicht zij den blinden mensch der dwaling en zonde. De moeder Gods: Gratia praeveniens, rigt zich tot Lucia, dewijl deze de werkende en medewerkende Genade (gratia operans et cooperans) voorstelt, welke bewerkt, dat de mensch het goede wil (ut bonum velit) en dit ook inderdaad doe (ut bonum, quod vult, efficienter operetur) daarom wordt van haar gezegd, dat zij de zachtste der vrouwen of de vijandin van alle hardheid is. De zachtmoedigheid is het eenige middel om de verstoktheid des harten te breken; zij is het schoonste sieraad der vrouw: haar uitsluitend wapen.

102. Rachel, de dochter van Laban, de vrouw van den aartsvader Jacob, en als zoodanig de stammoeder van Israel, gelijk aangeduid Mattheus II: 12: „Rachel beweende hare kinderen en wil niet vertroost worden, omdat zij niet zijn." Zij is in het Oude Testament het beeld van het Beschouwende Leven,

103. „Beatrix! riep ze; o ware lof des Heeren!
Waarom uw minnaar niet ter hulp gevlogen,
Die 't wufte volk verliet om u slechts te eeren?

106. „Wordt uw gehoor niet door zijn klacht bewogen?
Ziet gij den dood niet, dien hij moet bestrijden
In kolken, die méér dan de zee vermogen?"

109. „Nooit was een mensch op aard zóó vlug in 't mijden
Van schâ, noch ooit zoo snel om winst te halen,
Als ik, toen zij die toesprak mij kwam wijden,

Disse: Beatrice, loda di Dio vera,
Chè non soccorri quei che t' amò tanto,
Ch' uscío per te della volgare schiera?

Non odi tu la pièta del suo pianto?
Non vedi tu la morte, che 'l combatte
Su la fiumana, onde 'l mar non ha vanto?

Al mondo non fur mai persone ratte
A far lor pro, ed a fuggir lor danno,
Com' io dopo cotai parole fatte,

---

dat tot den hoogsten trap der volmaaktheid voert. Daarom zit zij naast Beatrix: de H. Godgeleerdheid.

103. Beatrix eindelijk is de Volmakende genade (Gratia perficiens), welke bewerkt, dat de mensch in het goede volhardt en de hemelsche heerlijkheid verwerft (ut perseveret in bono et ad gloriam perveniat). Zie over de genaden: S. Thom. de Aquino, Summa Theolog. Pars. II. 1 Questio II et III.

108. De kolken der zondige hartstochten zijn den mensch gevaarlijker dan de rampen en stormen der levenszee. Uit het hart komen de booze begeerten. Matth. XV: 19. — De gevaren, welke Dante in het woud der dwaling te bestrijden had, vergelijkt hij met de beroeringen der waterkolken, welke die van den oceaan overtreffen. Zedelijk en feitelijk volkomen juist.

109. Zoodra het zijn stoffelijk belang geldt, toont de mensch den ijver, welken hij aan zijn oneindig hoogere geestelijke

112. „Om van mijn zaalgen zetel af te dalen,
In vol vertrouwen op uw wijze reden,
Die u en de uwen steeds met roem omstralen.

115. „Nadat de heilge mij dit had beleden,
Sloeg zij de schittrende oogen op, in tranen,
En daarom spoedde ik heen met sneller schreden.

118. „Zoo kwam ik tot u, krachtens haar vermanen,
En 'k heb u van dat gruwzaam dier ontslagen,
't Welk u weêrhield uw pad berg-op te banen.

Venni quaggiù dal mio beato scanno,
Fidandomi nel tuo parlare onesto,
Ch' onora te e quei ch' udito l' hanno.

Poscia che m' ebbe ragionato questo,
Gli occhi lucenti, lagrimando, volse:
Per che mi fece del venir più presto.

E venni a te così, com' ella volse:
Dinanzi a quella fiera ti levai,
Che del bel monte il corto andar ti tolse.

---

belangen niet wijdt. Ook vermaning! De sterveling zij zoo bezorgd voor zijn eeuwig welzijn, als hij in den regel voor zijn tijdelijk is.

113. De drie gezegende Vrouwen hebben elkander afgevaardigd: nl. Maria: de Voorkomende Genade, Lucia: de verlichtende, en deze Beatrix: de volmakende genade. Beatrix verlaat, als de H. Godgeleerdheid, den hemel om tot Virgilius te komen: den vertegenwoordiger der menschelijke rede. Uitstekend duidt Dante hier aan, dat de Genade zich tot het natuurlijk Verstand en de menschelijke Wetenschap wendt om beiden te verlichten en leven te schenken. Zonder de bovennatuurlijke genade geraakt onze Rede op het dwaalspoor. Dat bewees zoowel de eeuw van Dante als de XIXe het iederen dag leert. De wijze rede van Virgilius, welke hem en degenen, die hem hooren, met roem omgeeft, is de taal der door de theologie geleide filosofie.

121. „Wat deert u dus? Waarom, waarom vertragen?
Waartoe moet 'k lafheid in uw hart aanschouwen?
Waarom niet stout en wakker u gedragen,

124. „Daar toch die drie Gezegendsten der Vrouwen
In 't Hemelshof haar zorg voor u vergrooten,
En u mijn taal een heilstaat mag ontvouwen."

127. Gelijk de bloempjes, die, gebogen en gesloten
Door nachtvorst, straks van 't licht der zon beschenen
Ten herbloei op haar stengel weêr ontsproten,

130. Zoo was mijn moedeloosheid dra verdwenen,
Daar eêdle fierheid in mijn ziele welde,
En 'k sprak, als hij, die nieuwe kracht mogt leenen:

133. „Barmhartig zij, die mij ter hulpe snelde!
Goedgunstig gij, die daâdlijk wildet hooren
Naar 't Woord der Waarheid, dat de heilge u meldde!

Dunque che è? perchè, perchè ristai?
Perchè tanta viltà nel cuore allette?
Perchè ardire e franchezza non hai?

Poscia che tai tre donne benedette
Curan di te nella corte del cielo,
E 'l mio parlar tanto ben t' impromette?

Quale i fioretti dal notturno gielo
Chinati e chiusi, poi che 'l Sol gl'imbianca,
Si drizzan tutti aperti in loro stelo;

Tal mi fec' io di mia virtude stanca,
E tanto buono ardire al cor mi corse,
Ch' io cominciai, come persona franca:

O pietosa colei che mi soccorse,
E tu cortese, ch' ubbidisti tosto
Alle vere parole che ti porse!

---

126. Virgilius: het menschelijk Verstand, is de gids tot het tijdelijk geluk; gelijk Beatrice tot de eeuwige zaligheid.

136. „Gij mogt zóo door uw taal mijn hart bekooren,
Dat 'k nu verlang met u die reis te maken,
Ja, daartoe weêr bereid ben, als te voren.

139. „Ga! riep ik; en, als door één wil bewogen,
Zij, Meester, Heer en Gids, door ons gehandeld!"
— En 'k ben, nadat hij was vooruit getogen,

142. Ook 't diepe en woeste woudpad ingewandeld.

Tu m' hai con desiderio il cor disposto
Sì al venir con le parole tue,
Ch' io son tornato nel primo proposto.

Or va', chè un sol volere è d' ambedue:
Tu duca, tu signore, e tu maestro.
Così gli dissi; e poichè mosso fue,

Entrai per lo cammino alto e silvestro.

DERDE ZANG.

POORT EN VOORPORTAAL DER HEL.

Zij komen aan de poort der hel, waar Dante een vreeselijk opschrift leest. Zij treden haar binnen en vinden in het portaal de engelen, die bij den opstand van Lucifer zich onzijdig hielden. Met dezen zijn de laauwen en tragen vermengd, die zich noch door goed noch door kwaad onderscheidden. Virgilius en Dante komen vervolgens aan de rivier Acheron, waar de demon Charon de verdoemden overvoert naar de eigenlijke hel: de eeuwige duisternissen, vuur en ijs. De aarde beeft, storm en bliksem schieten los en Dante valt bewusteloos.

1 DOOR MIJ GAAT M' IN DE STAD DER JAMMERKLACHTE;
DOOR MIJ GAAT M' IN HET WEE, DAT DE EEUWEN TARTE;
DOOR MIJ GAAT M' ONDER 'T REDDELOOS GESLACHTE.

PER ME SI VA NELLA CITTA DOLENTE;
PER ME SI VA NELL' ETERNO DOLORE;
PER ME SI VA TRA LA PERDUTA GENTE.

---

1. De negen eerste versen vormen het opschrift boven de poort der hel. Dante laat daarin de poort zelve spreken.

2. Letterlijke overeenstemming met de woorden des Heeren, Matth. XXV: 46. Et ibunt hi in supplicium eternum: En dezen zullen gaan in de eeuwige pijn.

4. REGTVAARDIGHEID BEWOOG MIJNS-SCHEPPERS HARTE:
DE MACHT, DE WIJSHEID ZONDER EVENAREN,
EN DE EERSTE LIEFDE STICHTTE ME IN DE SMARTE.

7. DE VOOR MIJN TIJD GESCHAPEN DINGEN WAREN
VOOR DE EEUWIGHEID—OOK IK MOET EEUWIG LEVEN:
LAAT ALLE HOOP, GIJ, DIE MIJ INTREEDT, VAREN.

GIUSTIZIA MOSSE 'L MIO ALTO FATTORE:
FECEMI LA DIVINA POTESTATE,
LA SOMMA SAPIENZA, E 'L PRIMO AMORE.

DINANZI A ME NON FUR COSE CREATE,
SE NON ETERNE, ED IO ETERNO DURO:
LASCIATE OGNI SPERANZA, VOI CH' ENTRATE.

---

4. Indien God het kwaad niet strafte; Hij zou onregtvaardig zijn. De goddelijke regtvaardigheid was de zedelijke oorzaak van het ontstaan der hel.

6. In twee regels wordt hier de schepping der hel, door de H. Drievuldigheid medegedeeld. De Macht beteekent den Vader en Schepper; de Wijsheid den Zoon, die ook de Wijsheid van den Vader genoemd wordt, en de Liefde den H. Geest, den band der liefde tusschen Vader en Zoon. De Hel is het vreeselijkst bewijs van Gods Almagt. Zij staaft zijne ongeëvenaarde Wijsheid: zonder straf des kwaads geen hemel- noch wereldorde. Zij overtuigt van Zijne Liefde voor de Regtvaardigheid en de Regtvaardigen. Die liefde is de eerste, de hoogste, de verhevenste, dewijl zij boven de liefde tot het stoffelijk schepsel staat. Hoe het den Vader ook smartte zijn kind te moeten straffen: de Liefde tot het Regt eischt de straf.

7. Alleen de onvergankelijke hemelen en de engelen bestonden vóór de hel, welke tot straf huns afvals gesticht werd, overeenkomstig de woorden des Zaligmakers, Matth. XXV: 41. „Discedite a me, maledicti, in ignem eternum, qui paratus est diabolo et angelis eius; Gaat weg van mij, vervloekten, in het eeuwig vuur, dat den duivel en zijnen engelen bereid is." — Toen Lucifer met zijne legers tegen God opgestaan was, werden allen in het hart der aarde nedergeslingerd en Lucifer kreeg zijne plaats

10. Die woorden zag 'k in sombre kleur geschreven
Ter kroonlijst eener poort, waarom 'k verklaarde:
„Hun harde zin, o Meester, doet mij beven!"

13. En 't antwoord dat zijn wijsheid me openbaarde,
Klonk: „Hier betaamt het niet meer iets te schromen,
Gedood zij hier de wankelmoed der aarde.

16. „Wij zijn ter plaats, waarvan 'k u sprak, gekomen:
Waar ge op de lijdensvolle schaar zult staren,
Wie 't hoogste Goed der Kennis werd ontnomen."

19. Nadat zijn hand zich aan mijn hand kwam paren,
Zijn heldre blik mij sterkte om niets te duchten,
Bragt hij me in de oorden, die verborgen waren.

Queste parole di colore oscuro
Vid' io scritte al sommo d' una porta:
Perch' io: Maestro, il senso lor m' è duro.

Ed egli a me, come persona accorta:
Qui si convien lasciare ogni sospetto;
Ogni viltà convien che qui sia morta.

Noi sem venuti al luogo ov' io t' ho detto
Che vederai le genti dolorose,
C' hanno perduto 'l ben dell' intelletto.

E poi che la sua mano alla mia pose
Con lieto volto, ond' io mi confortai,
Mi miso dentro alle segrete cose.

---

juist in het middelpunt (Vgl. Z. H. 83). In weinig woorden schetst de groote florentijnsche Meester oorsprong en bestemming der hel, tijd en plaats van haar ontstaan.

12. Hierin ligt de vraag: „Indien ik de hel binnenga, hoe zal ik haar ooit weder kunnen verlaten?"

18. Het hoogste goed der kennis: namelijk God, die de eeuwige waarheid is.

22. En ruwe gillen, weegeklaag en zuchten,
Die reeds bij d' aanvang mij tot tranen dringen,
Weergalmden hier door starrenlooze luchten.

25. Verscheiden talen, gruwbre sprekerskringen,
Hier lijdenswoorden, kreten vol van woede,
Daar stemmen, scherp en dof, en handenwringen

28. Verwekten een geraas, dat, nimmer moede,
Hier rondgierde in deze eeuwig zwarte dampen,
Als 't zand, dat voor de orkanen opwaarts spoedde.

31. En ik, wiens hoofd met dwaling had te kampen,
Vroeg: „Wat, o meester, hoor ik? Welk geslachte
Blijkt zóó verwonnen door zijn lijdensrampen?"

Quivi sospiri, pianti ed alti guai
Risonavan per l'aer senza stelle,
Per ch'io al cominciar ne lacrimai.

Diverse lingue, orribili favelle,
Parole di dolore, accenti d'ira,
Voci alte e fioche, e suon di man con elle,

Facevano un tumulto, il qual s'aggira
Sempre in quell' aria senza tempo tinta,
Come la rena quando 'l turbo spira.

Ed io, ch'avea d'error la testa cinta,
Dissi: Maestro, che è quel ch'i'odo?
E che gent' è, che par nel duol sì vinta?

---

22. *„alti guai: ruwe gillen"* *guaio* is eigenlijk het gehuil van den door een geweldigen slag plotseling getroffen hond.

25. „Verscheiden talen." Dante doet hier wel onderscheiden, waaruit het helsch geraas bestaat: in verschillende vreeselijke geluiden uit zich de razernij der verdoemden. Met de sprekerskringen worden de gesprekken aangeduid, waarin zij elkander vervloeken.

27. „Suon di man: geluiden der handen," beteekent alle wijzen, waardoor woede en smart zich met de handen uit: door

34. „Die bittere uiting van de droefste klachte
Is 't vreeslijk lot van al die hopeloozen,
Wier leven naar geen lof noch schande trachtte.

37. „Zij zijn vermengeld met dat koor van boozen:
Dier engelen, die wel geen oproer wekten,
Maar, God ontrouw, hun eigen standpunt kozen.

Ed egli a me: Questo misero modo
Tengon l'anime triste di coloro,
Che visser senza infamia e senza lodo.

Mischiate sono a quel cattivo coro
Degli angeli, che non furon ribelli,
Nè fur fedeli a Dio, ma per sè foro.

---

zich tegen het voorhoofd te slaan, door op de borst te kloppen enz. De schilderachtige uitdrukking der Nederlandsche taal „de handen wringen" geeft het best de bedoeling van Dante weder, dewijl zij wanhoop, verdriet, radeloosheid, droefheid en angst teekent.

36. Hier wonen de laauwen, die een gruwel zijn in de oogen des Heeren. Dante let op het Boek der Openbaring III: 15 en 16: »Ik weet uwe werken, dat gij noch koud zijt, noch heet: och, of gij koud waart of heet! Zoo dan omdat gij laauw zijt, en noch koud noch heet, zal ik u uit mijnen mond spuwen."

37—39. Toen Lucifer met de zijnen tegen God opstond, bleven een aantal engelen onzijdig. Zij streden niet onder Michaël met de door God afgezondene engelen, en boden ook geen hulp aan den oproerling. Zij wilden afwachten, wie overwinnaar zou zijn, om zich bij dezen aan te sluiten. Dat verachtelijk koor biedt onze wereld steeds aan. Velen zien wel, aan welke zijde het Regt is, maar zij wachten zich hiervoor partij te kiezen, want...misschien zegeviert het onregt, en dan gebied hun belang, dat de overwinnaar hun minstens de verdediging der goede zaak niet kunne verwijten. Deze gewaande voorzichtigen beseffen niet, dat zij reeds daardoor de onafwendbare straf beloopen, gesteld op het verzuim van den duren pligt: den strijd voor Regt en Waarheid.

40. „Verjaagd, opdat zij niet den hemel vlekten,
Heeft hen de diepe hel ook niet ontvangen;
Opdat zij niet ten roem der duiv'len strekten."

43. „Wat, meester! riep ik; mag hun hart wel prangen,
Dat zij daarover zoo verschriklijk klagen?"
Hij sprak: „Beknopt zult gij hier licht erlangen:

46. „Hoop op den dood komt nooit voor dezen dagen;
En zoo verachtelijk is hun duister leven,
Dat ze ieder ander lot nog nijd toedragen.

49. „Hun faam is in de wereld niet gebleven,

Cacciârli i Ciel per non esser men belli;
Nè lo profondo inferno gli riceve,
Ch' alcuna gloria i rei avrebber d' elli.

Ed io: Maestro, che è tanto greve
A lor, che lamentar, gli fa sì forte?
Rispose: Dicerolti molto breve:

Questi non hanno speranza di morte;
E la lor cieca vita è tanto bassa,
Che invidiosi son d' ogni altra sorte.

Fama di loro il mondo esser non lassa:

40—42. Zij waren eene ergernis voor den hemel en werden dus verjaagd. In de diepten der hel worden zij niet afgelaten, opdat de oproerige engelen niet nog zekere voldoening zouden smaken bij de ervaring, dat de onzijdigen de zelfde straf hadden beloopen als zij zelven. Dan zouden zij in hun opstand roemen.

46. Volstrekte vernietiging is hun niet gegund. Hun leven is eene zoo voortdurende beschouwing hunner laagheid, dat zij niet slechts de engelen in den hemel, maar zelfs de duivelen in de hel benijden, die dan ten minste nog in aanmerking komen om gepijnigd te worden.

49. Niemand bemoeit zich met deze onzijdige lafaards. Ontferming noch Rechtvaardigheid d. i. noch hemel noch hel let op hen. De Hemel is de plaats, waar de ontferming Gods het

De Ontferming en het Regt heeft hen verstooten:
Dus zwijg; zie toe en poog voorbij te streven?"

52. En 'k zag nadat ik 't oog weêr had ontsloten,
Een vaandel, dat, al wapprend, voorwaarts rende,
Als hadde 't nooit de minste rust genoten.

55. En 't werd gevolgd door een zóó lange bende
Van Volkren, dat ik nooit had kunnen denken,
Dat ooit de dood zoo velen grafwaarts mende.

58. Een, dien 'k herkende, bleef 'k mijn aandacht schenken,
En ja, 'k ontwaarde toen de schim des laffen,
Die, 't grootsche weigrend, zich de ziel moest krenken.

Misericordia e Giustizia gli sdegna;
Non ragioniam di lor, ma guarda e passa.

Ed io, che riguardai, vidi una insegna,
Che, girando, correva tanto ratta,
Che d' ogni posa mi pareva indegna:

E dietro le venía sì lunga tratta
Di gente, ch' io non avrei mai creduto,
Che morte tanta n' avesse disfatta.

Poscia ch' io v' ebbi alcun riconosciuto,
Guardai, e vidi l' ombra di colui
Che fece per viltate il gran rifiuto.

---

heerlijkst schittert, de Hel het oord, waar zijne regtvaardigheid hare laatste en volstrektste gevolgen heeft.

58. Dante ontmoet de tragen knecht van het Evangelie, die het hem toevertrouwde talent lafhartig in de aarde verborg in plaats van het ter eere Gods aan te wenden. Matth. XXV: 30. „En werpt den onnutten dienstknecht uit in de buitenste duisternis, daar weening zal zijn en knarsing der tanden." — Het is grootsch zijne krachten — zelfs de geringste — aan de glorie van God dienstbaar te maken. Tevens pligt. Want de eenige rede van bestaan des menschen is: zijne toewijding aan God. Wie weigert die verhevene taak te vervullen, ver-

61. 'k Zag dra, en kon mij zekerheid verschaffen,
Dat hier de ontelbre drom was dier bedroefden,
Die de afkeer Gods en van Gods vijand straffen.

64. Die tragen, die nooit 't ware leven proefden,
Zij zwieren naakt, gestoken en omvlogen
Van vlieg- en wespen-zwermen, die hier toefden.

67. Als deze uit hun gelaat den bloeddrop zogen,
Viel die, vermengd met tranen, aan hun voeten,
Waar wormen, om die te oogsten, zamentogen.

70. Toen 'k ging om andre dingen te begroeten,

Incontanente intesi, e certo fui,
Che quest' era la setta de' cattivi,
A Dio spiacenti ed a' nemici sui.

Questi sciaurati, che mai non fur vivi,
Erano ignudi, e stimolati molto
Da mosconi e da vespe, ch' eran ivi.

Elle rigavan lor di sangue il volto,
Che, mischiato di lagrime, a' lor piedi
Da fastidiosi vermi era ricolto.

E poi ch' a riguardare oltre mi diedi,

---

liest zijne ziel. Daarvan is de onnutte knecht: beeld, waarschuwing en bewijs.

61—64. Het ware leven bestaat in ijver voor God, in krachtig optreden voor het regt, zonder aanzien des persoons; zonder te berekenen of het ook voordeeliger zou zijn den aanzienlijke tegen den geringe; het onregt tegen het regt te schragen. De valsche onzijdigen en voorzigtigen: de laffen en luien, kennen dit schoone leven niet. — Het gevolg is dan ook; dat zij ten slotte (vs. 63) aan vriend en vijand, aan God en den duivel mishagen. Zij worden gestraft met de verachting van *allen*.

69. Wegens hunne traagheid in het goede worden zij gestoken door de wespen, terwijl hunne laagheid wordt uitgedrukt door de wormen, die zich van hun bloed en tranen meester maken.

Zag 'k velen aan een breeden stroom verbeiden
En sprak: „o, Meester, wil mijn wensch ontmoeten,

73. „Dat 'k weet, wie 't zijn en wat hen kon verleiden,
Die zich zoo snel ten overtocht daar rigten,
Als 't schemerlicht mij flauw laat onderscheiden?"

76. En hij „Het wezen dezer dingen zal u lichten,
Als wij naar de' Acheron zijn voortgetogen,
Zijn droeve boord tot staan ons zal verpligten."

79. Toen, met bedeesde en neêrgeslagen oogen,
Bezorgd, dat mijne woorden hem ontstichtten,
Heb 'k, tot den stroom, de lip niet meer bewogen.

82. 'k Zie in een boot een man zich tot ons rigten,

Vidi gente alla riva d'un gran fiume,
Per ch' io dissi: Maestro, or mi concedi

Ch' io sappia quali sono, e qual costume
Le fa parer di trapassar sì pronte,
Com' io discerno per lo fioco lume?

Ed egli a me: Le cose ti fien conte
Quando noi fermerem li nostri passi
Su la trista riviera d' Acheronte.

Allor con gli occhi vergognosi e bassi,
Temendo che 'l mio dir gli fusse grave,
In fino al fiume di parlar mi trassi.

Ed ecco verso noi venir per nave

---

77. De Acheron is in de fabelleer de rivier der onderwereld, welke de afgestorvenen moesten overtrekken. Charon was de stokoude, havelooze, langbaardige veerman, die de schimmen in zijne boot voor een obool, welke den doode bij de begrafenis in den mond gelegd werd, overzette.

Wiens sneeuwwit haar zijn ouderdom liet gissen,
Hij schreeuwde luid: „Wee u, bedorven wichten!

85. „Gij moet de hoop op 't zien des hemels missen;
Ik kom om u naar de andre kust te leiden:
In ijs en vuur en eeuwge duisternissen.

88. „En, levende! wat doet ú hier verbeiden?
Ga weg van wie de dood reeds heeft geslagen!"
Maar toen hij zag, dat 'k geenszins wilde scheiden:

91. „Langs andren weg en havens kunt gij 't wagen,
Niet hier langs, riep hij; om dat strand te naken;
Een ligter vaartuig moet u derwaarts dragen!"

94. Mijn gids sprak: „Laat geen drift, Charon! u blaken;

Un vecchio, bianco per antico pelo,
Gridando: Guai a voi, anime prave!

Non isperate mai veder lo cielo:
I' vegno per menarvi all' altra riva
Nelle tenebre eterne, in caldo e in gielo.

E tu, che se' costì, anima viva,
Pártiti da cotesti che son morti.
Ma poi che'e' vide ch'io non mi partiva,

Disse: per altre vie, per altri porti
Verrai a piaggia, non qui, per passare:
Più lieve legno convien che ti porti.

E 'l Duca a lui: Caron, non ti crucciare:

---

87. De Hel heeft drie groote afdeelingen: duisternis, vuur en ijs. In de onderste heerscht eene eeuwige vorst.

93. Een schip, dat ligter door de golven gedragen wordt dan het mijne, dat slechts bestemd is om schimmen over te brengen.

94. De nadruk valt bij Charon op de tweede lettergreep naar het Grieksche *Χάρων*.

Men wil 't zoo dáár, waar kracht is en vermogen
Voor wat men wil — dus zult ge uw vragen staken."

97. Toen werd 't gebaard gelaat niet meer bewogen
Des veermans op die somber vale baren,
Die vlammenroode kringen had om de oogen.

100. De zielen, die vermoeid en naakt daar waren,
Veranderden van kleur en klappertandden,
Als elk het wreede vonnis had ervaren.

103. Zij vloekten God en 't maaksel zijner handen:
Hunne ouders, 't menschdom, tijd, plaats en 't geslachte,
Gesproten uit hun zaad en dierste panden.

Vuolsi così colà dove si puote
Ciò che si vuole, e più non dimandare.

Quinci fur quete le lanose gote
Al nocchier della livida palude,
Che intorno agli occhi avea di fiamme ruote.

Ma quell' anime, ch' eran lasse e nude,
Cangiàr colore, e dibattero i denti
Tosto che inteser le parole crude.

Bestemmiavano Iddio, e i lor parenti,
L'umana spezie, il luogo, il tempo, e 'l seme
Di lor semenza e di lor nascimenti.

---

100. Eens voor altijd zij hier opgemerkt, dat de zielen aan Dante verschijnen met al hare menschelijke eigenschappen, daarom voelen zij hitte en koude en lijden in al hunne ledematen: verschieten van kleur en klappertanden. Zoo is thans de uitwerking nu zij het verschrikkelijk vonnis hooren, door Charon vs. 85—87 uitgesproken.

103. Het is duidelijk uit de gansche orde: „Iddio, e i lor parenti tot nascimenti," dat de verdoemden het eerste ouderpaar, waaruit het menschelijk geslacht sproot, tot het verste nakroost vloeken.

106. Toen trokken, als beheerscht door één gedachte,
Zij, bitter schreiend, naar den boozen oever,
Welke allen, die den Heer niet vreezen, wachte.

109. Charon de demon, 't brandend oog steeds stroever
Op hen gevest en wenkend, zamelt allen:
En met de roeispaan slaat hij iedren toever.

112. Gelijk, wanneer de najaarsstormen schallen,
De blaâdren zich verspreiden, en de boomen
Hun gansche tooisel weêr ter aard doen vallen,

115. Zoo ziet men 't kwade zaad van Adam komen,
En een voor een, op 't wenken, 't strand afspringen,
Als voôglen op 't gefluit in 't net genomen.

118. Zoo gaan zij heen op duistre waterkringen,
En vóór zij de overzijde nog bestijgen,
Staan nieuwe scharen hier weêr zaâm te dringen.

Poi si ritrasser tutte quante insieme,
Forte piangendo, alla riva malvagia,
Ch' attende ciascun uom che Dio non teme.

Caron dimonio con occhi di bragia,
Loro accennando, tutte le raccoglie:
Batte col remo qualunque s' adagia.

Come d'autunno si levan le foglie
L' una appresso dell' altra, infin che 'l ramo
Rende alla terra tutte le sue spoglie:

Similimente il mal seme d' Adamo:
Gittansi di quel lito ad una ad una,
Per cenni, com' augel per suo richiamo.

Così sen vanno su per l' onda bruna,
Ed avanti che sien di là discese,
Anche di qua nuova schiera s' aduna.

121. „Mijn zoon! — dus brak mijn eêdle Meester 't zwijgen —
Wie in de gramschap Gods gestorven waren,
Zij moesten uit alle oorden herwaarts tijgen.

124. „Zij wenschen zelfs dit water te bevaren,
Want zóó spoort hen het wraakgericht des Heeren,
Dat thans die lust hun vrees moet openbaren.

127. „Een goede ziel kruist nooit die droeve meeren,
En mogt Charon zich dus om u beklagen,
Gij ziet wel in, wat u zijn taal moet leeren."

Figliuol mio; disse il Maestro cortese;
Quelli che muoion nell'ira di Dio,
Tutti convegnon qui d'ogni paese:

E pronti sono al trapassar del rio,
Chè la divina giustizia gli sprona
Sì, che la tema si volge in disio.

Quinci non passa mai anima buona;
E però, se Caron di te si lagna,
Ben puoi saper omai che 'l suo dir suona.

---

124. De verworpelingen worden zoo geplaagd, dat zij meer en meer in hunne marteling loopen, meenende, door snel te vluchten, eener strengere wraak der Goddelijke regtvaardigheid te ontsnappen. Zoo dringen zij ijlings naar den Acheron en verlangen er zelfs naar, hem over te trekken, ofschoon zij daardoor de hellepijn verhaasten. Zoo is die lust om den noodlottigen overtocht te doen het bewijs der vrees voor Gods straffende hand, welke hen voortdrijft.

127—129. De regtvaardige trekt dezen stroom niet over, welke ter hel voert, alleen de goddelooze. Daarom gevoelt gij, wat Charons spottende en toornige taal ten uwen opzigte beteekent. Zij onderrigt u, dat gij tot de uitverkorenen behoort, over wie hij geen magt heeft.

130. Hij zweeg; en 't gruwzaam oord werd zóó geslagen
Met diepe siddring, dat ik, bij 't herdenken,
Nog baadt in 't zweet, dat de angst mij afkomt vragen.

133. De storm brak uit dien grond, dien tranen drenken,
Een bloedrood licht doorbliksemde de sferen,
Kwam mijn bewustzijn en bezinning krenken,

136. En 'k viel, als hij dien slaap komt overheeren.

Finito questo; la buia campagna
Tremò sì forte, che dello spavento
La mente di sudore ancor mi bagna.

La terra lagrimosa diede vento,
Che balenò una luce vermiglia,
La qual mi vinse ciascun sentimento:

E caddi, come l' uom cui sonno piglia.

VIERDE ZANG.

EERSTE KRING DER HEL.

Dante is, terwijl hij sliep, door bovenaardsche macht, over den Acheron gedragen. Hij ontwaakt door een zwaren slag en bevindt zich aan den rand der hel. Hij daalt met Virgilius in de Eersten Kring, waar hij de zielen vindt van hen, die zonder doopsel stierven. Zij worden verteerd door de brandende begeerte om God te zien; doch kunnen dit hoogste goed, waarnaar zij altijd hijgen en zuchten, nooit deelachtig worden. Virgilius voert Dante naar eene verlichte plaats, waar zich de deugdzame heidenen: de helden, wijzen en dichters der oudheid, bevinden. Homerus komt met Horatius, Ovidius en Lucanus Dante begroeten en deze wordt als zesde in den kring der grootste dichters opgenomen.

1. Een donderslag kwam mij den slaapboei slaken
In 't hoofd; zoodat ik trilde in siddringsvlagen,
Als een, dien 't ruw geweld heeft doen ontwaken.

4. 'k Heb 't oog, door rust versterkt, in 't rond geslagen;
Mij opgericht, om duid'lijk te onderscheiden,
En 't oord te kennen, waar 'k was heengedragen.

Ruppemi l' alto sonno nella testa
Un greve tuono, sì ch' i' mi riscossi,
Come persona che per forza è desta:

E l'occhio riposato intorno mossi,
Dritto levato, e fiso riguardai,
Per conoscer lo loco dov' io fossi.

7. En ja, 't was waar: 'k moest aan den boord verbeiden
Van 't dal des afgronds aller lijdenskampen,
Waar de eeuw'ge kreten 't hel-geraas bereiden.

10. Hij was zóó duister, diep en vol van dampen,
Dat, hoe mijn blik ook poogde door te dringen,
'k Den boôm niet peilde van dien poel van rampen.

13. „Nu dalen we in der blinde wereld kringen,
Begon de Dichter, 't doodsbleek op de wangen;
„'k Ga voor, gij volgt in de eind'loos droeve dingen."

16. 'k Riep, daar 'k zijn lijkkleur dra had opgevangen:

Vero è, che in su la proda mi trovai
Della valle d'abisso dolorosa
Che tuono accoglie d'infiniti guai.

Oscura, profond' era e nebulosa
Tanto, che, per ficcar lo viso al fondo,
I' non vi discernea veruna cosa.

Or discendiam quaggiù nel cieco mondo,
Incominciò 'l Poeta tutto smorto:
Io sarò primo, e tu sarai secondo.

Ed io, che del color mi fui accorto,

---

7. Dante staat nu aan den rand der hel. Ontzettende kreten, welke het helsche geraas uitmaken, stijgen uit den afgrond tot hem. Hij poogt daar in te zien, maar dampen en peillooze diepte beletten het.

8. Letterlijke vertaling: *cieco mondo*, *blinde wereld.* Soms vertaalt men „*duistere wereld.*" Onjuist. Bij niemand meer dan bij Dante worde elk woord gewogen: ook het geringste heeft zijne bijzondere beteekenis en eigen plaats. „Blinde wereld," niet slechts omdat duisternis in de hel heerscht, maar vooral, omdat de verworpelingen voor altijd verstoken zijn van de aanschouwing Gods, en hierin hun zwaarste straf bestaat. Daarom is de hel de wereld der blinden.

„Maar hoe zal ik gaan, als Gij blijkt te beven,
Van wien 'k bij weifling vastheid pleeg te erlangen?"

19. „Het wee der volkren, die hieronder leven,
Hernam hij; heeft mij 't diepe mededoogen,
Dat gij voor vrees houdt, op 't gelaat gedreven.

22. „Vooruit! de lange weg houdt spoed voor oogen!"
Zoo trad hij heen en leidde mijne schreden
In de' eersten kring, om d' afgrond heengetogen.

25. Te dezer plaats, naar 'k luistrend kon ontleden,

Dissi: Come verrò, se tu paventi,
Che suoli al mio dubbiare esser conforto?

Ed egli a me: L'angoscia delle genti
Che son quaggiù, nel viso mi dipigne
Quella pietà, che tu per téma senti.

Andiam, chè la via lunga ne sospigne.
Così si mise, e così mi fe entrare
Nel primo cerchio che l'abisso cigne.

Quivi, secondo ch'io pote' ascoltare,

---

20. Virgilius had (*Zang* III: 14) Dante vermaand, allen schroom en wankelmoedigheid af te leggen. Hij koestert dan ook nu geen vrees, maar diepe deernis, dewijl hij in den eersten kring geen booswichten zal aanschouwen, maar zielen van veel deugd, die nogtans, dewijl zij het doopsel misten, het rijk Gods niet konden ingaan.

24. Dante stelt de Hel voor als een trechtervormige ruimte, verdeeld in negen kringen, welke achtereenvolgend kleiner van omvang worden. Z. II: 83. Naarmate de kringen enger zijn, blijken de pijnen zwaarder, zoodat de grootste zondaren dan ook in de laagste ruimten vertoeven.

Het voorportaal der hel, waar zij lijden, die noch goed noch kwaad deden, alsmede de Acheron liggen buiten den kring der booswichten, en worden daarom niet tot de eigenlijke helle-kringen gerekend.

Klonk geen geween, daar 't bange zuchten waren,
Die 't grensloos luchtruim angstig siddren deden.

28. Uit lijden zonder martling was 't gevaren,
Dat drukte op mannen, kinderen en vrouwen,
Hier zaamgestroomd in vele en groote scharen.

31. „Gij vraagt niet, welke geesten gij aanschouwen
Moogt in dit oord?" voer mij de Goede tegen;
„'k Wil, eer gij verder gaat, u dit ontvouwen:

34. „Zij faalden niet; zoo zij verdiensten kregen,
Het baat hun niet, dewijl zij 't Doopsel dierven:
Die Deur der Godsdienst, welke u strekt ten zegen.

37. „Daar zij, vóór 't christendom gesticht werd, stierven,
Aanbaden zij God niet naar Zijne grootschheid:

Non avea pianto ma' che di sospiri,
Che l'aura eterna facevan tremare.

E ciò avvenia di duol senza martìri,
Ch'avean le turbe, ch'eran molte e grandi
E d'infanti e di femmine e di viri.

Lo buon Maestro a me: Tu non dimandi
Che spiriti son questi che tu vedi?
Or vo'che sappi, innanzi che più andi,

Che'ei non peccaro: e s'egli hanno mercedi,
Non basta, perch' e' non ebber battesmo,
Ch'è porta della Fede che tu credi.

E se furon dinanzi al Cristianesmo,
Non adorâr debitamente Dio:

---

35. Porta della Fede: porta della religiona christiana. Door het Doopsel treedt men in de Kerk. Daarom noemt de H. Thomas in zijne Summa het doopsel: janua Sacramentorum: de deur der sacramenten.

— 'k Hoor zelf tot hen, die hier steeds rusteloos zwierven.

40. „Door dit gemis en niet door andre boosheid,
Zijn wij verloren en kwelt ons de smarte
Van 't smachtend leven in de hopeloosheid."

43. Toen 'k dit vernam, trof felle pijn mijn harte,
Daar 'k mannen van verheven rang bemerkte,
Die de eeuwge twijfel in de Voorhel tartte.

46. „O, zeg, Gij, die me als Heer en Meester sterkte,"
Hernam 'k, om zeker van 't Geloof te wezen,
Dat elke dwaling in haar kiemen perkte:

E di questi cotai son io medesmo.

Per tai difetti, e non per altro rio,
Semo perduti, e sol di tanto offesi,
Che senza speme vivemo in disio.

Gran duol mi prese al cor quando lo intesi,
Perocchè gente di molto valore
Conobbi che in quel Limbo eran sospesi.

Dimmi, maestro mio, dimmi, Signore,
Comincia'io, per voler esser certo
Di quella fede che vince ogni errore:

39—45. Virgilius bevestigt hier, wat hij Zang II: 52 verhaalde. Vgl. ook Z. II: 93. — Vers 44. Tartte = Kwelde. Voorhel. In het italiaansch staat Limbo van het latijnsche Limbus. Eigenlijk: uiterste rand, gordel, zoom. Zoo zegt Varrus: Limbus XII Signorum om den Dierenriem aan te duiden.

47. Diepe beteekenis: wie niet gelooft, moet noodzakelijk in dwaling vallen. Zoodra echter het licht des geloofs voor den mensch ontstoken is, wordt zijn verstand helder, en hij bespeurt alle dwaling. Dante doelt op de *schijnbare* tegenspraak in de leer der Kerk over de eeuwigheid der helsche straffen en de verlossing der zielen van de oudvaders uit de voorhel. — De ongeloovige ziet hier tegenspraak, dewijl hij dwaalt. Dante gelooft en stikt dus de dwaling in hare kiem.

49. „Werd nooit van hier — om Zijn deugd uitgelezen
Of die van andren — een ten hemel opgenomen?"
Mijn duistere vraag was tot zijn geest gerezen;

52. Hij sprak: „'k Was naâuw in dit gebied gekomen,
Of 'k zag een magtig Heerscher nederdalen,
Omstraald van Glorie- en Victorie-stroomen,

55. Hij kwam de ziel van de' eersten Vader halen,
Van Abel, Noach, Mozes, die Geboden

Uscinne mai alcuno, o per suo merto
O per altrui, che poi fosse beato?
E quei che intese 'l mio parlar coverto,

Ripose: Io era nuovo in questo stato,
Quando ci vidi venire un Possente,
Con segno di vittoria incoronato.

Trasseci l'ombra del primo Parente,
D'Abel suo figlio, e quella die Noè,

Vandaar Marcus XVI: 16. „Wie gelooft en gedoopt wordt, zal zalig worden, maar wie niet zal gelooven, zal verdoemd worden."

51. Virgilius begreep Dante, die eigenlijk bedekt vroeg naar Christus nederdaling ter helle.

54. Virgilius stierf 22 Sept. A°. 19 v. Ch. dus ± 50 jaren vóór den kruisdood des Heeren. Hij verhaalt, hoe de Verlosser, die in zijn lijden Dood en Hel overwonnen had, nederdaalde in het voorgeborchte om de zielen, die in de verwachting zijner komst gestorven waren, naar den hemel te voeren. Naar men weet, luidt de Apostolische Belijdenis der Kerk: *Hij is nedergedaald ter helle: descendit ad inferos.*" Sommige vormen hebben: *descendit ad inferna*, wat natuurlijk hetzelfde beteekent. Dante houdt zich overal stipt aan de leer der Kerk.

55. Vader Adam.

56. Mozes de Wetgever: hij bragt den kinderen Israëls niet slechts de Tien Geboden, welke hij op den berg Sinaï van God ontvangen had, maar schonk hun bovendien vele bijzondere wetten, gelijk vermeld in den Pentateuch.

Aan 't volk gaf; vader Abram, in de stralen
58. „Der Onderwerping; David, Vorst der Joden;
En Isrel met zijn vader en zijn zonen
En Rachel: prijs van al zijn zorge en nooden.

Di Moisè legista, e l'ubbidiente
Abraàm patriarca, e David Re;
Israel con suo padre e co' suoi nati,
E con Rachele per cui tanto fe;

---

57. Velen laten „e l'ubbidiente" op Mozes slaan en vertalen dan „Mozes die de wet gaf en haar gehoorzaamde". Dit is kwalijk verdedigbaar. Uitmuntende italiaansche teksten luiden: „e l'ubbidiente Abraám Patriarca: de gehoorzame aartsvader Abraham." Hier is gezonde zin en historische duiding. Immers, Abraham omgaf zich met de hoogste glorie, dewijl hij zoo gehoorzaam was aan God, dat hij zelfs zijn eenigen zoon Isaäc als offer wilde opdragen. Herlees het heerlijke verhaal: Genesis XXII: 1 „tentavit Deus Abraham. 2. Ait illi: Tolle filium tuum unigenitum, quem diliges, Isaäc, et vade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum: God beproefde Abraham...Hij zeide hem: Neem uw eeniggeboren zoon, Isaäc, dien gij bemint, en ga in het land Moria en daar zult gij hem als offerande opdragen." — Het loon zijner gehoorzaamheid was de groote zegen Gods: „et BENEDICENTUR in semine tuo omnes gentes terrae: quia obedisti voci meae: en in uw zaad zullen alle geslachten der aarde gezegend worden, omdat gij mijne stem hebt gehoorzaamd."

58. Israël is vader Jacob. Zijn vader: Isaäc. Zijn zonen de XII, die de stamvaders werden der XII stammen Israëls. Jacob werd na zijne worsteling met den Engel Israël geheten, welk hebreeuwsch woord beteekent: een, die krachtig met God streed. Genesis XXXII: 28: Nequaquam Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israël: quoniam si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines praevalebis: Uw naam zal voortaan niet Jacob heten, maar Israël: want indien gij krachtig waart tegen God, hoeveel te meer zult gij tegen de menschen vermogen. Corn. a Lapide in Genesin XXXII: „Israël ergo idem

61. „Nog velen kwam hij met den hemel loonen;
Maar weet, dat, vóór zij werden uitverkoren,
De zaligheid geen menschen geest kwam kroonen."

64. Zijn toespraak kon ons niet in 't voortgaan storen,
Daar we, altijd dieper-in, het woud doorschreden:
Het woud, zeg ik, vol van der schimmen koren.

67. De weg liep nog niet verre naar beneden
De kruin af, toen 'k op eens een vuur ontdekte,
Welks stralen om een donker halfrond gleden.

Ed altri molti; e fecegli beati:
E vo'che sappi che, dinanzi ad essi,
Spiriti umani non eran salvati.

Non lasciavam d'andar, perch'e'dicessi,
Ma passavam la selva tuttavia,
La selva, dico, di spiriti spessi.

Non era lunga ancor la nostra via
Di qua dal sommo, quand'io vidi un foco,
Ch'emisperio di tenebre vincìa.

---

est, quod dominans, vel qui dominabitur Deo. Ita septuaginta, Theodotion Symmachus, S. Hieronymus et Aquila, qui vertit, regnasti cum Deo i. e. contra Deum, quia ipsi Deo dominatus es, Deum vocat angelum Deum repraesentantem Deique legatum."

60. Om Rachel tot vrouw te krijgen, was Jacob verpligt haren vader Laban 14 jaren te dienen.

Vgl. over Rachel Z. II: 102.

62—63. Want het hemelsch Paradijs werd eerst na de Verlossing ontsloten.

69. Over deze plaats is veel getwist. Toch is zij zeer verklaarbaar. Dante ziet een vuur, dat de nevelen zoodanig verdrijft; dat als het ware een halfrond daardoor verlicht wordt. Zinnebeeldig beduidt dat licht de wijsheid der daar toevende ouden, welke de duisternissen der onwetendheid doet wegtrekken.

70. Ofschoon 't, verwijderd nog, mijne aandacht wekte,
Was 't zóó ver niet, of deels kon 'k onderscheiden,
Hoe 't oord een grootsch geslacht tot woonplaats strekte.

73. „O, Roem van Wetenschap en Kunsten beiden!
Wie zijn zij, die zoo zeldzame eer genoten,
Dat ze op die wijs van de andren zijn gescheiden?"

76. „De Faam heeft op hun naam haar glans gegoten,
Haar roepstem daalde op de aard, waar gij leeft, neder —
Zij ook heeft 's Hemels gunst voor hen ontsloten."

79. Toen hoorde ik eene stemme, zacht en teeder:

Di lungi v'eravamo ancora un poco,
Ma non sì, ch'io non discernessi in parte,
Ch'orrevol gente possedea quel loco.

O tu, ch' onori ogni scienza ed arte,
Questi chi son, c'hanno cotanta orranza,
Che dal modo degli altri gli diparte?

E quegli a me: L'onrata nominanza,
Che di lor suona su nella tua vita,
Grazia acquista nel ciel, che sì gli avanza.

Intanto voce fu per me udita:

---

76. Wegens hunne luisterrijke vermaardheid zijn een aantal heidenen boven de anderen in de voorhel begunstigd. Zij wonen niet in het duister en schijnen eene zekere gelatenheid in hun lot te bezitten, want vers 84 heet het „dat zij noch blijde noch bedrukt waren." Zoo teekent de H. Augustinus nopens den regtvaardige aan: „nihil omnino triste, nihil inaniter laetum." De Civitate Dei, XIV: 26. — Hier echter bedoelt Dante: Zij waren niet droevig, als niet volstrekt rampzalig; maar ook niet blijde, als zijnde zonder hoop. Belangrijk onderscheid met de bedoeling bij den H. Augustinus.

80. Aldus wordt Virgilius begroet, die zich op last van Beatrix verwijderd had om Dante ter hulp te snellen, en thans met dezen wederkeert. Z. II: 118.

„Geeft lof en eer den meest verheven Zanger!
Zijn schim, die zich verwijderd had, keert weder."

82. En daarna klonk die stille stem niet langer,
Maar 'k zag vier grootsche schimmen tot ons treden:
Niet blijder van gelaat en ook niet banger.

85. Mijn goede gids hernam nu zijne reden:
„Beschouw hem, dien gij 't slagzwaard ziet hanteeren
En die de drie als Heer is vóór geschreden.

88. „Deze is Homerus, dien we als Koning eeren
Der Dichters, en Horatius is de ander,
Ovidius dan, Lucanus 't laatst. Verkeeren

Onorate l'altissimo Poeta;
L'ombra sua torna, ch'era dipartita.

Poichè la voce fu restata e queta,
Vidi quattro grand'ombre a noi venire:
Sembianza avevan nè trista nè lieta.

Lo buon Maestro cominciommi a dire:
Mira colui con quella spada in mano,
Che vien dinanzi a' tre sì come sire.

Quegli è Omero poeta sovrano,
L'altro è Orazio satiro che viene,
Ovidio è 'l terzo, e l'ultimo è Lucano.

---

86. Homerus voert het zwaard als simbool der door hem bezongene oorlogen.

88. Homerus, de vader der Grieksche dichtkunst, die denkelijk duizend jaar vóór Christus leefde. Zeven steden betwistten elkander de eer, hem onder hare zonen te tellen: Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athene. Hij is vereeuwigd door zijne twee heldendichten: Ilias en Odyssee.

89. Quintus Horatius Flaccus, de uitstekende satyren-dichter, met kieschen smaak en fijn gevoel, vol levenswijsheid en menschenkennis, genoot de gunst van keizer Augustus en leerde

91. „Wij in de zelfde glorie met elkander,
Die straks een stem u toeriep, zoo begroeten
Zij mij met lof; en handlen daarin schrander.”

94. Zoo mogt ik dan die schoone school ontmoeten
Van dezen vorst van 't Epos, die, als de arend,
Zweeft over de andren, zittende aan zijn voeten.

Perocchè ciascun meco ci conviene
Nel nome che sonò la voce sola,
Fannomi onore, e di ciò fanno bene.

Così vidi adunar la bella scuola
Di quel signor dell'altissimo canto,
Che sovra gli altri, com' aquila, vola.

---

te Rome Virgilius kennen. Hij werd te Venusia in Apulie den 8 December 65 vóór Christus geboren en overleed 17 November 8 vóór Chr.

90. Publius Ovidius Naso, wiens levendige, vloeiende verzen te zeer door onkieschheid in waarde verliezen, leefde mede ten tijde van Augustus, die echter, wel verre van hem te eeren, dezen dichter en ridder in het jaar negen ná Christus in ballingschap zond naar Tomi in Moesie, waar hij ten jare 17 stierf. Hij was te Sulmo 43 jaar vóór Christus geboren.

Marcus Anneus Lucanus bezong in zijne onvoltooide Pharsalia den oorlog tusschen Ceasar en Pompeius. Hij was te Corduba in Spanje geboren in 38. Nero, die hem verdacht hield van medeplichtigheid aan de zamenzwering van Piso, dwong hem in 65 een eind aan zijn jeugdig leven te maken.

93. Zij doen goed mij te eeren, niet omdat zulks mijn persoon, maar de dichtkunst geldt. Zij bewijzen daardoor de bekrompene jaloerschheid niet te kennen der mindere talenten.

95. Hiermede wordt nog altijd Homerus bedoeld. Sommigen meenden Virgilius. Vreemd genoeg. Virgilius kon zich wel de heldenliederen van Homerus tot voorbeeld gesteld hebben, maar deze natuurlijk niet tot de school van genen behoord hebben.

97. 'k Zag hen een wijl zich in gesprek vergarend,
Zich tot mij wendend met den groet der hulde;
Mijn Meester met een glimlach hierop starend.

100. Door grooter onderscheiding nog vervulde
Die schaar den wensch, sinds lang me in 't hart ontloken:
Daar zij me als zesde in zooveel wijsheid duldde.

103. Wij gaan ter plaats, waar 't licht dan was ontstoken,
Van zaken handlend, die 't betaamt te zwijgen,
Gelijk 't daar paste, dat ze er zijn besproken.

106. Wij mochten de' opgang tot een burgt bestijgen,
Door hooge muren zevenmaal omgeven
En door een heldre beek beschermd. Wij tijgen

Da ch'ebber ragionato insieme alquanto,
Volsersi a me con salutevol cenno;
E'l mio Maestro sorrise di tanto.

E più d'onore ancora assai mi fenno;
Ch'essi mi fecer della loro schiera,
Sì ch'io fui sesto tra cotanto senno.

Così n'andammo insino alla lumiera,
Parlando cose che 'l tacere è bello,
Sì com'era 'l parlar colà dov'era.

Venimmo al piè d'un nobile castello,
Sette volte cerchiato d'alte mura,
Difeso intorno da un bel fiumicello.

---

102. Dante wordt in den kring der vijf dichters opgenomen. Van daar dat hij met regt mag begroet worden, ook door het verste nageslacht, als *l'altissimo poeta.* — De drie grootste dichters, die de wereld ooit zag, zijn: Homerus, Virgilius, Dante.

106—109. De muren beteekenen de zeven deugden: Godsvrucht, verstand, matigheid, regtvaardigheid, kracht, wetenschap en wijsheid. De poorten bedoelen de zeven vrije kunsten: het trivium: Grammatika, Rhetorika, Dialektika, en quadrivium: Arithmetika, Muziek, Meet- en Sterrenkunde. De heldere beek is de stroom der welsprekendheid. Het kasteel de tempel der Faam.

109. Die over of we op vasten bodem bleven:
Door zeven poorten zijn we er in getogen
En voortgegaan in frissche en groene dreven.

112. 'k Zag mannen hier met zachte en ernstige oogen
En eêdle waardigheid in al hun trekken,
Die zelden en dan zacht den mond bewogen.

115. Uit een der hoeken, die zich zijwaarts strekken,
Zijn we in een ruim en lichtvol oord gekomen,
Waar elk de gansche menigt kon ontdekken.

118. Daar tegenover, op de groene zoomen,
Kon ik de hooge geesten onderscheiden;
't Verheft mij nog, dat 'k hen heb waargenomen.

121. Elektra zag 'k met velen daar verbeiden:

Questo passammo come terra dura:
Per sette porte entrai con questi savi:
Giugnemmo in prato di fresca verdura:

Genti v'eran con occhi tardi e gravi,
Di grand' autorità ne' lor sembianti:
Parlavan rado, con voci soavi.

Traemmoci così dall'un de' canti,
In luogo aperto, luminoso ed alto,
Sì che veder si potean tutti quanti.

Colà diritto, sopra il verde smalto,
Mi fur mostrati gli spiriti magni,
Che di vederli in me stesso m'esalto.

I' vidi Elettra con molti compagni,

---

121. De volgende namenreeks is alles behalve dor en zonder beteekenis. Zij bedoelt, volgens het plan reeds Z. II: 13—27 zigtbaar, de grootheid van het Romeinsche rijk voor te stellen, hetwelk God tot zetel van Petrus opvolger bestemd had. Zoo treedt hier Elektra op, de dochter van Atlas en vrouw van Atalan (volgens eenigen stichter van Fiesole) en moeder van

Eneas, Hector, Caesar, 't zwaard ten strijde
Gereed, wiens donkere oogen bliksems spreidden.

124. Camilla en Pentesilea wijdde
Ik elders de aandacht en ook vorst Latinus,
Lavinia, zijn dochter, aan zijn zijde.

127. 'k Zag Brutus den verjager van Tarquinus,

Tra' quai conobbi ed Ettore ed Enea,
Cesare armato, con gli occhi grifagni.

Vidi Cammilla e la Pentesilea
Dall'altra parte, e vidi 'l Re Latino,
Che con Lavinia sua figlia sedea.

Vidi quel Bruto che cacciò Tarquino,

Dardanus, den grondlegger van Troye. De uit Troye bij den brand gevluchte Aeneas was de voorbereider van Rome.

122. Hector, de held, die Troye negen jaar tegen de Grieken verdedigde, drong tot hun kamp door en bood aan allen het hoofd, tot Achilles hem met zijne speer doorstiet. — Caius Julius Caesar, de groote Romeinsche imperator moest steeds het zwaard voeren, dewijl het wereldlijk gezag dit ontvangen heeft ter verdediging van de regten der Kerk. Suetonius zegt, dat Caesar zwarte en vonkelende oogen had: „nigris vegetisque oculis." Ziehier de gansche persoonsbeschrijving: Vita XII Caesarum, Caes. cap. 45: „Fuisse traditur excelsa statura, colore candido, teretibus membris, oro paullo pleniore, nigris vegetisque oculis, valetudine prospera, nisi quod tempore extremo repente amino linqui, atque etiam per somnum exterreri solebat."

124. Cammilla werd reeds genoemd Z. I: 106. — Zie over haar Virg. Aen. XI. — Pentesilea is de Amazonenkoningin, die in Asie, voor de Troyanen tegen de Grieken strijdende, sneuvelde door de hand van Achilles.

125. Latinus, koning der Aborigenes, gaf zijne dochter Lavinia tot vrouw aan Aeneas.

127. Tarquinius, de 7e en laatste koning van Rome, werd in 510 vóór Christus verjaagd. Zijn zoon Sextus had de eer

Lucretia, Julia, Martia, eng te zamen,
Cornelia en zijwaarts Saladinus.

130. Als nu mijn blikken hooger rigting namen,
Vond ik den Meester der beroemdste wijzen:
Der Filosofen, die hier tot hem kwamen.

133. 'k Zie hoe, bewonderend, hem allen prijzen:
'k Mag Socrates en Plato daar ontwaren,
Die, vóór alle andren, 't digtst bij hem verrijzen.

Lucrezia, Giulia, Marzia e Corniglia;
E solo in parte vidi 'l Saladino.

Poi che innalzai un poco più le ciglia,
Vidi il maestro di color che sanno,
Seder tra filosofica famiglia.

Tutti l'ammiran, tutti onor gli fanno:
Quivi vid' io e Socrate e Platone,
Che innanzi agli altri più presso gli stanno.

---

der schoone en kuische Lucretia aangerand, die zich uit smart met een dolk doodde. Lucius Junius Brutus wist toen het volk als één man te doen opstaan om het geheele koninklijke geslacht te verdrijven. — Marcia was de uitstekende vrouw van Cato Uticensis, die zich in 46 vóór Christus het leven benam. — Julia dochter van Caesar en vrouw van Cneus Pompeius den Groote.

129 Cornelia, de edele dochter van Publius Scipio Afrikanus Maior, moeder van Tiberius en Caius Sempronius Gracchus, een voorbeeld van romeinsche vrouwendeugd en moederliefde. Het volk vereerde haar eene zuil met het opschrift: Matri Gracchorum: aan de Moeder der Gracchen. Omstreeks 140 vòòr Christus.

Saladijn was van eenvoudig soldaat tot Sultan van Egypte en Syrie opgeklommen. Hij heroverde Jeruzalem op Guy de Lusignan, die daar koning was. Hij staat afgezonderd 1° als niet behoorende tot de Romeinen: 2° als mohamedaan; 3° als verre uitstekende boven zijne tijdgenooten en boven alle beheerschers van het Oosten.

131. Aristoteles van Stagira, de beroemdste der oude wijs-

136. Demokritos, die de aard door 't lot laat baren,
Diogenes, Anaxagoor, waar neven
Empedokles en Herakliet zich paren

139. Aan Thales; Zeno; hem, die 't plantenleven
Beschreef: Dioskoriet; daar Orfeus, starend
Op Tullius en Livius, omgeven

142. Door Seneca; Euclides: — Wiskunst-arend! —

Democrito, che il mondo a caso pone,
Diogenès, Anassagora, e Tale,
Empedoclès, Eraclito e Zenone:

E vidi il buon accoglitor del quale,
Dioscoride dico; e vidi Orfeo,
E Tullio e Livio, e Seneca morale:

Euclide geomètra, e Tolomeo,

---

geeren wiens filosofie ten tijde van Dante in hooge eer stond.— De filosofen schijnen zich op een heuvel of helling te bevinden, tegenover de plaats waar Dante staat.

136. Demokritos, van Abdera, de lachende wijsgeer, schreef het ontstaan der aarde toe aan de toevallige zamenvloeijing der atomen (ondeelbare grondstoffen). — Anaxagoras was de leermeester van Pericles; Empedokles een dweeper uit de school van Pythagoras, die zich in den krater van de Vesuvius stortte. Heraklitus van Efese, de weenende filosoof.

139. Thales van Milete, een der zeven wijzen van Griekenland. Zeno, hoofd der Stoicijnen. — Dioskorides van Anazarbus in Cilicië schreef over de hoedanigheid der planten en steenen.— Orpheus, van Tracie, de uitstekende dichter en lierspeler. — Marcus Tullius Cicero, de groote redenaar. Titus Livius Patavinus de keurige geschiedschrijver.

142. Seneca, de zedekundige wijsgeer: Hem werd de opvoeding van Nero toevertrouwd, die, hem later van medepligtigheid aan de zamenzweering van Piso verdenkende, ter dood veroordeelde. Seneca opende zich de aderen en stierf Ao 65.

En Ptolomeus; Galieen, met dezen:
Hippokrates en Avicen. Verklarend:

145. Averroës. — Niet allen kan 'k herlezen;
Zóó drijft de rijke stof mij, dat de reden
Niet schetsen wat hier voor mij was gerezen.

148. Het zestal gaat zich thans tot twee ontleden;
De wijze Gids laat me uit de kalmte dalen
En onder sidderende luchten treden;

151. Ik kom in 't oord, waar licht noch schemer stralen.

Ippocrate, Avicenna, e Galïeno:
Averroès, che 'l gran comento feo.

Io non posso ritrar di tutti appieno,
Perocchè sì mi caccia il lungo tema,
Che molte volte al fatto il dir vien meno.

La sesta compagnia in duo si scema;
Per altra via mi mena il savio Duca,
Fuor della queta nell'aura che trema;

E vengo in parte, ove non è che luca.

Euclides, van Gela, Alexandrijnsch wiskundige, omstreeks 290 vóór Christus, wiens hoofdwerk Στοιχεῖα (Elementa) nu nog wetenschappelijke waarde heeft. — Ptolemeus, de vermaarde aardrijkskundige. Hippokrates van Cos, een Griek; Avicennus een Arabier en Galienus van Pergamus in Pontus zijn de drie beroemdste geneesheeren.

145. Averroës was een groote Arabische wijsgeer, die Aristoteles vertaalde en verklaarde. Met hem sluit Dante zijne galerij van wijzen, gelijk hij die met Aristoteles opende. Men kan zich derhalve Averroës voorstellen, als in de onderwereld Aristoteles verklarend aan de overige mannen van wetenschap.

VIJFDE ZANG.

TWEEDE KRING. FRANCESCA DA RIMINI.

Dante en Virgilius komen in den tweeden Kring der Hel, welke den zinnelijken zondaars tot verblijf strekt. Hun straf is, dat zij door den rusteloozen orkaan eeuwig worden voortgedreven door duistere luchten. Aan den ingang bevindt zich Minos, die als regter de afgestorvenen oordeelt en de plaats hunner straf aanwijst. Minos tracht Dante terug te houden, doch Virgilius legt hem het zwijgen op. De Dichters zetten hun tocht voort en zien een aantal zondaren der oudheid, die hunne straf ondergaan. Zij ontmoeten Francesca da Rimini met haar minnaar Paolo en hooren het droevige verhaal hunner rampzalige liefde.

1. Zoo daalde ik uit den eersten kring en snelde
Ten tweeden heen, die minder ruimte omboordde;
Te meerder smarte, die tot kermen kwelde.

Così discesi dal cerchio primaio
Giù nel secondo, che men loco cinghia,
E tanto più color, che pugne a guaio.

---

3. In den IVn Zang werd alleen het zuchten der veroordeelden gehoord. In den tweeden kring, welke naarmate hij minder ruimte omsluit, des te smartelijker is, weerklinkt het kermen.

4. Afschuŭwlijk stond Minos hier, knarste, en spoorde
De schulden na bij ieders komst. Hij richtte,
En zond, met staart-gedraai, naar lager oorde.

7. Ik zeg: wanneer de ziel, die 't booze stichtte,
Voor hem verschijnt, wordt alles daar beleden;
En hij, die 't kwade kent, dat zij verrigtte,

10. Ziet welke plaats der hel zij moet betreden:
En zóó veel keer zijn staart draait zooveel graden,
Wil hij, dat zij in de' afgrond word' gegleden.

Stavvi Minòs orribilmente, e ringhia:
  Esamina le colpe nell' entrata:
  Giudica e manda, secondo ch'avvinghia.

Dico, che quando l'anima mal nata
  Gli vien dinanzi, tutta si confessa;
  E quel conoscitor delle peccata

Vede qual luogo d'Inferno è da essa:
  Cignesi con la coda tante volte,
  Quantunque gradi vuol che giù sia messa.

---

4. Minos, Grieksch: *Μίνως*, zoon van Jupiter en Europa, broeder van Rhadamantus, koning en wetgever van Creta, bekend wegens zijne gestrengheid, na zijn dood regter in de onderwereld.

Virg. Aen. IV: 432:

„Quaesitor Minos urnam movet; ille silentum
Conciliumque vocat vitasque et crimina discit."

Dante laat den nadruk op de tweede lettergreep vallen, zoo ook hier, ofschoon zoo de eerste als tweede lang is. Men herinnere zich, dat Minos, gelijk alles wat tot de heidensche goden behoort, een duivel is, en als zoodanig in de hel optreedt. Gelijk overal is Dante ook hierin der H. Schrift getrouw, welke in Psalm 95 zegt: Omnes Dii gentium daemonia.

6. Om aan te duiden in welke diepte een veroordeelde moet geworpen worden, draait Minos den staart om zijne lendenen.

13. Steeds staan daar veel voor hem met schuld beladen:
Zij gaan om beurt ten oordeel; spreken, hooren:
En worden neêrgeslingerd, naar hun daden.

16. „Bezoeker van 't verblijf der droeve koren!"
Zoo kreet Minos, als hij op mij moest schouwen,
Die hem in 't vreeslijk ambtsbedrijf kwam storen.

19. „Let, hoe gij komt en wien ge u durft vertrouwen,
Laat u des ingangs breedte niet misleiden!"
Toen sprak mijn gids tot hem: „Waartoe dat snauwen?

22. „Vrij blijf zijn tocht, dien Machten hem bereidden,
Bij wie daartoe én wil is én vermogen:
Dies zult ge u in geen vragen meer vermeiden,"

Sempre dinanzi a lui ne stanno molte:
Vanno a vicenda ciascuna al giudizio:
Dicono ed odono, e poi son giù vôlte.

O tu, che vieni al doloroso ospizio,
Gridò Minòs a me, quando mi vide,
Lasciando l'atto di cotanto ufizio,

Guarda com' entri, e di cui tu ti fide:
Non t' inganni l' ampiezza dell' entrare.
E 'l Duca mio a lui: Perchè pur gride?

Non impedir lo suo fatale andare:
Vuolsi così colà dove si puote
Ciò che si vuole, e più non dimandare.

---

18. Minos schorst de uitoefening van zijn ambt, nu iemand nadert, die nog niet gestorven is. Woede maakt zich van elken demon meester bij het aanschouwen van iemand over wien hij geen macht heeft. Zoo ging het ook met Charon. Z. III: 88.

20. Virgilii Aen. VI: facilis descensus averni.

22. Over den hemel wordt in de hel niet gesproken. Virgilius maakt de besluiten der hemelsche oppermacht bekend, waaraan Minos terstond moet gehoorzamen.

25. En nu begint het weegeklaag ten hoogen
Tot mij te stijgen; want 'k ben dáár gekomen,
Waar veel geschrei mijn ziele heeft bewogen.

28. 't Oord, stom van alle licht, heeft me opgenomen,
Waar 't loeit, gelijk de zee door storm geslagen,
Wen wervelwinden door de wolken stroomen.

31. De helsche orkaan, in rustelooze vlagen,
Heeft al die geesten dwarlend voort bewogen,
Om, wentlend, hen de pijnen in te jagen.

Ora incomincian le dolenti note
A farmisi sentire: or son venuto
Là dove molto pianto mi percuote.

Io venni in luogo d' ogni luce muto,
Che mugghia come fa mar per tempesta,
Se da contrari venti è combattuto.

La bufera infernal, che mai non resta,
Mena gli spirti con la sua rapina;
Voltando e percotendo gli molesta.

---

25. Thans dieper dalende, galmen de jammerklagten hun te gemoet.

28. Ziedaar de beroemde regel, welke met onovertroffen kracht de duisternis schetst dezer hel: *d'ogni luce muto: Stom van alle licht!* Wat in den loop der eeuwen geschreven werd om op de meest indrukwekkende wijze de afwezigheid van licht uit te drukken, heeft te zaam niet het vermogen uitgeoefend van deze vier woorden. Één toets van Dante's sober penseel, en ontzachlijke en wondervolle tafereelen ontrollen zich.

31. De orkaan is de afbeelding van den inwendigen toestand der zwakke, zinnelijke zondaars, die rusteloos geslingerd worden door hunnen hartstocht. De zwarte dampkring, het beroofd zijn van licht schetst hun verlies van waardigheid, rede en zelfbewustzijn. Zij hoorden slechts hunne driften en worden

34. Als zij dan zoo tot vlak voor d' afgrond vlogen,
Klom hun geschrei en jammeren en gillen,
En vloekten zij het god'lijk Alvermogen.

37. 'k Vernam dat zij, die in zoo'n martling trillen,
Als zondaars in het vleesch, verworpen waren,
Die, redeloos, hun driften wilden stillen.

40. Gelijk, bij kou, de spreeuwen zich vergaren,
En vliegen in gestrekte en digte vluchten,
Zoo drijft die storm der booze geesten paren

43. Steeds heen en weêr, omlaag en in de luchten.
En nooit een hoop, die troost met kalm verpozen,
Of, dat eens minder pijn hen zal doen zuchten.

46. Als zwermen eibers, die het luchtruim kozen

Quando giungon davanti alla ruina,
Quivi le strida, il compianto e 'l lamento;
Bestemmian quivi la Virtù divina.

Intesi ch'a così fatto tormento
Eran dannati i peccator carnali,
Che la ragion sommettono al talento

E come gli stornei ne portan l'ali,
Nel freddo tempo, a schiera larga e piena
Così quel fiato gli spiriti mali

Di qua, di là, di giù, di su gli mena:
Nulla speranza gli conforta mai,
Non che di posa, ma di minor pena.

E come i gru van cantando lor lai,

---

nu gestraft met een eindeloos voortwentelen in naamlooze ellende.

34. In wervelende kronkels worden de rampzaligen voortgejaagd en naderen zij telkens den mond des afgronds, welke in zwaarder pijnen voert. De vrees van daarin te worden neêrgeworpen, doet hunne angstkreten toenemen.

En angstig daar hun bange schreeuwen slaken,
Zag 'k, in gekerm, de schimmen van de boozen,
49. Gedragen door de orkanen, ons genaken.
En 'k vroeg: „Hoe mogen dezen toch wel heten,
Wie zwarte dampen zulk een martling maken?"

52. „Van dezen, nopens wie ge iets wenscht te weten,
Heeft de eerste, sprak hij; over vele talen
Als keizerin weleer ten troon gezeten.

55. „Zóo zag men haar in 't slijk der wellust dalen,
Dat ze in haar Wet haar lust heeft aangeprezen,
Opdat geen blaam haar kwaad zoude achterhalen.

Facendo in aer di sè lunga riga;
Così vid'io venir, traendo guai

Ombre portate dalla detta briga;
Perch'io dissi: Maestro, chi son quelle
Genti, che l' aer nero sì gastiga?

La prima di color, di cui novelle
Tu vuoi saper, mi disse quegli allotta,
Fu imperadrice di molte favelle.

A vizio di lussuria fu sì rotta,
Che libito fe lecito in sua legge,
Per tôrre il biasmo in che era condotta.

---

52. Dante zegt, dat Semiramis over vele talen heerschte, om aan te duiden 1_o dat zij onderscheidene volkeren onder haar gebied had; 2_o dat zij te Babylon troonde, waar de spraakverwarring bij het bouwen des torens van Babel ontstaan was.

56. De christelijke geschiedschrijver uit den aanvang der V[e] eeuw: Paulus Orosius verhaalt, dat Semiramis, ter vergoelijking harer bloedschennis met haren zoon, beval, dat tusschen ouders en kinderen, zonder ontzag voor de natuur, een huwelijk mogt gesloten worden, naarmate men dit verkoos. Historiar. lib. I cap. 4: „Praecepit ut inter parentes et filios nulla delata reverentia naturae de coniugiis appetendis, ut cuique libitum esset, liberum fuerit."

58. „Zij is Semiramis, van wie wij lezen,
Dat zij na Ninus, haar gemaal, regeerde,
In 't land, dat nu des Sultans arm moet vreezen.

61. „Haar volgt zij, die Sichaeus' asch onteerde

Ell' è Semiramìs, di cui si legge
Che succedette a Nino, e fu sua sposa;
Tenne la terra che 'l Soldan corregge.

L'altra è colei che s'ancise amorosa,

---

58. Hier wordt wel gelezen „*sugger dette a Nino: gaf Ninus te zuigen*" én men meent, dat Dante in het licht wilde stellen, hoe de afschuwelijke Semiramis de vrouw wilde zijn van den zoon, dien zij gezoogd had. Tegen deze lezing staat het bezwaar, dat Dante zeer tegen zijne gewoonte tweemaal hetzelfde zou te kennen geven, dewijl het schandelijk feit reeds verstaan werd in vers 56. Maar te meer steun erlangt het „succedette a Nino: volgde Ninus op", wanneer men bedenkt, dat het de stipte vertaling is van Paul Orosius: „successit Semiramis uxor." — Maar zou Dante een betrekkelijk zoo eenvoudig feit afzonderlijk melden, b.v. om aan zijn rijm te komen, gelijk andere dichters? Neen. Dante meldt die opvolging, opdat men zich herinnere, dat Semiramis haren man doodde. Nog zij opgemerkt, dat de zoon, met wien zij toen huwen wilde, niet Ninus maar Ninyas heette.

60. Babylon aan den Euphraat, of wel: het land waarvan het de hoofdstad was en dat later in de handen der Muzelmannen viel. Maar dewijl de schrijvers der XIVe eeuw, wanneer zij zonder nadere bijvoeging van den Sultan spraken, dien van Babylon in Egypte (Cairo) bedoelden, meenen sommigen, dat Dante die streek beoogt, dewijl zij insgelijks door Semiramis veroverd werd.

61. Dido, stichteres en koningin van Carthago. Tot een huwelijk gedwongen met koning Jarbas, doodde zij zich zelve op een brandstapel, voorwendende, dat zij haren eersten echtgenoot Sichaeus eeuwig trouw gezworen had en zijne schim verzoenen wilde. 880 v. Chr. — Virgilius trok hiervan partij voor

Door ontrouw, en, verliefd, zich zelve doodde:
Daarna Cleopatra, die steeds boeleerde."

64. 'k Zag Helena, wier tijd de booze bode
Vol onheil was; Achilles voorts, den Grooten,
Dien liefde tot de laatste worstling noodde.

E ruppe fede al cener di Sicheo:
Poi è Cleopatràs lussuriosa.

Elena vidi, per cui tanto reo
Tempo si volse; e vidi 'l grande Achille,
Che per amore al fine combatteo.

---

zijne liefdehistorie van Dido met Aeneas 1180 v. Chr. Niemand, die, uit den heerlijken Zang IV van de Aeneis, Dido's eed niet kent:

„Anna, fatebor enim, miseri post fata Sychaei
Coniugis et sparsos fraterna caede Penatis,
Solus hic inflexit sensus, animumque labantem
Inpulit. Adgnosco veteris vestigia flammae.
Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel Pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras,
Pallentis umbras Erebi noctemque profundam,
Ante, Pudor, quam te violo, aut tua iura resolvo.
Ille, meos, primus qui me sibi iunxit, amores
Abstulit: ille habeat secum servetque sepulchro."

Weinig menschentaal kan hiermede vergeleken worden. In fraaie versen heeft Friedrich von Schiller het IIe en IVe Boek van Virgilius vertaald. Aan het einde van dezen Zang vindt men zijne vertolking van het bovenstaande Latijn.

63. Cleopatra, oudste dochter von Ptolemeus Auletus werd in 47. v. Chr. door Caesar op den Egyptischen troon hersteld. Zij had bij hem een zoon Caesarion. Later had zij drie kinderen bij Antonius. Toen deze, in 31 v. Chr., in den zeeslag bij Actium tegen Octavianus (daarna keizer Augustus) het onderspit gedolven en zich in de vlucht gedood had, benam de koningin zich het leven, door een adder aan de borst te leggen.

64. Helena, vrouw van Menelaus, koning van Sparta, geschaakt door Paris, die haar medenam naar Troye. Daar-

67. 'k Zag Paris, Tristan. En meer vloekgenoten
Dan duizend heeft zijn vinger mij gewezen,
Die door de Liefde uit 't leven zijn gestooten.

70. Als 'k zoo mijn Gids den naam had hooren lezen
Der vrouw- en ridder-schaar van de oude dagen,
Won meêlij me, en 'k stond als een zinloos wezen.

73. „Hoe gaarne, o Dichter! klonk mijn biddend vragen;
Zou 'k spreken met die twee, die zaâm daar zweven,

Vidi Paris, Tristano. E più di mille
Ombre mostrommi, e nominolle, a dito,
Ch' Amor di nostra vita dipartille.

Poscia ch'io ebbi il mio Dottore udito
Nomar le donne antiche e i cavalieri,
Pietà mi vinse, e fui quasi smarrito.

Poi comminciai: Poeta, volentieri
Parlerei a que' duo, che insieme vanno,

---

door ontstond de beroemde Troyaansche oorlog, waarin de Grieken tien jaren de stad Troye belegerden, welke ten slotte met het bekende paard, door list genomen werd en verbrandde. Vgl. Z. I: 75. Z. XXVI: 60. Z. XXX: 97.

65. Achilles liet zich, door zijne liefde tot Polyxena, dochter van Priamus, koning van Troye, in de macht zijner vijanden lokken en werd door haren broeder Paris verradelijk gedood met een pijlschot in de hiel. Vgl. Z. XXX: 21.

67. Tristan, een ridder uit den cyclus van koning Arthur. Hij zou verliefd geweest zijn op Ysotta, gemalin van zijn oom koning Marcus van Cornwallis, en daarom door dezen met een giftigen pijl gedood. Ysotta bezocht hem op zijn sterfbed, en toen de geliefden elkander weenend omarmden, brak de wanhoop hun hart.

69. In dezen drom schijnen alleen zij geweest te zijn, die door ongeoorloofde liefde den dood vonden; zelfs Semiramis werd door haren zoon Ninyas gedood, omdat zij met hem wilde huwen.

74. Deze twee zijn: Francesca da Rimina en Paolo Mala-

En die de wind zoo ligt schijnt voort te dragen!"

76. „Gij zult hen zien, zoodra zij nader streven;

E paion sì al vento esser leggieri.

Ed egli a me: Vedrai quando saranno

---

testa. Hare ouders waren Guido da Polenta, Heer van Ravenna, en Cervia. Zij was de gade van Joan Malatesta, gewoonlijk Gianciotto: kreupele Jan (Giovanni il zoppo) genoemd, zoon van Malatesta, Heer van Rimini.

De geschiedenis van Francesca's liefde en dood wordt door Joan Boccaccio verhaalt in zijn „Commento sopra la Divina Commedia." — Na langdurige twisten wilden Polenta en Malatesta den vrede bezegelen door een huwelijk hunner kinderen. Nu was Gianciotto dapper, maar ruw en leelijk; zijn broeder Paul daarentegen een schoon en hoffelijk jongeling, geneigd tot den vrede. Guido, die inzag, dat Gianciotto hem krachtig kon steunen tot versterking zijner heerschappij, wenschte dezen tot schoonzoon, maar vreesde den tegenzin zijner dochter. Daarom werd op list gezonnen. Paul moest naar Ravenna gaan om Francesca's hand te vragen. Toen hij door den tuin van het kasteel ging, zag hem een dienstmeisje van Francesca, die haar meesteres toeriep, dat haar bruidegom kwam. Toen blikte Francesca belangstellend uit het venster en werd van blijdschap en liefde vervuld bij het aanschouwen van een zoo edel ridder. Paul huwde Francesca als gemachtigde zijns broeders, en voerde haar naar Rimini. Daar ontdekte zij weldra hare verschrikkelijke dwaling, en rouw en bitterheid maakte zich van haar meester, wegens het jegens haar gepleegde bedrog. De liefde, welke zij voor Paul had opgevat, verliet haar niet, maar nam toe, als zij hem voortdurend vergeleek met haren woesten en wanstaltigen echtgenoot. Francesca en Paul zagen elkander dagelijks en hun wederkeerige liefde steeg met het uur. Hunne zamenkomsten werden door een dienaar, die hen bespied had, aan Gianciotto verraden. Woedend snelde hij naar Francesca's kamer; vond die gesloten en beval haar te openen. Op deze stem wilde Paul langs een anderen uitgang vluchten, maar bleef met zijn mantel aan een spijker haken.

Roep bij de Liefde, die hen voort blijft jagen,
En beide zullen zich tot u begeven."

79. Zoodra de storm hen tot ons had geslagen:
„Komt, o bedroefde zielen! met ons spreken,
Verbiedt geen ander 't!" durfde ik smeekend wagen.

82. Als duiven, die voor 't zielsverlangen weken

Più presso a noi; e tu allor gli prega
Per quel'amor, che i mena; ed ei verranno.

Sì tosto comme 'l vento a noi gli piega,
Muovo la voce: O anime affannate,
Venitie a noi parlar, s' altri nol niega.

Quali colombe dal disio chiamate,

Gianciotto stortte met uitgetogen zwaard op hem los; Francesca wierp zich tusschen de beide broeders en ontving den stoot in hare borst, Gianciotto trok het staal uit de wonde en doorstak Paul. — Dit gebeurde, volgens P. Fraticelli, in de stad Pesaro en geenszins te Rimini, gelijk velen meenen.

De beide geliefden werden onder tallooze tranen in één graf begraven. Het was in 1284 of 1285.

Boccacio beweert, dat van eigenlijke, regtstreeksche schuld van Francesca en Paul niets vernomen is. Andere Commentatoren: Ottimo, Francesco da Buti, Benvenuto van Imola en Pietro di Dante nemen die schuld aan. Zij schijnt ook door het gedicht vrij zeker gemaakt te worden.

Boccacio's verhaal heeft veel romantisch. Hij meldt echter, dat hij een vertrouwden dienaar van Dante, gedurende diens verblijf te Ravenna, Ser Pietro di Mr. Giordino di Ravenna, goed gekend heeft, en daardoor kan hij vele bijzonderheden vernomen hebben. Dante zelf kon overigens tal van zaken nauwkeurig weten, aangezien hij de laatste jaren zijns levens in het huis van Guido V van Polenta, den neef van Francesca en zoon haars broeders Ostasio, heeft doorgebragt.

81. Geen ander: nl. God. Het uitspreken van des Allerhoogsten naam wordt in de hel vermeden. Vgl. Z. XXV : 3.

En, op de min, gedragen door de wolken,
Naar 't zoete nest, met volle vleuglen, streken:

85. Dus vloden zij de schaar in Dido's kolken,
Om zich door 't gruwlijk ruim tot ons te sleuren.
— Zoo magtig mogt mijn beê 't gevoel vertolken.

88. „O, ziel, die mild en zacht ons op wilt beuren,
En door den zwarten walm ons komt begroeten,
Die met hun bloed eens de aarde moesten kleuren,

91. „Mogt ons de Koning van 't Heelal ontmoeten
Als vriend, wij zouden vrede voor u smeeken,
Om Uwe deernis met ons smartlijk boeten.

94. „Wat u behaag' te hooren en te spreken,
Wij zullen 't hooren en het u verhalen,

Con l' ali aperte e ferme, al dolce nido
Volan, per l' aer dal voler portate;

Cotali uscîr della schiera ov' è Dido.
A noi venendo per l' aer maligno;
Sì forte fu l' affettuoso grido.

O animal grazïoso e benigno,
Che visitando vai per l'aer perso
Noi che tignemmo 'l mondo di sanguigno;

Se fosse amico il Re dell'universo,
Noi pregheremmo lui per la tua pace,
Poi c' hai pietà del nostro mal perverso.

Di quel ch'udire e che parlar vi piace
Noi udiremo e parleremo a vui,

---

92. Na zijne verbanning zuchtte Dante om vrede. Toen broeder Ilario van het klooster del Corvo hem vroeg wat hij zocht, antwoordde de dichter: Pace: Vrede.

Zoo lang, als thans, de storm blijft neêrgestreken.

97. „'t Land, waar mij 't eerste levenslicht mogt stralen,
Ligt aan het strand, waar, met zijn volgelingen,
De Po, in vreê, naar de' oceaan mag dalen.

100. „De min, die snel in 't edel hart kan dringen,
Heeft hem voor 't schoone lichaam dra bevangen,
Mij, ach! geroofd!..., 't hoe moet nog afschuw dwingen.

103. „Mín, die geen minnaar kwijtscheldt 't Min-verlangen,
Greep mij voor hem zoo sterk met welbehagen,
Dat, naar gij ziet, ik hem nóg aan blijf hangen.

106. „De liefde heeft tot één dood ons gedragen
En Kains plaats wacht hem, die ons vermoordde."

Mentre che 'l vento, come fa, si tace.

Siede la terra, dove nata fui,
Su la marina dove 'l Po discende
Per aver pace co' seguaci sui.

Amor, ch' a cor gentil ratto s' apprende,
Prese costui della bella persona,
Che mi fu tolta, e il modo ancor m'offende.

Amor, ch'a null'amato amar perdona,
Mi prese del costui piacer sì forte,
Che, come vedi, ancor non m'abbandonna.

Amor condusse noi ad una morte:
Caina attende chi vita ci spense.

97—99 Ravenna, Francesca's geboorteplaats, ligt aan het strand der Adriatische zee, waar de Po, met zijne volgelingen (de andere stroomen, welke zich in die rivier uitstorten) vreedzaam in den oceaan valt.

102. Afschuw: 1°. om het wreede van den moord; 2°. omdat zij haren minnaar niet mogt redden; 3°. dewijl hun geen tijd gelaten werd tot rouw en boete.

103. Liefde, die den geliefde niet vruchteloos laat minnen, maar zijne liefde beantwoordt.

— Zoo klonk ons uit hun mond 't weemoedig klagen.

109. „Nadat ik die gekrenkte zielen hoorde,
Boog ik 't gelaat; en 't is gebukt gebleven,
Tot 'sdichters vraag: „Wat peinst gij?" me eindlijk stoorde.

112. „Helaas!" heb ik ten antwoord toen gegeven;
„Wat liefelijke droomen, welk begeeren
Heeft hen tot dien rampzaâlgen stap gedreven!"

115. Toen drong mij 't hart om weêr tot hen te keeren:
„Francisca! riep ik; uwe rampen maken,
Dat rouw en leed tot schreiens me overheeren!

Queste parole da lor ci fur pôrte.

Da ch'io intesi quell' anime offense,
Chinai 'l viso; e tanto 'l tenni basso,
Fin che 'l Poeta mi disse: Che pense?

Quando risposi, cominciai: Oh lasso!
Quanti dolci pensier, quanto disio
Menò costoro al doloroso passo!

Poi mi rivolsi a loro, e parla' io,
E cominciai: Francesca, i tuoi martîri
A lagrimar mi fanno tristo e pio.

---

107. Caina zegt Dante met één lettergreep, terwijl Kaïn hier twee-lettergreepig genomen wordt: 1o. als stammende uit het Hebreeuwsch; dat geen tweeklanken bezit; 2o. op het voorbeeld van Mr. Willem Bilderdijk: „De Ondergang der Eerste Wareld:" zang I.

„De stam van Kaïn hief in weinige geslachten
Zich boven 't zaad van Seth."
„De wakkre Kaïnieten
Bedekten de aard weldra" enz.

Caina is het verblijf van Kaïn, den broedermoorder.

108. Dante laat beide schimmen spreken zonder hunne afwisseling aan te duiden. Het schijnt, dat Paul het woord voerde sinds vers 88—96.

118. „O, zeg: ten tijd van 't zoete zuchten slaken,
Waaraan en hoe deed u de liefde weten,
Wat wenschen 't weiflend harte deden blaken?"

121. „Geen grooter smart!" dus klonken hare kreten
Dan 't zalig uur weêr voor den geest te halen
In 't ongeluk; — dit zal uw Meester weten —

124. „Maar kon zoo groot verlangen in u dalen:
Hoe de eerste kiem der liefde ons is gerezen?
Dan zal ik, bitter schreiend, dat verhalen:

127. „Wij zaten eens, voor ons vermaak, te lezen

Ma dimmi: al tempo de' dolci sospiri,
A che, e come concedette Amore
Che conosceste i dubbiosi desiri?

Ed ella a me: Nessun maggior dolore,
Che ricordarsi del tempo felice
Nella miseria; e ciò sa 'l tuo dottore.

Ma s'a conoscer la prima radice
Del nostro amor tu hai cotanto affetto,
Farò come colui che piange e dice.

Noi leggevamo un giorno, per diletto,

---

123. Dante duidt gaarne zoo veel mogelijk personen en zaken in eens aan. Met den meester wordt hier bedoeld: 1º. *Virgilius*, *Aeneidos* II: 3: „Infandum, Regina, iubes renovare dolorem," 2º. Boetius Severinus, die in zijn boek: *de consolatione Philosophiae* schreef: „In omni adversitate fortunae infelicissimum genus infortunii est fuisse felicem." Na den dood van Beatrix zocht Dante troost voor zijne smart bij dien wijsgeer, gelijk hij in zijn *Convito* verhaalt: Misimi a legger quello non conosciuto da molti libro di Boezio, nel quale captivo e discacciato consolato s' avea."

128. Lancelot een der ridders uit de middeleeuwsche ver-

Van Lancelot, dien Liefde hield omsponnen:
— Wij waren toen alleen en zonder vreezen —

„Dat lezen deed ons de oogen, onbezonnen,
Vaak opslaan en den blos op 't voorhoofd spreiden:
Maar 't was één punt slechts, dat ons heeft verwonnen.

„Want, toen wij lazen, hoe de lachjes vleiden,
Die minnaar kussen op haar mond mogt drukken,
Toen kwam ook hij, die nooit van mij moet scheiden,

Di Lancillotto, come amor lo strinse:
Soli eravamo e senza alcun sospetto.

Per più fiate gli occhi ci sospinse
Quella lettura, e scollorocci 'l viso
Ma solo un punto fu quel che ci vinse.

Quando leggemmo il disiato riso
Esser baciato da cotanto amante,
Questi, che mai da me non fia diviso,

---

halen der Tafel-Ronde, zoon van den onttroonden koning Ban de Benoit. Hij muntte uit aan het Hof van koning Arthur en beminde Ginevra, de koningin.

137. Verleider. Het italiaansch Galeotto is de vertaling van Gallehaut, koning d'outre les marches. In verschillende veldslagen tegen Arthur werd hij door den dapperen Lancelot overwonnen, tot deze ten laatste de beide vorsten wist te verzoenen. Uit erkentelijkheid verschafte Gallehaut Lancelot eene zamenkomst met Ginevra: maar toen de bloode ridder in den beginne als sprakeloos stond, trad koning Gallehaut als tolk op en noodigde de koningin uit haren ridder te kussen. Zij deed dit, hem glimlachende insgelijks hiertoe bemoedigende. — Galleotto is daarna de naam geworden van de koppelaars. Francesca verhaalt in onnavolgbare taal, welke afkeer, verbittering en rouw uitdrukt, dat het boek en zijn schrijver haar en Paolo tot den onberaden stap verleid hebben, welke zoo verschrikkelijke gevolgen had. Men herinnere zich, dat Lancelot de gehuwde Ginevra beminde. Dante ijvert hier tegen de zedelooze romans.

138. „De kussen bevend van mijn lippen plukken:
Verleider was ons ’t boek en hij, die ’t dichtte!
— Geen verder lezen kon dien dag gelukken...”

139. Als de eene geest die woorden tot ons rigtte,
Heeft de ander zóó geweend, dat ’k diep getroffen
Door meelij, zwijmde, alsof ’k in doodstrijd zwichtte,

142. En ’k plofte neêr, als lijken nederploffen.

La bocca mi baciò tutto tremante:
Galeotto fu il libro e chi lo scrisse:
Quel giorno più non vi leggemmo avante.

Mentre che l’ uno spirto questo disse,
L’ altro piangeva sì, che di pietade
Io venni men, così com’io morisse;

E caddi, come corpo morto cade.

DIDO.

FREIE UEBERSETZUNG DES VIERTEN BUCHS DER AENEIDE.

Ja, Anna, ohne Rückhalt soll vor dir
Das Herz der Schwester sich erschlieszen!
Seitdem ein Brudermord Sichäus mir,
Der meine erste Liebe war, entrissen,
Seit meiner Flucht war dies der erste Mann,
Der meinem Herzen Neigung abgewann,
Der erste, sag’ ich dir, der mich zum Wanken brachte;
Neu ist die Gluth erwacht, die einst mich selig machte.

Doch eher schlinge Tellus mich hinab,
Mich schleudre Jovis Blitz hinunter zu den Schatten,
Zu des Avernus bleichen Schatten,
Hinunter in das ewig finstre Grab,
Eh dasz ich deine heiligen Gesetze,
Schamhaftigkeit, und meinen Eid verletze!
Er nahm mein Herz dahin, ihm war’s zuerst geweiht,
Sein bleibt’s in alle Ewigkeit.

ZESDE ZANG.

DERDE KRING. ZWELGERS.

Gedurende zijne bedwelming is Dante in een volgenden hellekring gevoerd, waar zich de zwelgers ophouden. Dezen worden gegeeseld door regen, sneeuw en hagel, en verscheurd door de nagels en tanden van Cerberus, den hel-hond. Dante ontmoet zijn voormaligen stadgenoot Ciacco, die hem inlicht nopens Florence's lot.

1. Na 't keeren van den geest, die, bij het staren
Op 't leed der twee verwanten, werd gesloten,
Toen al mijn zinnen mat van droefheid waren,

4. Zie 'k nieuwe pijnen, nieuwe pijngenoten,
Steeds om mij heen, hoe 'k mij ook moog bewegen,
En waar ik wende en 't oog ook heb ontsloten.

Al tornar della mente, che si chiuse
Dinanzi alla pietà de' duo cognati,
Che di tristizia tutto mi confuse,

Nuovi tormenti e nuovi tormentati
Mi veggio intorno, come ch'io mi muova,
E come ch'io mi volga, e ch'io mi guati.

---

2. Gelijk de bloem zich sluit als het licht haar verlaat, zoo de geest wanneer hij het bewustzijn verliest. Toen Dante uit de onmacht ontwaakte, keerde zijn waarnemingsvermogen.

7. 'k Ben in den Derden Kring: dien van den Regen:
Den eeuwigen, vervloekten, kouden, zwaren:
Nooit nieuw in wet of grondstof neërgezegen.

10. Sneeuw, grove hagel en vuil water varen
In gierend dwarlen door de sombre luchten,
En stank spreidt de aard, die alles op moet garen.

13. En Cerberus, als woest en vreemd te duchten,
Blaft, hondsgewijs, hier uit zijn drietal kelen
Tot hen, die in deze overstrooming zuchten.

Io sono al terzo cerchio della piova
Eterna, maledetta, fredda e greve:
Regola e qualità mai non l' è nuova.

Grandine grossa, ed acqua tinta, e neve
Per l' aer tenebroso si riversa:
Pute la terra, che questo riceve.

Cerbero, fiera crudele e diversa,
Con tre gole caninamente latra
Sovra la gente, che quivi è sommersa.

---

9. Die regen valt, met vreeselijke eentoonigheid, op dezelfde wijze onverbiddelijk neder en nooit is hij uit iets anders zaamgesteld dan uit de akelige bestanddeelen, welke hem doen vervloeken.

11. De straf staat altijd in verband met de zonde. Overdaad en zwelging verduisteren het verstand en de rede, gelijk de wellust. Daarom zuchten ook deze verdoemden in duisternis. Ook worden de gaven des hemels, welke de slempers op de wereld misbruikten, hier voorgesteld door den regen, welke hun tot last en verderf is. De stank, welke de aarde afgeeft, schetst volkomen de walgelijke eigenaardigheid van het verblijf der vraten en dronkaards. Dante geeft altijd de H. Schriften weder: Aquis et grandinibus et pluviis persecutionem passi. Sap. XVI: 16.

13. In de fabelleer is Cerberus, de hel-hond (ianitor Orci) zoon van Typhon en Echidna, met drie koppen, slangen

16. Vuil, zwart van baard; 't oog, waarin vlammen spelen,
En breed van buik, scheurt hij met scherpe pooten
En vilt de geesten om ze in vier te deelen.

19. De regen doet hen hondsgehuil uitstooten:
Hun ééne zij moet de andere bewaren;
Vaak wentlen zich die arme vraatgenoten.

22. Als 't kruipdier Cerberus op ons moest staren,

Gli occhi ha vermigli, e la barba unta ed atra,
E 'l ventre largo, ed unghiate le mani;
Graffia gli spirti, gli scuoia ed isquatra.

Urlar gli fa la pioggia come cani:
Dell' un de' lati fanno all'altro schermo;
Volgonsi spesso i miseri profani.

Quando ci scorse Cerbero, il gran vermo,

---

om den hals en den staart van een draak, gelegerd in een hol aan gene zijde van den Styx, waar Charon de afgestorvenen ontscheepte.

19—21. Het ongemeene voorstellingsvermogen van Dante, waardoor hij al het beschrevene doet zien, gevoelen en tasten, heeft in alle tijden de bewondering gaande gemaakt. Het ligt in het zeer beknopt aangeven der lijnen zijner beelden, welke uiterst spaarzaam en fijn, en in de hoogste mate volkomen zijn. Hier vult onze geest terstond den toestand aan van de honden, die in den regen janken en zich om en om keeren, ten einde zich te beschutten. Men ziet, hoe die verdoemden zich onophoudelijk in de vuile, stinkende aarde: draf en straf hunner hoofdzonde, omwentelen. i miseri profani: die vraatgenoten; die gulzigaards en brassers, die elken zin voor het geestelijk leven: het hooge en schoone doel van den mensch, verliezen: *quorum Deus venter est!*

22. Vermo: kruipdier, slang, worm. *Vermis* heet in de H. Schrift al wat den verdoemden tot kwelling strekt. Cerberus met zijn geblaf is ook het beeld van het verwijtend geweten, naar de uitdrukking van den profeet Isaias: „*Vermis eorum non morietur.*"

Brak 't ruw den muil op, toonde ons zijne tanden:
Geen zijner leden kwam ooit tot bedaren.

25. Mijn gids ontsloot de palmen zijner handen,
Nam aarde om die met vuisten vol te werpen
In 's monsters kaken, die van rooflust brandden.

28. Gelijk de hond, die blaft, bij 't hunkrend snerpen,
Maar, als hij bijt in 't aas, niet meer zal huilen,
Daar slechts de vraatzucht hem ten strijd kon scherpen.

31. Dus zwegen ook des demons zwarte muilen,
Wier kreten zóó woest tot de geesten stegen,
Dat zij 't gehoor voor doofheid wilden ruilen.

34. En over schimmen, die de zware regen

Le bocche aperse, e mostrocci le sanne:
Non avea membro che tenesse fermo.

E l' Duca mio distese le sue spanne,
Prese la terra, o con piene le pugna
La gittò dentro alle bramose canne.

Quale quel cane, ch' abbaiando agugna,
E si racqueta poi che 'l pasto morde,
Chè solo a divorarlo intende e pugna;

Cotai si fecer quelle facce lorde
Dello demonio Cerbero, che introna
L'anime sì, ch' esser vorrebber sorde.

Noi passavam su per l' ombre, ch' adona

22—31. Dante heeft de klassieken bestudeerd, alvorens met zijne zeldzame gaven te woekeren. Les, om zich grondig wetenschappelijk te ontwikkelen, opdat talenten degelijk en duurzaam worden. Hier is Virgilius wedergegeven: Aeneid. IV : 417: Zie de latijnsche versen aan het eind van dezen zang.

31. Ook Cerberus is een duivel.

Ter aard sloeg, gingen we, en de voeten traden
Op 't niet, dat schijn van mensch slechts had verkregen.

37. Zij lagen door elkander op die paden,
Behalve één, die tot zitten was gerezen,
Zoodra hij vóór zich ons door 't slijk zag waden.

40. „O Gij! wien 't pad ter Helle wordt gewezen!
Herken mij! riep hij; faalt u niet 't vermogen:
Éér ik verging, is 't daglicht u gerezen."

43. „De kwelling, die gij lijdt; sprak ik bewogen;
Deed u ligt zoo uit mijn geheugen wijken,
Dat mij niet schijnt, als kwaamt ge ooit voor mijne oogen.

46. „Maar zeg mij, wie gij zijt, die in deêz rijken
Der smart gestort zijt en in zùlk een boeten,
Dat, is er grooter, geen zoo naar kan blijken."

La greve pioggia, e ponevam le piante
Sopra lor vanità, che par persona.

Elle giacean per terra tutte quante,
Fuor ch' una, ch' a seder si levò, ratto
Ch' ella ci vide passarsi davante.

O tu, che se' per questo Inferno tratto,
Mi disse, riconoscimi, se sai:
Tu fosti, prima ch' io disfatto, fatto.

Ed io a lei: L'angoscia che tu hai,
Forse ti tira fuor della mia mente
Sì, che non par ch' io ti vedessi mai.

Ma dimmi chi tu se', che in sì dolente
Luogo se' messa, ed a sì fatta pena,
Che s' altra è maggio', nulla è sì spiacente.

---

36. Op hun nietig lichaam, dat slechts de schim was van een menschelijk wezen.

49. „Uw stad, die zóó de nijd in zich ziet wroeten,
Dat alle perken, riep hij, zijn vergeten,
Mogt 'k ook als mijne in 't blijde leven groeten.

52. „Gij, burgers, plagt mij Ciacco toen te heeten;
Door 't vloekbaar kwaad der keel ben ik verloren,
En in den regen, naar gij ziet, gezeten.

55. „Mij, droeve, is niet alléén dit wee beschoren,
Want alle dezen torschen 't zelfde lijden,
Om zulk een schuld." Meer liet hij zich niet hooren.

58. „'k Moet tranen, Ciacco, aan uw droefheid wijden,
Zoo zwaar drukt zij mij neêr; heb ik hernomen;
Maar wil mij, zoo gij 't weten mogt, belijden:

Ed egli a me: La tua città, ch' è piena
D'invidia sì, che già trabocca il sacco,
Seco mi tenne in la vita serena.

Voi, cittadini, mi chiamaste Ciacco:
Per la dannosa colpa della gola:
Come tu vedi, alla pioggia mi fiacco:

Ed io anima trista non son sola;
Chè tutte queste a simil pena stanno
Per simil colpa. E più non fe parola.

Io gli risposi: Ciacco, lo tuo affanno
Mi pesa sì, ch' a lagrimar m'invita:
Ma dimmi, se tu sai, a che verranno

---

52. Ciacco = Tsjákko. Verkorting van Giacopo: Jacob, in het Florentijnsch ook zwijn: slemper, beteekenende. Hij was als lustige tafelbroeder gezien onder de liefhebbers van goede sier: bovendien een burger van onderscheiding, beroemd om zijne welsprekendheid, zoodat Dante geen bezwaar maakte hem te woord te staan. Men zegt dat hij in 1286 stierf.

61. „Waartoe zal die verdeelde stad nog komen?
Telt ze één regtvaardig burger? Zeg de reden,
Waarom zij zulk een tweedragtsstorm moet schromen?"

64. „Nadat geruimen tijd zal zijn gestreden,

Li cittadin della città partita;
S'alcun v' è giusto; e dimmi la cagione
Perchè l'ha tanta discordia assalita.

Ed egli a me: Dopo lunga tenzone

---

61. Florence, dat door de woedende partijen der Witten en Zwarten verdeeld was.

64. Aan het einde der XIIIe eeuw heerschte te Florence, na de verdrijving der Gibellijnen, vrede, welke echter dra weder gestoord werd. In 1300 ontstond een familie-twist tusschen de beide lijnen der Cancelieri, waarvan de eene zich, naar hare stammoeder, Bianca: de Witte, de andere, als tegenstelling, zich de Zwarte noemde. — Amadore, een der Zwarten, had zijn neef Vanni (een der Witten) geslagen en gewond, waarop hem zijn vader tot Vanni's vader zond, om verschooning te vragen. Deze hieuw hem echter de hand af, zeggende: „slechts met het zwaard, niet met woorden worden zulke beleedigingen geboet." Deze laffe gruwel deelde de stad in twee partijen, en ook te Florence sloten de oud-adelijke Donati, met Messer Corso aan het hoofd, zich bij de Zwarten aan, en de nieuw-adelijke Cerchi, met Messer Viero als leider, zich bij de Witten aan, waardoor rustverstoring en bloedstorting aan de orde van den dag waren. Wegens een oproer den vooravond van Sint-Jan 1300, besloten de prioren de hoofden der beide partijen uit de stad te bannen. De prioren, ten getale van 12, waarvan elke 2 maanden twee hun ambt uitoefenden, maakten het stadsbestuur uit. Dante was toen een van hen, en bekleedde juist zijn post: van half Juni tot half Augustus De Zwarten, waaronder Corso Donati, werden naar Piene di Castello en Massa Trabaria, de Witten, waaronder Guido Cavalcanti: Dante's vriend, naar Sarzana verbannen. Nog in den loop van het jaar werden de hoofden der Witten, onder voorwendsel dat het klimaat ongezond was, teruggeroepen. Iets dergelijks schijnt

Vlocit 't bloed daar, zal de Boschpartij regeeren
En de andre dra verjagen en vertreden.

67. „Eer driemaal dan de zon terug kan keeren,
Zal die weêr vallen, de and're zegepralen
Door kracht van hem, die nu reeds gaat laveeren.

70. „De hoogmoed zal haar lang van 't voorhoofd stralen,

Verranno al sangue, e la parte selvaggia
Caccerà l' altra con molta offensione.

Poi appresso convien che questa caggia
Infra tre soli, e che l' altra sormonti,
Con la forza di tal, che testè piaggia.

Alto terrà lungo tempo le fronti,

---

met de Zwarten het geval te zijn geweest. Corso Donati brak zijn ban en vlood naar Rome, en verzocht de tusschenkomst van paus Bonifacius VIII. In den herfst van 1301 kwam Karel van Valois, broeder des konings van Frankrijk, te Rome en de Paus zond hem, als vredestichter of om de heerschende partij der Witten te fnuiken, naar Florence. Deze stad zond een gezantschap, waarbij Dante zich bevond, naar Rome om ten nadeele der Zwarten te werken.

Toen Karel nabij Florence kwam, liet de overheid zich overreden, hem in te nemen, ten einde de rust te herstellen. Weldra echter stond de burgerij tegen hem op. De Zwarten maakten hiervan gebruik om Florence binnen te dringen en vijf dagen te moorden en te branden. Valois deed hiertegen niets, poogde slechts geld af te persen en verbande de hem vijandige burgers, en onder hen: Dante-zelven met andere hoofden der Witten. Dit geschiedde in 1302.

66. De Boschpartij is die der nieuw-adelijke Cerchi, die van het land zijn gekomen. De verdrijving greep plaats in 1301.

67. Dante rekent hier tot de geheele verdrijving der Witten in 1304.

69. Het is niet uitgemaakt of hier Bonifacius of Valois bedoeld wordt, als van de eene partij naar de andere zeilende.

En hoe de Witten klagen en verstoren,
Zij zal op dezen al haar druk doen dalen.

73. „Twee zijn regtvaardig; niemand wil hen hooren:
Trots, Nijd en Hebzucht zijn daar thans drie vonken,
Die 't vuur in aller harten doen ontgloren."

76. Aldus heeft mij zijn treurig woord geklonken,
En 'k sprak: „'k Wensch dat me een grooter tal berigten
En ruimer woord door u nog word geschonken:

79. „Tegghiaio, Farinata, de eêdle lichten,

Tenendo l' altra sotto gravi pesi,
Come che di ciò pianga, e che n' adonti.

Giusti son duo, ma non vi sono intesi:
Superbia, invidia ed avarizia sono
Le tre faville, c' hanno i cuori accesi.

Qui pose fine al lacrimabil suono.
Ed io a lui: Ancor vo' che m' insegni,
E che di più parlar mi facci dono.

Farinata e 'l Tegghia', che fur sì degni,

---

73. Ciacco beantwoordt Dante's tweede vraag vs. 62. Die twee regtvaardigen zijn Dante en zijn vriend Guido Cavalcanti.

74. Sommige uitleggers meenen, dat deze drie ondeugden door den Panter, den Leeuw en de Wolvin zijn aangegeven. Vgl. Z. I: 31. Dit verband is ver gezocht. Mannen, wie het op ander gebied niet aan geleerdheid hapert, beweren wel, op grond van het beeld der drie roofdieren en andere, dat De Hel eene mengeling is van heidendom en christendom. Dit is onjuist. Zie de Vulgata: Percussit eos leo de silva; lupus ad vesperam vastavit eos, partus vigilans super civitates eorum. Omnis qui egressus fuerit ex eis capietur. JEREMIAS.

79. Tegghiaio (= Tekjájo) Farinata, Rusticucci (= Roestikoetsji), en Mosca komen later in het gedicht terug. In weerwil hunner gebreken, acht Dante hen om hunne goede hoe-

En Rusticucci, Hendrik, eens gezeten
Met Mosk' en de anderen, die het goede stichtten,

82. „O, zeg mij, waar zij zijn, en doe mij weten,
— Want groot verlangen dringt mij, dat te hooren —
Is hemelgunst of hel-gif hun gemeten?"

85. En hij: „Zij hooren tot veel zwarter koren,
Eene and're schuld dringt hen in de' afgrond neder,
Waar gij, bij dieper tocht, hen op kunt sporen.

88. „Maar keert gij eens ter zoete wereld weder,
Och, doe mij dan in and'rer geest herleven!
— Dit woord is 't laatst van Godes-wet-vertreder."

91. Loens wendde hij den strakken blik. Nog even
Zag hij mij aan, en heeft toen 't hoofd gebogen:
Hij zonk, als de andre blinden drom daarneven.

Iacopo Rusticucci, Arrigo e 'l Mosca,
E gli altri, ch' a ben far poser gl'ingegni,

Dimmi ove sono, e fa' ch' io gli conosca:
Chè gran disio mi stringe di sapere,
Se 'l Ciel gli addolcia, o l'Inferno gli attosca.

E quegli: Ei son tra l' anime più nere;
Diversa colpa giù gli aggrava al fondo;
Se tanto scendi, gli potrai vedere.

Ma quando tu sarai nel dolce mondo,
Pregoti che alla mente altrui mi rechi:
Più non ti dico, e più non ti rispondo.

Gli diritti occhi torse allora in biechi:
Guardommi un poco, e poi chinò la testa;
Cadde con essa a par degli altri ciechi.

---

danigheden. — Mosca kan in het italiaansch geëlideerd, en dan Mosk uitgesproken worden.

93. Blind naar den geest.

94. „Hij zal niet meer ontwaken voor, ten hoogen,
'tBazuingeschal der englen dreunt; de wonderen
Der Almagt, hun tot straf, zijn zaamgetogen.

97. „Elk zal zich dan in 't droeve graf afzonderen,
Zich met zijn vleesch en vormen weêr bekleeden,
En hooren, wat hem eeuwig na zal donderen."

100. Wij hebben 't aâklig mengsel traag doorschreden
Van dezen regen en van al die schimmen;
En vluchtig 't rijk der toekomst nog betreden.

E 'l Duca disse a me: Più non si desta
Di qua dal suon dell' angelica tromba,
Quando verrà lor nimica podesta:

Ciascun ritroverà la trista tomba,
Ripiglierà sua carne e sua figura,
Udirà quel che in eterno rimbomba.

Si trapassammo per sozza mistura
Dell' ombre e della pioggia, a passi lenti,
Toccando un poco la vita futura:

---

96. Matth. XXV: 31 en 32: „Wanneer de Zoon des menschen in Zijne heerlijkheid zal gekomen zijn en alle de Engelen met Hem, alsdan zal Hij zitten op den troon zijner heerlijkheid: En alle volken zullen voor Hem vergaderd worden, en Hij zal hen van elkander scheiden, gelijk de herder de schapen van de bokken scheidt." — Joan: V: 27: „En heeft Hem magt gegeven, oordeel te houden."

99. De uitspraak des Rechters in het laatste oordeel. Een der groote kwellingen der verdoemden zal zijn, dat hun vonnis eeuwig in hunne ooren galmt.

102. Wij spraken nog een oogenblik over het volgend leven.

103. 'k Vroeg: „Meester, zal die marteling nog klimmen,
Nadat het groote vonnis is gesproken?
Of minder zijn, óf even woedend grimmen?"

106. En hij: „'t Licht uwer Wetenschap ontstoken!
Naar mate meer volmaaktheid dringe in 't wezen,
Is ook 't gevoel voor wel en wee ontloken.

109. „Schoon dit verdoemd geslacht nooit de uitgelezen
Volmaaktheid mag erlangen, kan 't verwachten,
Dat 't dan volmaakter toch dan nu zal wezen."

112. Wij zwierven in een kring door deze schachten,

Perch' io dissi: Maestro, esti tormenti
Cresceranno ei dopo la gran sentenza,
O fien minori, o sarun sì cocenti?

Ed egli a me: Ritorna a tua scienza,
Che vuol, quanto la cosa è più perfetta,
Più senta 'l bene, e così la doglienza.

Tuttoché questa gente maladetta
In vera perfezion giammai non vada,
Di là, più che di qua, essere aspetta.

Noi aggirammo a tondo quella strada,

---

106. Virgilius wijst Dante naar Aristoteles, die leert, dat elke zaak het volmaaktste is, wanneer zij de haar eigene kracht erlangt. Bovendien is hier de plaats wedergeven van den H. Agustinus: „Cum fiet resurrectio carnis et bonorum gaudium maius erit, et malorum tormenta maiora."

113. Z. IV: 104 doet Dante insgelijks gevoelen, dat de wijze zijne woorden steeds overweegt, en wel er op let, wat al of niet voor openlijke mededeeling vatbaar is. Les tevens om matig te zijn in het gebruik der woorden, niet teugelloos rijm aan rijm te rijgen en daardoor eéne gedachte te verdrinken in eene zee van woorden.

Veel meer besprekend dan ik wil verkonden,
De punten naâdrend, welke ons afwaarts brachten,

Waar wij den grooten vijand: Pluto, vonden.

Parlando più assai ch' io non ridico:
Venimmo al punto dove si digrada:

Quivi trovammo Pluto il gran nimico.

---

115. Pluto, zoon van Jason en Ceres, god der rijkdommen en daarom de groote vijand van den vrede der wereld, want uit de ongeregelde begeerte naar rijkdommen vloeien de grootste rampen voor het menschdom.

VIRGILII AENEIDOS, VI: 417:

Cerberus haec ingens latratu regna trifauci
Personat, adverso recubans inmanis in antro.
Cui vates, horrere videns iam colla colubris,
Melle soporatam et medicatis frugibus offam
Obiicit. Ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit obiectam, atque inmania terga resolvit
Fusus humi, totoque ingens extenditur antro."

ZEVENDE ZANG.

VIERDE EN VIJFDE KRING. GELDZUCHT EN VERKWISTING.
TOORN EN WROK.

Zoodra de dichters den vierden kring betreden, ontvangt Pluto hen met vervaarlijke kreten. Virgilius doet hem wijken en voert Dante in het verblijf der gierigaards en verspillers. Deze doorloopen zonder ophouden ieder een halven cirkel, en ontmoeten dus elkander telkens aan de tegenover gestelde kanten, waar zij tegen een botsen met groote steenen, welke deze veroordeelden met de borst voortstuwen. Virgilius verklaart Dante roeping en doel der Fortuin. Te middernacht komen de tochtgenooten aan den Styx, een uitgestrekt moeras, waarin de toornigen elkander martelen. Beneden in den poel nestelen de norschen en gemelijken in het slijk.

1\. Pape Satan, pape Satan aleppe....
Ving Pluto aan met heesche stem te brullen:
En de eedle wijze, opdat ik adem scheppe,

Pape Satan, pape Satan aleppe....
Cominciò Pluto con la voce chioccia:
E quel Savio gentil, che tutto seppe,

1\. Deze woorden laten de uitleggers in verlegenheid. Zij schijnen eene onverstaanbare duivelstaal te zijn, welke het naast bij het Hebreeuwsch komt. Zij worden gewoonlijk overgezet als eene aanmaning aan Satan om te verschijnen en de indringers te verdrijven. In dien zin luiden zij: „Schijn, gelaat van Satan, schijn, gelaat van koning Satan! Resplendeat facies Satani, resplendent facies satani, principis!"

4. Sprak, daar hij alles wist: „Geen angsten zullen
U schaân; wat hij vermoôg, hij zal niet weren,
Dat gij uw taak: de rots af, zult vervullen."

7. 'k Zag hem naar 't opgeblazen monster keeren:
„Zwijg, gij, vervloekte wolf! klonk zijn vermanen;
Moog, met uw woede, ge ook u-zelf verteren.

10. „Niet zonder grond betreên wij 's afgronds banen:
Men wil 't omhoog, waar Michaël de schichten
Van 'sHeeren wraakvuur stortte in's hoogmoeds vanen."

13. Als door den wind gezwollen zeilen zwichten
In plooi bij plooi, zoodra de masten breken,
Dus zag ik 't ondier zich ter aarde rigten.

19. Zoo daalden we in de vierde helle-streken;

Disse per confortarmi: Non ti noccia
La tua paura; chè, poder ch' egli abbia,
Non ti torrà lo scender questa roccia.

Poi si rivolse a quella enfiata labbia,
E disse: Taci, maledetto lupo;
Consuma dentro te, con la tua rabbia.

Non è sanza cagion l' andare al cupo:
Vuolsi così nell' alto, ove Michele
Fe la vendetta del suberbo strupo.

Quali dal vento le gonfiate vele
Caggiono avvolte, poichè l' alber fiacca:
Tal cadde a terra la fiera crudele.

Così scendemmo nella quarta lacca,

---

4. Virgilius kende ook de duivelstaal en de macht van Pluto, die de wachter is van den vierden hellekring.

8. Dit woord wolf herinnert aan de geldgierigheid en aan de Wolvin van Zang I. Ook onze taal heeft „geldwolf."

11. Over Michaël zie Z. III: 37 — 39.

Steeds dieper dringende in de jammerslonde,
Waar 't kwaad van 't gansch heelal is zaamgeweken.

19. Ach, recht van God! wie stapelt op de zonde
Zóó nieuwe last en boete, als 'k moest ontwaren?
Waarom rigt eigen schuld ons dus ten gronde?

22. Gelijk in Charybs kolk de woeste baren
In branding brekende op elkander vloten;
Zoo draaien hier, gedwongen, al die scharen.

25. 'k Zag, méér dan elders, tal van lotgenoten,
Van deze en gene zij, bij luide kreten,
Steeds lasten met de borsten voorwaarts stoten.

28. Zij sloegen tegeneen en daarna smeten
Ze elkander weêr terug, terwijl hun vragen:

Prendendo più della dolente ripa,
Che 'l mal dell' universo tutto insacca.

Ahi giustizia di Dio! tante chi stipa
Nuove travaglie e pene, quante io viddi?
E perchè nostra colpa sì ne scipa?

Come fa l'onda la sovra Cariddi,
Che si frange con quella in cui s'intoppa:
Così convien che qui la gente riddi.

Qui vid' io gente, più ch' altrove troppa,
E d' una parte e d'altra, con grand' urli
Voltando pesi, per forza di poppa:

Percotevansi incontro, e poscia pur li
Si rivolgea ciascun, voltando a retro,

---

22. Tusschen Scylla en Charybdis, in de zee-engte van Messina, ontmoeten en breken elkander de golven der Jonische en Tyrreensche zeeën.

„Wat schraapt ge?” en: „Wat verspilt ge?” ’t kwaad verweten.

Zoo zijn zij door den sombren kring geslagen:
Van elken kant naar de overstaande zijden,
Waar ’t schimpend lied op nieuw wordt voorgedragen

En dáár genaakt, moet elk weêr rugwaarts schrijden
Zijn halven kring door, om op nieuw te stooten.
En ik, ’t hart als doorboord van al dat lijden,

Riep: „Meester! mij zij ’t raadsel thans ontsloten:
Wat volk dit is? of ze allen geestlijk waren,
Die, links van ons, ’t geschoren hoofd ontblooten?”

„Zóó groote blindheid kon hun geest bezwaren;

Gridando: Perchè tieni? e: Perchè burli?

Così tornavan per lo cerchio tetro,
Da ogni mano all’ opposito punto,
Gridando sempre loro ontoso metro;

Poi si volgea ciascun, quand’ era giunto,
Per lo suo mezzo cerchio, all’ altra giostra.
Ed io, ch’ avea lo cuor quasi compunto,

Dissi: Maestro mio, or mi dimostra
Che gente è questa, e se tutti fur cherci
Questi chercuti, alla sinistra nostra.

Ed egli a me: Tutti quanti fur guerci

---

33. De straffen der hel zijn geene boeten, die zuiveren, maar eene voortzetting der kwellingen van die hel, welke de zondaren op aarde in hun binnenste droegen. In dit onophoudelijk wentelen van zware steenen herkent men de vermoeiende inspanning van de hebzucht en in de verwijtingen der gierigaards en verkwisters hun beider onzinnigheid, welke ten slotte op hetzelfde blijkt uit te loopen: misbruik van aardsch goed.

Was 't antwoord; dat zij in hun eerste leven
Geen mate kenden van genot noch sparen.

43. „Klaar wordt dit door hun blaffen aangegeven,
Als ze in den kring aan die twee punten paren,
Waar 't strijdig kwaad hen weêr heeft weggedreven.

46. Deze allen, wie geen haar het hoofd dekt, waren
Eens geestelijken: pausen, kardinalen,
In wie de hebzucht maatloos was gevaren.

49. 'k Sprak: „Meester! onder zulken, die hier dwalen,
Zou 'k eenigen toch wel herkennen mogen,
Die eens bezoedeld werden met die kwalen."

Sì della mente, in la vita primaia,
Che, con misura, nullo spendio ferci.

Assai la voce lor chiaro l' abbaia,
Quando vengono a' duo punti del cerchio,
Ove colpa contraria gli dispaia.

Questi fur cherci, che non han coperchio
Piloso al capo, e papi e cardinali,
In cui usò aviriazia il suo soperchio.

Ed io: Maestro, tra questi cotali
Dovre' io ben riconoscere alcuni,
Che furo immondi cotesti mali.

---

47. Dante herkent alleen de plaatsbekleeders van Petrus als pausen — geenszins degenen, die uit hebzucht zich door sommige partijen tot paus wisten te doen huldigen. Gelijk ten huidigen dage, matigden zich ook velen voorheen de hooge waardigheden der Kerk aan uit geldzucht. Gewoonlijk werden de indringers door regeringen gesteund, die, gelijk thans, uit scheuring en ketterij, voordeel hoopten. Zoo is sinds de eerste eeuwen tot heden bewezen, hoe verderfelijk het is voor de maatschappij, wanneer de Staat zich vermeet het gebied der Kerk te betreden.

Hoe krachtig de Kerk de tucht ook met betrekking tot de

52. En hij: „Gij wordt door ijd'len waan bedrogen,
Het snood bestaan heeft hen met smet begoten,
't Maakt elk herkennen tot een vruchtloos pogen.

55. „Zij zullen eeuwig op elkander stooten:
En dezen haarloos opstaan uit hun graven,
En genen ginds de gier'ge vuist gesloten.

58. „Slecht geven en slecht sparen nam dien slaven
Het schoone Rijk, en wierp hen in die kampen,
Wier diepe ellend geen woorden wedergaven.

61. Nu, o, mijn zoon! kunt gij de korte dampen

Ed egli a me: Vano pensiero aduni:
La sconoscente vita, che i fe sozzi,
Ad ogni conoscenza or gli fa bruni.

In eterno verranno agli duo cozzi:
Questi risurgeranno del sepulcro
Col pugno chiuso, e quelli co' crin mozzi.

Mal dare e mal tener lo mondo pulcro
Ha tolto loro, e posto a questa zuffa:
Qual ella sia, parole non ci appulcro.

Or puoi, figliuol, veder la corta buffa

---

ongeregelde begeerte naar rijkdommen handhaafde, vindt men o. a. gestaafd bij Mr. Joan Bohl, De Godsdienst uit Staat- en Regtkundig Oogpunt, hoofdstuk XI, XII enz.

56. De gierigaards houden de vuist digt geklemd. De verkwisters verspillen, volgens het Italiaansche spreekwoord, alles, tot zelfs de haren van hun hoofd: *tutto scialacquano fino a' capelli.*

59. Het schoone Rijk: den hemel, verloren zij, gelijk ook de aarde, welke door een edel gebruik van het vermogen vele vreugden kent.

Der goedren zien, Fortuin in pand verbleven,
Waarvoor zich 't menschdom stort in tal van rampen.

64. „Al 't goud, dat glanst in de ondermaansche dreven,
En ooit bestond, zou, van wie moeizaam dwalen,
Geen enklen hier wat ruste kunnen geven."

67. „O, Meester! riep ik; wil mij nog verhalen:
Wat is toch die Fortuin, door u beschreven,
Die 's werelds goed'ren in haar klauw kan halen?"

70. En hij: „O, schepslen! die in dwaasheid leven,
Hoe groote onwetendheid heeft u geslagen!...
Ik wil daarover u mijn oordeel geven:

73. „Hij, wiens Verstand stijgt boven alle vragen,
Schiep Hemelen en Machten, die hen leiden,

De' ben, che son commessi alla Fortuna,
Per che l' umana gente si rabbuffa.

Chè tutto l' oro, ch' è sotto la luna,
E che già fu, di quest' anime stanche
Non poterebbe farne posar una.

Maestro, dissi lui, or mi dì' anche;
Questa Fortuna, di che tu mi tocche,
Che è, che i ben del mondo ha sì tra branche?

E quegli a me: O creature sciocche,
Quanta ignoranza è quell che v' offende!
Or vo' che tu mia sentenza ne imbocche.

Colui, lo cui saver tutto trascende,
Fece li cieli, e diè lor chi conduce,

---

66. De uitdrukking „klauw" toont, dat Dante de Fortuin voor eene booze macht houdt. Virgilius bewijst hem de dwaasheid dier meening. Alles wordt door God geordend, en de mensch ziet dit slechts zelden in. Elke hemelsfeer ontving van den Schepper Geleigeesten (Intelligentiën), welke de Theologie van de engelen onderscheidde. De Fortuin is eene dier Geesten.

Om glans van 't eene op 't andre deel te dragen,

76. „Door 't licht gelijkerwijs op elk te spreiden:
Zoo ook voor 's werelds glans, werd hij bewogen,
Een Meesteres en Leidsvrouw te bereiden,

79. Die 't ijdel goed, één volk en ras onttogen,
Van tijd tot tijd naar 't andere deed keeren:
Trots tegenstand van 's menschen geestvermogen.

82. „Dus heerscht één volk, zal 't andre in rouw verteren,
Naar 't oordeel, — dat, verborgen voor uwe oogen:
Gelijk de slang in 't gras — 't al blijft regeeren.

85. „Geen macht heeft tegen haar uw schranderst pogen:
Daar ze in haar rijk voorzien kan en beschikken,
Als de andere Goôn in 't hunne zulks vermogen.

Sì, ch' ogni parte ad ogni parte splende,

Distribuendo egualmente la luce:
Similemente agli splendor mondani
Ordinò general ministra e duce,

Che permutasse a tempo li ben vani
Di gente in gente, e d' uno in altro sangue,
Oltre la difension de' senni umani.

Per ch'una gente impera ed altra langue,
Seguendo lo giudicio di costei,
Ched è occulto, com' in erba l' angue.

Vostro saver non ha contrasto a lei:
Ella provvede, giudica, e persegue
Suo regno, come il loro gli altri Dei.

---

87. Dit zijn die Geleigeesten, bij de heidenen de Goden. Die Geesten verheugen zich in denzelfden heilstaat als de Engelen: de eerst geschapen wezens. Vgl. vers 94—96.

88. „Geen stilstand kent haar altijd wentlend wikken;
Uit noodzaak is zij snel, zóó vele malen
Stort de een na de' ander beurtlings in haar strikken.

91. „Zij is het, die men vaak op 't kruis ziet halen,
En wel door wie behoorden haar te loven,
Maar zonder recht haar lasteren en smalen.

94. „Doch geenszins hoort die zaâlge dit hier boven;
Zij wendt — blij met der schepping eerstelingen —
Haar rad en smaakt het heil der hemelhoven.

97. „Wij moeten nu in dieper lijden dringen:
Reeds daalt 't gestarnt, dat, bij mijn eerste schreden
Juist rees; en geen vertoef duldt m'in deêz kringen."

Le sue permutazion non hanno triegue:
Necessità la fa esser veloce;
Sì spesso vien chi vicenda consegue.

Quest' è colei, che tanto è posta in croce
Pur da color che le dovrian dar lode,
Dandole biasmo a torto e mala voce.

Ma ella s' è beata, e ciò non ode:
Con l' altre prime creature lieta
Volve sua spera, e beata si gode.

Or discendiamo omai a maggior pietà:
Già ogni stella cade, che saliva
Quando mi mossi: e il troppo star si vieta.

---

98. Bij het begin van den tocht naar de Hel, toen Virgilius voorging en Dante zijne schreden drukte, Z. I: 136, daalde de avond, Z. II: 1 en de sterren kwamen aan den hemel. Deze beginnen nu te zinken, zoodat middernacht juist voorbij is. Goede Vrijdag is daar. Z. I: 1.

100. De boog naar de andren oever werd doorsneden
Tot bij een bron, die kookt en dan in stroomen,
Aan haar ontvloeid, weêr wentelt naar beneden.

103. Eer dof dan zwart sloeg 't water langs de zoomen.
En wij, ter zijde van die grauwe baren,
Zijn afwaarts langs een vreeslijk pad gekomen.

106. Die droeve beek vormt, als ze is neêrgevaren,
Ginds aan den voet der booze, vale stranden,
Een diep moeras: den Styx, naar wij ontwaren.

109. En ik, wiens blikken zich tot staren spanden,
Zag in dien poel beslijkte en naakte benden,
Met trekken, waarin toorn en woede brandden.

112. Niet met de hand slechts, maar schuimbekkend zenden

Noi ricidemmo 'l cerchio all' altra riva.
Sovr' una fonte, che bolle, e riversa
Per un fossato che da lei deriva.

L'acqua era buia molto più che persa:
E noi, in compagnia dell' onde bige,
Entrammo giù per una via diversa.

Una palude fa, c' ha nome Stige,
Questo tristo ruscel, quand' è disceso
Al piè delle maligne piagge grige.

Ed io, che a rimirar mi stava inteso,
Vidi genti fangose in quel pantano,
Ignude tutte, e con sembiante offeso.

Queste si percotean, non pur con mano,

---

101. De bron met kokend water is het beeld der ziedende drift.

106. Hier komen de dichters aan den Vijfden Kring.

Ze elkaâr met hoofd en borst en voeten slagen,
Terwijl hun tanden 't vleesch bij stukken schenden.

115. De Meester sprak: „Gij ziet de zielen dagen
Van hen op wie de toorn bleef triomferen.
'k Wil ook, dat ge in u 't vast geloof zult dragen,

118. „Dat gansch een volk zucht onder deze meeren,
't Welk al dit water borlen doet ten hoogen,
Naar 't oog u meldt, waarheen 't zich ook moôg keeren.

121. In 't slijk gedompeld, roepen zij: „Droef togen
We in zoete lucht, door blijde zon beschenen:
Inwendig steeds door tragen walm omvlogen:

Ma con la testa e col petto e co' piedi,
Troncandosi co' denti a brano a brano.

Lo buon Maestro disse: Figlio, or vedi
L' anime di color cui vinse l' ira:
Ed anche vo' che tu per certo credi

Che sotto l' acqua ha gente che sospira,
E fanno pullular quest' acqua al summo,
Come l' occhio ti dice u' che s' aggira.

Fitti nel limo dicon: Tristi fummo
Nell' aer dolce che dal sol s' allegra,
Portando dentro accidioso fummo:

---

118. Zij, wier zuchten het water doen opborrelen, heeft men vaak voor Luiaards aangezien, in tegenstelling met de toornigen. Behalve dat die tegenstelling niet opgaat, schijnt de Voorhel de plaats der tragen te zijn, die zich niet inspannen om ter eere Gods te leven. Z. III: 34. Op den bodem van dit moeras toeven zij, die, door den tragen walm van voortdurenden wrok en nijd bevangen, geen genot hadden van het blijde zonlicht, dewijl zij altijd leed gevoelden over den voorspoed van den naaste. Niet zonder belang is het, dat een onzer spreekwoorden van den nijdigen, gemelijken mensch zegt: „Hij kan niet velen, dat de zon in 't water schijnt." Hier is een familietrek met Dante's: „Tristi fummo nell' aer dolce."

124. „Thans moeten we in den zwarten modder weenen."
Dit lied is gorglend in hun keel gebleven,
Want 't volle woord kan niemand daaraan leenen.

127. Zoo hebben wij een grooten boog beschreven
Des slijkpoels, tusschen drooge en natte gronden,
Het oog op hen, die in den modder dreven:

130. Tot we eindlijk aan den voet eens torens stonden.

Or ci attristiam nella belletta negra.
Quest' inno si gorgoglian nella strozza,
Chè dir nol posson con parola integra.

Così girammo della lorda pozza
Grand' arco tra la ripa secca e 'l mézzo,
Con gli occhi vôlti a chi del fango ingozza:

Venimmo appiè d' una torre al dassezzo

ACHTSTE ZANG

VIJFDE KRING. DE STAD DITE.

Twee vlammen op den toren zijn Flegias, den veerman van den Styx, ten teeken, dat twee zielen moeten overgezet worden. Nadat hierop met eene andere vlam in de verte is geantwoord nadert Flegias pijlsnel en neemt beiden op. Als zij varen vertoont zich Filips Argenti. Aan de stad scholen duizende gevallene engelen zamen, die eischen dat Dante terugkeere, en ook voor Virgilius de poort sluiten.

1. Vervolgend meld ik, dat, reeds lang te voren,
Eer we aan den voet des hoogen torens waren,
Onze oogen tot zijn spitse konden boren,

Io dico seguitando, ch'assai prima
Che noi fussimo al piè dell' alta torre,
Gli occhi nostri n'andàr suso alla cima,

---

1. Dante's mededeeling, dat hij zijn gedicht hier voortzet, heeft het vermoeden gewekt, dat de eerste zeven zangen vóór zijne verbanning geschreven zijn. Boccaccio zegt, van Andrea, een neef des dichters, vernomen te hebben, dat hij deze eerste zeven zangen in eene kist vond, waarin Gemma: Dante's vrouw bij de verwoesting van hun huis, vele kostbaarheden en documenten verborgen had. Andrea zou die verzen den dichter Dino Frescobaldi vertoond en deze hem bewogen hebben, het handschrift aan Markies Morello Malespina te zenden, bij wien Dante toen toefde. Zekerheid omtrent het geval heeft men niet. Denkelijk wilde Dante eenvoudig het enge verband met den voorgaanden zang kenbaar maken.

4. Door vuur bij vuur, dat wij daar zagen paren;
En nóg een vlam, die antwoordde op dit teeken.
Zóó ver, dat naâuw de blik zoo wijd kon staren.

7. Ik wend me om tot de wijsheidszee te spreken:
„Wat spelt dit? Wat mag de andre vlam verklaren?
En wie toch zijn zij, die dat vuur ontsteken?"

10. Hij sprak: „Reeds kunt gij op de troeble baren,
— Heeft niet moerasdamp 't aan uw oog ontheven —
Al 't geen ons hier te wachten staat ontwaren."

13. Geen koord heeft ooit een pijl van zich gedreven,
Die zoo snel door de wolken is getogen,
Als 't bootje, dat 'k op 't water heb zien zweven

16. En in een oogwenk tot ons was gevlogen;
Door één man slechts bestuurd, die luide gilde:
„Ha, booze ziel! treedt ge eindlijk voor mijne oogen?"

Per duo fiammette, che i' vedemmo porre,
Ed un' altra da lungi render cenno
Tanto, ch' appena 'l potea l' occhio tôrre.

Ed io, rivolto al mar di tutto 'l senno,
Dissi: Questo che dice? e che risponde
Quell' altro fuoco? e chi son que'che 'l fenno?

Ed egli a me: Su per le sucide onde
Già puoi scorgere quello che s' aspetta,
Se 'l fummo del pantan nol ti nasconde.

Corda non pinse mai da sè saetta,
Che si corresse via, per l' aer, snella,
Com' io vidi una nave piccioletta

Venir per l' acqua verso noi in quella,
Sotto il governo d' un sol galeoto,
Che gridava: Or se' giunta, anina fella!

19. „Neen, Flegias, voor dit maal schreeuwt ge in 't wilde,
Gij hebt ons slechts om over 't meer te varen;"
Was 't woord, waarmeê mijn Heer zijn ijver stilde.

22. Als hij, die een misleiding moest ontwaren,
Hem aangedaan, en stof nu heeft tot klagen;
Zoo Flegias, wiens driften nooit bedaren.

25. Mijn leidsman ging zich in de veerboot wagen,
Deed mij na hem daarin treên, en beladen
Scheen ze eerst, nu zij ook mij moest mededragen.

28. Nadat mijn gids en ik in 't scheepje traden,
Vertrok 't; en dieper kliefde de oude steven
Het water, dan met anderen geladen.

Flegiàs, Flegiàs, tu gridi a voto,
Disse lo mio Signore, a questa volta:
Più non ci avrai, se non passando il loto.

Quale colui, che grande inganno ascolta
Che gli sia fatto, e poi se ne rammarca;
Tal si fe Flegiàs nell' ira accolta.

Lo Duca mio discese nella barca,
E poi mi fece entrare appresso lui,
E sol, quand' i' fui dentro, parve carca.

Tosto che 'l Duca ed io nel legno fui,
Secando se ne va l' antica prora
Dell' acqua, più che non suol con altrui.

---

19. Flegias is, als beeld van toorn en vijandschap tegen God, door Dante tot den duivel gemaakt, die de verworpelingen over den Styx voert. Hij was in de mythologie koning van Orchomenus in Boeotie en vader van Ixion en Coronis. Uit wraak, dat Coronis bij Apollo moeder werd van Aesculapius, stak hij den tempel van dien God te Delfi in brand. Apollo doorboorde hem toen met zijne pijlen.

27. Want Dante was nog in zijn stoffelijk hulsel.

31. Terwijl wij in den dooden vijver dreven,
Rees vóór me een schim, met slijk bedekt, die zeide:
„Wie zijt gij, die, vóór 't uur, hierheen durft streven?"

34. En 'k sprak: „Zoo 'k naak, 't is niet, opdat 'k verbeide:
Maar wie zijt gij met uw mismaakte trekken?" —
„Gij ziet,'k ben een, die hier steeds troostloos schreidde."

37. 'k Hernam: „Blijf in 't moeras uw leden strekken,
Vervloekte geest, in weenen en in klagen,
Ik ken u, hoe ook 't slijk u gansch moog dekken."

40. Hij heeft zijn handen toen aan 't schip geslagen,
Waarom mijn gids hem fluks heeft weggestooten:
„Voort! riep hij; ga, waar de andre honden knagen!"

Mentre noi correvam la morta gora,
Dinanzi mi si fece un pien di fango,
E disse: Chi se' tu che vieni anzi ora?

Ed io a lui: S' i' vegno, non rimango:
Ma tu chi se', che sì se' fatto brutto?
Rispose: Vedi che son un che piango.

Ed io a lui: con piangere e con lutto,
Spirito maledetto, ti rimani;
Ch'io ti conosco, ancor sie lordo tuto.

Allora stese al legno ambe le mani;
Per che 'l Maestro, accorto, lo sospinse,
Dicendo: Via costà, con gli altri cani.

---

33. Vóór uw laatste uur sloeg.

44. Virgilius prijst Dante wegens zijne verontwaardiging over de zonde. Die fierheid en edele toorn staan tegenover de meest uit hoogmoed gesprotene gramschap, waarvoor de boozen hier gestraft worden. Dante noemt de verworpelingen hier honden, overeenkomstig het Boek der Openbaring XXII: 15.

43. Dan heeft hij de armen om mijn hals gesloten,
Terwijl hij mijn gelaat kuste en verklaarde:
„Gezegend zij, uit wie gij zijt gesproten,

46. „O, fiere ziel! — Een trotsaard was op aarde
Die geest: geen weldaad deed zijn naam ooit loven,
Van daar dat hier zijn schim zoo dol ontaardde.

49. „Hoe velen waren koningen daar boven,
Die dra als zwijnen hier in 't slijk verbleven,
Terwijl hen diepe smaad is nagestoven!"

52. 'k Hernam: „'k Word, meester, door de zucht gedreven,
Zijn domplen in dien modder aan te staren,
Vóór wij ons buiten dit moeras begeven."

55. „Eer aan uw blik zich de oever laat ontwaren,

Lo collo poi con le braccia m'avvinse:
Baciommi 'l volto, e disse: Alma sdegnosa,
Benedetta colei che in te s'incinse.

Quel fu al mondo persona orgogliosa:
Bontà non è, che sua memoria fregi:
Così s' è l' ombra sua qui furiosa.

Quanti si tengono or lassù gran regi,
Che qui staranno come porci in brago,
Di sè lasciando orribili dispregi!

Ed io: Maestro, molto sarei vago
Di vederlo attuffare in questa broda,
Prima che noi uscissimo del lago.

Ed egli a me: Avanti che la proda

---

52. Deze uitdrukkingen van Dante, gelijk die in vers 37 en 60, moeten zijne voldoening te kennen geven over de regtvaardigheid Gods. Zij, die in zonden leefden en de vloek hunner medeburgers waren, ontgaan de straf niet.

Was 't antwoord; zal dit naar uw wensch geschieden,
't Betaamt, u dit genoegen te doen garen."

58. 'k Zag kort daarop met slijk bedekte lieden
Die, razend, hem zóó als in stukken reten,
Dat 'k God daarvoor nog lof en dank moet bieden.

61. „Op Flips Argenti!" galmden aller kreten.
En tegen 't eigen lijf nu met zijn tanden
Wendt zich die Florentijn, door drift bezeten.

64. Niet meer van hem, dien 'k naliet in hun handen;
Maar zulk een smartkreet drong mij dra in de ooren,
Dat de oogen zich tot voorwaarts staren spanden.

67. „Nu, o mijn Zoon! liet zich de Goede hooren,

Ti si lasci veder, tu sarai sazio:
Di tal disio converrà che tu goda.

Dopo ciò poco, vidi quello strazio
Far di costui alle fangose genti,
Che Dio ancor ne lodo e ne ringrazio.

Tutti gridavano: A Filippo Argenti,
E 'l fiorentino spirito bizzarro
In sè medesmo si volgea co' denti.

Quivi 'l lasciammo, chè più non ne narro;
Ma negli orecchi mi percosse un duolo,
Per ch' io avanti intento l' occhio sbarro.

E 'l buon Maestro disse: Omai, figliuolo,

---

61. Filips Cavicciuli, van eene zijlinie der Adimari (behoorende tot de Zwarten en Dante's persoonlijke vijanden) werd Argenti genaamd, dewijl hij eens zijn paard met zilver had laten beslaan. Hij was een rijke Florentijn van zeer opvliegend en doldriftig karakter.

Zijn we aan de stad, die Dite heet, gekomen,
Met sombre burgers, in ontelbre koren."

70. „'k Heb, Meester, haar moskees reeds waargenomen,
Die daar in 't dal zich gloeiend rood verheffen,
Als beurden zij de tinne uit vuûrge stroomen."

73. „'t Zijn de eeuwge vlammen, die haar inwaarts treffen,
Waardoor zij zich zoo rood aan ons verklaren:
Naar 't zien in de onderhel u doet beseffen."

76. Wij zijn de diepe grachten ingevaren,
Die dezen troosteloozen grond omschreven;
't Scheen dat de muren gansch van ijzer waren.

S'appressa la città c' ha nome Dite,
Co' gravi cittadin, col grande stuolo.

Ed io: Maestro, già le sue meschíte
Là entro certo nella valle cerno
Vermiglie, come se di fuoco uscite

Fossero: ed ei mi disse: Il fuoco eterno,
Ch' entro l'affoca, le dimostra rosse,
Come tu vedi, in questo basso Inferno.

Noi pur giungemmo dentro all' alte fosse,
Che vallan quella terra sconsolata:
Le mura mi parea che ferro fosse.

---

68. De stad, die Dite of Dis heet, vormt den Zesden Kring en is van den vijfden door wallen en grachten gescheiden, maar, naar het schijnt, niet dieper gelegen. Hier komt men in de beneden-hel, waar de zondaren met zwaardere straffen beladen zijn.

70. De torens der helsche stad verschijnen aan Dante als minaretten van moskees.

77. De wateren van den Styx vloeien in de grachten der stad. Men kan daarom uit de rivier in die grachten komen.

79. Langs grooten omweg zijn wij voortgedreven
Ter plaatse, waar de veerman luid verkondde:
„Van boord! Hier is nu de ingang!"—'t Hoofd geheven,

82. Zag 'k op de poorten duizenden in 't ronde,
Geregend uit Gods huis, die spijtig kreten:
„Wie is hij, die, nog vóór zijn jongste stonde,

85. Den tocht door 't doodenrijk zich heeft vermeten?"
— De wijze gids wilde in 't geheim hen spreken,
En liet der schaar dit door een teeken weten.

88. Toen is haar groote woede wat geweken,
Zij schreeuwden: „Kom alleen, en laat hém wijken,
Die zoo verwaten trekt door deze streken.

91. „Hij keere op 't dwaze pad en doe ons blijken
Of hij 't alleen vermag; Gij zult hier toeven,

Non senza prima far grande aggirata
Venimmo in parte, dove 'l nocchier, forte,
Uscite, ci gridò, qui è l' entrata.

Io vidi più di mille in su le porte
Dal ciel piovuti, che stizzosamente
Dicean: Chi è costui, che senza morte

Va per lo regno della morta gente?
E 'l savio mio Maestro fece segno
Di voler lor parlar segretamente.

Allor chiusero un poco il gran disdegno,
E disser: Vien tu solo, e quel sen vada,
Che sì ardito entrò per questo regno.

Sol si ritorni per la folle strada:
Pruovi, se sa; chè tu qui rimarrai,

---

83. Hier zijn de gevallen engelen in grooten getale bijeen, en verschijnen zij het eerst als de duivelen, die nu meer regtstreeks de verworpelingen pijnigen en zelven gekweld worden.

Die hem gevoerd hebt door zóó duistre rijken."

94. Peins, lezer, hoe die taal mij moest bedroeven,
En 'k moed'loos dacht, bij hun vervloekte woorden,
Dat 'k vruchtloos dien terugtocht zou beproeven.

97. „Reeds meer dan zeven maal, o Leidsman, spoorden
Uw reden tot vertrouwen mij, en weken
De lijfsgevaren, die mijn tochten stoorden.

100. „Verlaat mij niet, maar hoor mijn zorgvol smeeken:
En is 't verboden, dat wij voorwaarts streven,
Dan ijlings zaâm gekeerd uit deze streken!"

103. Hij, die tot daar mijn leider was gebleven,
Sprak: „Vrees niet, want geen wezen kan, verwaten,

Che scorto l' hai per sì buia contrada.

Pensa, lettor, s' io mi disconfortai
Al suon delle parole maledette;
Ch' io non credetti ritornarci mai.

O caro Duca mio, che più di sette
Volte m' hai sicurtà renduta, e tratto
D' alto periglio che incontra mi stette,

Non mi lasciar, diss' io, così disfatto:
E se l' andar più oltre c' è negato,
Ritroviam l' orme nostre insieme ratto.

E quel Signor, che lì m'avea menato,
Mi disse: Non temer, chè 'l nostro passo

---

97. Hier wil men wel eene toespeling zien op Spreuken XXIV: 16 „want de regtvaardige zal zevenmaal vallen en opstaan." Overigens wordt de plaats verklaard uit de zeven gevaren, welke Dante liep: Voor de drie dieren, Z. I; voor Charon, Z. III; als zij in den eersten Kring daalden, Z. IV: 22; voor Minos, Z. V; voor Cerberus, Z. VI; voor Pluto, Z. VII; en voor Flegias, Z. VIII.

Den tocht verbiên, door Een ons voorgeschreven.

106. „Maar wacht mij hier en sterk in ruime maten
Den matten geest; laat zoete hoop u voeden,
'k Zal u in de onderwereld niet verlaten."

109. Zoo wendde zich, om ijlings voort te spoeden,
De goede vader, en 'k bleef twijflend staren,
Daar strijdig ja en neen mijn hoofd doorwoedden.

112. 'k Verstond niet wat hij zeide tot die scharen;
Maar lang bleef hij met haar niet, daar de boozen
Naar binnen dra om strijd gevloden waren.

115. De poorten sloten deze goddeloozen
Mijn meester voor de borst, die, zoo daar buiten,
Den weg tot mij weêr langzaam heeft gekozen.

Non ci può tôrre alcun: da Tal n' è dato.

Ma qui m' attendi, e lo spirito lasso
Conforta e ciba di speranza buona,
Ch'io non ti lascerò nel mondo basso.

Così sen va, e quivi m' abbandona
Lo dolce padre, ed io rimango in forse;
Chè 'l si e 'l no nel capo mi tenzona.

Udir non pote' quello ch' a lor porse;
Ma ei non stette là con essi guari,
Che ciascun dentro a pruova si ricorse

Chiuser le porte que' nostri avversari
Nel petto al mio Signor, che fuor rimase,
E rivolsesi a me con passi rari.

---

111. Zal hij terugkeeren: ja of neen?

118. Zijn oog zocht de aard; zijn forsche brauwen uitten
Geen koenheid meer. Zijn droeve zuchten klonken:
„Wie durft mij uit de jammerholen sluiten?"

121. Hij sprak: „Schoon gij me in gramschap ziet ontvonken,
Schrik niet; 'k zal die beproeving overwinnen,
Wat woest verzet m' ook brouwe in die spelonken.

124. „Niet nieuw is dit hun overmoedig zinnen;
Daar zij 't aan min geheime poort reeds dreven,
Die thans nog zonder slot staat. Op haar tinnen

127. „Zaagt gij het opschrift van den Dood geschreven:
Door haar daalt, rots-af, een der lichtgenoten,
Die zonder gids de kringen in kan zweven,

130. „En door wien dra de stad zal zijn ontsloten."

Gli occhi alla terra, e le ciglia avea rase
D' ogni baldanza, e dicea ne' sospiri:
Chi m' ha negate le dolenti case?

Ed a me disse: Tu, perch' io m' adiri,
Non sbigottir, ch'io vincerò la pruova,
Qual, ch'alla difension dentro s'aggiri.

Questa lor tracotanza non è nuova;
Chè già l' usaro a men segreta porta,
La qual senza serrame ancor si trova.

Sovr' essa vedestù la scritta morta:
E già di qua da lei discende l' erta,
Passando per li cerchi senza scorta,

Tal, che per lui ne fia la terra aperta.

---

127. Het opschrift boven den ingang der hel, waarmede Zang III aanvangt. Dante neemt aan, dat de duivelen zich tegen de nedervaart van Christus ter hel verzetteden; dat Hij echter, het slot der buitenste hellepoort voor altijd verbrak en zij mitsdien geopend bleef.

129. Hij, die hierheen komt om de poort der stad Dite te openen, behoeft, ofschoon niet tot den benedenwereld behoorende, geenszins, gelijk gij, een geleider.

NEGENDE ZANG.

ZESDE KRING. SCHEURMAKERS.

Dante, vol verslagenheid over den benarden toestand, vraagt Virgilius of ooit iemand uit den eersten kring in den afgrond daalt en erlangt eene bevestiging. Plotseling ziet Dante drie furiën op den toren, die Medusa oproepen om hem te versteenen. Een hemelbode nadert en ontsluit den toegang tot de stad. Dante en Virgilius treden binnen en ontdekken een uitgestrekt veld met gloeiende graven.

1. De kleur, door vrees mij op 't gelaat geschreven,
Toen de aftocht van mijn Gids 't oog hield gekluisterd,
Had dra bij hem de bleekheid weggedreven.

4. Hij stond vol aandacht, als een man, die luistert:
Want ver kon 't oog niet turen, daar de kringen

Quel color che viltà di fuor mi pinse,
Veggendo il Duca mio tornare in volta,
Più tosto dentro il suo nuovo ristrinse.

Attento si fermò, com' uom ch'ascolta:
Chè l' occhio nol potea menare a lunga

---

3. Virgilius was verbleekt van toorn over den tegenstand der gevallene engelen, maar toen hij den diepen schrik van Dante ontwaarde, bedwong hij zich en poogde, hem door een kalm uiterlijk te bemoedigen.

Door zwarte lucht en damp steeds zijn verduisterd.

7. „Wij moeten in den strijd de zege ontwringen,
Zoo niet.... hernam hij; een heeft hulp geboden....
Hoe wensch ik, dat hij hier ras door moôg dringen!"

10. 'k Zag wel, hoe 't geen zijn lip eerst was ontvloden,
Zoo werd bewimpeld door zijn later spreken,
Dat hij daarmeê tot kalmte wilde nooden.

13. Maar hierdoor was mijn angst toch niet geweken,
Daar 'k ligtlijk uit zijne afgebroken zinnen
Iets ergers dacht dan wel daarin mogt steken.

16. „Daalt iemand ooit van de eerste helle-tinnen,
Die met verwoeste hoop alleen moet boeten,
Deze onderlaag des droeven afgronds binnen?"

Per l' aer nero e per la nebbia folta.

Pure a noi converrà vincer la punga,
Cominciò ei, se non.... tal ne s' offerse....
Oh quanto tarda a me, ch'altri qui giunga!

Io vidi ben, sì com' ei ricoperse
Lo cominciar con l' altro che poi venne,
Che fur parole alle prime diverse.

Ma nondimen paura il suo dir dienne,
Perch'io traeva la parola tronca,
Forse a peggior sentenzia ch'ei non tenne.

In questo fondo della trista conca
Discende mai alcun del primo grado,
Che sol per pena ha la speranza cionca?

---

9. Afgebroken uitdrukkingen van een bezorgd gemoed.

18. Uit het oord namelijk, waar Virgilius verblijf houdt met degenen, die door een hopeloos verlangen naar Gods aanschijn verteerd worden. Vgl. Z. IV: 40—44

19. „Zeer zelden slechts rigt een van ons zijn voeten
Naar 't somber pad, dat ik thans kan betreden;"
Was 't antwoord, dat mijn vragen nu ontmoetten.

22. „'t Is waar, reeds eenmaal was ik hier beneden,
Door Erichto, de wreede, toen bezworen,
Die schimmen dwong, zich weêr met stof te kleeden.

25. „Nog kort slechts had ik 't brooze vleesch verloren,
Toen zij mij in dien wal drong om te trachten
Uit Judas' kring een geest omhoog te sporen.

Questa question fec'io; e quei: Di rado
Incontra, mi rispose, che di nui
Faccia alcuno 'l cammin, pel quale io vado.

Ver è, ch'altra fiata quaggiù fui
Congiurato da quella Eriton cruda,
Che richiamava l' ombre a' corpi sui.

Di poco era di me la carne nuda,
Ch'ella mi fece entrar dentr' a quel muro,
Per trarne un spirto del cerchio di Giuda.

---

23. Erichtho was eene toovenares in Thessalie, van wie Lucanus verhaalt, dat zij op last van Sextus Pompeius een krijgsman uit de onderwereld opriep om den uitslag van den burgeroorlog (den slag bij Pharsalus) te voorspellen. Dit geschiedde dertig jaar vóór het overlijden van Virgilius, maar dit belet niet, dat Erichtho hem overleven en insgelijks oproepen kon om haar van dienst te zijn.

27. Pier-Angelo Fiorentino zegt hieromtrent in zijn Introduction, p. XIII: „Enfin, profitant des bruits superstitieux qui attribuaient a Virgile une puissance magique, Dante a imaginé que peu de jours après sa mort, le poëte de Mantoue, adjuré par une devineresse, était descendu jusqu' au fond de l'Enfer. Et aujourd'hui encore, après tant de siècles, les pêcheurs de Mergellina, assis à l'ombre du laurier de Virgile, racontent naïvement comment le vieux poëte, par un tour diabolique, a lancé dans le golfe ce beau château de l'Oeuf, qui semble en effet être sorti comme par enchantement du sein de la mer."

28. „Dat is de laagste en donkerste der schachten,
't Verst van den hemel, die 't al houdt omsloten:
Ik ken den weg wel: blijf dus rustig wachten.

31. „Die poel, waaruit de zware walmen vloten,
Omgeeft de gansche stad der jammerkreten,
Aan welker ingang wij op weerstand stootten."

34. Hij sprak nog meer, maar 'k heb dat weêr vergeten;
Daar 't oog mij gansch gevoerd had naar den toren,
Welks hooge trans in vlammen was gezeten,

37. Waar eensklaps, uit de diepste helle-koren,
Drie furiën, in bloed geverwd, verschenen:
Met lijf en houding als der vrouw behooren;

Quell' è il più basso luogo, ed il più oscuro,
E 'l più lontan dal ciel, che tutto gira:
Ben so 'l cammin: però ti fa' sicuro.

Questa palude, che 'l gran puzzo spira,
Cinge d'intorno la città dolente,
U' non potemo entrare omai senz' ira.

Ed altro disse: ma non l' ho a mente;
Perocchè l'occhio m'avea tutto tratto
Vêr l' alta torre alla cima rovente,

Ove in un punto furon dritte ratto
Tre furïe infernal, di sangue tinte,
Che membra femminili aveano ed atto,

De wal, waarvan Virgilius hier gewaagt, is die der stad Dite.

De Judaskring is de laatste onderafdeeling van den kring der verraders; waarvan Kaina (vgl. Z. V: 107) de eerste is.

29. De hemel, door Dante en de theologie het primum mobile geheten, die alle andere kringen in zich sluit, en waarvan hun beweging uitgaat. Z. II: 78.

40. En groene hydra's kronklen om elk henen:
Uit slang en adder vormen zich heur haren,
Die zoo een wrong den woesten slapen leenen.

43. En hij, die wist, wie dienaressen waren
Der koningin van de eeuw'ge lijdenskreten,
Sprak: „Nu kunt ge op de woeste Erinnen staren:

46. „Megere is die ten linker zij geheten:
Alekto staat ter rechter daar te treuren:
Tisife in 't midden." — Meer liet hij niet weten.

49. 'k Zag met de nagels haar de borst zich scheuren,
Zich slaan en in zulk luid geschreeuw vereenen,
Dat 'k mij uit angst aan 's dichters borst ging beuren.

E con idre verdissime eran cinte:
Serpentelli e ceraste avean per crine
Onde le fiere tempie erano avvinte.

E quei, che ben conobbe le meschine
Della regina dell'eterno pianto,
Guarda, mi disse, le feroci Erine.

Quest'è Megera, dal sinistro canto:
Quella, che piange dal destro, è Aletto:
Tisifone è nel mezzo. E tacque a tanto.

Con l'unghie si fendea ciascuna il petto:
Batteansi a palme: e gridavan sì alto,
Ch'io mi strinsi al Poeta per sospetto.

---

42. Dante zegt Cerasten; dit zijn gehoornde slangen.

44. De koningin van den eeuwigen jammer is Proserpina de vrouw van Pluto. Zij wordt ook wel met Hekate verwisseld.

45. De drie Erinnen of Furiën zijn de wreeksters der zonden en beelden der wroeging.

48. Tisife is de verkorte vorm van Tisifone.

52. „Medusa, kom! opdat wij hem versteenen!
Zoo gilden allen, starend naar beneden;
Geen wraak op Theseus heeft te zwak geschenen!"

55. „Trek u terug, bedek gelaat en leden:
Als die Gorgoon komt, en ge op haar moest staren,
Gij zoudt geen bovenwereld meer betreden."

58. Zoo sprak mijn gids; zelf keerde in die gevaren
Hij me om; en niet vertrouwende op mijn handen,
Wil hij mij met de zijnen nog bewaren.

61. O Gij! wier geest zweeft vrij van alle banden!
Doorschouwt den zin, in 't sluierkleed gewonden
Van versen, die een groot geheim omspanden!

Venga Medusa, e sì 'l farem di smalto;
Gridavan tutte, riguardando in giuso:
Mal non vengiammo in Teseo l'assalto.

Volgiti indietro, e tien lo viso chiuso;
Chè! se 'l Gorgon si mostra, e tu il vedessi,
Nulla sarebbe del tornar mai suso.

Così disse 'l Maestro; ed egli stessi
Mi volse, e non si tenne alle mie mani,
Che con le sue ancor non mi chiudessi.

O voi, ch' avete gl'intelletti sani,
Mirate la dottrina, che s' asconde
Sotto 'l velame degli versi strani.

---

54. De Furiën klagen er over, dat zij, toen Theseus de stad aanviel, zich niet gewroken hebben, door hem te doen versteenen. Hij had gepoogd Proserpina uit de onderwereld te halen en werd daarom door Pluto aan een rots geklonken. Herkules echter heeft hem bevrijd. Medusa is eene der Gorgonen, die de magt bezit ieder in steen te veranderen, die haar aanstaart. Van daar Virgilius zorg (vs 55—60) om Dante's gelaat te bedekken.

63. Over de hier bedoelde allegorie zijn onderscheidene

64. Reeds naakte langs de woeste waterslonden
'tGeraas van donderslagen vol verschrikken,
Die siddering in beide de oevers zonden.

67. Zóó is 't, als zich de storm scheurt uit zijn strikken,
Verwoed wijl 't gloeiend vuur de wolk doet zuchten,
Het woud beukt en, steeds wars van weifiend wikken,

70. De takken splijt en slingert door de luchten:
In stof gehuld vol trots is voortgeschreden,
En kudden met haar herders snel doet vluchten.

E già venía su per le torbid' onde
Un fracasso d'un suon pien di spavento,
Per cui tremavan ambedue le sponde;

Non altrimenti fatto, che d'un vento
Impetuoso per gli avversi ardori,
Che fier la selva, e senza alcun rattento

Gli rami schianta, abbatte, e porta fuori;
Dinanzi polveroso va superbo,
E fa fuggir le fiere ed i pastori.

---

gevoelens, waarvan het volgende zeer fraai is: In de stad Dite worden de ketters: de zondaren tegen het geloof, gestraft. De Kerk leert, dat het geloof eene bovennatuurlijke deugd en eene gaaf van God is. Hier blijkt dan het geleide van Virgilius onvoldoende en kunnen zijne woorden geen uitwerking doen gelijk vroeger bij Charon, Minos, enz. Er is een door God gezonden engel noodig om de hinderpalen weg te ruimen. Bovenal echter komt het er op aan den geest van den versteenden twijfel (die door Medusa kan verstaan worden) terug te wijzen, dewijl men anders, onwillekeurig gevangen, onbekwaam wordt, den terugweg tot het licht te vinden.

68. De zwaarste stormen ontstaan in heete dagen, wanneer een onweder in aantocht is.

73. Hij liet 't gezigt mij vrij en sprak: „Rigt heden
Naar 't oude schuim de zenuw uwer oogen,
Waar deze walmen zich het scherpst verbreeden."

76. Als vorschen, die der slangenbeet ontvlogen
En ijlings zich verspreidden door de beeken
Tot ze allen op den grond weêr zamentogen:

79. Zag 'k hoe ontelbre droeve zielen weken

Gli occhi mi sciolse, e disse: Or drizza 'l nerbo
Del viso su per quella schiuma antica
Per indi, ove quel fummo è più acerbo.

Come le rane innanzi alla nimica
Biscia per l'acqua si dileguan tutte,
Fin ch'alla terra ciascuna s'abbica;

Vid'io più di mille anime distrutte

---

73. Hij nam zijne handen van mijne oogen weg, opdat ik de verschijning van den engel zou kunnen zien. De diepere zin is: mijn geest mogt zich thans voor den goddelijken invloed openen.

74. Het oude schuim der hel-rivier, geschapen op het tijdstip, vóór hetwelk alleen de eeuwige dingen bestonden, als vermeld in het opschrift der Hel: Z. III: 7 & 8.

Dante spreekt met den juisten term van de „gezigtszenuw" nerbo del viso: nervus opticus, die in de hersenen ontspringt en zich in het netvlies van het oog straalvormig ontplooit.

Wij zien de voorwerpen niet als zoodanig, maar de indruk, dien de van hen uitgaande en op het netvlies zich weêr tot een beeld vereenigende lichtstralen op onze gezigtszenuwen maken, wordt naar de hersenen voortgeleid en door ons waargenomen. Nimmer komen we echter tot de waarneming van het bestaan van het netvliesbeeld als naaste oorzaak der gewaarwording, doch objectiveren onmiddelijk alle gewaarwordingen: verplaatsen ze geheel in de ruimte buiten ons.

Funke's Lehrb. der Physiologie. — J. Béclard, Traité élementaire de physiologie humaine. 5e ed.

In snelle vlugt voor Een, die, vast van schreden,
Zich, droogvoets, door den Styx, zijn baan kwam breken.

82. Hij heeft de linker vaak vooruit doen treden
Om van 't gelaat den zwaren walm te weeren;
Want daardoor slechts had hij, naar 't scheen, geleden.

85. 'k Bespeurde in hem een afgezant des Heeren,
En hierop heeft de Gids me een sein gegeven,
Dat 'k stil en buigend mij tot hem zou keeren.

88. Ha! de afkeer bleek me op zijn gelaat geschreven!
Hij kwam ter poort, heeft met zijn staf geslagen,
En zij ontsloot; want niets kon hem weêrstreven!

Fuggir così dinanzi ad un, ch'al passo
Passava Stige con le piante asciutte.

Dal volto rimovea quell' aer grasso,
Menando la sinistra innanzi spesso;
E sol di quella angoscia parea lasso.

Ben m'accorsi ch'egli era del ciel messo,
E volsimi al Maestro; e quei fe segno,
Ch'io stessi cheto, ed inchinassi ad esso.

Ahi quanto mi parea pien di disdegno!
Giunse alla porta, e con una verghetta
L'aperse, chè non v'ebbe alcun ritegno!

---

80. „*Che' al passo Passava Stige* is meermalen overgezet: die bij den overgang (bij het veer) den Styx doortrok." De tegenstelling: „con le piante asciutte: droogvoets" duidt reeds aan, dat Dante bedoelde, dat de engel *te voet: al passo* door de rivier trad: niet zwevende op vleugels, niet in de boot, maar met vasten tred als een, die niet gedeerd wordt door de helsche golven.

84. De ellende der verdoemden kon hem niet treffen, zijn eenige zorg was de damp van zijn gelaat te wenden.

91. „Laag ras, dat God liet uit den hemel jagen!
Riep hij hen op den schrikbren drempel tegen;
Hoe durft gij zooveel stoutheid in u dragen?

94. „Waartoe een hinder voor dien wil gelegen,
Die nooit van 't doel kan worden afgesneden,
En door wien vaak uw lijden is gestegen?

97. „Wat baat het, tegen 't noodlot op te treden?
Uw Cerberus — naar voor uw geest zal zweven —
Draagt haarloos daarom kin en strot nog heden."

100. Hij trok terug langs die onreine dreven,
En sprak geen woord tot ons; maar scheen een wezen
Door andre zorg gedrongen en gedreven

O cacciati del ciel, gente dispetta,
Cominciò egli in su l'orribil soglia,
Ond' esta oltracotanza in voi s'alletta?

Perchè ricalcitrate a quella voglia,
A cui non puote 'l fin mai esser mozzo,
E che più volte v'ha cresciuta doglia?

Che giova nelle fata dar di cozzo?
Cerbero vostro, se ben vi ricorda,
Ne porta ancor pelato 'l mento e 'l gozzo.

Poi si rivolse per la strada lorda,
E non fe motto a noi; ma fe sembiante
D'uomo, cui altra cura stringa e morda,

---

98. Toen Hercules in de hel daalde, slingerde hij een keten om den hals van Cerberus en sleurde hem daaraan voort. Hierdoor werd het haar van diens kin en strot afgerukt. Zoo, zegt de Engel, vermeerdert elk verzet tegen uw lot uwe pijnen.

103. Dan van de dingen, die hier voor hem rezen:
En stadwaarts rigtten wij daarop de voeten,
Na 't heilig woord van alle vrees genezen.

106. Wij traden binnen zonder strijd te ontmoeten:
En ik, verlangende op het lot te staren
Dergenen, die in zulk een vesting boetten,

109. Liet, toen 'k er toefde, 't oog in 't ronde waren.
'k Zag regts en links een eindloos veld zich spreiden,
Waar smart en booze marteling zich paren.

112. Als te Arles, waar der Rhones golven beiden;

Che quella di colui che gli è davante;
E noi movemmo i piedi invêr la terra
Sicuri, appresso le parole sante.

Dentro v'entrammo senza alcuna guerra:
Ed io, ch'avea di riguardar disio
La condizion, che tal fortezza serra,

Com'io fui dentro, l'occhio intorno invio,
E veggio ad ogni man grande campagna.
Piena di duòlo e di tormento rio.

Sì com' ad Arli ove 'l Rodana stagna,

---

103. De engel verlangde alleen, terug te keeren naar den hemel, gelijk Beatrix Z. III: 71. Hetgeen zich in de hel bevindt, kan zijne aandacht niet trekken noch hem een oogenblik ophouden.

112. Bij Arles in Provence, waar de Rhone moerassen vormt en bij Pola in Istrie, niet ver van den zeeboezem van Quarnaro of Quarnero, die de kusten van Istrië (het uiterste deel van Italië) bespoelt, bevonden zich vele grafheuvels. Over den oorsprong der eersten verhaalt Francesco da Buti het volgende: Karel de Groote had bij Arles een grooten slag geleverd aan de ongeloovigen; en ook vele christenen

Gelijk bij Pola, — waar Quarnaro's baren
De grenzen van Itaalje, omspoelend, scheiden, —

115. De graven op een golvend oord doen staren;
Dus deden zij 't ook hier langs alle zijden;
Maar zóó dat zij veel scherper smarten baren.

118. Want door de tomben zag men vlammen glijden,
Die haar zóó gansch met laaien gloed omgeven,
Als kunst niet eischt om ijzer zelfs te smijden.

121. Al hare zerken waren opgeheven
En daaruit stegen zulke harde klachten
Als slechts verdoemden en verminkten geven.

124. „Wie, Meester! vroeg ik; zijn toch die geslachten,

Sì com' a Pola presso del Quarnaro,
Ch' Italia chiude e i suoi termini bagna,

Fanno i sepolcri tutto 'l loco varo;
Così facevan quivi d' ogni parte,
Salvo che 'l modo v'era più amaro.

Chè tra gli avelli fiamme erano sparte,
Per le quali eran sì del tutto accesi,
Che ferro più non chiede verun' arte.

Tutti gli lor coperchi eran sospesi,
E fuor n' uscivan sì duri lamenti,
Che ben parean di miseri e d'offesi.

Ed io: Maestro, quai son quelle genti,

---

waren daarin gevallen. Hij bad God een teeken om de laatsten te erkennen, opdat zij eene christelijke begrafenis zouden erlangen. Den anderen morgen vond men bij iederen christen een geschrift, dat zijn naam en toenaam vermeldde, ook zag men een aantàl grafheuvels, waar zij toen ter aarde besteld werden.

120. Voor geenerlei kunstwerk behoeft het ijzer zoo gloeiend gesmeed te worden, als die grafsteden waren.

Welke opgesloten in die grafspelonken,
Met zulk een pijnlijk zuchten hier versmachten?"

127. „'t Zijn schismatieken! heeft zijn woord geklonken;
Met hun gevolg van elke sekte; en velen,
Meer dan gij denkt, zijn in zoo'n graf gezonken.

130. „Elk moet met zijn gelijke een tombe deelen
Waarvan de een meer dan de ander gloeit." Hij wendde
Zich verder regts, en 'k trad, naar zijn bevelen

134. Langs hooge tinnen en langs diepe ellende.

Che seppellite dentro da quell'arche
Si fan sentir con gli sospir dolenti?

Ed egli e me: Qui son gli eresiarche
Co' lor seguaci d'ogni setta, e molto
Più che non credi, son le tombe carche.

Simile qui con simile è sepolto;
E i monimenti son più e men caldi.
E poi ch'alla man destra si fu vôlto,

Passammo tra i martíri e gli alti spaldi.

---

128. Er zijn meer ketters, dan gij misschien wel meent. Volgens enkelen zinspeelt Dante op de in Italiaansche steden talrijk verspreide sekten.

131. De ketters van elke sekte liggen te zamen; maar naar de mate hunner hardnekkigheid is de straf zwaarder.

133. Zij traden voort tusschen de graven en de hooge transen der helle-stad, langs hare binnenzijde.

TIENDE ZANG.

KETTERS EN ONGELOOVIGEN.

Op den tocht langs de gloeiende graven en den stadswal, geeft Dante zijn verlangen te kennen, eenigen dier verdoemden te zien. Weldra roept hem Farinata Degli Uberti, die zich heeft opgericht. Terwijl Dante met hem spreekt, verheft Cavalcante Cavalcanti zich; doch zinkt, na weinige woorden, weder in het graf. Farinata voorspelt hem zijne verbanning en de rampen van Florence. Dante ontstelt, doch Virgilius troost hem met de toezegging, dat hem in den hemel zijne levensreis zal worden kenbaar gemaakt.

1. Nu hebben wij eene enge baan betreden,
Den muur der stad langs en de martelingen;
En daarbij drukte ik trouw mijns Meesters schreden.

4. „O, Genius! die door de booze kringen
Mij rondvoert; riep ik; naar uw welbehagen:
Spreek en vervul mijn wensch in alle dingen.

7. „Zou 't volk, dat in die graven werd gedragen,

Ora sen va per uno stretto calle,
Tra 'l muro della terra ed i martíri,
Lo mio Maestro, ed io dopo le spalle.

O Virtù somma che per gli empi giri
Mi volvi, cominciai, com' a te piace:
Parlami, e satisfammi a' miei desiri.

La gente, che per gli sepolcri giace,

Te zien zijn? Alle zerken staan geheven;
En nergens is een wachtpost opgeslagen."

10. „Zij worden allen achter 't slot gedreven,
Als, sprak hij; zij uit Josafat hier keeren
Met 't lichaam, dat daar boven is gebleven.

13. „Te dezer zijde is 't graf van hen, die leeren
Met Epikuur, dat op de duistre wegen
Des doods én lijf én ziel te zaâm verteren.

16. „De wensch nu, dien gij mij hebt bloot gelegen,
Zal dra hier binnen op voldoening bogen;
Zoo ook 't verlangen, dat gij hebt verzwegen."

Potrebbesi veder? già son levati
Tutti i coperchi; e nessun guardia face.

Ed egli a me: Tutti saran serrati,
Quando di Giosaffat qui torneranno
Coi corpi che lassuso hanno lasciati.

Suo cimitero da questa parte hanno
Con Epicuro tutti i suoi seguaci,
Che 'l anima col corpo morta fanno.

Però alla dimanda, che mi faci,
Quinc' entro satisfatto sarai tosto,
Ed al disio ancor, che tu mi taci.

---

11. Namelijk na het laatste Oordeel, hetwelk gesteld wordt als in het dal van Josafat te moeten plaats grijpen, volgens Joel III: 12. „Consurgant, et ascendant gentes in vallem Josaphat: quia ibi sedebo ut iudicem omnes gentes in circuitu."

14. Epikuros, Atheensch wijsgeer, die, onder andere dwalingen, leerde, dat, met den dood, de gansche mensch: lijf en ziel, verging.

18. De vragen in vers 6 en 7 gedaan en den wensch om het lot te kennen van eenige Florentijnen, wier Epikuristische stelsels Dante kende. Virgilius doorgrondt altijd de gedachte van Dante en leest in zijne ziel, ofschoon niet met die helderheid als later Beatrix.

19. Ik sprak: „Mijn hart zou niets verbergen mogen
Voor u, o Gids! maar 'k wil mijn woorden sparen;
Want daartoe hebt gij mij sinds lang bewogen."

22. „O, Gij, Toskaan! die levend om komt waren
Door deze vuur-stad, zoo vol eerbied sprekend,
Blijf in dit oord een poos op 't lijden staren.

25. „Uw spraak heeft u terstond mij klaar geteekend,
Als in die eêdle vaderstad geboren,
Die mij welligt tot haar verdervers rekent."

Ed io: Buon Duca, non tengo nascosto
A te mio cor, se non per dicer poco:
E tu m' hai non pur ora a ciò disposto.

O Tosco, che per la città del foco
Vivo ten vai così parlando onesto,
Piacciati di ristare in questo loco.

La tua loquela ti fa manifesto
Di quella nobil patria natio,
Alla qual forse fui troppo molesto.

---

21. Herhaaldelijk legde Virgilius Dante het zwijgen op. Z. III: 51: „Dus zwijg, zie toe en poog voorbij te streven;" Z. III: 76: „Het wezen dezer dingen zal u lichten. Als wij naar de Acheron zijn voortgetogen." Z. IX: 86 en 87.

23. Dante veroordeelt de ketters en ongeloovigen tot het vuur.

27. Farinata behoorde tot het adellijke geslacht Degli Uberti, hij was een dapper man en hoofd der Gibellijnen te Florence. Te Montaperti bij de rivier Arbia, die niet ver van Sieno stroomt, vernietigde hij in een bloedigen slag, September 1260, het leger der Welfen, en zegevierend te Florence teruggekeerd, waar hij eerst uit verjaagd was, verdreef hij de Welfen en onder dezen de voorouderen van Dante. Maar toen de Gibellijnen, in den overmoed der zegepraal, te Empoli het plan ontwierpen om Florence te verwoesten, verzette Farinata zich hiertegen met Romeinsche vastberadenheid, en door hem alleen werd Florence behouden. Dante laat regt wedervaren aan de grootheid van ziel des burgers; maar schenkt den ketter geen genade.

28. Dit was 't geluid, dat plotsling zich deed hooren
Uit een der graven; en door vrees bevangen
Drong 'k mij wat digter in mijns leiders sporen.

31. „Wat doet gij? Keer u om! klonk zijn verlangen;
Zie Farinata thans omhoog gewrongen:
Uw blik zal sinds de heup hem gansch omvangen."

34. Ik had mijn oog reeds in zijn oog gedrongen:
Met borst en voorhoofd heeft hij zich verheven,
Als had de Hel hem diepen smaad ontwrongen.

37. Des Meesters hand heeft snel mij voortgedreven,
De graven langs tot hem, terwijl hij zeide:
„Tracht kracht en klaarheid aan uw woord te geven."

40. Zoodra ik aan den voet der tombe beidde,
Bezag hij me en schier honend klonk zijn vragen:
„Hoe heet 't geslacht, dat u ter wereld leidde?"

Subitamente questo suono uscfo
D' una dell' arche: però m'accostai,
Temendo, un poco più al Duca mio.

Ed ei mi disse: Volgiti; che fai?
Vedi là Farinata che s'è dritto:
Dalla cintola in su tutto 'l vedrai.

I' avea già 'l mio viso nel suo fitto:
Ed ei s' ergea col petto e colla fronte,
Come avesse l' Inferno in gran dispitto:

E l' animose man del Duca e pronte,
Mi pinser tra le sepolture a lui,
Dicendo: Le parole tue sien conte.

Tosto ch' al piè della sua tomba fui,
Guardommi un poco, e poi quasi sdegnoso
Mi dimandò: Chi fur gli maggior tui?

---

35. Fier en grootsch als hij in zijn leven was, toonde Farinata zich ook in de hel, welke hij diep verachtte.

43. Ik wenschte in onderwerping, te behagen,
Verborg dus niets, maar opende alle dingen;
Waarna hij even 't oog heeft opgeslagen.

46. „Uwe aanverwanten, sprak hij toen; begingen
Kwaad tegen mij, mijne ouders en mijn vrinden;
Zoodat ik hen tot tweemaal moest verdringen."

49. „Verbannen, wisten zij den weg te vinden,
Die telken maal terug voert, riep 'k hem tegen;
Terwijl vergeefs op die kunst de uwen zinden."

52. Toen is naast hem een geest omhoog gestegen

Io, ch' era d'ubbidir desideroso,
Non gliel celai, ma tutto gliel' apersi:
Ond' ei levò le ciglia un poco in soso;

Poi disse: Fieramente furo avversi
A me, ed a' miei primi, ed a mia parte;
Sì che per duo fiate gli dispersi.

S' ei fur cacciati, ei tornâr d' ogni parte,
Risposi lui, l' una e l' altra fiata;
Ma i vostri non appreser ben quell' arte.

Allor surse alla vista, scoperchiata

---

43. Onderworpen aan het bevel van Virgilius om met klaarheid te spreken. vs. 39.

47. Mijn vrinden: de Gibellijnen. Brunetto Alighieri, oom van Dante bevond zich in den slag van Montaperti onder de Welfen.

50. Na de verbanning van 1248 keerden de Welfen, Januari 1251 te Florence terug, ten gevolge der nederlaag van de Gibellijnen te Filigne 20 Oct. 1250. En na de tweede verdrijving keerden zij in 66 terug, toen koning Manfred verslagen en dood was. Farinata was toen reeds overleden, nl. in 1264. De Gibellijnen keerden na de laatste verdrijving in 1267 niet meer terug; ten minste de Uberti niet.

Uit 't open graf, zich tot de kin oprigtend:
'k Denk, dat hij op zijn kniën heeft gelegen.

55. Hij keek rondom me, als voor 't verlangen zwichtend
Om uit te zien, of 'k daar was met een ander;
Maar 't tegendeel die hope gansch ontwrichtend,

58. Riep hij in klacht: „Doorschrijdt ge, als wijs en schrander,
Dit blinde hol, waar mag mijn zoon dan toeven?
Waarom gaat gij dan hier niet met elkander?"

61. „Niet uit mij-zelf mogt ik de reis beproeven:
Hij, die daar wacht, bestuurde mijne schreden,

Un' ombra lungo questa infino al mento:
Credo che s' era inginocchion levata.

D'intorno mi guardò, come talento
Avesse di veder s' altri era meco;
Ma poi che 'l sospicar fu tutto spento,

Piangendo disse: Se per questo cieco
Carcere vai per altezza d' ingegno,
Mio figlio ov'è? e perchè non è teco?

Ed io a lui: Da me stesso non vegno:
Colui ch' attende là per qui mi mena,

---

58. Dit is Cavalcante de' Cavalcanti, een Florentijnsche Welf, eveneens van Epikurisme beschuldigd. Hij was de vader van Guido den Wijsgeer en dichter, Dante's vriend, die Farinata's schoonzoon moet geweest zijn, en daardoor laat het zich beter verklaren dat hij met Farinata de zelfde tombe deelt. Thans vraagt hij: „ook mijn zoon munt uit door hooge geestvermogens, waarom is dan hem de togt in de beneden wereld niet evenzeer gegund?"

63. Dante bedoelt: „de wijsbegeerte en poesie door Guido beoefend was eene geheel andere dan die van Virgilius, die ook de benedenwereld bezong. Dewijl dit nooit in Guido kon opkomen, behoefde hij de leiding des antieken Romeins niet gelijk ik."

Uw Guido scheen zijn hulp niet te behoeven."

64. Zijn taal, de wijs waarop hij had geleden,
Had mij zijn naam terstond reeds doen beseffen;
Van daar 't volledig antwoord op zijn reden.

67. En gillend zag 'k hem plotseling zich heffen:
„Wat zegt gij? Scheen hij? Is hij niet in leven?
Mag 't zoete licht zijne oogen niet meer treffen?"

70. En toen hij mij nu, vóór het antwoord geven,
Een poos zag toeven, is hij weêr gezonken
En heeft zich daarna niet meer opgeheven.

73. Maar de andere, aan wiens plaats ik bleef geklonken,
Die kloeke heeft zijn trekken niet bewogen,
Geen hals verdraaid; zijn heupen niet gekronken.

Forse cui Guido vostro ebbe a disdegno.

Le sue parole e 'l modo della pena
M' avevan di costui già detto il nome;
Però fu la risposta così piena.

Di subito drizzato gridò: Come
Dicesti, Egli ebbe? non viv' egli ancora?
Non fiere gli occhi suoi lo dolce lome?

Quando s' accorse d'alcuna dimora
Ch' io faceva dinanzi alla risposta,
Supin ricadde, e più non parve fuora.

Ma quell' altro magnanimo, a cui posta
Restato m'era, non mutò aspetto,
Nè mosse collo, nè piegò sua costa:

---

66. Ik begreep terstond, dat het de geest van Cavalcante was, zonder dat men mij dien naam behoefde te noemen.

68. Cavalcante, den zin van Dante's antwoord missende, gelooft, dat hem de dood zijns zoons is aangekondigd.

76. Hij, 't woord hernemend, sprak: „Dat hun 't vermogen,
Die kunst te leeren, faalde, is zwaarder lijden,
Dan 't martelbed van walm en vlam omvlogen.

79. „Maar toch, 't gelaat der vrouw, die te alle tijden
Hier heerscht, zal zich geen vijftig maal verlichten,
Eer gij 't bezwaar dier kunst zelf zult belijden.

82. „En, wilt ge u weêr naar 't lieflijk aardrijk rigten,
Zeg mij, waarom dat volk in al zijn wetten
De mijnen treft met zulke wreede schichten?"

85. En ik: „Het bloedbad en het woest verpletten,

E se, continuando al primo detto,
Egli han quell' arte, disse, male appresa,
Ciò mi tormenta più che qnesto letto.

Ma non cinquanta volte fia raccesa
La faccia della donna che qui regge,
Che tu saprai quanto quell' arte pesa.

E, se tu mai nel dolce mondo regge,
Dimmi, perchè quel popolo è sì empio
Incontr' a' miei in ciascuna sua legge?

Ond'io a lui: Lo strazio e 'l grande scempio,

---

76. De fiere Farinata heeft geen acht geslagen op Cavalcante. Als ware deze het gesprek niet komen onderbreken, zet hij het eenvoudig voort opDante's laatste woorden. Vs. 51.

79—81. Die vrouw is de Maan, die als Proserpina of Hekate in de hel heerscht Z. XI: 44. — Farinata doelt op Dante's verbanning en op de vruchtelooze pogingen tot terugkeer in Juli 1304 (vijftig maan-maanden na dit gesprek met Farinata). Niet slechts mislukte het zijner partij toen gewapender hand in Florence te dringen; maar eveneens aan Kardinaal da Prato, legaat van Paus Benedictus XI, haar weder in de stad te doen opnemen.

Dat de Arbia eens gansch met purper kleurde,
Deed hen voor zulk besluit de kerk bezetten."

88. Hij schudde daarop zuchtend 't hoofd en treurde:
„'k Was niet alleen; noch was het zonder reden,
Dat 'k daar den moed der andre strijders beurde.

91. „Wel was ik de eenige, als zij plannen smeedden
Om gansch Florence tot den grond te slechten,
Die openlijk met kracht dit heeft bestreden."

94. „Moge eens uw kroost zich vrede-kransen vlechten;
Dus bad ik: „maar wil thans den knoop ontstrikken,
Wiens windsels zich hier om mijn oordeel hechten.

97. „Versta 'k u wel, dan dringen uwe blikken

Che fece l' Arbia colorata in rosso,
Tale orazion fa far nel nostro tempio.

Poi ch'ebbe sospirando il capo scosso,
A ciò non fu'io sol, disse; nè certo
Sanza cagion sarei con gli altri mosso;

Ma fu' io sol colà, dove sofferto
Fu per ciascuno di tôr via Fiorenza,
Colui, che la difese a viso aperto.

Deh, se riposi mai vostra semenza,
Prega' io lui, solvetemi quel nodo,
Che qui ha inviluppata mia sentenza.

E' par che voi veggiate, se ben odo,

---

87. De raad van Florence vergaderde in eene kerk. Bij elk besluit om Gibellijnen te doen terugkeeren: werden de Uberti en Lamberti uitgesloten, gelijk Benvenuto da Imola meldt: „Quando fiebat aliqua reformatio de bannitis reducendis, vel simile, semper excipiebantur Uberti et Lamberti."

93. Vgl. vs. 27.

97—106. Dante's bedoeling is blijkbaar deze. De verworpelingen, die men in deze sfeer aantreft, nemen slechts zulke

Vooruit in 't geen de tijd kan met zich dragen,
Maar mag geen licht in 't heden u verkwikken."

100. „Als hij, die met ver-ziendheid is geslagen,
Ontwaren we op een afstand alle dingen;
Die schemer laat nog de Almacht voor ons dagen.

103. „Zijn zij nabij of daar, vergeefs is 't dringen
Van ons verstand, zoo andren 't niet verhalen,
Dan kent geen onzer 't lot der stervelingen.

106. „Dus kunt gij wel beseffen, dat de stralen
Van onze kennis, daădlijk bij het sluiten
Der toekomst, uitgebluscht in de' afgrond dalen."

109. 'k Sprak, daar ik 't schuldgevoel niet meer kon stuiten:
„Zeg dien gezonk'ne dat tot hen, die leven,

Dinanzi quel che 'l tempo seco adduce,
E nel presente tenete altro modo.

Noi veggiam, come quei c' ha mala luce,
Le cose, disse, che ne son lontano;
Cotanto ancor ne splende 'l sommo Duce.

Quando s'appressano, o son, tutto è vano
Nostro intelletto; e, s'altri nol ci apporta,
Nulla sapem di vostro stato umano.

Però comprender puoi, che tutta morta
Fia nostra conoscenza da quel punto,
Che del futuro fia chiusa la porta

Allor, come di mia colpa compunto,
Dissi: Or direte dunque a quel caduto,

---

zaken waar, welke nog in de verre toekomst verborgen liggen, even als lieden, wier accommadatie vermogen zeer gering is (presbyopes, verzienden), alleen dan voorwerpen duidelijk zien, zoo deze op een betrekkelijk grooten afstand geplaatst zijn.

Dr. Wilhelm Wundt's Lehrb. der Physiologie des Menschen.

Na het laatste oordeel, zegt Farinata, wanneer geen toekomst meer zijn zal, moet ook al ons weten eindigen.

Zijn zoon nog steeds den broedergroet mag uiten.

112. „En ben 'k daar straks voor 't antwoord stom gebleven,
Meld hem als oorzaak daarvan 't overdenken
Der dwaling, welke uw taal mij heeft verdreven."

115. Reeds meermaal had de Meester mij staan wenken;
Waarom 'k met meerder haast dien geest ging vragen,
Den naam van zijn genoten mij te schenken.

118. „'t Zijn duizenden, die lang met mij hier lagen,
De Kardinaal is daar met Frits den Tweede;

Che 'l suo nato è co'vivi ancor congiunto.

E s'io fui dianzi alla risposta muto,
Fate i saper che il fei, perch'io pensava
Già nell' error, che m'avete soluto.

E già 'l Maestro mio mi richiamava;
Per ch' io pregai lo spirito più avaccio,
Che mi dicesse chi con lui si stava.

Dissemi: Qui con più di mille giaccio:
Qua entro è lo secondo Federico,

---

114. „Dat ik Cavalcante niet terstond antwoordde lag daaraan, dat ik mij niet kon verklaren, hoe Ciacco (Z. VI) en gij zoo goed de toekomst doorschouwdet, doch nopens het heden onbewust waart. Gij hebt mij dit raadsel ontward."

115. Enkele commentatoren denken hier aan Ottaviano degli Ubaldini, die, wegens zijn groot aanzien, eenvoudig als „de kardinaal" zou aangeduid zijn. Er is eene bewering, dat hij een zoo vurig Gibellijn was, dat hij eens uitriep; „Zoo er eene ziel bestaat, heb ik die voor de Gibellijnen verloren," en hij hierdoor Epikurisme verried. De echtheid dezer mededeeling is zeer twijfelachtig en schijnt geheel te niet te gaan, als men weet, dat Ottaviano, ofschoon van Gibellijnsch geslacht, het grootste deel zijns levens als ijverig Welf in dienst der Pausen doorbracht.

Van de andren, sprak hij; zal ik niet gewagen."

121. Hij borg zich nu, en 'k rigtte mijne schrede
Tot d' ouden dichter; peinzende op dat spreken,
't Welk me een bedreiging toescheen voor mijn vrede.

124. Hij ging weêr voort, en wandlend door die streken
Hernam hij: „Wat kon u zoo innig treffen?"
Toen door mijn antwoord hem dit was gebleken,

127. Klonk 't wijze woord: „Wat hij u deed beseffen
Als u vijandig, moet uw geest bewaren;
En let nu op! ('k zag hem den vinger heffen)

130. „Wanneer gij in het heerlijk licht zult staren
Der Vrouw, wier schittrend oog alom kan zweven,

E 'l Cardinale; e degli altri mi taccio.

Indi s' ascose: ed io invêr l' antico
Poeta volsi i passi, ripensando
A quel parlar, che mi parea nemico.

Egli si mosse; e poi, così andando,
Mi disse: perchè sei così smarrito?
Ed io gli satisfeci al suo dimando.

La mente tua conservi quel ch'udito
Hai contra te, mi comandò quel Saggio,
Ed ora attendi qui: e drizzò 'l dito.

Quando sarai dinanzi al dolce raggio
Di quella il cui bell' occhio tutto vede,

Keizer Frederik II, zoon van Hendrik VI en kleinzoon van Barbarossa, beschermer der letteren en zelf letterkundige: dapper en grootmoedig; maar ongelukkiglijk los van zeden en zich weinig om godsdienst bekommerende.

123. De voorspelling zijner verbanning.

131. Beatrix beval Cacciaguida Dante's lot mede te deelen toen zij hem in het Paradijs geleidde (Paradiso XVII: 29, 30). Ofschoon zij dus zelve die voorspelling niet mondeling doet, is het toch door Beatrix, dat Dante de toekomst kent.

Zult gij door haar uw levensreis ontwaren."

133. Hij heeft zich toen ter linkerhand begeven:
Den muur af, zijn we in 't midden voortgetogen
Een pad langs, dat in 't dal is voortgedreven,

136. Welks stank tot hier ons walglijk heeft omvlogen.

Da lei saprai di tua vita il viaggio.

Appresso volse a man sinistra il piede:
Lasciammo 'l muro, e gimmo invêr lo mezzo
Per un sentier, ch' ad una valle fiede,

Che in fin lassù facea spiacer suo lezzo.

---

136. De straffen in Zang IX en X vermeld heeft Dante weder aan de H. Schrift ontleend: Vidi impios sepultos. Eccles. VIII, 10. Jaciam contra te aggerem et munimenta ponam in obsidionem tuam. Humiliaberis, de terra loqueris, et de humo audietur eloquium tuum, et erit quasi pythonis de terra vox tua, et de humo eloquium tuum mussitabit. Isai. XXX: 3, IV.

ELFDE ZANG.

ZOOM VAN DEN ZEVENDEN KRING.

De afgrijsselijke walm den voortgang belettende, blijven Virgilius en Dante achter eene zerk staan. Intusschen verhaalt Virgilius, dat in de volgende Kringen de geweldenaars tegen God, zich zelven en den naaste gestraft worden.

1. Den rand eens hoogen oevers nu genaderd,
Ten kring gevormd door puin van zware steenen,
Zien wij een volk in wreeder pijn vergaderd:

4. De peillooze afgrond heeft hier om ons henen
Zóó schriklijke overmaat van stank doen stroomen,
Dat wij ons achter eene zerk vereenen

7. Eens diepen kuils, waar 't grafschrift werd vernomen:
„Ik moet paus Athanasius bewaren,

In su l'estremità d'un alta ripa,
Che facevan gran pietre rotte in cerchio,
Venimmo sopra più crudele stipa:

E quivi per l'orribile soperchio
Del puzzo, che 'l profondo abisso gitta,
Ci raccostammo dietro ad un coperchio

D'un grand'avello, ov'io vidi una scritta,
Che diceva: Anastasio papa guardo,

---

8. Dante had behooren te lezen: „'k Moet Keizer Athana-

Die door Fotijn ten dwaalweg is gekomen."

10. „Zoo langzaam moeten we in de diepte varen,
Dat onze zinnen eerst zich wat gewennen
Aan 't aâklig walmen; dan zal 't niet bezwaren;"

13. Dus sprak mijn gids. — „Gij moet een middel kennen,
Begon ik; dat de tijd niet ga verloren!"
Hij zeî: „Gij ziet, hoe 'k peins." En op de pennen

16. Gedragen van 't Genie, liet hij zich hooren:
„Mijn zoon, in deze rotsen zijn drie kringen,
Die trapsgewijs elkaâr, als de andren, schooren.

Lo qual trasse Fotin della via dritta.

Lo nostro scender convien esser tardo,
Sì che s'ausi prima un poco il senso
Al tristo fiato; e poi non fia riguardo.

Cosi 'l Maestro: ed io: Alcun compenso,
Dissi lui, trova, che 'l tempo non passi
Perduto: ed egli: Vedi, ch'a ciò penso.

Figliuol mio, dentro da cotesti sassi,
Cominciò poi a dir, son tre cerchietti
Di grado in grado, come quei che lassi.

---

sius bewaren;" want wat hij stelt rust op eene historische feil. Niet Paus Athanasius; maar de Grieksche keizer Athanasius viel in de ketterij van Fotinos, den diaken van Thessalonika, die leerde: „dat Christus aanvankelijk alleen mensch was; maar door zijne groote verdiensten zoon van God werd." Dante dwaalde; dewijl de kronijk van Martino Polono zijne bron was, en eerst later de verwisseling der beide Athanasii is ontdekt. Dus niet de Paus behoorde in de hel; maar de Keizer.

18. De een boven den ander; steeds enger wordende.

19. „Zij allen zijn reeds vol verworpelingen:
— Opdat hun aanblik u genoeg moôg wezen,
Hoor, hoe en waarom ze in die kerkers gingen

22. „Van alle kwaad, dat 's hemels haat moet vreezen,
Is onregt 't einddoel; waaruit 's naasten schaden
Of door bedrog óf door geweldaad rezen.

25. „Bedrog heeft 's menschen eigen kwaad verraden,
't Mishaagt God daarom 't meest. Zij, die bedrogen,
Staan 't laagst hier en met zwaarder leed beladen.

28. Geweldnaars houdt gansch de eerste kring omtogen;

Tutti son pien di spirti maladetti:
Ma perchè poi ti basti pur la vista,
Intendi come, e perchè son constretti.

D'ogni malizia, ch'odio in cielo acquista,
Ingiuria è il fine, ed ogni fin cotale
O con forza o con frode altrui contrista.

Ma perchè frode è dell' uom proprio male,
Più spiace a Dio: e però stan di sutto
Gli frodolenti, e più dolor gli assale.

De' violenti il primo cerchio è tutto;

---

20. Zoodra Dante voortaan die verdoemden ziet, zal hun zonde en straf hem ook bekend zijn. Daarom hoort men hem later niet meer vragen naar de algemeene schuld, die in eene afdeeling der hel geboet wordt; maar naar de bijzondere misdaden en levensomstandigheden van verschillende verworpelingen.

25. De vroegere zonden sproten uit de zwakheid van het vleesch; maar nu komt men aan die lagere soort, welke door misbruik der edelste geestvermogens bedreven wordt. De mensch heeft zijn verstand: het nadenken moeten aanwenden om God te beleedigen.

28. Dit is de eerste van de drie nog overige kringen; dus de zevende van de gansche hel. Hij heeft drie bogen of onderafdeelingen.

„Maar daar 't geweld geschiedt aan drie personen
Is die kring onderscheiden in drie bogen.

„Want God, zich-zelf, den naaste kan men honen
Door ruw geweld: zoo wel aan goed als leven,
Gelijk de klare rede u dra zal toonen.

„Men kan den naaste doȯr geweld doen sneven,
Hem smartlijk slaan. Door branden en vernielen
En kneȇvlarij wordt hij van 't zijne ontheven.

Wie kwetsen dus, den naaste boos ontzielen:
„Verwoesters, roovers zijn 't, die in de ellenden
Van de' eersten boog in schaar bij schare krielen.

„De mensch kan tegen zich de handen wenden
En tegen zijn vermogen; daarom treuren
Zij in den tweeden cirkel, zonder enden,

Ma perchè si fa forza a tre persone,
In tre gironi è distinto e costrutto.

A Dio, a sè, al prossimo si puone
Far forza; dico in loro ed in lor cose:
Com' udirai con aperta ragione.

Morte per forza, e ferute dogliose
Nel prossimo si danno; e nel suo avere
Ruine, incendi e tollette dannose:

Onde omicidi, e ciascun che mal fiere,
Guastatori e predon, tutti tormenta
Lo giron primo, per diverse schiere.

Puote uomo avere in sè man violenta;
E ne' suoi beni: e però nel secondo
Giron convien che sanza pro si penta

42—45. Dit is dus de tweede boog van den zevenden kring. Hier zijn eerst de zelfmoordenaars, daarna de spelers en verkwisters, die wel onderscheiden moeten worden van de verspil-

43. „Die 't waagden zich uw wereldrijk te ontscheuren;
Die speelden; kwistend 't goed ten onder brachten,
En weenen, waar men vrolijk 't hoofd moest beuren.

46. „En tegen God kan men geweld betrachten,
Door loochening en lastering des harten;
En door Natuur en 't Hare te verachten.

49. „En daarom merkt de diepste boog der smarten
Cahors en Sodom met het zelfde teeken,
Ook hen, die God met hoon der ziele tarten.

52. „'t Bedrog, dat elk geweten luid doet spreken,
Wordt tegen hem, die ons vertrouwt, bedreven,

Qualunque priva sè del vostro mondo,
Biscazza, e fonde la sua facultade,
E piange là dove esser dee giocondo.

Puossi far forza nella Deïtade,
Col cuor negando e bestemmiando quella,
E spregiando natura e sua bontade:

E però lo minor giron suggella
Del segno suo e Soddoma e Caorsa,
E chi, spregiando Dio, col cuor favella.

La frode, ond' ogni coscienza è morsa,
Può l' uomo usare in colui che si fida,

---

lers in den Vierden kring, Zang VII, die door overdaad zondigden. In den VIIn kring zijn zij, die hun gansche vermogen dolzinnig verkwistten, vooral de spelers, die eene geoorloofde uitspanning tot een verwoestend kwaad maakten. Teregt plaatst Dante hen nabij de zelfmoordenaars, wier einde vaak het hunne is. Zoo veranderen zij de genoegens in betreurenswaardige uitspattingen, welke alle rampen spreiden.

50. Cahors in Languedoc schijnt hier bedoeld; waar vele woekeraars moeten gewoond hebben. Het uitplunderen van den naaste door woeker was in de middeleeuwen zelfs bij de wet verboden.

En hem, die ons 't vertrouwen liet ontbreken.

55. „Dit laatste heeft den doodsteek slechts gegeven
Aan 't snoer van liefde, door natuur gevlochten;
En daarom nestlen in de tweede dreven

58. „De huichlaars, vleiers, wie te toovren zochten;
Wie valschheid, diefstal, simonie begingen;
Verleiding, schelmschheid, en meer vuige tochten.

61. „Het andre zal niet slechts de min verdringen:
't Kind der natuur; maar ook de haar verbonden,
Die 't inniger vertrouwen doet ontspringen.

64. „En daarom in den engsten kring, gevonden
Bij 's werelds middelpunt, waar Dis moet wonen,

E in quello che fidanza non imborsa.

Questo modo di retro par ch' uccida
Pur lo vincol d' amor, che fa natura:
Onde nel cerchio secondo s' annida

Ipocrisia, lusinghe e chi affattura,
Falsità, ladroneccio e simonia,
Ruffian, baratti, e simile lordura.

Per l' altro modo quell' amor s' obblia
Che fa natura e quel ch' è poi aggiunto,
Di che la fede spezïal si cria:

Onde nel cerchio minore, ov' è 'l punto
Dell' universo, in su che Dite siede,

---

57. In den achtsten kring der hel.

61. Het andere bedrog, waarbij niet slechts de algemeene naastenliefde verraden wordt; maar ook het inniger vertrouwen, dat door engere, onderlinge betrekking ontstaat.

65. De negende kring, verblijf van den Satan, door Dante beurtelings Dis, Lucifer, Beelzebub geheeten.

66. Lucifer verslindt eenigen in alle eeuwigheid. Z. XXXIV. 55—67.

Wordt elk verrader eeuw in eeuw verslonden."

67. 'k Riep uit: „Uw taal, die alles klaar kan toonen,
O, Meester! doet mij zeer juist onderscheiden,
Zoowel dien afgrond als zijn booze zonen.

70. „Maar zeg mij! Zij, die in 't moeras verbeiden,
Die storm jaagt: die door regen zijn geslagen,
En die elkaâr steeds bittren smaad bereiden,

73. „Waarom zijn ze in de stad der vuûrge plagen
Ook niet gestraft, zoo zij Gods gramschap torschen?
Zoo niet: waarom zijn ze in die pijn gedragen?"

76. „Moet uw verstand de hooge vlugt thans schorschen,
Die 't steeds te nemen pleegt? voer hij mij tegen;
Of poogt uw ziel iets anders uit te vorschen?

79. „Zijn voor uw geest de woorden niet gestegen
Waarmede uw zedeleer de drie soort zonden
Bespreekt, waar 's Hemels vloek zwaar op blijft wegen:

Qualunque trade in eterno è consunto.

Ed io: Maestro, assai chiaro procede
La tua ragione, ed assai ben distingue
Questo baratro, e 'l popol che 'l possiede.

Ma dimmi: quei della palude pingue,
Che mena 'l vento, e che batte la pioggia,
E che s' incontran con sì aspre lingue,

Perchè non dentro della città roggia
Son ei puniti, se Dio gli ha in ira?
E se non gli ha, perchè sono a tal foggia?

Ed egli a me: Perchè tanto delira,
Disse, l'ingegno tuo da quel ch' e' suole,
Ovver la mente tua altrove mira?

Non ti rimembra di quelle parole,
Con le quai la tua Etica pertratta
Le tre disposizion che 'l Ciel non vuole

82. „Onmatigheid en snoodheid, de ongebonden
En dolle dierlijkheid?... Hoe de eerste Gode
't Minst kwetst en minder afkeer heeft gevonden?

85. „Zoo gij wel let op deze wijsheidsbode
En u herinnert wie degenen waren,
Die ginds de bovenhel tot boete noodde,

88. „Zult gij wel zien, waarom ze uit deze scharen
Van boozen zijn gescheiden; waarom 's Heeren
Regtvaardigheid hun scherper pijn wil sparen."

91. „O Zon, die 't licht voor 't zwak gezigt doet keeren,
Wat gij verheldert stelt mij zoo tevreden,
Dat 'k twijfel schier als weten zou begeeren.

Incontinenza, malizia, e la matta
Bestialitade? e come incontinenza
Men Dio offende, e men biasimo accatta?

Se tu riguardi ben questa sentenza,
E rechiti alla mente chi son quelli,
Che su di fuor sostengon penitenza,

Tu vedrai ben, perchè da questi felli
Sien dipartiti, e perchè men crucciata
La divina giustizia gli martelli.

O Sol, che sani ogni vista turbata,
Tu mi contenti sì quando tu solvi,
Che, non men che saver, dubbiar m'aggrata.

---

85. Namelijk op de zedeleer van Aristoteles, welke onder den invloed der Kerk door de theologen aangevuld en gewijzigd is. De zondaren der onmatigheid zijn reeds voorbij; de twee andere afdeelingen volgen thans en worden, wegens zwaarder misdaad, in de helle-stad gestraft. Aristoteles, Ethica, I. VIII. cap, 1: „Dicendum est rerum circa mores fugiendarum tres species esse: incontinentiam, vitium, feritatem."

93. Het is mij zoo aangenaam u alles te hooren verklaren, dat ik schier liever aan iets twijfel, dan het grondig te weten.

94. „Maar wil, bad ik; nu nog wat rugwaarts treden
Tot waar gij zegt, hoe woeker diep kan krenken
De goedheid Gods, poog mij dien knoop te ontleden!"

97. „Hun, die op de eêdle Wijsbegeerte denken,
Doet zij op meerder plaatsen duidlijk weten,
Hoe Gods verstand en kunst den oorsprong schenken

100. „Aan gansch Natuur, in grootschheid nooit te meten.
En wilt ge uw Fysika zorgvuldig lezen,
Dan zal 't bij haar, na weinig bladen, heten,

103. „Dat uwe kunst, ten hoogsten top gerezen,
Natuur volgt, als de leerling 's meester wegen:
Zoodat uw kunst schier kleinkind Gods zal wezen.

106. „Is Genesis u voor den geest gestegen,

Ancora un poco indietro ti rivolvi,
Diss' io, là dove di', ch'usura offende
La divina bontade, e 'l groppo svolvi.

Filosofia, mi disse, a chi la intende,
Nota non pure in una sola parte,
Come natura lo suo corso prende

Dal divino intelletto e da sua arte:
E, se tu ben la tua Fisica note,
Tu troverai, non dopo molte carte,

Che l'arte vostra quella, quanto puote,
Segue, come 'l maestro fa il discente:
Sì che vostr' arte a Dio quasi è nipote.

Da queste due, se tu ti rechi a mente

---

99. Gods verstand schiep alle dingen; zijne kunst (ars) stelde de natuurwetten vast.

105. In Aristóteles' Fysika leest men reeds bij den aanvang: Ars imitatur naturam in quantum potest. Derhalve is de menschelijke kunst een uitvloeisel en afstammelinge der goddelijke.

106—109. Genesis II : 15: „Posuit eum (hominem) in paradiso voluptatis ut operaretur;" III : 19: „In sudore vultus tui

Dan weet gij, hoe 't betaamt, dat 's menschen leven
En rijkdom door dat tweetal word' verkregen.

109. „De woekraar nu, op andre baan gedreven,
Staat én Natuur én hare volgster tegen,
Daar hem zijn hoop iets anders na doet streven.

112 „Maar volg mij nu; 'k verlang naar nieuwe wegen,
Reeds spartelen ten horizont de Visschen,
De Wagen is bij Korus gansch gelegen;

115. „En 't pad daalt ver van hier in dieper nissen."

Lo Genesi dal principio, conviene
Prender sua vita ed avanzar la gente.

E perchè l'usuriere altra via tiene,
Per sè natura, e per la sua seguace,
Dispregia; poi che in altro pon la spene.

Ma seguimi oramai, chè 'l gir mi piace;
Chè i Pesci guizzan su per l'orizzonta,
E 'l Carro tutto sovra 'l Coro giace:

E 'l balzo via là oltre si dismonta.

---

vesceris pane." Door deze twee: natuur en kunst (= arbeid) moet levensonderhoud en welvaart verkregen worden. De woekeraar pleegt geweld aan die door God gestelde orde, daar hij onregtmatig uit arbeid van anderen winst trekt.

112. Virgilius verlaat met Dante de schuilplaats achter de grafzerk. Zijne astronomische waarneming duidt aan, dat de dageraad doorbreekt. Het sterrenbeeld der visschen is in de lente een paar uren vóór zonsopgang aan den horizont zigtbaar. Dat van den Wagen keert zich naar het noord-noord-westen, van waar de Korus waait. Dante bragt tien uren in het woud door. Met schemeravond trad hij in de hel; in den kring der gierigaards te middernacht; en in de hellestad bij het aanbreken van den dag. Zoo is het eerste etmaal thans vervuld.

TWAALFDE ZANG.

ZEVENDE KRING, EERSTE OMGANG.
GEWELDENAREN TEGEN DEN NAASTE.

Ter bewaking van den zevenden kring, ontwaren zij den Minotaurus. Virgilius keert diens woede en daalt met Dante den steilen afgrond in. Zij bereiken eene rivier van kokend bloed, waar de geweldenaren tegen den naaste zich bevinden. Deze worden door Centauren met pijlen beschoten, indien zij zich hooger uit het bloedbad heffen dan de maat hunner schuld toelaat. Virgilius spreekt een centaur en verkrijgt dat Dante, door Nessus gedragen, naar den anderen oever oversteekt. Terwijl dit geschiedt, vernemen de dichters den naam van verschillende verworpelingen en de gesteldheid van het oord.

1. De plaats, waar wij den boord afdaalden, helde
Zoo steil, en was, om 't geen m' er nóg moest schromen,
Zoo naar, dat ieders blik er van ontstelde.

4. Dus is die bergval, welke aan een der zoomen
Van de' Etsch bij Trente neder is geslagen;
't Zij de aarde schokte of 't steunpunt werd ontnomen;

Era lo loco, óve a scender la riva
Venimmo, alpestro, e, per quel ch'ivi er'anco,
Tal; ch' ogni vista ne sarebbe schiva.

Qual' è quella ruina, che nel fianco
Di qua da Trento l'Adice percosse,
O per tremoto, o per sostegno manco:

7 Want van de kruin, waar zij werd afgedragen
Naar 't dal, is zóó de rots in stuk gevaren,
Dat zij ten pad strekt, wie zich boven wagen.

10. Zoo was des afgronds steilte, vol bezwaren,
Waar wij — den top der rotsspleet afgehangen —
De schand' van Kreta uitgestrekt ontwaren,

13. Die in de valsche koe eens werd ontvangen:
Als deze ons zag, heeft hij zich zelf gebeten,
Als een, dien toorn en woede inwendig prangen.

Che da cima del monte, onde si mosse,
Al piano, è si la roccia discoscesa,
Ch' alcuna via darebbe a chi su fosse;

Cotal di quel burrato era la scesa:
E 'n su la punta della rotta lacca
L' infamia di Creti era distesa,

Che fu concetta nella falsa vacca:
E quando vide noi, sè stesso morse,
Sì come quei cui l'ira dentro fiacca.

---

10. Nopens tijd en plaats dezer bergstorting heeft men geen zekerheid. Waarschijnlijk bedoelde Dante die van 1310 toen, tusschen Trente en Verona, een deel van den berg Barco bij Rovereto in den Etsch stortte. De Etsch ontstaat in Tyrol en ontlast zich in de Adriatische zee. Dante zegt, dat de rots zóó viel, dat zij gelegenheid gaf van het eene blok op het andere te springen en aldus een pad vormde. Sommigen meenen „dat de rots *geen* pad aanbood" en lezen: *alcuna* als beteekende: *niuna*. Niet slechts strijdt dit met de versen 28—30: maar, wat alles afdoet: nergens gebruikt Dante *alcuna* in den zin van *niuna*.

13. Dit is de Minotaurus: half stier, half mensch, ontsproten uit de gemeenschap van Pasifaë, vrouw van koning Minos van Kreta, met een stier. Zij had zich daartoe in eene houten koe verborgen. Dewijl het monster zich met menschenvleesch voedde en tegen de natuur ontvangen was, plaatste Dante het oordeel-

16. „Welligt, — heeft hem mijn wijsgeer aangekreten;
Gelooft gij hier Athene's vorst te groeten,
Die u op aard den dood heeft toegesmeten?

19. „Voort, monster! dezen moogt gij niet ontmoeten,
Als door uw sluwe zuster onderwezen,
Hij komt om 't oog te rigten op uw boeten."

22. Gelijk de stier, die in de stalen pezen
Den doodslag krijgt, zich losrukt uit zijn banden,
Niet loopt, maar tuimlend slechts is opgerezen;

25. Zoo zag 'k den Minotaur doen langs die wanden.
„Ten overtocht! liet zich de schrandre hooren;
't Is goed, dat ge afstijgt, als zijn driften branden."

28. Zoo daalden wij in de opgehoopte schooren

Lo Savio mio in vêr lui gridò: Forse
Tu credi, che qui sia 'l duca d'Atene,
Che su nel mondo la morte ti porse?

Pártiti, bestia; chè questi non viene
Ammaestrato dalla tua sorella,
Ma viensi per veder le vostre pene.

Quale quel toro, che si slaccia in quella
C' ha ricevuto lo colpo mortale,
Che gir non sa, ma qua e là saltella;

Vid' io lo Minotauro far cotale:
E quegli accorto gridò: Corri al varco:
Mentre ch' è 'n furia, è buon che tu ti cale:

Così prendemmo via giù per lo scarco

---

kundig boven den zevenden kring, waarin de geweldenaars tegen den naaste, zich zelven en God gestraft worden.

20. Theseus, zoon van Egeos, koning van Athene, werd door Ariadne, dochter van Pasifaë en Minos, en daardoor zuster van den Minotaur, onderwezen hoe hij dezen moest dooden.

27. Terwijl hij tegen mij woedt, slaat hij geen acht op u.

Dier steenen, die vaak onder mijne schreden
Bewogen, door den nieuwen last. Verloren

31. Was 'k in gepeins. Hij sprak: „Ligt denkt gij heden
Nog aan den bergval, dien gij zaagt bewaken,
Door 't dierlijk razen, dat ik heb bestreden.

34. „Weet dat, toen ik voor 't eerst dien tocht moest maken
Naar de onderhel, in de' afgrond hier beneden,
Die rots nog niet gestort was in haar kaken.

37. „Maar, dwaal 'k niet, kort voor Hij is opgetreden,
Die 't groote tal uit Dite heeft geheven
Van hen, die in den eersten helkring leden,

40. „Trof gansch de onreine, diepe slond zulk beven,
Dat 'k dacht: de Liefde kwam 't heelal regeren,

Di quelle pietre, che spesso moviensi
Sotto i miei piedi per lo nuovo carco.

Io gía pensando; ed ei disse: Tu pensi
Forse a questa ruina, ch' è guardata
Da quell' ira bestial ch' i' ora spensi.

Or vo' che sappi, che l' altra fiata,
Ch' io discesi quaggiù nel basso Inferno,
Questa roccia non era ancor cascata.

Ma certo poco pria, se ben discerno,
Che venisse Colui, che la gran preda
Levò a Dite del cerchio superno,

Da tutte parta l' alta valle feda
Tremò sì, ch' io pensai che l' Universo

---

30. De last van een levende. Hierdoor wordt ook later de aandacht van den centaur Chiron getrokken vs. 80—82. Het zweven der schimmen, die naauw den grond drukken, was niet in staat de steenen te bewegen.

34. Vgl. Z. IX : 22. Virgilius bespreekt hier het beven der aarde en het scheuren en breken der rotsen bij den dood des Heeren. Matth. 27 : 50.

Die, naar 't geloof aan menigeen gegeven,
43. „De wereld vaak tot chaos weêr deed keeren;
En toen is reeds die oude rots gesprongen
En neêrgestort in deze en andre sferen.

46. „Maar zie omlaag; want wij zijn voortgedrongen
Tot de oevers van den bloedstroom, waar zij koken,
Die andren met geweld het hunne ontwrongen."

49. O, blinde hebzucht! Woede, dwaas ontstoken!
Die zoo ons prikkelt in het korte leven,
En dan door eeuwig domplen wordt gewroken!

52. Een breede gracht zag 'k in een boog gedreven,

Sentisse amor; per lo quale è chi creda
Più volte 'l mondo in caos converso:
Ed in quel punto questa vecchia roccia
Qui ed altrove tal fece riverso.

Ma ficca gli occhi a valle: chè s'approccia
La riviera del sangue, in la qual bolle
Qual che per violenza in altrui noccia.

Oh cieca cupidigia, oh ira folle,
Che sì ci sproni nella vita corta,
E nell' eterna poi sì mal c'immolle!

Io vidi un' ampia fossa in arco torta,

---

43. Empedokles (vgl. Z. IV : 138) leerde, dat de elementen nu in beweging dan in rust waren. Het eerste als HAAT of STRIJD uit de Eenheid de veelheid, of de LIEFDE of SYMPATHIE (φιλία) uit de veelheid de eenheid voortbragt. Het laatste in den tusschentijd. Onder de eenheid, waarin alles zich moet oplossen, schijnt hij het vuur begrepen te hebben. Alzoo zou de Liefde tusschen de elementen, deze in elkander doen vloeien en alles tot een chaos terugbrengen. Nopens Empedokles meldt Horatius in zijne Epistola ad Pisones, vs. 464:

Deus immortalis haberi
dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam insiluit.

Als gindsche, welke gansch de vlakte omboorde,
Gelijk de leidsman mij haar had beschreven.

55. En tusschen haar en 't rotsgevaarte spoorde
't Centaurenheir, gewapend met zijn pijlen;
Gelijk 't op aard bij 't gaan ter jacht behoorde.

58. Ons ziende dalen, bleven zij verwijlen;
Drie scheidden uit de schare om, met hun bogen
En reeds gewette schichten, zijwaarts te ijlen.

61. „Tot welke marteling zijt gij getogen?
Schreeuwde een van ver: gij, die 't pad af wilt dalen,
Spreekt van uw plaats, zoo niet, ducht onze bogen!"

64. „Wij zullen 't aan Chiron, daar ginds, verhalen:
Nabij hem; sprak mijn meester, 't rasse spoken
Van uwe drift bragt u steeds bittre kwalen!"

Come quella che tutto 'l piano abbraccia,
Secondo ch' avea detto la mia Scorta:

E tra 'l piè della ripa ed essa, in traccia
Correan Centauri armati di saette,
Come solean nel mondo andare a caccia.

Vedendoci calar, ciascun ristette,
E della schiera tre si dipartiro
Con archi ed asticciuole prima elette:

E l' un gridò da lungi: A quel martiro
Venite voi, che scendete la costa?
Ditel costinci; se non, l' arco tiro.

Lo mio Maestro disse: La risposta
Farem noi a Chiron costà da presso:
Mal fu la voglia tua sempre sì tosta.

---

56. De centaur of paardmensch is het zinnebeeld van een ruw, baldadig leven.

66. Hercules doodde Nessus, dewijl deze de schoone Deianira losbandig aanviel. Nessus schonk haar zijn met bloed

67. Toen heeft hij me aangeraakt en toegesproken:
„Dit 's Nessus, die voor Deianira sneefde
En door zich zelf dat sterven heeft gewroken.

70. „De middelste, die op zijn borst blikt, leefde
Eens als Chiron, die held Achillus voedde,
En de andre is Folus, die van drift steeds beefde.

73. „Ze omrennen talloos deze gracht, nooit moede
Te schieten op de schimmen, zoo die, buiten
De maat der schuld, zich heffen uit den bloede."

76. Dra moesten we op die snelle monsters stuiten.
Chiron nam nu een pijl, en met zijn veder
Streek hij zijn baard de kaak af. Na 't ontsluiten

79. Des breeden monds, riep deze woestling weder

Poi mi tentò, e disse: Quegli è Nesso,
Che morì per la bella Deianira,
E fe di sè la vendetta egli stesso.

E quel di mezzo, ch' al petto si mira,
È 'l gran Chirone, che nudrì Achille:
Quell' altro è Folo, che fu sì pien d' ira.

Dintorno al fosso vanno a mille a mille,
Saettando quale anima si svelle
Del sangue più, che sua colpa sortille.

Noi ci appressammo a quelle fiere snelle:
Chiron prese uno strale, e con la cocca
Fece la barbe indietro alle mascelle.

Quando 's ebbe scoperta la gran bocca,

---

doorweekten mantel, opdat zij dien haren gemaal Hercules zou geven. Zoodra deze hem had omgeslagen, werd hij door zulke onuitstaanbare pijnen getroffen, dat hij zich op eene houtmijt verbrandde.

75. Gelijk ook uit vs. 103 en vv. blijkt, worden de verdoemden dieper in het kokende bloed gedompeld, naarmate hunne misdaden zwaarder zijn geweest.

Zijn makkers toe: „Mogt gij het reeds ervaren:
't Beweegt, al wat die laatste drukt ter neder?

82. „Dit pleegt men bij geen tred van doôn te ontwaren."
Mijn goede gids was voor zijn borst getreden,
Waar zich de tweederlei naturen paren.

85. „Ja, deze leeft voorwaar; heeft hij beleden;
Slechts hém moet ik de sombre diepte toonen:
De noodzaak, geen vermaak, bestuurt zijn schreden.

88. „Omhoog staakte eene de Alleluia-tonen
Om voor die nieuwe taak mij uit te lezen,
Hij is geen dief, 'k hoor niet den boozen zonen.

91. „Maar bij die Kracht, waardoor ik, zonder vreezen
Mijn voet kan wagen op zoo woeste paden:

Disse a' compagni: Siete voi accorti
Che quel di retro muove ciò che tocca?

Così non soglion fare i piè de' morti.
E 'l mio buon Duca, che già gli era al petto,
Ove le duo nature son consorti,

Rispose: Ben è vivo, e sì soletto
Mostrargli mi convien la valle buia:
Necessità 'l c' induce, e non diletto.

Tal si partì da cantare alleluia,
Che mi commise quest' ufficio nuovo
Non è ladron, nè io anima fuia.

Ma per quella Virtù, per cu' io muovo
Li passi miei per sì selvaggia strada,

---

81. Vgl. vs. 30.

84. De menschen- en paarden-natuur. Chiron moet men zich als een reus voorstellen, daar Virgilius hem slechts tot de borst reikte.

88. Beatrix. Vgl. Z. II.

91. Die Kracht, nl. God.

Geef een der uwen, om met ons te wezen,

94. „En 't punt te wijzen, waar men door kan waden.
Zijn rug draag mijn gezel, die niet kan zweven,
Daar hij nog met het stofkleed is beladen."

97. Chiron heeft zich ter regter zij begeven,
Hij sprak tot Nessus: „Keer, en leid hun schreden,
Verdrijf de schaar, die u mogt tegenstreven."

100. Met dezen leider zijn wij voortgeschreden,
Den oever langs der bloedzee. Luide kreten
Ontstegen hun, die in dit kooksel leden.

103. 'k Zag lieden, tot de wenkbrauw daar gezeten:
„Dit zijn tirannen, die in bloed steeds waadden
En roofden; liet ons 't groote Paardmensch weten;

106. „Hier weenen ze om hun gruûwlijke euveldaden!

Danne un de 'tuoi, a cui noi siamo a pruovo,

Che ne dimostri là, dove si guada,
E che porti costui in su la groppa,
Che non è spirto, che per l' aer vada.

Chiron si volse in su la destra poppa,
E disse a Nesso: Torna, e sì gli guida,
E fa' cansar, s' altra schiera v' intoppa.

Noi ci movemmo con la scorta fida
Lungo la proda del bollor vermiglio,
Ove i bolliti faceano alte strida.

Io vidi gente sotto infino al ciglio:
E 'l gran Centauro disse: Ei son tiranni,
Che dier nel sangue e nell' aver di piglio.

Quivi si piangon gli spietati danni:

---

107. Alexander, tiran van Pherea, schijnt hier bedoeld. Sommigen meenen Alexander den Groote.

Alxander is er, Dionies, de wreede,
Die lang Siciliё in tranen heeft doen baden.

109\. „Ginds voorhoofd: 't met zoo zwarte lok omkleede,
Is Azzolijn: dàt daar: met blonde haren,
Behoort Obizzo, dien — 'k deel waarheid mede —

112\. „De ontaarde zoon ter helle heeft doen varen."
Toen keerde ik tot den dichter, die mij zeide:
„Hij zal u eerst, ik later, 't al verklaren."

115\. Wat verder was 't, dat die Centaur verbeidde
Bij een geslacht, dat tot de keel, naar 'k speurde,
Zich uit dat vreeslijk ziedend bloedbad scheidde.

Quiv' è Alessandro, e Dionisio fero,
Che fe Cicilia aver dolorosi anni:

E quella fronte, c'ha 'l pel così nero,
È Azzolino: e quell' altro, ch' è biondo,
E Obizzo da Esti, il qual per vero

Fu spento dal figliastro su nel mondo.
Allor mi volsi al Poeta; e quei disse:
Questi ti sia or primo, ed io secondo.

Poco più oltre 'l Centauro s' affisse
Sovr' una gente, che infino alla gola
Parea che di quel bulicame uscisse.

110\. Azzolino da Romano, kommissaris van keizer Frederik II, pleegde onmenschelijke wreedheden te Padua en Treviso. Hij werd gedood in 1259.

111 Obizzo da Este, markies van Ferrari en Marca d'Ancona, een bloeddorstig man, werd in 1293 door zijn zoon Azzo VIII tusschen twee kussens gesmoord. Dante verzekert hier, dat die misdaad werkelijk gepleegd werd, dewijl langen tijd aan de mogelijkheid van zulk eene ontaarding getwijfeld is.

114\. Dante wil weten of hij de woorden van Nessus kan vertrouwen. Virgilius beduidt hem, dat op dit deel des tochts, de centaur volkomen bevoegd is alles te verklaren.

118. Hij toonde een schim, die afgezonderd treurde,
En sprak: „Hij was 't, die in Gods Schoot het harte,
Thans nog ten Teems vereerd, het lijf ontscheurde."

121. Toen zag 'k een volk, dat deze bloedzee tartte
Met 't hoofd; 'k zag andren met de borst uitsteken:
'k Herkende velen in die zee van smarte.

124. En meer en meer is nu dat bloed geweken,
Zóó laag, dat 't nog de voeten slechts bedekte:
En hier was de uitgang dezer martelbeken.

127. „Gelijk uw oog te dezer plaats ontdekte:
Hoe steeds die stroom verminderde in 't besproeien;
Geloof zoo, dat, waar hij zich ginder strekte,

Mostrocci un'ombra dall'un canto sola,
Dicendo: Colui fesse in grembo a Dio
Lo cuor, che 'n sul Tamigi ancor si còla.

Poi vidi genti, che di fuor del rio
Tenean la testa, ed ancor tutto 'l casso:
E di costoro assai riconobb' io.

Così a più a più si facea basso
Quel sangue sì, che copria pur li piedi:
E quivi fu del fosso il nostro passo.

Sì come tu da questa parte vedi
Lo bulicame che sempre si scema,
Disse 'l Centauro, voglio che tu credi,

---

120. Hier is de schim van Guido van Montfoort, die, om den dood van zijn vader Simon te wreken, die te Londen op last van koning Eduard te recht gesteld was, Hendrik, 's konings neef, in 1270 te Viterbo vermoordde, en wel in de kerk (Gods schoot) voor het altaar, op het oogenblik dat de H. Hostie werd geheven. Het hart van den verslagen prins werd naar Londen gevoerd en in eene kapel aan den Teems bewaard.

130. —Sprak 't Paardmensch—hij weêr mágtiger ging vloeien
In dieper afgrond, om ter plaats te komen,
Waar tiranny moet zuchten in zijn boeien.

133. „Het Godlijk Recht heeft wrake daar genomen
Op Attila, die geesel was der aarde;
Op Pyrrus en op Sextus: eeuwig stroomen

136. „Hun tranen, die de diepe bloedzee gaarde;
Zoo op Corneto's als op Pazzo's roover,
Wier krijg der heirbaan ramp en rouwe baarde."

139. Toen keerde hij, en trok weêr de ondiepte over.

Che da quest' altra più a più giù prema
Lo fondo suo, infin ch' ei si congiunge
Ove la tirannia convien che gema.

La divina giustizia di qua punge
Quell' Attila, che fu flagello in terra,
E Pirro, e Sesto: ed in eterno munge

Le lagrime, che col bollor disserra,
A Rinier da Corneto, a Rinier Pazzo,
Che fecero alle strade tanta guerra:

Poi si rivolse, e ripassossi il guazzo.

---

134. Attilla, de koning der Hunnen, die in de Ve eeuw Italie verwoestte en „flagellum Dei: Geesel Gods" genaamd is.

135. Pyrrhus, koning van Epirus, teisterde langen tijd Italie. Sextus Pompeius: zoon van Cn. Po. Magnus bestookte, na den dood zijns vaders, de Romeinsche heerschappij, als zeeschuimer, en bezette Sicilië en Sardinië.

137. Reinier van Corneto was roover langs het strand van den Kerkelijken Staat. Reinier Pazzo roofde ook op Florentijnsch gebied. Hij vermoordde en plunderde een bisschop en andere geestelijken. Daarom werd hij in 1269 door Clemens IV in den ban gedaan.

DERTIENDE ZANG.

TWEEDE OMGANG. ZELFMOORDENAARS.

Virgilius en Dante bereiken den tweeden omgang van den zevenden kring, waar de geweldenaars tegen zich zelven gestraft worden. De geesten der zelfmoordenaars huizen in knoestige heesters en tronken, waar de wreede Harpijen hare nesten maken en hen voortdurend kwellen. Na het laatste oordeel zullen zij niet, gelijk de overige zielen, weder met het stoffelijk hulsel bekleed, maar zal dit opgehangen worden aan de tronk, dewijl zij niet waardig zijn te dragen, wat zij misdadig verwierpen. De brooddronken verkwisters worden door doggen vervolgd en verscheurd. Dante ontmoet Pietro delle Vigne, Lano van Siena en Jacob da Sant Andrea.

1. Eer Nessus de overzij nog heeft betreden,
Zijn wij reeds een verschriklijk bosch genaderd,
Dat door geen enkel voetpad werd doorsneden.

4. Geen groenend loof, maar somber vaal gebladert:
Geen gladde, maar gedraaide en knoestge takken;
Geen vruchten hier, maar doorns van gift dooraderd.

Non era ancor di là Nesso arrivato,
Quando noi ci mettemmo per un bosco,
Che da nessun sentiero era segnato.

Non frondi verdi, ma di color fosco;
Non rami schietti, ma nodosi e involti;
Non pomi v' eran, ma stecchi con tosco.

7. De wilde dieren, die zich zamenpakken
Bij Cornete en Cecine, en 't bouwland mijen,
Bewonen niet zóó ruwe en dichte takken.

10. Hier nestlen zich de afschuûwlijke harpijen,
Die van 't Strofaden strand de Troyers dreven,
Met droef voorspellen van rampzaâlge tijen.

13. Gevlerkt, is haar gelaat en hals gegeven
Der vrouw, geklauwde poot, een lijf met veêren;
Haar klaaglied wordt op 't vreemd geboomt geheven.

Non han si aspri sterpi nè sì folti
Quelle fiere selvagge, che in odio hanno,
Tra Cecina e Corneto, i luoghi colti.

Quivi le brutte Arpie lor nido fanno,
Che cacciâr delle Strofade i Troiani,
Con tristo annunzio di futuro danno.

Ale hanno late, e colli e visi umani
Piè con artigli, e pennuto 'l gran ventre;
Fanno lamenti in su gli alberi strani.

---

8. Tusschen het stadje Corneto in den Kerkelijken Staat en de rivier Cecina, ten zuiden van Livorno, ligt de wegens hare slechte lucht beruchte Maremma, welke grootendeels tot weide strekt en waar zich wilde zwijnen en slangen ophouden.

12. Toen Aeneas en zijne makkers, op de Strofaden-eilanden aangekomen, de harpijen, die hun maaltijd bezoedelden, met de wapens verdreven, voorspelde Celeno, eene harer, dat zij Italië wel zien, maar daar geen stad bouwen zouden voor de honger hen gedwongen had, de tafel, waarvan zij aten, te verslinden. Deze profetie werd onschadelijk gemaakt, door dat de Troianen het brood aten, waarop zij hunne spijs gelegd hadden. Aeneid. III en VII. De harpijen zijn, als beelden van wanhoop en gewetensknaging, te regt bij de zelfmoordenaars geplaatst,

16. „Weet, ving de goede gids aan mij te leeren;
Vóór 't verder gaan, dat gij thans af mogt dalen
Ten tweeden boog, en gij daar blijft verkeeren

19. „Tot wij naar de ijselijke zandzee dwalen.
Dus kijk goed uit, dan ziet gij eerlang zaken,
Die u geloof doen slaan aan mijn verhalen."

22. Langs alle kanten hoorde ik kreten slaken,
Maar 'k zag geen wezens, die hen te uiten schenen,
Hetgeen mij gansch verward den tocht deed staken.

25. 'k Geloof, hij dacht, dat mij dit feit deed meenen,
Dat deze stemmen door die stammen stegen,
Uit menschen, daar verborgen om ons henen.

28. „Zoodra door u; voer mij de meester tegen,
Een tak van een dier planten wordt gebroken
Zal 't ijdle blijken van uw overwegen."

E 'l buon Maestro: Prima che più entre,
Sappi che se' nel secondo girone,
Mi cominciò a dire, e sarai, mentre

Che tu verrai nell' orribil sabbione.
Però riguarda bene; e sì vedrai
Cose, che daran fede al mio sermone.

Io sentia d' ogni parte tragger guai,
E non vedea persona che 'l facesse,
Per ch' io tutto smarrito m' arrestai.

I' credo ch' ei credette ch' io credesse,
Che tante voci uscisser tra que' bronchi
Da gente che per noi si nascondesse.

Però disse 'l Maestro: Se tu tronchi
Qualche fraschetta d' una d' este piante,
Li pensier c' hai si faran tutti monchi.

---

21. Vgl. vs. 48.

31. Ik heb de hand toen wat vooruit gestoken,
En van een grooten doorn een tak getrokken,
Welks stam dan gilde: „Waarom mij gekroken?

34. Toen, zwart van bloed, dat stroomde langs zijn knokken,
Hernam hij gillend: „Waarom mij gekronken?
Kan geen gevoel van deernis u dan schokken?

37. „Wij waren menschen en nu zijn wij tronken:
Wel moest uw hand wat zachter voor ons wezen,
Al ware een slangenziel in ons gezonken."

40. Als 't groene hout, dat, fel in brand gerezen
Aan een der punten, zucht aan 't andere ende,
En met den wind sist, varende uit zijn pezen;

43. Zoo vlogen zaâm: én kreten van ellende

Allor porsi la mano un poco avante,
E colsi un ramicello da un gran pruno;
E 'l tronco suo gridò: Perchè mi schiante?

Da che fatto fu poi di sangue bruno,
Ricominciò a gridar: Perchè mi scerpi?
Non hai tu spirto di pietade alcuno?

Uomini fummo, ed or sem fatti sterpi:
Ben dovrebb' esser la tua man più pia,
Se stati fossim' anime di serpi.

Come d' un tizzo verde, che arso sia
Dall' un de' capi, che dall' altro geme,
E cigola per vento che va via;

Così di quella scheggia usciva insieme

---

37. Homo absque gratia est ut arbor silvestris ferens fructum, quibus poni infernales et Harpyiae pascuntur. S. Bernardus.

En bloed uit 't hout, zoodat 'k den tak liet vallen
En stond als hij, dien kille vrees berende.

46 „Gekrenkte ziel! riep nu de Gids dier wallen;
Had hij te voren slechts geloof geslagen
Aan 't geen hem uit mijn lied mogt tegenschallen,

49. „Hij hadde aan U de hand niet durven wagen;
Maar zóó ong'looflijk was het, dat 'k hem reede
Iets doen liet, dat ik zelf thans moet beklagen.

52. „Maar zeg hem, wie ge waart, opdat, in stede
Van boete, hij uw faam weêr doe herleven
Op de aard, waarheen hij keeren zal in vrede."

Parole e sangue; ond' io lasciai la cima
Cadere, e stetti come l' uom che teme.

S' egli avesse potuto creder prima,
Rispose 'l Savio mio, anima lesa,
Ciò c' ha veduto pur con la mia rima,

Non averebbe in te la man distesa;
Ma la cosa incredibile mi fece
Indurlo ad ovra, ch' a me stesso pesa.

Ma digli chi tu fosti; sì che, in vece
D' alcuna ammenda, tua fama rinfreschi
Nel mondo su, dove tornar gli lece.

---

48. Virgilius verhaalt in het III[de] Boek der Aeneis, dat toen, na de verwoesting van Troie, Aeneas naar Thracië was getrokken en hij, op een heuvel offerende, eenige struiken wilde uitrukken, om het altaar met groene takken te bedekken, bloed uit de takken vloeide en eene klagende stem verkondigde, dat hier het graf was van Polydorus, dien de koning des lands verradelijk vermoord had. — Virgilius zegt nu: dit feit was zoo ongeloofelijk, dat ik Dante de waarheid moest bewijzen door hem in dit helsche woud een tak te laten breken. Hierop doelt ook vs. 21.

55. De stam: „Zoo heeft me uw zoete taal gedreven,
Dat 'k niet kan zwijgen, laat u 't niet mishagen,
Mogt soms mijn woord wat in 't langwijlig zweven.

58. „Ik ben 't, die bei de sleutelen mogt dragen
Van Freêdriks hart, en die zoo zacht kon wringen,
Bij 't openen en sluiten naar behagen,

61. „Dat 'k ieder schier uit zijn geheim mogt dringen.
'k Heb 't roemrijk ambt met zooveel trouw voltogen,
Dat mij te loor en pols en aâdren gingen.

E 'l tronco: Sì col dolce dir m' adeschi,
Ch' i' non posso tacere; e voi non gravi
Perch' io un poco a ragionar m' inveschi.

I' son colui, che tenni ambo le chiavi
Del cuor di Federigo, e che le volsi,
Serrando e disserrando, sì soavi,

Che dal segreto suo quasi ogni uom tolsi.
Fede portai al glorïoso ufizio,
Tanto ch' io ne perdei le vene e i polsi.

---

58. Pietro delle Vigne, Capuaan, een man met veel talent, en groot regtsgeleerde, was kanselier van keizer Frederik II, wien hij zoo zeer behaagde, dat de vorst hem uitsluitend al zijn vertrouwen schonk. Door de nijdige en slechte hovelingen werd hij valschelijk van ontrouw en schending der hem toevertrouwde geheimen beschuldigd. De ligtgeloovige keizer liet zijn geheimschrijver in de gevangenis werpen en de oogen uitsteken. Hierop heeft Pietro zich gedood, door het hoofd tegen de muren te verpletteren. Hij was een uitmuntend letterkundige; er bestaan van hem brieven, welke hij in naam van Frederik schreef, en versen, welke ook door Dante zijn aangehaald.

63.—70. Ik diende den keizer zoo getrouw, dat ik er het leven bij inschoot, dewijl de nijd der hovelingen (de lichte-

64. „De lichtekooi, die nooit de lonkende oogen
Van Cesars huis wendt; zij: de dood van allen,
Zij: de ondeugd, allen hoven ingevlogen,

67. „Liet zulk een vuur in alle zielen vallen,
Dat elke ontvlamde Augustus deed ontbranden,
En 'k heuglijke eer door rouw moest zien vergallen.

70. „'k Dacht in den dood te ontsnappen aan de schanden:
Mijn geest, door drift vervoerd, deed me onregt plegen
Aan mij: regtvaardige, met eigen handen.

73. „'k Zweer bij de nieuwe wortelen, verkregen
Door dezen boom, 'k heb nooit de trouw geschonden,
Mijn vorst verpligt, teregt in eer gestegen.

La meretrice, che mai dall' ospizio
Di Cesare non torse gli occhi putti,
Morte comune, e delle corti vizio,

Infiammò contra me gli animi tutti,
E gl' infiammati infiammâr sì Augusto,
Che i lieti onor tornaro in tristi lutti.

L'animo mio, per disdegnoso gusto,
Credendo col morir fuggir disdegno,
Ingiusto fece me contra me giusto.

Per le nuove radici d' esto legno
Vi giuro, che giammai non ruppi fede
Al mio signor, che fu di onor sì degno.

---

kooi vs. 64) tegen mij ontbrandde. Elke hoveling ruidde nu ook Augustus (d. i. den keizer) tegen mij op, bij wien ik in ongenade viel.

75. Het is weder een dier fijne trekken van Dante, welke met één woord een karakter schilderen, dat hij den zwaar verongelijkten dienaar laat getuigen, dat zijn wreede keizer te regt alle eer waardig is.

76. „Wordt een van u naar de aard teruggezonden,
Dat hij mijn naam herstel, die nog moet lijden
Aan al de door den nijd geslagen wonden."

79. Hij toefde een poos: — „Poog tijdverlies te mijden,
Terwijl hij zwijgt; drong mij de Dichter weder;
Dus spreek en vraag, als 't nieuws u kan verblijden!"

82. „Vraag gij hem nogmaals datgeen, bad ik teeder;
Wat gij gelooft, dat nut voor mij kan dragen,
Ik kan dat niet; want deernis drukt mij neder."

85. „Opdat de mensch, hernam hij; 't vrij moog wagen,
Datgeen te doen, 't welk gij hem hebt gebeden,
Zoo moet het u, gevangen schim! behagen

E se di voi alcun nel mondo riede,
Conforti la memoria mia, che giace
Ancor del colpo che invidia le diede.

Un poco attese; e poi: Da ch' ei si tace,
Disse il Poeta a me, non perder l' ora;
Ma parla, e chiedi a lui, se più ti piace.

Ond' io a lui: Dimandal tu ancora
Di quel che credi ch' a me satisfaccia;
Ch' io non potrei; tanta pietà m' accora.

Però ricominciò: Se l' uom ti faccia
Liberamente ciò che 'l tuo dir prega,
Spirito incarcerato, ancor ti piaccia

85—90. De mensch nl. Dante, die tot de levenden behoort. Opdat hij met vrucht Pietro's onschuld verkondige, dient hij eenige redelijke inlichtingen te kunnen geven over diens vergroeien tot een heester, anders zou men dit wel een fabel kunnen achten en Dante alle geloof weigeren. Ook ware het wenschelijk te weten of eene ziel ooit uit die leden (tronken en takken) losraakt, aangezien geleerd wordt, dat bij de opstanding allen voor Gods rechterstoel moeten verschijnen.

88. „Te zeggen, hoe de ziel zich vast ziet smeden
In deze tronken en — mogt gij het weten —
Of iemand ooit zich losmaakt uit die leden."

91. Toen blies de tronk met kracht, in bange kreten
Veranderde die wind, na korte pooze:
„Beknopt zij u het antwoord toegemeten:

94. „Wanneer de woeste ziel het lichaam looze,
Waaraan zij zelve zich eens heeft ontheven,
Wijst deze krocht Minos aan zulk een booze.

97. „Zij valt in 't woud; geen plek is haar gegeven;
Waar 't lot haar slingert, moet zij weldra bloeien,
Gelijk de kiem, door 't spelt-graan uitgedreven.

100. „Zij zal tot spruit, daarna tot boschstruik groeien:
Harpijen voeden zich met hare blaâdren

Di dirne come l' anima si lega
In questi nocchi: e dinne, se tu puoi,
S' alcùna mai da tai membra si spiega.

Allor soffiò lo tronco forte; e poi
Si convertì quel vento in cotal voce:
Brevemente sarà risposto a voi.

Quando si parte l' anima feroce
Dal corpo ond' ella stessa s' è disvelta,
Minòs la manda alla settima foce.

Cade in la selva, e non l' è parte scelta;
Ma là dove fortuna la balestra,
Quivi germoglia come gran di spelta.

Surge in vermena, ed in pianta silvestra:
L'Arpie, pascendo poi delle sue foglie,

---

96. Den zevenden hellekring.
101. Wij vonden het lichaam een last op de wereld en

En kwetsen, dat de wonden smartlijk vloeien.

103. „Als de andren zullen we onze hulsels naâdren,
Maar niet opdat zich één daarmeê bedekke;
't Ware onregt, wat men wegwierp, weêr te gaâdren.

106. „Wij slepen 't hier, en 't droef geboomte strekke
Om 't lichaam aan den giftdoorn op te hangen
Der schim, waaraan het eeuwig pijnen wekke."

109. Wij toefden bij de tronk, nog vol verlangen
Geloovend, dat ze ons ander licht zou geven:
Toen woest geraas met schrik ons heeft bevangen,

112. Als hem, die — naar zijn wachtpost opgedreven —
Het everzwijn en 't jachtgetier hoort naken,

Fanno dolore, ed al dolor finestra.

Come l' altre, verrem per nostre spoglie,
Ma non però ch' alcuna sen rivesta:
Chè non è giusto aver ciò ch' uom si toglie:

Qui le trascineremo; e per la mesta
Selva saranno i nostri corpi appesi,
Ciascuno al prun dell' ombra sua molesta.

Noi eravamo ancora al tronco attesi,
Credendo ch' altro ne volesse dire;
Quando noi fummo d' un romor sorpresi,

Similemente a colui, che venire
Sente 'l porco e la caccia alla sua posta,

---

verlieten het. Daarom zal het ons in de onderwereld eeuwig in werkelijkheid tot last en straf zijn.

103. Gelijk alle andere afgestorvenen zullen wij weder tot ons lichaam komen, maar niet om er in te wonen, dewijl wij, door den zelfmoord, alle regt daarop verloren hebben.

Met hondgebas, dat tak en loof doet beven.

115. En zie, twee geesten, die links overstaken,
Naakt en gescheurd, zijn zoo snel voortgetogen,
Dat ze al het vlechtwerk van het bosch schier braken.

118. De voorste riep: „Kom, dood, kom toegevlogen!"
De tweede, als waâr de vlucht te traag bevonden,
Kreet: „Zoo snel heeft uw voet zich niet bewogen,

121. „Toen, Lano, wij in Toppo's steekspel stonden!"

Ch' ode le bestie, e le frasche stormire.

Ed ecco duo dalla sinistra costa,
Nudi e graffiati; fuggendo sì forte,
Che della selva rompieno ogni rosta.

E quel dinanzi: Accorri, accorri, Morte;
E l' altro, a cui pareva tardar troppo,
Gridava: Lano, sì non furo accorte

Le gambe tue alle giostre del Toppo.

---

118. Vruchteloos roepen van den wanhopenden verworpeling, die niet eens de verlichting kan erlangen, dat een tweede dood hem vernietigt. Vgl. Z. I: 118.

121. Lano, meldt Boccaccio, was een zeer rijk jongman uit Siena, die in korten tijd door de grofste verkwisting doodarm werd. Hij behoorde tot de Sienezen, die in 1288 de Florentijnen hielpen tegen de Aratijnen. Terugkomende vielen de Sienezen in eene hinderlaag door de Aratijnen bij Pieve al Toppo (eene kleine plaats van Toskane) gespannen. Lano zich aan armoede willende onttrekken, stortte te midden der vijanden om den dood te vinden. Deze misdaad wordt daarmede gestraft, dat hij thans vergeefs den dood zoekt. Spottend noemt Danto dit gevecht bij Toppo „het steekspel," dewijl Lano daarin om den dood wedijverde. Zijn gezel bespot hem, daar hij nu nog harder, maar vruchteloos, om den dood loopt en roept dan bij Toppo.

122. De tweede schim, Jacob van de kapel van Sint-An-

Dan heeft hij, daar hem de adem scheen ontweken,
Zich met een heester tot een knoop verbonden.

124. En achter hem werd gansch het woud bestreken
Door zwarte, roofzieke en pijlsnelle honden:
Als brakken, die zich van hun ketens breken.

127. Hun tanden sloegen hem, die lag, met wonden.
Zij scheurden hem in stukken; daarna vloden
Zij weg met 't lillend vleesch, dat zij verslonden.

130. Mijn leidsman heeft mij toen de hand geboden,
En tot het hout gevoerd, dat vruchtloos schreidde
Uit bloedende kwetsuren, die niet doodden.

133. „O Jakob van Sint-André! wat bereidde

E poi che forse gli fallia la lena,
Di sè e d' un cespuglio fece un groppo.

Diretro a loro era la selva piena
Di nere cagne, bramose e correnti,
Come veltri ch' uscisser di catena.

In quel che s' appiattò miser li denti,
E quel dilaceraro a brano a brano,
Poi sen portâr quelle membra dolenti.

Presemi allor la mia Scorta per mano,
E menommi al cespuglio, che piangea,
Per le rotture sanguinenti, invano:

O Jacopo, dicea, da Sant' Andrea,

---

dries van Padua, was erfgenaam van onmetelijke rijkdommen, welke hij zeer spoedig verspilde. Om zijnen gasten een fraai schouwspel te geven, verbrandde hij een zijner villa's. Een anderen keer, met vrienden die muziek maakten op de Brenta varende, vermaakte hij zich met goudstukken in het water te werpen.

123. Uitgeput van het loopen, slingert hij zich in de takken, om de beten der woedende honden te ontkomen.

't U heils, riep hij: dat 'k u tot schuts moet strekken?
Was 't mijn schuld, dat ge een zondig leven leidde?"

136. Mijn Gids stond bij hem stil: „'k Verlang te ontdekken
Wie gij zijt, vroeg hij: die, langs zooveel wonden
Met bloed en droeve taal u ziet bevlekken?"

139. Toen riep de geest: „O, zielen! afgezonden
Om 't schandelijk verscheuren aan te staren,
Waardoor mijn bladeren die scheiding vonden;

142. „Wilt ze aan de voet des treurgen heesters garen!
'k Ben uit de stad, welke eens des Doopers hoede

Che t' è giovato di me fare sehermo?
Che colpa ho io della tua vita rea?

Quando 'l Maestro fu sovr' asse fermo,
Disse: Chi fosti, che per tante punte
Soffi col saugue doloroso sermo?

E quegli a noi: O anime, che giunte
Siete a veder lo strazio disonesto,
C' ha le mie frondi sì da me disgiunte,

Raccoglietele al piè del tristo cesto.
Io fui della città, che nel Battista

---

135. De schim, welke zich in den heester bevindt, verwijt Jacob dat hij hem verontrustte. Zij behoorde, naar men meent, of aan Rocco de' Mozzi of aan Lotto degli Agli, beide doorbrengers, die, tot den bedelstaf geraakt, zich verhingen. De laatste zou tot dien gruwel nog bovendien gedreven zijn, dewijl hij om geld onregtvaardig gevonnisd had, en schaamte en wroeging hierover hem vervolgden.

143—150. Florence werd, na de verwoesting van Fiesole, in den Catalinarischen oorlog door de Romeinen gesticht en aan Mars toegewijd, wien zij een tempel bouwden. Bij de invoering van het Christendom werd Joannes de Dooper de beschermheilige en de tempel van Mars zijne kerk (het Bap-

Voor de' arm van Mars trok, die met krijgsgevaren

145. „Haar daarom geeslen zal in koelen bloede.
En waâr geen teeken van hem nagebleven,
Ter plaats, waar 't volk steeds over de' Arno spoedde,

148. „De burgers, die hierna den herbouw dreven,
Op de asch, gelaten door der Hunnen koning,
Zij hadden zich vergeefs aan 't werk begeven.

151. „'k Heb mij een galg gemaakt van mijne woning."

Cangiò 'l primo padrone: ond ei per questo

Sempre con l' arte sua la farà trista.
E se non fosse che in sul passo d' Arno
Rimane ancor di lui alcuna vista,

Quei cittadin che poi la rifondarno
Sovre 'l cener, che d' Attila rimase,
Avrebber fatto lavorare indarno.

Io fei gibetto a me delle mie case.

---

tisterium tegenover den Dom). „Daarom, zegt de schim; zal Mars Florence tuchtigen." Het beeld van Mars was in den Arno geworpen, doch teruggevonden en op den Poute Vecchio geplaatst tot 1333. Hieraan schrijft de schim het toe, dat men er in geslaagd is, de stad te herbouwen op de puinen, na de verwoesting door Attila, achtergebleven. De schim spreekt als een verworpeling, die aan de heidensche godheden macht toekent. Historie met sage is hier vermengd. Florence werd nooit geheel verwoest; het is twijfelachtig of Dante bedoelt, dat Attila (A° 451) of Totilas koning der Gothen (A° 544) de stad teisterde. Zij werd herbouwd toen Karel de Groote in Italië kwam.

VEERTIENDE ZANG.

DERDE OMGANG. GODSLASTERAARS.

De dichters betreden den derden boog, welke eene uitgestrekte zandwoestijn vormt, waarop voortdurend breede tongen vuurs regenen. Hier bevinden zich de geweldenaren tegen God, de natuur en de kunst. Onder de eersten ontmoeten zij Kapaneus. Voortwandelende tusschen het woud en de zandzee, komen zij aan eene bloedroode beek. Virgilius verklaart haren geheimzinnigen oorsprong, alsmede dien der andere helle-rivieren: Acheron, Styx, Flegeton en Cocytus, welke in den laatsten kring voorkomt.

1. Door liefde tot mijn vaderstad gedreven,
Vergaarde ik weêr de wijd verstrooide blaâren,
En heb ze aan die reeds heesche schim hergeven.

4. Zoo kwamen we aan de grens, waar wij ontwaren,
Hoe zich de tweede boog scheidt van den derde,
En we op de ontzetbre kunst van 't Gods-recht staren.

Poichè la carità del natio loco
Mi strinse, raunai le fronde sparte,
E rendeile a colui ch' era già fioco.

Indi venimmo al fine, ove si parte
Lo secondo giron dal terzo, ed ove
Si vede di giustizia orribil' arte.

---

1. Omdat die schim ook een Florentijn was, gelijk Dante.

7. Opdat 'k al 't nieuwe juister breng te berde,
Verklaar ik, dat wij naar een heide togen,
Die gansch haar bed voor elke plant versperde.

10. Als krans ligt 't smartvol woud om haar gebogen,
Gelijk de droeve gracht dit heeft omgeven:
Ten boord hier hebben we ons niet meer bewogen.

13. Zand: dor en droog, vormt 's bodems heete dreven;
Niet anders was het veld, dat door de voeten
Van Cato werd gedrukt in 't aardsche leven.

16. O wrake Gods! hoe vol ontzetting moeten
U allen vreezen, die datgene lezen,
Wat 'k hier met eigen oogen moest begroeten!

19. 'k Zag zielen: naakt; in schaar bij schaar gerezen,

A ben manifestar le cose nuove
I' dico, che arrivammo ad una landa,
Che dal suo letto ogni pianta rimuove.

La dolorosa selva le è ghirlanda
Intorno, come 'l fosso tristo ad essa:
Quivi fermammo i piedi a randa a randa.

Lo spazzo era una rena arida e spessa,
Non d' altra foggia fatta, che colei
Che da'piè di Caton fu già soppressa.

O vendetta di Dio, quanto tu dêi
Esser temuta da ciascun, che legge
Ciò che fu manifesto agli occhi miei!

D' anime nude vidi molte gregge,

---

10. De afgrond der hel vormt een trechter. Bijgevolg ligt de bloedrivier om het woud en dit als een doornenkrans om de zandzee,

15. Cato Uticensis voerde het overschot van Pompeius' leger door de woestijn van Lybië, in Afrika, tot koning Juba.

Die allen schreidden, diep in smart gezegen;
Voor iedre scheen eene andere wet te wezen.

22. Een deel was op den rug ter aard gelegen,
En andren zaten gansch ineen gebogen,
Terwijl de derden voor- en rugwaarts negen.

25. 't Veelvuldigst waren zij, die zich bewogen,
Min talrijk zij, die in de martling lagen;
Maar dezer kreet steeg smartlijker ten hoogen.

28. Op heel de zandzee, langzaam neêrgeslagen,
Stroomt steeds, van breede vlokken vuurs, een regen,
Als sneeuw op de Alpen, door geen wind gedragen.

31. Zoo zag Alxander, op de gloênde wegen
Van Indië, hoe, op zijn leger, vlammen,

Che piangean tutte assai miseramente;
E parea posta lor diversa legge.

Supin giaceva in terra alcuna gente,
Alcuna si sedea tutta raccolta,
Ed altra andava continovamente.

Quella che giva intorno era più molta,
E quella men, che giaceva al tormento;
Ma più al duolo avea la lingua sciolta.

Sovra tutto 'l sabbion, d' un cader lento,
Piovean di fuoco dilatate falde,
Come di neve in alpe senza vento.

Quali Alessandro, in quelle parti calde
Dell' India, vide sovra lo suo stuolo

---

31. In den zoogenaamden brief van Alexander den Groote aan Aristoteles worden wonderlijke dingen over Indië gemeld; o. a. dat eerst sneeuw, toen regen en ten laatste vuur op zijne soldaten van den hemel viel. Hij liet de sneeuw door zijne

Die tot op de aard nog brandden, nederzegen.

34. En hierom liet hij door zijne oorlogsstammen
Den bodem trappen; daar men 't vuur dier tongen,
Zoolang 't alleen smeult, beter af kan dammen.

37. Zoo is die eeuwge hitte omlaag gedrongen:
Waardoor het zand ontbrandde als tonder onder
De kei; — wat dubble smarte heeft ontwrongen.

40. Het spel der arme handen was steeds zonder
Een oogwenk rust: nu hier dan daar geheven;
Ter wering van dat eeuwig vlammen-wonder.

43. 'k Riep: „Meester, die verwinnaar zijt gebleven,
Op elk, behalve op die demonen-scharen,
Die op den drempel ons de poort uitdreven;

Fiamme cadere infino a terra salde;

Perch' ei provvide a scalpitar lo suolo
Con le sue schiere, perciocchè 'l vapore
Me' s' estingueva, mentre ch'era solo;

Tale scendeva l' eternale ardore:
Onde la rena s'accendea, com' esca
Sotto 'l focile, a doppiar lo dolore.

Sanza riposo mai era la tresca
Delle misere mani, or quindi or quinci
Iscotendo da sè l'arsura fresca.

Io cominciai: Maestro, tu che vinci
Tutte le cose, fuor che i dimon duri,
Ch'all' entrar della porta in contra uscinci;

---

krijgslieden vasttrappen en tegen het vuur zeilen uitspannen. Dante schijnt beide maatregelen verward te hebben. Vs. 34—36.

39. focile = vuurkei.

40. Tresca is eigenlijk een Napolitaansche dans, wiens hoofdkenmerk was, dat daarbij de handen op allerlei wijzen werden uitgestoken, op en neder, heen en weder gewend.

45. Vgl. Z. VIII: 115.

46. „Wie is die groote, die de brandgevaren
Niet schijnt te duchten, en zoo woest en snoode
Hier ligt, of 't reëgnen hem geen pijn kan baren?"

49. De geest, bespeurend, dat 'k mijn leider noodde,
Zijn naam te noemen, liet nu zelf zich hooren:
„Als 'k levend was, zóó ben ik in den doode;

52. „Of Zeus zijn smid vermoei, wien hij, te voren,
Verwoed, den scherpen bliksem heeft ontnomen;
Om mij ten laatsten dage te doorboren:

55. „Of hij om beurt ook de andren dit doe schromen
Ter zwarte smids van de' Etna, met zijn kreten:
„„Op! op, Vulcaan! gij moet ter hulpe komen!""

58. „Naar hij in Flegra's strijd zich heeft vermeten,

Chi è quel grande, che non par che curi
L'incendio, e giace dispettoso e torto
Si, che la pioggia non par che 'l marturi?

E quel medesmo, che si fue accorto
Ch'io domandava 'l mio Duca di lui,
Gridò: Quale i' fui vivo, tal son morto.

Se Giove stanchi il suo fabbro, da cui
Crucciato prese la folgore acuta,
Onde l'ultimo dì percosso fui;

E s'egli stanchi gli altri, a muta a muta,
In Mongibello alla fucina negra,
Gridando: Buon Vulcano, aiuta aiuta,

Si com'ei fece alla pugna di Flegra;

---

54. De laatste dag (l'ultimo giorno, l'ultima sera) beteekent bij Dante altijd iemands sterfdag.

56. Volgens de fabelleer smeedt Vulkaan, in den schoot van den Etna, de bliksems voor Jupiter (Zeus).

58. Flegra is een dal in Thessalie, waar Jupiter de reuzen, die den hemel bestormden, versloeg.

Of hij mij bliksems slingre uit alle machte —
Nooit zal zijn wraak een blijde kunnen heeten!"

61. Toen hief mijn gids de stem met zooveel krachte
Als nooit nog in mijne ooren was gestegen:
„Dáárin: dat zich uw hoogmoed niet verzachtte,

64. „O Kapaneus! is uw straf gelegen:
Geen martling zou ooit, zwaarder dan uw woede,
Pijn, aan uw drift gelijk, op u doen wegen."

67. Hij keerde zich tot mij, meer kalm te moede,
En sprak: „hij was een koning van de zeven,
Die Theba eens belegerden; hij voedde

70. „En voedt hoon tegen God; maar naar 'k zoo even

E me saetti di tutta sua forza,
Non ne potrebbe aver vendetta allegra.

Allora il Duca mio parlò di forza
Tanto, ch' io non l' avea sì forte udito:
O Capaneo, in ciò che non s' ammorza

La tua superbia, se' tu più punito:
Nullo martirio, fuor che la tua rabbia,
Sarebbe al tuo furor dolor compito.

Poi si rivolse a me con miglior labbia,
Dicendo: Quel fu l' un de' sette regi,
Ch' assiser Tebe: ed ebbe e par ch' egli abbia

Dio in disdegno, e poco par che 'l pregi:

---

64. Kapaneus was een der zeven vorsten, die Theba belegerden. Op honende wijze daagde hij Jupiter uit, die hem met zijn bliksem verpletterde. De woede, welke hem het leven tot eene hel maakte, is ook na den dood zijne marteling.

70. Dante gebruikt het heidendom en zijne fabelen als

Hem, die God weinig eert, reeds zeî: zijn smaden
Heeft juist zijn hart 't verdiende loon gegeven.

73. „Doch volg mij nu, en zorg dat ge in de paden
Van 't brandend zand de voeten niet laat dringen;
Maar steeds u digt aan 't bosch houdt." En zoo traden

76. Wij zwijgend voort tot waar 'k een beek ontspringen
Zie buiten 't woud, wier purperkleurge baren
Mijn haren nog van schrik ten berge dwingen.

79. Gelijk de stroom, den zwavelpoel ontvaren,
Dien onderling de zondaressen deelen,
Zoo vliet die beek door 't zand omlaag. We ontwaren

Ma, com' io dissi lui, li suoi dispetti
Sono al suo petto assai debiti fregi.

Or mi vien dietro, e guarda che non metti
Ancor li piedi nella rena arsiccia;
Ma sempre al bosco gli ritieni stretti.

Tacendo divenimmo là 've spiccia
Fuor della selva un piccol fiumicello,
Lo cui rossore ancor mi raccapriccia.

Quale del Bulicame esce il ruscello,
Che parton poi tra lor le peccatrici;
Tal per la rena giù sen giva quello.

---

zinnebeelden. Daarom worden de lasteringen van Kapaneus tegen Jupiter als tegen God voorgesteld.

75. De dichters wenden zich nu regts af.

79. Bulicame heet een meertje van kokend zwavelhoudend water, twee mijlen van Viterbo. Daaruit vloeide een smalle beek, welke een geneeskundig bad voedde. Haren loop voortzettende vormde zij een Vrouwenbad: Bagno delle Donne. Dat juist zedelooze vrouwen zich daar ophielden, wordt door niets aangeduid. Toch doelt Dante hierop.

82. Dat én de bedding én de kapiteelen
Tot steen verhard zijn: zoo ook beide boorden,
Die ons, naar 'k speur, hier de' overgang bevelen.

85. „Van al wat 'k u getoond heb in deze oorden
Nadat wij door de poort zijn ingetreden,
Wier drempel niemand wordt geweigerd, spoorden

88. „Uwe oogen niets zoo wichtig op als heden
De stroom is, die de vlammen kan verteren,
Die boven zijne golven nedergleden."

91. Zoo luidde thans het leerend woord mijns heeren,
En 'k bad hem daarom, 't voedsel mij te geven,
Dat mij zijn mededeeling deed begeeren.

94. „In zee is een gewest verwoest gebleven,

Lo fondo suo ed ambo le pendici
Fatt' eran pietra, e i margini da lato;
Per ch' io m' accorsi che l' passo era lici.

Tra tutto l' altro ch' io t' ho dimostrato,
Posciachè noi entrammo per la porta,
Lo cui sogliare a nessuno è negato,

Cosa non fu dagli tuoi occhi scorta
Notabile, com' è 'l presente rio,
Che sopra sè tutte fiammelle ammorta.

Queste parole fur del duco mio:
Perch' io 'l pregai, che mi largisse 'l pasto
Di cui largito m' aveva 'l disio.

In mezzo 'l mar siede un paese guasto,

---

87. De eerste poort der hel, welke sinds Christus' nederdaling zonder slot staat. Z. VIII: 126. — Virgil. Aen. VII: Facilis descensus Averni.

Dat Kreta heet, hernam hij toen; ten tijde
Zijns konings mogt de wereld schuldloos leven.

„Daar was een berg, welke alom 't oog verblijdde
Door bosch en stroomen, en dien ze Ida heetten;
Als oud, is hij thans kaal aan elke zijde.

Hem heeft eerst Rhea voor haar zoon bezeten
Als veilge wieg; en om 't kind vrij te waren,
Liet zij geraas verwekken bij zijn kreten.

„Daar binnen staat een reus van hooge jaren,
Den rug naar Damiata's wal geheven,
Om steeds naar Rome, als spiegel, heen te staren.

„Zijn hoofd is uit het fijnste goud gedreven,

Diss' egli allora, che s' appella Creta,
Sotto 'l cui rege fu già 'l mondo casto.

Una montagna v' è, che già fu lieta
D' acque e di fronde, che si chiamò Ida;
Ora è diserta, come cosa vieta.

Rea la scelse già per cuna fida
Del suo figliuolo; e, per celarlo meglio,
Quando piangea, vi facea far le grida.

Dentro dal monte sta dritto un gran veglio
Che tien volte le spalle invêr Damiata,
E Roma guarda sì come suo speglio.

La sua testa è di fin' oro formata,

---

96. Toen Saturnus op Kreta heerschte, beleefde de wereld haar gouden tijd.

100. Saturnus of De Tijd verslindt zijne kinderen. Daarom verborg Rhea haren zoon Jupiter en liet zij, om te verhoeden dat Saturnus hem ontdekte, door de Corybanten een luid geschreeuw aanheffen, zoodra de knaap begon te huilen.

Van zilver zijn én arm én borst geslagen,
En koper is hem tot de dij gegeven:

109. „Het staal moet hem geheel tot onder schragen,
De regtervoet is slechts uit leem gestoken,
En deze moet hem meer dan de andre dragen.

112. „Elk deel, behalve 't gouden, is gebroken
In spleet bij spleet, en daaruit vloeien tranen,
Die door de rots gaan, waar zij zamen koken,

115. „Dan zich een doortocht tot den afgrond banen,
Waar ze Acheron, Styx, Flegeton doen stroomen,
Voorts, door dit eng kanaal, de diepre lanen

118. „Besproeien, waar men niet meer af kan komen,
En Cocytus ontstaat; dáár zult ge ontwaren
Hoe die poel is; dus zij 't niet hier vernomen."

E puro argento son le braccia e 'l petto,
Poi è di rame infino alla forcata:

Da indi ingiuso è tutto ferro eletto,
Salvo che 'l destro piede è terra cotta;
E sta 'n su quel, più che 'n su l' altro, eretto.

Ciascuna parte, fuor che l' oro, è rotta
D' una fessura, che lacrime goccia,
Le quali accolte foran quella grotta.

Lor corso in questa valle si diroccia:
Fanno Acheronte, Stige e Flegetonta:
Poi sen van giù per questa stretta doccia

Infin là dove più non si dismonta:
Fanno Cocito; e qual sia quello stagno,
Tu 'l vederai; però qui non si conta.

---

120. Het beeld van den grijzen reus is uit den droom van Nebukadnezar genomen, doch de beteekenis verschilt. Dante

121. „Indien die beek aldus is neêrgevaren
Uit onze wereld, vroeg 'k; hoe kan 't dan komen,
Dat we eerst aan dezen oever op haar staren?"

124. „Gij weet, dit oord is rond; heeft hij hernomen;
En schoon gij ver gedaald zijt naar beneden,
Steeds links gaand, hebt gij toch nog niet volkomen

127. „Den kring tot aan des bodems grens doorschreden.
En daarom, komt u nog iets nieuws hier tegen,
't Doe geen verbazing op uw aanschijn treden."

130. „Maar waar zijn Lethe en Flegeton gelegen,
O Meester! want van de een bewaart gij 't zwijgen;
De laatste, zegt ge, ontstaat uit dezen regen?"

Ed io a lui: Se 'l presente rigagno
Si deriva così dal nostro mondo,
Perchè ci appar pure a questo vivagno?

Ed egli a me: Tu sai, che 'l luogo è tondo,
E tutto che tu sii venuto molto
Pure a sinistra giù calando al fondo,

Non se' ancor per tutto 'l cerchio vôlto,
Perchè se cosa n' apparisce nuova,
Non dee addur maraviglia al tuo volto.

Ed io allor: Maestro, ove si trova
Flegetonte e Lete, chè dell' un taci,
E l' altro di' che si fa d' esta piova?

---

doelt op de vier tijdperken van het menschdom: het gouden, zilveren, koperen en ijzeren. De reus keert den rug naar Damiate d. i.: naar de afgoden, welke uit Egypte stammen, en het gelaat naar Rome, waar de Kerk van Christus zich bevindt. De tranen zijn de zonden aller tijden, welke de stroomen der hel vormen. Et ecce statua grandis... stabat contra te... Huius statuae caput ex auro optimo erat, pectus et brachia de argento... venter et femora ex aere... tibiae autem ferreae, pedum quaedam pars erat ferrea, quaedam autem fictilis. Dan. II: 31, 32, 33.

133. „'k Mogt wis behagen in uw vragen krijgen;
Het koken van den rooden vloed moest echter
Van de eene u 't antwoord voor den geest doen stijgen.

136. „Eens ziet gij Lethe buiten dezen trechter,
Waar zich de zielen zuivren van haar vlekken,
Als rouw de schuld gedelgd heeft voor den rechter.

139. „'t Is tijd, dat wij nu uit het woud vertrekken,
Klonk zijn bevel; zorg achter mij te volgen;
De zoom, die niet brandt, zal ons 't pad verstrekken,

142. „En boven hem wordt elke vlam verzwolgen."

In tutte tue question certo mi piaci,
Rispose; ma 'l bollor dell' acqua rossa
Dovea ben solver l' una che tu faci.

Letè vedrai, ma fuor di questa fossa,
Là dove vanno l' anime a lavarsi,
Quando la colpa pentuta è rimossa.

Poi disse: Omai è tempo di scostarsi
Dal bosco: fa' che diretro a me vegne:
Li margini fan via, che non son arsi,

E sopra loro ogni vapor si spegne.

---

133. „Gij moest bespeuren uit het koken dat hier de Flegeton was." φλέγειν: ardere: branden. Uit deze plaats wordt Dante's kennis van het Grieksch betoogd. Eerst later door Boccaccio en Petrarca is het Grieksch in Italië beoefend.

136. Buiten den Helle-trechter. Dante vindt de rivier Lethe in het aardsche Paradijs op den berg der zuivering. Hij wordt in de rivier gebaad vóór hij tot de starren stijgt.

VIJFTIENDE ZANG.

ONNATUURLIJKE ZONDAREN. I.

Hun tocht in den derden omgang voortzettende, ontmoeten de dichters scharen van veroordeelden wegens onnatuurlijke zonden. Deze moeten onafgebroken voortsnellen in den eeuwigen vuurregen, zonder hem te kunnen ontvlieden. Dante herkent zijn ouden leermeester Brunetto Latini, die hem over Florence spreekt en over het lot, dat Dante te wachten staat.

1. Nu draagt ons eene dier versteende zoomen,
En daar op walmt de damp der beek zoo zamen,
Dat golf en dijken aan het vuur ontkomen.

4. Als tusschen Bruggen en Cadzand de Vlamen,

Ora cen porta l' un de' duri margini;
E' l fummo del ruscel di sopra aduggia
Sì, che dal fuoco salva l' acqua e gli argini.

Quale i Fiamminghi tra Guzzante e Bruggia,

---

3. De nedervallende vuurvlokken worden uitgedoofd door den vochtigen walm, welke uit de beek stijgt, zoodat deze en hare oevers niet door het vuur bereikt worden.

4. Ten noordwesten van de Belgische stad Brugge ligt Cadzand, ten tijde van Dante nog een eiland, thans, door indijking, tot het vasteland van Zeeuwsch Vlaanderen behoorende. Men meent dat Dante daar geweest is.

De golven duchtend, die hen tegen woelen,
Tot zeeweer, de oevers met een dijk omvamen;

7. Gelijk ook, waar der Brenta's golven spoelen,
De Paduaan zijn burchten schut en steden,
Eer nog Karinth' de warmte kan gevoelen:

10. Dus zijn de boorden, welke wij betreden;
Ofschoon hun bouwers, wie ze ook wezen mogen,
Die hier niet zoo verhoogden, noch verbreedden.

13. Wij waren reeds zoo ver van 't woud getogen,
Dat 'k niet meer hadd' gespeurd, waar 't zich bevonde,
Al hadde ik mij naar achter weêr bewogen,

16. Wanneer zich ons een schimmen-rei verkondde,

Temendo 'l fiotto che invêr lor s' avventa,
Fanno lo schermo perchè 'l mar si fuggia;

E quale i Padovan lungo la Brenta,
Per difender lor ville e lor castelli,
Anzi che Chiarentana il caldo senta:

A tale imagine eran fatti quelli:
Tuttochè nè si alti nè si grossi,
Qual che si fosse, lo maestro fêlli.

Già eravam dalla selva rimossi
Tanto, ch' io non avrei visto dov' era,
Per ch' io indietro rivolto mi fossi,

Quando incontrammo d' anime una schiera

---

10. Wanneer de zon in het voorjaar de sneeuw op de bergen doet smelten, zwellen de rivieren in het Venetiaansche en daaronder de Brenta, welker oevers dan door het opwerpen van dammen tegen overstrooming beschermd worden. De Brenta ontspringt niet in Karinthia maar in Tyrol, zoodat Dante hier kennelijk in het algemeen het smelten der sneeuw op de Alpen bedoelt.

11. Hetzij de hemelsche machten hetzij de helbewoners.

Die langs den dijk kwam; elk van haar begluurde
Ons als gemeenlijk de eene, in avondstonde,

19. Bij nieuwe maan, naar de' andren wandlaar, tuurde:
Elk heeft naar ons de wenkbrauw zóó geknepen,
Als de oude snijder die naar 't naaldoog stuurde.

22. Dus aangestaard door wie zich langs ons sleepen,
Herkent mij een, die, met den kreet: „Wat wonder!"
Mij bij den zoom der toga heeft gegrepen.

25. Toen hij den arm naar mij hief in 't bijzonder,
Vestte ik mijn oog op zijn verschroeide trekken,
En, hoe verbrand van boven ook tot onder,

28. Toch kon 't geheugen mij zijn beeld weêr wekken
En 'k vroeg, mijn aanschijn naar het zijn gebogen:
„Ach, heer Brunetto! moet 'k u hier ontdekken?"

Che venía lungo l' argine; e ciascuna
Ci riguardava, como suol da sera

Guardar l' un l' altro sotto nuova luna:
E si vêr noi aguzzavan le ciglia,
Come vecchio sartor fa nella cruna.

Cosi adocchiato da cotal famiglia,
Fui conosciuto da un, che mi prese
Per lo lembo, e gridò: Qual meraviglia!

Ed io, quando 'l suo braccio a me distese,
Ficcai gli occhi per lo cotto aspetto
Sì, che 'l viso abbruciato non difese

La conoscenza sua al mio intelletto;
E chinando la mia alla sua faccia
Risposi: Siete voi qui, ser Brunetto?

---

23. De schim staat verbaasd, dat een levende daar gekomen is.
30. Brunetto Latini, een aanzienlijk geleerde en dichter,

31. „'t Mishaag u niet, o zoon! sprak hij, bewogen;
U met Brunet thans wat terug te wagen,
Terwijl die schaar op 't pad is voortgetogen."

34. „'k Bid u 't, zooveel 'k vermag; durfde ik weêr vragen;
Ja, 'k wil mij, wenscht gij 't, bij u nederzetten;
Zoo 't hem, — want 'k ga met dezen — kan behagen."

37. „Wie uit die schaar een oogwenk durft verletten
In 't voortgaan, zoon! sprak hij; ligt honderd jaren
Hier onverkoeld, zoo hem de vlammen smetten.

E quegli: O figliuol mio, non ti dispiaccia
Se Brunetto Latini un poco teco
Ritorna in dietro, e lascia andar la traccia.

Io dissi lui: Quanto posso ven preco:
E se volete, che con voi m' asseggia,
Farol, se piace a costui; chè vo seco.

Oh figliuol, disse, qual di questa greggia
S' arresta punto, giace poi cent' anni
Senz' arrostarsi, quando 'l fuoco il feggia.

Dante's meester, geboren in 1220, gestorven in 1294. Hij behoorde tot de partij der Welfen en kwam op zijne gezantschapsreis naar Alfonsus van Kastilië te Parijs, waar hij zijn TESORO (Schatkamer) zamenstelde, een encyclopedisch werk over Theologie, Rechtsgeleerdheid en Natuurkunde. Hij schreef dit in het fransch en zegt: „Et si d'aucuns demande porquoys chis' livres est écrit en romans, selon le patois de France, puisque nous somes Italiens, je diroé que c'est pour deux raisons: l'une est porceque nous somes en France, l'autre si est porceque françois est plus delitaubles langages et plus communs que moult d'autres." In het Italiaansch schreef hij: IL TOSORETTO. Later naar Florence teruggekeerd, onderwees hij Dante verschillende wetenschappen. Het is onverklaarbaar, dat Dante, die hem zeer hoog achtte, dezen man in de hel plaatste. Trouwens, men moet erkennen, dat nopens meerdere personen hunne verwijzing naar de hel meer poëtisch dan regtvaardig schijnt.

„Ga verder dus, en ik zal om u waren,
Om later weêr 't gezelschap in te halen,
Dat, eeuwig leed beweenend, voort moet varen.

'k Vermat mij niet den oever af te dalen
Om nevens hem te gaan, maar, 't hoofd genegen,
Volgde ik, als een eerbiedige, zijn dwalen.

„Wat lot of toeval, voer hij mij nu tegen;
Brengt vóór uw jongste stonde u hier beneden?
En wie toch toont u 's afgronds duistre wegen?"

„Hier boven in des levens heerlijkheden,
Verdwaalde ik in een dal; heb ik hernomen;
Voor nog mijn jaren tot hun eindpaal schreden.

„Eerst gistren ochtend ben 'k daar uit gekomen;
Want hij verscheen me als 'k rondkruiste in zijn dreven,
Hij, die mij huiswaarts voert langs deze zoomen!"

Però va' oltre: i' ti verrò a' panni,
E poi rigiungerò la mia masnada,
Che va piangendo i suoi eterni danni.

Io non osava scender della strada,
Per andar par di lui; ma 'l capo chino
Tenea, com'uom che riverente vada.

Ei cominciò: Qual fortuna o destino
Anzi 'l ultimo dì quaggiù ti mena?
E chi è quel che ti mostra 'l cammino?

Lassù di sopra in la vita serena,
Rispos'io lui, mi smarrii 'n una valle,
Avanti che l' età mia fosse piena.

Pur ier mattina le volsi le spalle:
Questi m' apparve, tornand'io in quella;
E riducemi a ca' per questo calle.

55. „Indien ge uw ster; riep hij; slechts na wilt streven,
Kunt gij de poort ter glorie niet ontwijken;
— Altans zoo 'k juist voorzag in 't schoone leven —

58. „En had geen dood té vroeg mij doen bezwijken,
'k Hadde u bemoedigd in uw schoone werken;
Daar 's hemels gunst mij klaar voor u mogt blijken.

61. 't Ondankbaar volk, bedorven buiten perken,
Van ouds uit Fiesole voortgesproten,
En dat zijn berg- en rots-aard nog laat merken,

64. „Zal, voor uw weldoen, u barbaarsch verstooten.
Dit 's juist. Want onder scherpe sorbe-boomen,
Ontwikkele geen zoete vijg haar lòten.

67. „Hun naam van „blind" is grijzer faam ontnomen:

Ed egli a me: Se tu segui tua stella,
Non puoi fallire a glorioso porto,
Se ben m'accorsi nella vita bella:

E s'io non fossi sì per tempo morto,
Veggendo 'l cielo a te così benigno,
Dato t' avrei all' opera conforto.

Ma quell' ingrato popolo maligno,
Che discese di Fiesole ab antico
E tiene ancor del monte e del macigno,

Ti si farà, per tuo ben far, nimico.
Ed è ragion: chè tra gli lazzi sorbi
Si disconvien fruttar lo dolce fico.

Vecchia fama nel mondo li chiama orbi:

---

63. Reeds bij de eerste stichting werd Florence bevolkt door Romeinen en bewoners van Fiesole: een stadje, drie mijlen verder op eene hoogte gelegen. Vgl. Z. XIII : 143. Het ruwe en harde karakter der Florentijnsche afstammelingen van de Fiesolers wordt door Dante aan hun gebergte toegeschreven.

67. De Florentijnen werden „blinden" geheeten, dewijl zij,

Dat volk is gierig, nijdig en hoovaardig,
Zorg, zijner zeden smetten rein te ontkomen.

70. „Uw lot schenkt u een roem zoo edelaardig,
Dat elke der partijen u zal vragen;
Maar ver blijf spijs van lippen, haar onwaardig.

73. „Laat vrij de Fiesolers zich verlagen
Tot stalstroo; maar dat zij de plant niet raken
— Zoo uit haar mestvaalt nog eene op komt dagen —

76. „Waarin het heilig zaad weêr moge ontwaken

Gente avara, invidiosa e superba:
Da' lor costumi fa' che tu ti forbi.

La tua fortuna tanto onor ti serba,
Che l' una parte e l'altra avranno fame
Di te; ma lungi fia dal becco l'erba.

Faccian le bestie fiesolane strame
Di lor medesme, e non tocchin la pianta,
S'alcuna surge ancor nel lor letame,

In cui riviva la sementa santa

---

toen Totilas voor de stad gerukt was, zich lieten misleiden door zijn fraaie beloften en hem de poorten openden. Toen liet Totilas de beste burgers dooden en de stad plunderen. Bovendien hadden zij dien bijnaam, dewijl zij, terwijl de Pisanen een krijgstocht tegen Maiorca ondernamen, Pisa bewaakten. Bij hun terugkeer boden de Pisanen hun uit den buit de keus aan tusschen twee bronzen deuren (welke nu den Dom te Pisa nog sieren) en twee porfieren zuilen. De Florentijnen kozen de laatsten; maar ontdekten, te huis gekomen, dat de zuilen, welke de Pisanen met een prachtig scharlaken kleed bedekt hadden, zwaar door het vuur beschadigd waren. Sinds dien tijd kregen de Pisanen den bijnaam van „bedriegers."

68. Vgl. Zang VI: 74.

76. Dante beroemt zich, van het Romeinsche geslacht der Frangipani af te stammen.

Der Romers, welke er bleven in de dagen,
Die 't nest van zooveel boosheid zagen maken."

79. „En waâr vervuld, wat 'k biddend durfde vragen,
Hernam ik; gij zoudt uit ons aardsche leven
Voorzeker nog niet zijn in ban geslagen.

82. „Gegrift ligt in me, en diep doet mij thans beven
Uw dierbaar beeld als dat eens goeden vader,
Die me onophoud'lijk lessen heeft gegeven,

85. „Hoe zich de mensch een eeuwgen roem vergader;
Wat dank ik daarvoor breng, zoo lang 'k zal leven,
Verklare mijne opregte taal u nader.

88. „'k Onthoud de loopbaan, mij door u beschreven,
Om die met andrer woord te doen verklaren

Di quei Roman, che vi rimaser, quando
Fu fatto 'l nido di malizia tanta.

Se fosse pieno tutto 'l mio dimando,
Risposi lui, voi non sareste ancora
Dell' umana natura posto in bando:

Chè in la mente m'è fitta, ed or m'accuora
La cara e buona imagine paterna
Di voi, quando nel mondo ad ora ad ora

M'insegnavate come l'uom s'eterna:
E quant'io l'abbo in grado, mentr'io vivo
Convien che nella mia lingua si scerna.

Ciò che narrate di mio corso scrivo,
E serbolo a chiosar con altro testo

---

82. Dante vergat zijn meester nooit en beeft thans, dewijl hij hem in de hel vindt.

89. Het woord van Ciacco, Z. VI: 64 en Farinata, Z. X: 79.

Door Haar, die 't kan, zoodra 'k omhoog zal zweven.

91. „Zooveel intusschen wil 'k u openbaren,
Dat, mits 't geweten niet mijn rust koôm storen,
Ik me onderwerp, wàt lot me ook moôg weêrvaren.

94. „Niet nieuw klinkt uw voorspelling mij in de ooren:
Fortuin dan wentel 't rad naar haar behagen;
De landman zijn houweel in 's akkers voren."

97. De Meester heeft den blik op mij geslagen;
Hij sprak, nadat hij regts zich rugwaards wendde:
„Goed hoort hij, die het woord in 't hart mag dragen."

A donna, che 'l saprà, s'a lei arrivo.

Tanto vogl'io che vi sia manifesto,
Pur che mia coscienza non mi garra,
Ch'alla Fortuna, come vuol, son presto.

Non è nuova agli orrecchi miei tale arra:
Però giri Fortuna la sua ruota
Come le piace, e 'l villan la sua marra.

Lo mio Maestro allora in su la gota
Destra si volse indietro, e riguardommi;
Poi disse: Bene ascolta, chi la nota.

---

90. De hier bedoelde vrouw is Beatrix.

94. „Arra," is eigenlijk: godspenning, vooruitbetaling, ter verzekering eener geslotene koopovereenkomst. Dit is dus figuurlijk genomen voor een profetie, welke eene vooraf verklaring van de toekomst is.

95—96. Spreekwoordelijke uitdrukking: „Ieder doe dat, waartoe hij geroepen is; de Fortuin wentele haar rad; de boer spitte; ik volge mijn lot."

99. Virgilius betuigt zijne voldoening, dewijl zijne leer: „superanda omnis fortuna ferendo est: elk noodlot kan door lijdzaamheid overwonnen worden" Dante in de ziel geprent ligt.

100. Maar hierom nam mijn zamenspraak geen ende
Met heer Brunet. 'k Vroeg, wie zijn meest verheven
Genoten waren, en met roem bekende?

103. Hij zei: „Van enklen u berigt te geven
Is goed; en loflijk, andren niet te noemen;
Te korte tijd waâr voor 't verhaal gebleven.

106. „Verneem slechts: velen mogten zich beroemen
Op letterfaam; daar 't allen klerken waren,
Die 't zelfde kwaad op aard ten vlek moest doemen.

109. „Daar gaat Prisciaan in een dier droeve scharen

Nè per tanto di men parlando vommi
Con ser Brunetto, e dimando chi sono
Li suoi compagni più noti e più sommi.

Ed egli a me: Saper d'alcuno è buono;
Degli altri fia laudabile il tacerci,
Chè 'l tempo saria corto a tanto suono.

In somma sappi, che tutti fur cherci,
E letterati grandi e di gran fama,
D'un medesmo peccato al mondo lerci.

Priscian sen va con quella turba grama,

---

107. Het is opmerkelijk, dat schier alle vertalers „cherci" overzetten door „geestelijken." Reeds uit den zin blijkt, dat „cherci," „klerken" beteekent: personen, die lezen en schrijven konden. Volkomen juist teekent daarom Fraticelli aan: „Cherci, cherici. Qui non vuol dire ecclesiastici; ma come gli antichi chiamarono laici gli uomini ignoranti, così chiamarono cherici gli uomini dotti. Giovanni Villani chiama savio cherico Pier delle Vigne. Dezen laatste nu zal men wel niet onder de geestelijken kunnen rangschikken. Vgl. Zang XIII: 58.

109. Priscianus, beroemd latijnsch taalgeleerde der VI[de] eeuw. Francisus Accursius, uitmuntend rechtsgeleerde, zoon

Met Frans d'Accors. En woudt ge uw blikken hechten
Aan zulke snoodheid, gij kondt hem ontwaren,

„Die van den Arno, door den Knecht der knechten,
Verplaatst werd aan des Bachiglione's baren,
Waar boos gespannen spieren 't pleit beslechtten.

„'k Verhaalde meer; maar langer omme waren
Noch spreken is gegund; want nieuwe vlagen
Van rook zie 'k daar der zandwoestijn ontvaren.

„Een volk, waarbij 'k niet pas, komt ginds opdagen:

E Francesco d' Accorso; e ancor vedervi,
S'avessi avuto di tal tigna brama,

Colui potei, che dal Servo de' servi
Fu trasmutato d' Arno in Bacchiglione,
Ove lasciò li mal protesi nervi.

Di più direi; ma 'l venire e 'l sermone
Più lungo esser non può, però ch'io veggio
Là surger nuovo fummo dal sabbione.

Gente vien con la quale esser non deggio:

---

van den beroemden hoogleeraar in het Rom. Recht te Bologna. Frans stierf in 1294. Ook deze mannen waren gunstig bekend, zoodat men vruchteloos gist, waarom Dante hen in dezen kring der hel doet lijden.

114. Hier wordt Andrea de' Mozzi, bisschop van Florence aangeduid, dien de paus (Servus servorum Dei) Bonifacius VIII naar Vicenza aan den Bacchiglione verplaatste, waar hij stierf. Ook nopens hem is niets bekend, dat zijne plaatsing in de hel regtvaardigt, zoodat Dante zelfs beschuldigd wordt, zijn haat jegens het Welfischė geslacht der Mozzi hier te hebben lucht gegeven. Boccaccio zegt, dat Dante met de „boos gespannen spieren," welke den dood van Andrea te weeg bragten, eene door jicht veroorzaakte verlamming bedoelde. — Bachiglione = Bakieljone.

Wil mijn TESORO steeds uwe aandacht leenen,
Waarin ik voortleef; meer heb 'k niet te vragen."

121. Toen keerde hij en was me als een dergenen,
Die bij Verone om 't groene laken rennen
Door 't veld; en zou hij zich, naår 't heeft geschenen,

124. Als een, die wint; niet, die verliest, doen kennen.

Sieti raccomandato il mio Tesoro,
Nel quale i'vivo ancora; e più non chieggio.

Poi si rivolse, e parve di coloro,
Che corrono a Verona 'l drappo verde
Per la campagna; e parve di costoro

Quegli che vince, e non colui che perde.

---

119. Brunetto hechtte de meeste waarde aan zijn TESORO, welk werk hij hoopte, dat hem onsterfelijk zou maken. Hij verklaarde, dat het bestemd was voor hen „ch' hanno il cor più alto, die een meer verheven gemoed bezitten."

124. In de campagna van Verona werd den eersten Zondag van de Vasten een wedloop door mannen gehouden. De prijs bestond in een groen laken. Om de snelheid uit te drukken, waarmede Brunetto liep, zegt Dante, dat zijn meester, ware hij te Verona geweest, den prijs zou gewonnen hebben.

ZESTIENDE ZANG.

ONNATUURLIJKE ZONDAREN. II.

Virgilius en Dante zijn het punt van den derden omgang in den zevenden Kring genaderd, waar de Flegeton in den achtsten Kring stort. Hier ontmoeten zij eene andere schare van zondaren tegen de natuur. Drie hunner houden Dante staande en hij verneemt, dat zij eenmaal tot de aanzienlijkste Florentijnen behoorden. Zij spreken over een toestand hunner vaderstad. Vervolgens aan het einde van den omgang gekomen, geeft Virgilius een teeken, en Dante ziet weldra een schrikwekkend gedrocht, dat opwaarts, door de zwarte lucht zwemmende, hen nadert.

1. 'k Was reeds ter plaats, waar 't buldren zich doet hooren
Der waâtren, die naar de' andren kring bewogen,
Gelijk aan 't gonzen van der bijen koren;

4. Als, loopend, zich drie schimmen zaâm onttogen

Già era in loco, ove s'udia 'l rimbombo
Dell' acqua, che cadea nell' altro giro,
Simile a quel, che l'arnie fanno, rombo;

Quando tre ombre insieme si patiro,

---

3. Vele vertalers laten Dante hier spreken van „het gonzen der bijenkorven(!)" terwijl hij de bijen bedoelt, verzameld in de korven: derhalve „het gonzen in koor der bijen." Geleerden als Blanc, Carbone, Fraticelli, enz. verklaren dan ook: „Le arnie, qui figuratamente per le api stesse."

Aan eene bende, die daar in den regen
Der scherpe martling is voorbij gevlogen.

7. Zij kwamen tot ons; ieder gilde ons tegen:
„Sta! gij, die, af te meten naar uw kleeden,
In onze snoode stad 't licht hebt verkregen!"

10. Helaas! wat wonden zag ik in hun leden,
Zoo versche als oude, door het vuur gesneden!
Nog smart mij 't, als zij voor mijn ziele treden.

13. Mijn gids hield stand en hoorde naar hun beden;

Correndo, d'una torma, che passava
Sotto la pioggia dell' aspro martíro.

Venian vêr noi; e ciascuna gridava:
Sostati tu, che all' abito ne sembri
Esser alcun di nostra terra prava.

Ahimè, che piaghe vidi ne' lor membri,
Recenti e vecchie, dalle fiamme incese!
Ancor men duol pur ch'io me ne rimembri.

Alle lor grida il mio Dottor 's attese;

---

8. De wijze waarop Dante gekleed was, onderscheidde hem van andere Italianen. De middeleeuwsche florentijnen droegen een lang oppergewaad (lucco) en eene hoofdkap (cappuccio).

11. Eene zeer schilderachtige en krachtige uitdrukking van Dante wordt vaak verminkt, door „incese" te vertalen met „ingebrand." Dan wordt geen rekenschap gehouden met den middeleeuwschen, Italiaanschen taalvorm, noch met etymologie, noch met den geestrijken zin des dichters. „Incese" is thans wel „ingebrand," maar ten tijde van Dante was het „ingesneden." Incese is de oudere vorm van incise. Het stamt uit het latijn en is zamengesteld van *in* en *caesum*, supinum van *caedo*. Dat vuur wonden *brandt* was dan ook niets ongehoords; maar dat de vlammen zoo hevig waren, dat zij wonden *sneden*, drukte op meesterlijke wijze, al het verschrikkelijke dier „scherpe marteling: *aspro martiro*" van vers 6 uit.

Hij zag mij aan en sprak: „Blijf nu verwijlen,
Want jegens hen betamen hoofdsche zeden:

16. „En hield het vuur ons niet terug, welks pijlen
Natuur hier slingert, 'k zou 't gepast verklaren,
Dat gij eer hen, dan zij u tegen ijlen."

19. Zoodra wij toefden, zijn zij voortgevaren
Met 't oude lied, en alle drie verzaamden
Zich tot een cirkel, toen zij bij ons waren.

22. Als worstlaars, die, naakt en geolied, raamden
Hoe zij hun prooi en voordeel 't best verkregen,
Eer zij in slag en stoot elkaâr omvaamden,

25. Dus heeft elk, draaiend, 't hoofd naar mij genegen,
Zoodat wij hen den hals links zagen wenden

Volse 'l viso vêr me, ed: Ora aspetta,
Disse: a costor si vuole esser cortese:

E se non fosse il fuoco che saetta
La natura del luogo, i' dicerei,
Che meglio stesse a te, ch' a lor, la fretta.

Ricomiciâr, come ristemmo, quei
L'antico verso; e quando a noi fur giunti,
Fenno una ruota di sè tutti e trei.

Qual soleno i campion far nudi ed unti,
Avvisando lor presa e lor vantaggio,
Prima che sien tra lor battuti e punti;

Cosî, rotando, ciascuno il visaggio
Drizzava a me, sì che 'n contrario il collo

25—26. Brunetto heeft: Z. XV: 37—39 verhaald, waarom zij geen oogenblik mogten stilstaan. De beweging is de natuurlijke, welke men moet maken zoodra men, in een kring loopende, omkijkt naar iets dat daar buiten ligt.

Terwijl hun voeten dan ter rechter stegen.

28. „Ach! als dit zandig oord, door zijne ellenden,
En ons gelaat, zoo opgescheurd en duister,
Ons en ons bidden, riep een; smaad slechts zenden;

31. „Dan worde uw ziel, door onzer namen luister,
Genoopt te zeggen, wie gij zijt, die heden
Zoo vast van voet schrijdt door den helle-kluister.

34. „Hij, in wiens schreden gij mij hier ziet treden,
Hoe naakt ook en gevild hij moge dwalen,
Mogt hooger rang, dan gij ligt denkt, bekleeden.

37. „Hij was Waldrada's kleinzoon; bliksems stralen
Zijn namen: Guido Guerra. In zijn leven

Faceva a' piè continuo viaggio.

Deh, se miseria d'esto loco sollo
Rende in dispetto noi e i nostri preghi,
Cominciò l'uno, e 'l tinto aspetto e brollo;

La fama nostra il tuo animo pieghi
A dirne chi tu se', che i vivi piedi
Così sicuro per l' Inferno freghi.

Questi, l'orme di cui pestar mi vedi,
Tutto che nudo e depelato vada,
Fu di grado maggior che tu non credi.

Nepote fu della buona Gualdrada;
Guidoguerra ebbe nome: ed in sua vita

---

37. Waldrada was een dochter van Bellincion Berti (Paradiso Z. XV: 112 en XVI: 99), uit het edele florentijnsche geslacht der Ravignani. Zij huwde met graaf Guido, den Oude, van duitsche afkomst. Een harer zonen: Marcovaldo, was de vader van Guido, dien Dante hier ziet. Hij was een uitstekend krijgsman en hem in 1266 de overwinning te danken van Karel op Manfred. Daarom kreeg Guido den toenaam Guerra.

Deed én verstand én zwaard hem roem behalen.

40. „En de ander, die nà mij door 't zand moet streven:
Hij heet Tegghiaio Aldobrandi; de aarde
Had aan zijn woord hare aandacht moeten geven.

43. „Ik, die met hen het zelfde kruis aanvaarde,
Was Jacob Rusticucci; felle smarten
Baart, meer dan andren, mij mijn vrouw: de ontaarde!"

46. Indien ik slechts het vuur had kunnen tarten,
'k Zou afwaarts in hun midden zijn' gesprongen;
En 'k denk mijn Gids gehong dien wensch mijns harten.

Fece col senno assai e colla spada.

L' altro, ch' appresso me la rena trita,
È Thegghiaio Aldobrandi, la cui voce
Nel mondo su dovrebbe esser gradita.

Ed io, che posto son con loro in croce,
Jacopo Rusticucci fui; e certo
La fiera moglie, più ch' altro, mi nuoce.

S' io fussi stato dal fuoco coverto,
Gittato mi sarei tra lor disotto;
E credo che 'l Dottor l' avria sofferto.

---

45. Gelijk Dante reeds vroeger (Z. X: 22 en vv.) Farinata ontmoette, zoo vindt hij hier de anderen, maar wie hij Ciacco (Z. VI: 79) gevraagd had. — Tegghiaio Aldobrandi, uit het adelijk huis der Adimari, was een dapper veldoverste der Welfen. Hij ontried den Florentijnen hun ontworpen tocht tegen de Sienezen in 1260. Zijn wijze raad werd niet gehoord, met het gevolg der geheele nederlaag aan de Arbia (Z. X: 86) en der verbanning van de Welfen. Hierop doelt vs. 41 en 42. Jacob Rusticucci was een rijk en onversaagd ridder. Hij had eene buitensporige en hoogmoedige vrouw, waarvan hij verpligt was zich te scheiden. Daardoor verviel hij tot de zonde, welke hem in de hel bragt. Teregt dus zegt hij, dat zijn vrouw hem het meest doet lijden.

49. Maar 'k zou gebrand zijn door die vuurge tongen,
En zoo heeft vrees mijn goeden wil verwonnen,
Die mij tot hunne omhelzing hadd' gedrongen.

52. „Uw staat heeft in mijn ziel — heb 'k toen begonnen —
Verachting niet, maar Smart zóó diep gedreven,
Dat zij eerst laat geheel zal zijn geronnen,

55. „Zoodra mij hier te kennen is gegeven,
Door 't woord van mijnen Heer, dat eêdle helden,
Als gij, in deze vuurlucht moesten zweven.

58. „'k Ben uit uw stad; uw grootsche werken stelden
Uw luisterrijke namen hoog in eere:
'k Mocht beî steeds gaarne hooren en vermelden.

61. „'k Verlaat de gal, daar 'k zoete vrucht begeere,
Mij door mijn Gids beloofd. Te voren

Ma perch' io mi sarei bruciato e cotto,
Vinse paura la mia buona voglia,
Che di loro abbracciar mi facea ghiotto.

Poi cominciai: Non dispetto, ma doglia
La vostra condizion dentro mi fisse
Tanto, che tardi tutta si dispoglia,

Tosto che questo mio Signor mi disse
Parole, per le quali io mi pensai,
Che, qual voi siete, tal gente venisse.

Di vostra terra sono; e sempre mai
L' ovra di voi e gli onorati nomi
Con affezion ritrassi ed ascoltai.

Lascio lo fele, e vo pei dolci pomi
Promessi a me per lo verace Duca:

---

58. Dante antwoordt nu op de vraag in vs. 32.

61—63. „Ik verlaat de hel om ten hemel te gaan, maar eerst moet ik door het middelpunt de aarde dalen!"

Is echter de eisch, dat ik naar 't centrum keere."

64. „O, zij 't geruimen tijd uw ziel beschoren
In u te wonen; riep thans een dier mannen;
En moge uw roem onsterflijk na u gloren!

67. „Maar zeg! ziet onze stad de kroon nog spannen
Aan hoflijkheid en moed, naar de oude zeden?
Of is dit alles ook uit haar verbannen?

70. „Borsiere toch, die, wat wij langs reeds leden,
Sinds kort kwam deelen, en met andre scharen
Ginds gaat, bedroeft ons diep met zijne reden."

73. „Het nieuwe ras en 't snelle geld-vergaren,
Florence! schonken overmoed het leven
En trots, die thans reeds rouwe en klachte u baren!"

Ma fino al centro pria convien ch' io tomi,

Se lungamente l' anima conduca
Le membra tue, rispose quegli allora,
E se la fama tua dopo te luca,

Cortesia e valor, di', se dimora
Nella nostra città, sì come suole,
O se del tutto se n' è gito fuora?

Chè Guglielmo Borsiere, il qual si duole
Con noi per poco, e va là coi compagni,
Assai ne crucia con le sue parole.

La gente nuova e i subiti guadagni
Orgoglio e dismisura han generata,
Fiorenza, in te; sì che tu già ten piagni.

---

70. Willem Borsiere was een beschaafd Florentijn, die zijnen medeburgers hunne verkeerdheden onder het oog bragt. Boccaccio spreekt van hem in zijn Decamerone, Giorn. I, Nov. 8.

75. Florence's bloei had vele vreemdelingen gelokt. Rijkdom baarde verkwisting en ontzenuwing.

76. Zoo riep ik uit, het hoofd omhoog geheven:
En 't drietal, dat dit antwoord hoorde, aanschouwde
Elkaâr, als zij, die voor de waarheid beven.

79. „Dat in 't vervolg zoo luttel 't u berouwde,
Aan andren te voldoen! hernamen allen;
Heil u, die zoo opregt uw geest ontvouwde!

83. „Maar daar gij vliedt uit deze sombre wallen
En keert om 't schoon gestarnte weer te groeten,
Als ge eens het: „*Ik ben daar geweest!*" laat schallen,

85. „Och, spreek dan 't volk van ons, die hier nu boeten!"
Toen braken zij den kring, en vleuglen schenen
In 't haastig vluchten hunne snelle voeten.

88. Zóó ras had men geen Amen kunnen leenen

Così gridai colla faccia lèvata:
E i tre, che ciò inteser per risposta,
Guatâr l' un l' altro come al ver si guata.

Se l' altre volte sì poco ti costa,
Risposer tutti, statisfare altrui,
Felice te, che sì parli a tua posta!

Però, se campi d' esti luoghi bui,
E torni a riveder le belle stelle,
Quando ti gioverà dicere: I' fui;

Fa' che di noi alla gente favelle.
Indi rupper la ruota; ed a fuggirsi
Ale sembiaron le lor gambe snelle.

Un amen non saria potuto dirsi

---

78. Gelijk zij elkander aankijken, die tot hun leedwezen hooren bevestigen, wat zij vreezen.

80. „Mocht het u steeds zoo weinig schaden als thans, dat gij vrij uwe meening zegt (maar de tijd zal komen, dat gij daardoor ongelukkig wordt.) Deze in den heilwensch gelegen zin is eene toespeling op Dante's verbanning.

Aan deze bede, als ze uit onze oogen weken:
En daarom trok mijn Meester verder henen.

91. Ik volgde, en kort slechts wandlende in die streken,
Klonk ons 't geraas van water zóó digt tegen,
Dat naauw m'elkaâr verstaan hadd' bij het spreken.

94. Gelijk de stroom, welke eerst zijn eigen wegen
Van Monte Viso volgt tot de Oosterboorden;
Die, links van de Appenijnen afgestegen,

97. Daar Acquacheta heet in hooger oorden,
Vóór hij in 't diepe bed is neêrgezonden,
En dezen naam weêr mist aan Forli's boorden,

100. Dan, dondrend boven Benedetto's gronden

Tosto così, com'ei furo spariti:
Per che al Maestro parve di partirsi.

Io lo seguiva, e poco eravam iti,
Che 'l suon dell' acqua n'era sì vicino,
Che per parlar saremmo appena uditi.

Come quel fiume, c'ha proprio cammino
Prima da monte Veso invêr levante,
Dalla sinistra costa d'Appennino,

Che si chiama Acquacheta suso, avante
Che si divalli giù nel basso letto,
Ed a Forli di quel nome è vacante,

Rimbomba là sovra San Benedetto

94—102. De Po ontspringt op Monte Viso. De Acquacheta valt echter niet in den Po, maar volgt zijn eigen weg naar zee. Zoo heet thans nog slechts de waterval van vs. 101 terwijl de rivier zelve de Montone genoemd wordt. In Dante's tijd was er de abtdij van „San Benedetto in Alpe." Daar beneden was gelegenheid geweest eene vesting te bouwen met duizend bewoners ter bescherming der landstreek. De graven Guidi had-

Van de Alpen, naar een afgrond is getogen,
Waar duizend ligt een schuilplaats vinden konden —

103. Zóó, afwaarts van een steile rots gevlogen,
Heeft 't droeve water een geraas geheven,
Dat kwetsend dra waâr voor 't gehoorvermogen.

106. Ik had mijn lendnen met een koord omgeven;
En daarmeê wierde eens — dacht ik enkle stonden —
De bonte panter in mijn macht gedreven.

109. Toen ik dien gordel gansch had losgewonden,

Dall' Alpe, per cadere ad una scesa,
Ove dovria per mille esser ricetto;

Così, giù d' una ripa discoscesa,
Trovammo risonar quel' acqua tinta,
Sì che in poca ora avria l'orecchia offesa.

Io aveva una corda intorno cinta;
E con essa pensai alcuna volta
Prender la lonza alla pelle dipinta.

Poscia che l' ebbi tutta da me sciolta,

---

den ook het plan hiertoe gevormd, maar de dood verhinderde de uitvoering.

103. Hier stort de Flegeton van den zevenden in den achtsten kring.

105. Gelijk Z. XIV: 120 bleek, worden de stroomen der hel gevormd door de zonden. Deze bruischen zoo geweldig, dat zij het oor doof maken voor de stem der godsdienst.

109. Hier is eene toespeling op den gordel van het ordekleed der Franciscanen. Dante had dien in jongere jaren gedragen, maar voor het noviciaat weder afgelegd. Hij hoopte eenmaal met dien gordel den panter, d. i.: de zinnelijke driften (Z. I: 31.) te overwinnen maar stortte zich in het gewoel der wereld en der staatkundige drijverij. Nu dient die gordel om GERION: het beeld van het bedrog, te lokken. Zoodra namelijk

Gelijk mijn leidsman mij had opgedragen,
Reikte ik hem dien: geknoopt en zaamgebonden.

112. Ik zag hem daarna zich ter regter wagen:
Hij heeft hem daar, den rand vrij ver ontweken,
In dezen diepen afgrond neêrgeslagen.

115. „Iets nieuws moet zeker op dit nieuwe teeken
Het antwoord zijn" — was in mij opgerezen —
„Mijn meester toch heeft dat zoo nagekeken."

118. O, hoe voorzichtig moet de mensch toch wezen
Bij hen, die niet slechts op de werken staren,
Maar, met hun geest, gedachten zelven lezen!

Sì come 'l Duca m'avea commandato,
Porsila a lui aggroppata e ravvolta.

Ond' ei si volse invêr lo destro lato,
Ed alquanto di lungi dalla sponda,
La gettò giuso in quell' alto burrato.

E pur convien, che novità risponda,
Dicea fra me medesmo, al nuovo cenno,
Che l' Maestro con l'occhio sì seconda.

Ahi quanto cauti gli uomini esser denno
Presso a color, che non veggon pur l' opra,
Ma per entro i pensier miran col senno!

---

de mensch zich losmaakt van de godsdienst, snelt de bedriegelijke wereld toe om hem in de hel der hartstochten te slingeren. — Overigens is het ontwijfelbaar, dat Dante het oog heeft op de bijbelplaatsen, welke van het omgorden der lendenen spreken. Erit iustitia cingulum lumborum eius, et fides cinctorium renum eius. Isai XI: 5

112—114. Virgilius, die een krachtigen worp met de regterhand wil doen, keert regts en slingert den gordel zoo, dat deze tamelijk ver van den boord des afgronds blijft en dus geen gevaar heeft van aan een uitstek te blijven hangen.

121. Hij sprak: „Hier boven zult gij dra ontwaren
Wat 'k nu verwacht, en 't geen uw brein doet droomen;
't Moet aan uw oog terstond zich openbaren."

124. Geen waarheid zij van 's menschen lip vernomen,
Zoo 't kan, die schijn van leugen zoude ontvangen,
Want zij doet, schuldloos, hem in schande komen:

127. Maar hier kan ik niet zwijgen. Bij de Zangen,
O, lezer! der KOMEDIE, wil ik zweren,
Zoo waar zij duurzaam aller gunst erlangen,

130. Dat 'k in die zware en duistre helle-sferen
Een monster zwemmend zag naar boven komen,
't Welk 't kloekste hart met schrik zoude overheeren;

133. Als hij stijgt, die — gedaald soms van de zoomen
Om 't anker los te maken, dat de klippen
Klemt of iets anders, schuilende in de stroomen —

136. De voeten intrekt; 't bovenlijf laat glippen.

Ei disse a me: Tosto verrà di sopra
Ciò ch'io attendo; e che 'l tuo pensier sogna,
Tosto convien ch'al tuo viso si scuopra.

Sempre a quel ver, c'ha faccia di menzogna,
Dee l'uom chiuder le labbra quant'ei puote,
Però che sanza colpa fa vergogna:

Ma qui tacer nol posso; e per le note
Di questa Commedía, lettor, ti giuro,
S'elle non sien di lunga grazia vote,

Ch'io vidi per quell' aer grosso e scuro
Venir notando una figura in suso,
Meravigliosa ad ogni cuor sicuro;

Si come torna colui, che va giuso
Talora a solver àncora, ch'aggrappa
O scoglio od altro, che nel mare è chiuso,

Che in su si stende, e da' piè si rattrappa.

ZEVENTIENDE ZANG.

WOEKERAARS.

Gerion, een gedrocht, dat het beeld is van het Bedrog, stijgt uit de diepte en plaatst zich op den rand der rots. Terwijl Virgilius met dit monster spreekt, bezoekt Dante alleen de woekeraars, die aan het einde der zandwoestijn zitten. Zij dragen eene geldbeurs om den hals en worden aldus gestraft met steeds het voorwerp van hun onzinnig zwoegen voor oogen te hebben. Geslachtswapenen: welke zich op vele beurzen bevinden, veroorloven Dante eenige beruchte woekeraars uit zijn tijd te herkennen. Van hen teruggekeerd tot Virgilius wordt hij met dezen door Gerion van den zevenden kring naar den achtsten gedragen.

1. „Zie 't monster met gespitsten staart daar zwerven,
Dat bergen opstijgt, wal en weer kan breken:
Zie hem, die heel de wereld blijft bederven!"

4. Aldus begon mijn Gids tot mij te spreken;
Hij wenkte 't dier om tot den rand te komen,

Ecco la fiera con la coda aguzza,
Che passa monti, e rompe muri ed armi:
Ecco colei che tutto il mondo appuzza.

Sì cominciò lo mio Duca a parlarmi;
Ed accennolle che venisse a proda,

---

3. Bestia, quae ascendit de abysso. Apocalyps.

Digt bij het eind der marmren wandelstreken.

7. Als 't walglijk schrikbeeld van 't Bedrog de zoomen
Genaakte, heeft het kop en borst geheven;
Maar niet den staart naar de' oever meêgenomen.

10. Hij zag er uit als wie regtvaardig leven,
Zoo zacht liet zich uitwendig 't vel ontwaren;
En verder was hem 't lijf der slang gegeven.

13. Hij had — tot de oksels zwaar bezet met haren —
Twee klauwen; voorts een rug, borst en twee zijden,
Die digt met kring en schub beschilderd waren.

16. Tartaar of Turk heeft 't laken in geen tijden

Vicino al fin de' passeggiati marmi.

E quella sozza imagine di froda
Sen venne, ed arrivò la testa e 'l busto;
Ma in sulla riva non trasse la coda.

La faccia sua era faccia d'uom giusto,
Tanto benigna avea di fuor la pelle;
E d'un serpente tutto l' altro fusto.

Duo branche avea pilose infin l' ascelle:
Lo dosso e 'l petto ed ambedue le coste
Dipinte avea di nodi e di rotelle.

Con più color sommesse e soprapposte

---

6. Gelijk Z. XIV: 82—84 werd medegedeeld konden de dichters, zonder gevaar van den vuurregen, langs de versteende en marmeren boorden van den Flegeton wandelen.

9. Het Bedrog verbergt den gevaarlijken staart, waarmede het zijne slachtoffers wondt, en verleidt hen door een vertrouwen inboezemend uiterlijk te vertoonen. Hierop doelt geheel de uitvoerige beschrijving van het monster. PETR. VALER.; „Mel in ore habet, in occulto caudae spiculum; ita homines, qui lingua blandiunter, latenter feriunt."

Met méér kleur rechts of averechts doorweven;
Aracne zelf' kon 't zooveel verw niet wijden.

19. Gelijk soms aan het strand de booten bleven:
In 't water deels en deels op 't land; en even
Als bij de duitschers, die voor 't zwelgen leven,

22. De bever zit, tot strijdlust aangedreven;
Zoo is het ondier op den rand gesprongen,
Die gansch van steen de zandzee heeft omgeven.

25. 't Heeft heel den staart in 't ledig ruim gewrongen,
Den gaffel: vol vergift, gewapend tevens
Als schorpioenenpunt, omhoog gedrongen.

28. „Nu zij ons pad, hernam de gids mijns levens;

Non fêr mai in drappo Tartari nè Turchi,
Nè fur tai tele per Aracne imposte.

Come talvolta stanno a riva i burchi,
Che parte sono in acqua e parte in terra;
E come là tra li Tedeschi lurchi

Lo bevero s'assetta a far sua guerra;
Così la fiera pessima si stava
Su l'orlo che di pietra il sabbion serra;

Nel vano tutta sua coda guizzava,
Torcendo in su la venenosa forca,
Ch'a guisa di scorpion la punta armava.

Lo Duca disse: Or convien che si torca

---

18. Aracne was eene beroemde Weefster in Lidië, die door Pallas (Minerva) uit naijver in eene spin veranderd werd.

21. Reeds Tacitus (de moribus &c. Germanorum, XXII) schildert de Germanen als onmatig in spijs en drank. De italiaansche uitdrukking L u r c h i beteekent: gulzigaards en drinkers.

24. Om den binnenomtrek van den zevenden kring loopt een steenen rand, als voortzetting des oevers van den Flegeton.

Een weinig naar dat trouwloos dier genegen,
't Welk loerend, zich heeft uitgestrekt daar nevens."

31. Wij zijn ter regter zij dan afgestegen,
En deden op den rand een tiental schreden
Om 't zand te mijden en den vlammenregen.

34. Zoodra wij voor het monster zijn getreden,
Zie 'k verder op een schaar in 't zand gezeten
Bij 't punt, waar 't rotsgevaarte is neêrgegleden.

37. „Opdat ervaring alles u doe weten,
Wat, sprak hij; deze boog in zich vereene,
Zoo ga en zie, wat lot hun werd gemeten.

40. „Beknopt zij daar uw woord; terwijl ge in gene
Verblijfplaats doolt, zal 'k met het monster spreken

La nostra via un poco infino a quella
Bestia malvagia, che colà si corca.

Però scendemmo alla destra mammella,
E dieci passi femmo in su lo stremo,
Per ben cansar la rena e la fiamella:

E quando noi a lei venuti semo,
Poco più oltre veggio in su la rena
Gente seder, propinqua al luogo scemo.

Quivi 'l Maestro: Acciocchè tutta piena
Esperienza d' esto giron porti,
Mi disse, or va', e vedi la lor mena.

Li tuoi ragionamenti sien là corti:
Mentre che torni, parlerò con questa,

---

31. Hieruit blijkt, dat de wandelaars den Flegeton aan hunne linkerhand hadden; want er wordt niet gemeld, dat zij die rivier overstaken.

36. Deze verworpelingen bevinden zich aan de steile rotshelling, welke in den VIII^{n} Kring voert.

Opdat het ons zijn forsche schoften leene."

43. Zoo wandelde ik nog door de laatste streken
Van dezen zevende der hellekringen,
Waarheen 't rampzalig volk was zaâm geweken.

46. Door de oogen zag 'k hun smart naar buiten dringen
En met de hand, nu hier dan daar gezonden,
Tracht elk zich 't vuur of 't gloeiend zand te ontwringen.

49. Niet anders: in den zomer, doen de honden,
Met bek of poot, wanneer de scherpe steken
Van vloo of vlieg of horzel hen verwonden.

52. Toen ik hen strak had in 't gelaat gekeken,
Waar 't smartlijk vuur gestaâg op neêr blijft dalen,
Herkende ik geen; maar dra was mij gebleken,

55. Dat aan hun hals een buidel hing te pralen

Che ne conceda i suoi omeri forti.

Così ancor su per la strema testa
Di quel settimo cerchio, tutto solo
Andai, ove sedea la gente mesta.

Per gli occhi fuori scoppiava lor duolo:
Di qua, di là soccorrean con le mani
Quando a' vapori, e quando al caldo suolo.

Non altrimenti fan di state i cani
Or col ceffo, or col piè, quando son morsi
O da pulci, o da mosche, o da tafani.

Poi che nel viso a' detti gli occhi porsi,
Ne' quali il doloroso fuoco casca,
Non ne conobbi alcun; ma io m'accorsi,

Che dal collo a ciascun pendea una tasca,

---

45. De woekeraars zijn de derde soort der hier gestraften. Vgl. Z. XI: 106—111.

Door zeekre kleur en teeken onderscheiden,
Waaruit hun oog zijn wellust scheen te halen.

58. Toen 'k rond ziende onder dezen moest verbeiden,
Kon 'k op een geele beurs azuur ontwaren,
Waar zich gestalte en kop eens leeuws in spreidden.

61. Vervolgens, met mijn rondschouw voortgevaren,
Mogt 'k op eene andre, bloedrood als scharlaken,
Een gans, die witter was dan room, ontwaren.

64. Dan moest 'k een schim met witte beurs genaken,
Waarop een blauwe en zwangre zeug. Zijn kreten
Weerklonken luid: „Wat doet ge in 's afgronds kaken?

67. „Ga heen! En wijl gij leeft, zoo doe 'k u weten,

Ch'avea certo colore e certo segno;
E quindi par che 'l loro occhio si pasca.

E com' io riguardando fra lor vegno,
In una borsa gialla vidi azzurro,
Che di lione avea faccia e contegno.

Poi procedendo di mio sguardo il curro,
Vidine un' altra, più che sangue, rossa
Mostrare un' oca bianca più che burro.

Ed un, che d'una scrofa azzurra e grossa
Segnato avea lo suo sacchetto bianco,
Mi disse: Che fai tu in questa fossa?

Or te ne va': e perchè se' vivo anco,

---

60. Dit wapen behoorde aan de Florentijnsche familie Gianfigliazzi, van de partij der Welfen.

63. Geslachtswapen van de Florentijners Ubbriachi, die Gibellijnen waren.

65. De familie Scrovigni te Padua voerde dit wapen.

Dat Vitalïaan, mijn buur, dra in deez' pijnen
Hier aan mijn linkerzij zal zijn gezeten.

70. „'k Zit, Paduaan, met deze Florentijnen,
Die aan mijne ooren vaak geraas verwekken,
Al schreeuwend: „Laat de ridder-vorst verschijnen,

73. „Die hier de beurs zal brengen met drie bekken!"
Hij wrong den mond en stak de tong naar voren,
Gelijk een os, die zich den snuit wil lekken.

76. Beducht door langer toeven hem te storen,
Die op mijn kort verwijl had aangedrongen,
Verliet ik rugwaarts die vermoeide koren.

Sappi, che 'l mio vicin Vitaliano
Sederà qui dal mio sinistro fianco.

Con questi Fiorentin son Padovano,
Che spesse fiate m'intronan gli orecchi,
Gridando: Vegna il cavalier sovrano

Che recherà la tasca co'tre becchi:
Quindi storse la bocca, e di fuor trasse
La lingua, come bue che il naso lecchi.

Ed io, temendo nol più star crucciasse
Lui, che di poco star m'avea ammonito,
Tornaimi indietro dall'anime lasse.

---

69. De Paduaan Rinaldo Scrovigni spreekt hier over zijn nog in leven zijnden buurman op aarde: Vitaliano del Dente.

73. De schandelijkste woekeraar van dien tijd was Giovani Boiamonti de' Bicci, een Florentijnsch ridder, die ten slotte in ellende stierf. — In het ten toon stellen der adellijke wapenen geeselt Dante zijne voormalige stadgenooten, door datgene, waarop zij hoogmoedig waren, te doen strekken om hunne schande kenbaar te maken.

Ik vond mijn gids reeds op den rug gesprongen
Van 't gruwlijk monster, en hij riep mij tegen:
„Naar kracht en kloekheid in dit uur gedongen!

„Langs zulken trap wordt voortaan afgestegen:
Klim vóór mij op; ik wil in 't midden blijven,
Opdat de staart aan u geen kwaad kan plegen."

Als hij, die zich door 't sidd'ren voelt beklijven
Der koorts, die reeds de nagels liet verbleeken,
En dien slechts 't zien van schaduw doet verstijven,

Zóó werd ik, toen 'k die woorden hoorde spreken;
Maar zijn bedreigen mogt me een schaamte wekken,
Die wakk're dienaars voor een heer kan kweeken.

Trovai lo Duca mio, ch' era salito
Già sulla groppa del fiero animale;
E disse a me: Or sii forte ed ardito;

Omai sì scende per sì fatte scale:
Monta dinanzi; ch' io voglio esser mezzo,
Sì che la coda non far possa male.

Quale colui ch'è sì presso al riprezzo
Della quartana, c'ha già l' unghie smorte
E triema tutto, pur guardando il rezzo;

Tal divenn'io alle parole pòrte:
Ma vergogna mi fêr le sue minacce,
Che innanzi a buon signor fa servo forte.

---

82. Ook van den achtsten naar den negenden kring dalen de dichters niet af; maar worden zij gedragen door den reus Anteus (Z. XXXI: 130 env.), ten laatste dient Lucifer zelf hen om in de uiterste diepte der hel af te glijden (Z. XXXIV: 70—84.)

87. Wie heftig door de koude koorts bevangen is, ondervindt vaak eene verstijvende huivering, wanneer hij slechts eene beschaduwde plaats ziet, dewijl de daar heerschende koelte zijn lijden zal doen vermeerderen.

91. Ik ging mij op die reuzenschoften strekken,
En 'k wilde zeggen: — maar 't woord wou niet komen,
Als 'k had gehoopt — „Laat mij uw arm bedekken!"

94. Doch hij, die vaak, toen 'k andren nood moest schromen,
Mij hoedde, heeft, zoodra 'k was opgestegen,
Mij, veilig steunende, in zijn arm genomen.

97. Hij zei: „Nu, Gerion! kunt ge u bewegen,
Daal langzaam neder en in breede bogen,
Bedenk, wat nieuwen last gij hebt verkregen!"

100. Als 't scheepje, rugwaarts van het strand getogen,
Zoo is het monster van zijn plaats vertrokken:
En als hij gansch in 't ruime was gevlogen,

103. Heeft hij den staart ter plaats der borst doen schokken;

Io m' assettai in su quelle spallacce:
Sì volli dir, ma la voce non venne,
Com'io credetti: Fa' che tu m'abbracce.

Ma esso, che altra volta mi sovvenne
Ad altro forte, tosto ch' io montai,
Con le braccia m' avvinse e mi sostenne:

E disse: Gerion, muoviti omai:
Le ruote larghe, e lo scender sia poco;
Pensa la nuova soma che tu hai.

Come la navicella esce di loco
In dietro in dietro: sì quindi si tolse:
E poi ch' al tutto si senti a giuoco,

Dov' era 'l petto, la coda rivolse;

---

97. De dichters stelden Gerion koning van Spanje voor met drie lichamen en een allersluwst gelaat. Hij lokte vreemdelingen in zijn gebied om hen den stieren voor te werpen, en daarom is hij als het beeld van bedrog en verraad boven de laatste hellekringen geplaatst. Hij werd door Herkules gedood.

Dien, als een paling uitgestrekt, bewogen,
En met de klauw de lucht tot zich getrokken.

106. 'k Geloof, de vrees had naäuw zulk groot vermogen,
Toen Faëton het leidselpaar liet sleuren,
En 't luchtruim — 't blijkt nog — is in brand gevlogen;

109. Noch toen Ikaar: de onnoozle! moest bespeuren,
Hoe 't smeltend was zijn lendenen ontvlerkte,

E quella tesa, com' anguilla, mosse,
E con le branche 'l aere a sè raccolse.

Maggior paura non credo che fosse,
Quando Fetonte abbandonò gli freni,
Per che 'l ciel, com' appare ancor, si cosse:

Nè quando Icaro misero le reni
Sentì spennar per la scaldata cera,

---

105. De volmaakt juiste beschrijving der bewegingen van den zwemmer - Z.XVI: 136 — wordt hier voltooid. De zwemmer haalt met de handen het water tot zich, steunt daarop en verwijdert het langs zijne zijden.

107. Phaëton was de zoon van Helios (den zonnegod) bij Clymene. Hij verzocht zijn vader, hem één dag het bestuur van den zonnewagen af te staan maar wist de vurige rossen niet in toom te houden, en de uit hare baan geslingerde zon stak het uitspansel in brand. Jupiter trof Phaëton nu met zijn bliksem en slingerde hem in de golven van den Erdanus. Ovidius doet opmerken, dat, zoo Phaëton den wagen zijns vaders niet wist te besturen, hij toch gestorven is, dewijl hij het waagde groote dingen te ondernemen:

Hic situs est Phaëton, currus auriga paterni,
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.

De uitdrukking: „'t blijkt nog" van vers 109 doelt op de leer der school van Pythagoras, dat nl. de melkweg ontstaan is, toen de zon uit haren gewonen loop ging en die streek des hemels toen verbrandde. Dante echter volgt de leer van Aristoteles „dat de Melkweg eene zamenhooping is van kleine, digt bij elkander staande sterren."

Hetgeen den kreet uit 's vaders borst kwam scheuren:

112. „Gij gaat verkeerd!” — als mijn vrees, toen 'k bemerkte,
Dat lucht mij slechts omgaf; niets voor mijne oogen
Verscheen, maar 't al zich tot dat beest beperkte.

115. 't Is langzaam zwemmend dan daarheen getogen:
Het draait en daalt, waarvan 'k niets kan ontwaren,
Dan wind, om hoofd en beenen mij gevlogen.

118. 'k Hoorde onder mij, ter regter, reeds de baren
Der kolk in vreeslijk razen nederklotsen;
Waarom 'k den blik, 't hoofd bukkende, om liet waren.

121. Toen steeg mijn schrik voor 's afgronds sombre rotsen;
Want 'k zag daar vlammen en ik hoorde klachten —

Gridando 'l padre a lui: Mala via tieni;

Che fu la mia, quando vidi ch'i'era
Nell' aer d'ogni parte, e vidi spenta
Ogni veduta, fuor che della fiera.

Ella sen va notando lenta lenta:
Ruota e discende, ma non me n'accorgo,
Se non ch'al viso e di sotto mi venta.

I'sentia già dalla man destra il gorgo
Far sotto noi un orribile stroscio;
Per che con gli occhi in giù la testa sporgo.

Allor fu'io più timido allo scoscio;
Perocch'io vidi fuochi e sentii pianti,

---

112. Icarus vlugtte met zijn vader Daedalus uit den doolhof van Kreta. Zij vlogen op wassen vleugelen naar Italië; doch Icarus naderde de zon te digt en daardoor smolten zijne wieken en verloor hij het leven.

117. Door het draaien woei hem de lucht in het gelaat en door het nederdalen tegen de beenen.

118. De kolk is weder de helsche stroom: Flegeton, dien Gerion overvloog, zoodat de dichters die rivier thans aan hunne rechterzijde hebben.

Wat, bevende, al mijn leên dooreen deed hotsen.

124. Nu merkte ik — wat 'k niet vroeger kon betrachten —
Aan 't alom naâdren van de groote ellenden:
Dat ons de wentelingen afwaarts bragten.

127. Gelijk de valk, die lang zich rond bleef wenden
Op 't veuglenpaar, en lok nog vogel speurde,
Den valkenier een kreet omhoog deed zenden:

130. „Helaas, gij daalt!" — die, waar hij snel zich beurde,
Vermoeid in kringen afsteeg, vol versagen
En wrok zich verre van zijn meester sleurde,

133. Zóó heeft ons Gerion in 't diep gedragen,
Naar 't uiterste eind der steile rotsen henen;
En, van ons beider lichaam daar ontslagen,

136. Is hij, snel als de pijl van 't koord, verdwenen.

Ond'io tremando tutto mi raccoscio.

E vidi poi, chè nol vedea davanti,
Lo scender e 'l girar, per li gran mali,
Che s'appressavan da diversi canti.

Come 'l falcon, ch'é stato assai sull' ali,
Che' sanza veder logoro od uccello,
Fa dire al falconiere: Oimè tu cali;

Discende lasso, onde si si mosse snello
Per cento ruote, e da lungi si pone
Dal suo maestro, disdegnoso e fello,

Così ne pose al fondo Gerïone,
A pie a pie della stagliata rocca;
E, discarcate le nostre persone,

Si dilleguò, come da corda cocca.

---

128. De valk ontdekte geen vogel in de lucht en evenmin het lokgevleugelte, dat de valkenier in de vuist houdt, opdat de valk daarop nederschieten en aldus tot hem terugkeeren zoude. Daarom keert hij eindelijk moedeloos en afgemat terug naar de plaats, van waar hij eerst pijlsnel omhoog schoot.

ACHTTIENDE ZANG.

ACHTSTE KRING. DE MARTELSPLETEN. VERLEIDERS. VLEIERS.

De dichters bevinden zich in den achtsten kring: de Martelspleten genaamd. Het is eene ronde ruimte, welke door hooge rotswanden in tien dalen verdeeld wordt, die naar het middelpunt der aarde eng toeloopen. In deze tien kloven zijn de Bedriegers gestraft, onderscheiden in tien soorten. Hare wanden zijn op zekere afstanden doorsneden met uitschietende klippen, welke aldus een boog of brug over elke spleet vormen en achtereenvolgens de beide uiterste oevers van den achtsten kring vereenigen. Dante en Virgilius ontwaren in de eerste spleet de verleiders van vrouwen, ten behoeve vàn zich zelven en vàn anderen. Deze worden door duivels met zweepen voortgedreven. In de tweede spleet vinden zij de vleiers, die in drek gedompeld zijn.

1. Daar is ter Helle een plaats: DE MARTELSPLETEN;
Geheel van steen en ijzerkleurig, even
Als 't rotsgevaart, dat rond haar werd gesmeten.

Luogo è in Inferno, detto Malebolge,
Tutto di pietra e di color ferrigno,
Come la cerchia che d'intorno 'l volge.

---

3. Gelijk Z. XII: 37—45 meldt, was bij den dood des Heilands het rotsgevaarte der hel, door de lagere sferen heen, naar beneden gesmeten. Hierop doelt ook vs. 79 van dezen zang.

4. Juist in het midden der boosaardige dreven,
Zie 'k, gapend wijd en diep, een kuil zich breiden,
Wiens vorm te zijner plaatse wordt beschreven.

7. De wal, die tusschen dezen kuil moet leiden
Naar 't eind der rots, is rond; en in tien dalen
Heeft hij den diepen afgrond onderscheiden.

10. Als waar, tot schuts des muurs, de hinderpalen
Van meerdre grachten burcht en slot omringen,
Dus was de vorm van 't oord, waar 'k nu ging dwalen;

13. Dát beeld vertoonden hier die sombre kringen:
En zóó als bruggen aan die sterke sloten,
Van hunne drempels tot den grachtrand, hingen,

16. Zijn klippen uit den grond der rots geschoten,

Nel dritto mezzo del campo maligno
Vaneggia un pozzo assai largo e profondo,
Di cui suo luogo dicerò l' ordigno.

Quel cinghio, che rimane, adunque è tondo
Tra 'l pozzo e 'l piè dell' alta ripa dura;
Ed ha distinto in dieci valli il fondo.

Quale, dove per guardia delle mura
Più e più fossi cingon li castelli,
La parte dov' ei son, rende figura;

Tale imagine quivi facean quelli:
E come a tai fortezze, da' lor sogli
Alla ripa di fuor son ponticelli;

Così da imo della roccia scogli

---

3. Waar namelijk de boosaardige bedriegers van allerlei slag hunne straf vinden.

10—18. Hier beschrijft Dante den achtsten Kring, gelijk aan het hoofd van dezen Zang is uiteengezet.

Welke én de boorden én de kloven sneden,
Tot ze aan den kuil als eindpaal zamenstootten.

19\. Wij, van den rug van Gerion gegleden,
Bevonden ons dan hier; de dichter wendde
Zich links; ik volgde hem en zag, beneden

22\. Ter regterhand, al weder nieuwe ellende,
En nieuwe pijnen, nieuwe geeselaren,
Die de eerste smartspleet vulden zonder ende.

25\. De zondaars, die naakt in die diepte waren,
Zijn generzijds ons half te moet geslopen,
En hier, maar sneller, met ons voortgevaren:

28\. Gelijk de Romers — om de digte hoopen
Van volk, in 't Jubeljaar — een middel vonden,

Movien, che ricidean gli argini e i fossi
Infino al pozzo, ch'i tronca e raccôgli.

In questo luogo, dalla schiena scossi
Di Gerïon, trovammoci; e 'l Poeta
Tenne a sinistra, ed io dietro mi mossi.

Alla man destra vidi nuova pièta,
Nuovi tormenti e nuovi frustatori,
Di che la prima bolgia era repleta.

Nel fondo erano ignudi i peccatori:
Dal mezzo in qua ci venian verso 'l volto;
Di là con noi, ma con passi maggiori.

Come i Roman, per l' esercito molto,
L'anno del giubbileo, su per lo ponte

25—27. De eerste spleet is in twee helften gedeeld, waar de zondaren in tegenovergestelde richting omloopen. Zij, die Dante te gemoet komen, zijn de koppelaars, die de vrouwen verleiden, zich aan anderen over te geven. Zij, die dezelfde richting als Dante nemen, zijn de verleiders voor eigene boosheid.

Dat ieder ordlijk op de brug kon loopen;

Daar ze allen naar den Burcht aan één kant zonden,
Sint Pieterwaarts; terwijl weêr andre benden,
Aan de overzij, dan bergwaarts wandlen konden. —

'k Zag duivels, die op 't zwart gesteente renden,
Gehoornd, met groote zweepen. Deze rigtten
Zij wreed den schimmen achter in de lenden.

Ha! hoe zij hen de hielen deden ligten
Bij de eerste slagen! Niemand hunner wachtte
Tot hem de tweede of derde zou doen zwichten.

Toen 'k voortging, viel op een van dit geslachte

Hanno a passar la gente modo tolto:

Che dall' un lato tutti hanno la fronte
Verso 'l castello, e vanno a Santo Pietro,
Dall' altra sponda vanno verso 'l monte:

Di qua, di là, su per lo sasso tetro
Vidi dimon cornuti con gran ferze,
Che il battean crudelmente di retro.

Ahi come facean lor levar le berze
Alle prime percosse! e già nessuno
Le seconde aspettava, nè le terze.

Mentr'io andava, gli occhi miei in uno

---

33. In het jubeljaar, welks plegtige viering Paus Bonifacius VIII in 1300 voor de eerste maal uitschreef, kwamen zoovele pelgrims naar Rome, dat men verpligt was de Engelenburch in twee deelen te scheiden. Langs het eene gingen zij, die Sint-Pieter wilden bezoeken en dus met het gelaat naar den Engelenburcht moesten gaan. Langs het andere deel togen zij, die van Sint-Pieter terugkeeren en derhalve op de brug den berg Janiculus in het oog kregen.

39. Faetor intolerabilis, flagella caedentium, horrida visio daemonum. S. Gregorius.

Mijn blik, en daädlijk heb 'k mij zelf beleden:
„'t Is nu niet de eerste keer, dat 'k hem betrachte."

43. 'k Sloeg 't oog, om hem te erkennen, naar beneden:
Mijn goede gids verwijlde ook bij die holen,
En stond mij toe, nog wat terug te treden.

46. En die gezweepte dacht, hij bleef verscholen
Door 't hoofd te buigen; maar dat hielp hem noode,
Want 'k zeide: „O, gij! die 't oog ter aard laat dolen,

49. „Gij zijt, is uw gelaat geen valsche bode,
Caccianimico; maar welke is de zonde,
Die u tot deze scherpe geesels noodde?"

52. Hij sprak: „Ongaarne ontsluit ik de oude wonde,
Doch 'k spreek, genoopt door uwe klare tale,

Furo scontrati; ed io sì tosto dissi:
Già di veder costui non son digiuno.

Perciò a figurarlo gli occhi affissi:
E 'l dolce Duca mio sì si ristette,
Et assentì ch' alquanto indietro gissi.

E quel frustato celar si credette,
Bassando 'l viso; ma poco gli valse,
Ch'io dissi: O tu, che l'occhio a terra gette,

Se le fazion che porti non son false,
Venedico se' tu Caccianimico:
Ma che ti mena a sì pungenti salse?

Ed egli a me: Mal volentier lo dico;
Ma sforzami la tua chiara favella,

---

50. Venedico Caccianimico (= Catsjanimico) bewoog zijne zuster: de schoone Gisola, zich over te geven aan den markies Obbizo II van Este.

53. De stemmen der levenden klinken klaar en helder: die der verworpenen dof en heesch. Vgl. Z. I: 63.

Die de oude wereld aan mijn geest verkondde.

55. „De schoone Gisola heb ik, ja! telkenmale
Verleid, zich tot 's markiezen wil te leenen —
Wat daarvan ook de schandkronijk verhale.

58. „Ik, Bolonees, moet niet alleen hier weenen;
Ja zelfs, zulk groot getal vult deze sferen,
Dat geenszins tusschen Reno en Savenen

61. Zoovele tongen de uitspraak *sipa* leeren:
En mogt ge hiervan soms bewijzen vragen,
Bedenk, dat schraap- en hebzucht ons verteren."

64. Een duivel heeft hem met zijn zweep geslagen,

Che mi fa sovvenir del mondo antico.

Io fui colui che la Ghisola bella
Condussi a far la voglia del Marchese,
Come che suoni la sconcia novella.

E non pur io qui piango bolognese;
Anzi n'è questo luogo tanto pieno,
Che tante lingue non son ora apprese

A dicer *sipa*, tra Savena e 'l Reno:
E se di ciò vuoi fede, o testimonio,
Recati a mente il nostro avaro seno.

Così parlando il percosse un demonio

---

57. De schandelijke historie werd op verschillende wijzen verhaald. De een wierp alle schuld op Gisola; de ander op Venedico.

90. Savenen kan hier geschreven worden, dewijl elke lettergreep van Savena lang is.

61. Bologna ligt tusschen de rivieren Savena en Reno, welke van de Appennijnen in den Po stroomen. Sipa is een eigenaardig woord uit het Boloneesch dialekt, eene bevestiging aangevende, zooveel als, „ja;" „het zij zoo;" „het is goed." Caccianimico

Als hij zoo sprak. 't Klonk: „Koppelaar, ga henen!
„Hier zijn voor geld geen vrouwen te belagen!"

67. Ik ging mij weder met mijn gids vereenen.
Na weinig schreden zijn wij daar gekomen,
Waar de eerste klip uit de' oever is verschenen.

70. 't Bestijgen werd gemaklijk ondernomen;
En nadat we op haar rug ter règter gingen,
Verwijderden we ons van deze eeuwge zoomen.

73. Ter plaats genaakt, waar ze een der openingen
Ten doorgang vormt voor die gezweepte boozen,
Beval mijn gids: „Blijf staan! uw blikken dringen

76. „Thans in 't gelaat dier andre goddeloozen,
Wier aanschijn gij nog niet hebt gâgeslagen,

Della sua scuriada, e disse: Via,
Ruffian, qui non son femmine da conio.

Io mi raggiunsi con la Scorta mia:
Poscia con pochi passi divenimmo
Dove uno scoglio della ripa uscia.

Assai leggeramente quel salimmo;
E, volti a destra sopra la sua scheggia,
Da quelle cerchie eterne ci partimmo.

Quando noi fummo là, dov'ei vaneggia
Di sotto, per dar passo agli sferzati,
Lo Duca disse: Attendi, e fa'che feggia

Lo viso in te di quest'altri mal nati,
A' quali ancor non vedesti la faccia,

---

zegt eigenlijk, dat nu niet zooveel Bolonesen hun patois leeren spreken, als in deze pleet Bolonesen wegens koppelarij veroordeeld zijn.

72 Zij verlieten den cirkelweg der hoogere hellekringen, om in regte lijn van brug tot brug voort te gaan,

Dewijl zij 't zelfde pad als wij steeds kozen."

79. En wij, van de oude brug afkijkend, zagen
Van de' andren kant de schare tot ons dagen,
Die eveneens de geesel voort bleef jagen.

82. Nu sprak mijn meester, zonder dat 'k moest vragen:
„Beschouw dien reus, die nadert en, naar 't schijne,
„Geen tranen stort, hoe fel de smarten knagen:

85. „Wat vorstlijk uiterlijk blijft nog het zijne!...
't Is Jason. 't Gulden Vlies heeft hij genomen
Door moed en list, tot 's Kolchers eeuwge pijne.

88. „Hij is op 't eiland Lemnos aangekomen,
Toen, door vermetele en barbaarsche vrouwen,
Al haren mannen 't leven was benomen.

91. „Met lonk en vleitaal heeft hij daar 't vertrouwen

Perocchè son con noi insieme andati.

Dal vecchio ponte guardavam la traccia,
Che venía verso noi dall' altra banda,
E che la ferza similmente caccia.

Il buon Maestro, senza mia dimanda,
Mi disse: Guarda quel grande, che viene,
E per dolor non par lagrima spanda:

Quanto aspetto reale ancor ritiene!
Quegli è Giason, che per cuore e per senno
Li Colchi del monton privati fene.

Egli passò per l'isola di Lenno,
Poi che l'ardite femmine, spietate
Tutti li maschi loro a morte dienno.

Ivi con segni e con parole ornate

---

79. Vgl. vs. 3.

Der jonge maagd Hypsipyle bedrogen,
Die eerst een trek al de andren wist te brouwen.

94. „Der zwangre en eenzame is hij wreed ontvlogen...
Die schuld deed hem die marteling bereiden,
Waar ook Medea's wraak door wordt voltogen.

67. „Met hem gaan zij, die op zoo'n wijs verleidden:
Voldoende is 't, dit van 't eerste dal te weten
En hen, die in zijn schoot hun straf verbeiden."

Isifile ingannò, la giovinetta,
Che prima l'altre avea tutte ingannate.

Lasciolla quivi gravida e soletta.
Tal colpa a tal martirio lui condanna:
Ed anche di Medea si fa vendetta.

Con lui sen va, chi da tal parte inganna:
E questo basti della prima valle
Sapere, e di color che in sè assanna.

---

96. Op aanstoken van Venus hadden de vrouwen van Lemnos al de mannen van het eiland vermoord. Hypsipyle, 's konings dochter, bedroog hare mede zaâmgezworenen door haren vader Thoas te redden. Hierop kozen de moordenaressen haar tot koningin — De Grieksche vorst Jason trok met de helden zijns lands op het schip Argo naar Colchis om het gouden vlies te veroveren. Te Lemnos geland knoopten de Argonauten liefdesbetrekkingen aan met de vrouwen van Lemnos. Zoo ook Jason met Hypsipyle, die hij daarna trouweloos verliet. Op Kolchis aangekomen, versloeg hij met hulp van Medea den draak, die het gouden vlies bewaakte. Te Jolkos teruggekeerd, liet hij den troonoverweldiger Aeson door de tooverkunsten van Medea om het leven brengen. Hij vlugtte naar Corinthe, en leefde daar gelukkig met Medea, tot hij haar verliet, uit liefde jegens Creusa, dochter van koning Creon. Medea wreekte zich door aan beide laatsten den dood te berokkenen, en hare kinderen om het leven te brengen. Uit hartzeer benam Jason zich het leven.

100. Reeds waren wij, waar 't pad zijn smalle keten
Kruist met den tweeden boord en daar van dezen
Den pijler vormt, den andren boog gemeten.

103. Daar hoorden wij een volk, welks gillen rezen
Uit de andre spleet; 't sloeg zich met eigen handen
En snoof en blies met opgezwollen wezen.

106. Een schimmelkorst bedekte alom de wanden
Door walm van onder, die daar vast komt kleven,
Om oog en neus verpestend aan te randen.

109. Zoo diep is de afgrond, dat, hoe 't oog mogt streven,
't Dien vruchtloos pijlde, als wij ten rug niet stegen
Des boogs, waar zich de klip 't hoogst heeft verheven.

112. Daar kwamen we; en van daar zag 'k allerwegen

Già eravam là 've lo stretto calle
Con l'argine secondo s'incrocicchia,
E fa di quello ad un altr'arco spalle.

Quindi sentimmo gente, che si nicchia
Nell' altra bolgia, e che col muso sbuffa,
E sè medesma con le palme picchia.

Le ripe eran grommate d'una muffa,
Per l' alito di giù, che vi s'appasta,
Che con gli occhi e col naso facea zuffa.

Lo fondo è cupo sì, che non ci basta
L'occhio a veder, senza montare al dosso
Dell' arco, ove lo scoglio più sovrasta.

Quivi venimmo; e quindi giù nel fosso

---

100. De uit tien bogen bestaande klip, welke de dichters bewandelen.

105. Wegens den ondragelijken stank.

Volk in een kloof, van zulken drek omgeven,
Of die uit 's menschen beerput was verkregen.

Als 't oog omlaag zoekt, heeft zich één verheven,
't Hoofd zóó met drek besmeurd, dat niet kon blijken,
Of 't leek of geestlijk was. Hij riep: „Hoe streven

Uw blikken zoo om mij meer te bekijken
Dan de andere vuilen?" en mijn reden waren:
„Omdat mij maar niet uit het hoofd wil wijken,

„Dat 'k u reeds meer zag; doch met drooge haren:
Gij moet Alex Interminelli wezen,

Vidi gente attuffata in uno sterco,
Che dagli uman privati parea mosso.

E mentre ch'io laggiù con l' occhio cerco,
Vidi un col capo sì di merda lordo,
Che non parea s'era laico o cherco.

Quei mi sgridò: Perchè se' tu sì ingordo
Di riguardar più me, che gli altri brutti?
Ed io a lui: Perchè, se ben ricordo,

Già t'ho veduto co'capelli asciutti,
E se' Alessio Interminei da Lucca;

---

114. Quasi stercus in via conculcabitur. Eccl. IX: 10.

122. Een hoofd der Gibellijnen. Hij werd in 1300 met zijne geheele partij verbannen. Als demokraat vleidde hij op de walgelijkste manier het volk. Benvenuto da Imola zegt van hem: „omnes unguebat, omnes linguebat, etiam vilissimos et mercenarios: hij smeerde allen en likte allen, zelfs de laagsten en de daglooners." Venedico was Welf: Alexis Gibellijn. Dante veroordeelt beiden met zijne gewone onpartijdigheid.

Dus wil 'k op u meer dan op de andren staren."

124. Hij sloeg zich 't hoofd, terwijl zijn klagten rezen:
„De vleierijen plonsten mij beneden,
Mijn tong was nimmer moê, die zaâm te lezen."

127. En daarna heeft mijn Leidsman mij gebeden:
„Laat nu uw blik een weinig verder staren,
Zóó dat uwe oogen wel 't gelaat ontleden

130. „Dier vuile deerne met heur losse haren,
Die zich daar krabt met nagels, stinkend smerig:
Nú neêrhurkt, dán weêr opstaat. Wij ontwaren

133. „De lichtekooi hier: Thaïs, die, begeerig,
—Op 'sminnaars vraag:„Heb'k u tot dank bewogen?"—
„Riep: Ja, zelfs wonder veel!" — Hiervan afkeerig

Però t'adocchio più, che gli altri tutti.

Ed egli allor, battendosi la zucca:
Quaggiù m'hanno sommerso le lusinghe,
Ond'io non ebbi mai la lingua stucca.

Appresso ciò lo Duca: Fa' che pinghe,
Mi disse, 'l viso un poco più avante,
Sì che la faccia ben con gli occhi attinghe

Di quella sozza scapigliata fante,
Che là si graffia con 'l unghie merdose,
Ed or s'accoscia, ed ora è in piedi stante.

Taida è, la puttana, che rispose
Al drudo suo, quando disse: Ho io grazie
Grandi appo te? Anzi maravigliose.

·135. Thaïs van Corinthe is de geliefde van Thraso in het tooneelspel Eunuchus van den dichter Publius Terentius Afer. Het door Dante medegedeelde gesprek wordt echter niet door

136. „Moet dit tooneel genoeg zijn voor onze oogen."

E quinci sien le nostre viste sazie.

hen, maar door Thraso en zijn tusschenhandelaar Gnatho gevoerd. Deze had Thaïs eene schoone slavin als geschenk van Thraso gebracht. Deze vroeg hem: magnas vero gratias Thaïs mihi?" „Weet Thaïs mij grooten dank?" — „Ingentes: Ontzachelijk!" riep Thraso. Dante kon dit woord Thaïs zelve hier in den mond leggen, dewijl Gnatho slechts herhaalde wat zij zeide. De vleiers en bijzitten verblijven in dezelfde jammerspleet omdat de laatsten de zelfde kunsten gemeenlijk aanwenden om anderen tot haar wil te buigen als de eersten.

NEGENTIENDE ZANG.

SIMONISTEN.

In de derde groeve ontwaart Dante de zondaren, die de geestelijke schatten voor geld veil hadden. Zij zitten met hoofd en bovenlijf in de diepe gaten van den bodem, zoodat hunne beenen daar buiten steken. Hunne voeten zijn blootgesteld aan een geweldig vuur. Deze martelspleet is zoo diep, dat Virgilius Dante langs den steilen dijk naar beneden voert, om met de schimmen te spreken.

1. „O, Simon Magos! Volgers, diep rampzalig!
Die met Gods gaven — Bruiden, slechts ten zegen
Der deugd bestemd — roofzuchtig en inhalig,

4. „Voor goud en zilver, overspel dorst plegen!

O Simon mago, o miseri seguaci,
Che le cose di Dio, che di bontate
Debbon essere spose, e voi rapaci

Per oro e per argento adulterate;

---

1. Simon de Toovenaar van Samarie, werd gedoopt door Philippus. Hij bood den Apostel Petrus geld aan om de gaven van den H. Geest te verwerven. Het verkoopen van geestelijke ambten en zaken wordt naar hem Simonie geheten. HANDEL. DER APOSTEL. VIII: 18. Zijne volgers heten Simonisten.

4. Simoniacus procurat quod Ecclesia, quae est sponsa Christi, de aliis gravida sit quam de sponso. S. THOMAE SUMMA.

'k Moet wegens u de schandbazuin doen schallen,
Daar ge in de derde smartspleet zijt gezegen."

7. Reeds waren we aan het volgend graf vervallen,
En op dát punt der klip, waar zij gaat dalen
Juist loodregt midden in die sombre wallen.

10. O, Hoogste Wijsheid! hoe verruklijk stralen
In hemel, aarde en boosheidsrijk uw werken
En 't Recht, waarmede Uw kracht hen af kwam palen!

13. 'k Mogt langs de helling en in de' afgrond merken,
Dat gansch 't loodkleurig rotsgesteent vol gaten
Van ééne breedte was, met ronde perken.

16. Hun scheen niet meerder diepte of ruim gelaten
Dan die mijns schoonen Sint-Joannes tempel,

Or convien che per voi suoni la tromba,
Perocchè nella terza bolgia state.

Già eravamo alla seguente tomba,
Montati dello scoglio in quella parte
Ch'appunto sovra mezzo 'l fosso piomba.

O somma Sapienza, quant' è l'arte,
Che mostri in cielo, in terra e nel mal mondo,
E quanto giusto tua virtù comparte!

Io vidi per le coste, e per lo fondo,
Piena la pietra livida di fori
D'un largo tutti, e ciascuno era tondo.

Non mi parean meno ampi, nè maggiori
Che quei, che son nel mio bel San Giovanni,

---

17. Oudtijds werd te Florence alleen op den vooravond van Paschen en Pinksteren gedoopt in het Baptisterium van Sint Jan (Z. XIII: 143). Om de doopvont waren vier openingen gemaakt, waarin de priesters plaats namen, ten einde op het oogenblik van den doop digter bij het water te zijn.

Waarin de priesters voor het doopsel zaten.

Ik overschreed, niet lang geleên, zijn drempel,
En brak daar één, om 't kind, dat zou verdrinken:
— 'k Druk hier op, elk ten licht, den waarheidsstempel.

'k Zie buiten elken mond de voeten blinken
Eens zondaars en, tot aan de dij, zijn beenen;
Daar de andre deelen in den grond verzinken.

Langs aller zolen gleden vlammen henen,
Wat hen zóó krachtig elk gewricht deed wringen,

Fatti per luogo de' battezzatori,

L'un degli quali, ancor non è molt' anni,
Rupp'io per un che dentro v' annegava:
E questo fia suggel çh' ogni uomo sganni.

Fuor della bocca a ciascun soverchiava
D' un peccator li piedi, e delle gambe
In fino al grosso; e l' altro dentro stava.

Le piante erano a tutti accese intrambe;
Per che sì forte guizzavan le giunte,

---

21. Een knaap, die met anderen in het Baptisterium om den doopsteen speelde, viel in een der gaten. Op zijn geschrei schoot veel volks toe, maar niemand wist hulp, tot Dante, die toen een der prioren van Florence was, met eene bijl toesnelde, de steenen verbrijzelde en zoo verhoedde, dat het kind verdronk. Aangezien zijne vijanden die daad als heiligschennis hadden voorgesteld, geeft hij hier het verhaal, om zich te regtvaardigen.

25. Ritorte en Strambe zijn de eigenaardige italiaansche bindsels en vlechtsels, waarmede manden, kisten enz, ook nog ten huidigen dage, worden dicht gemaakt. De eersten zijn van teenen, de laatsten zijn van biezen vervaardigd. Beide hebben door hunne taaiheid een buitengemeen wêerstandsvermogen en zijn niet als touwwerk onderhevig aan rekken en krimpen.

Dat vlechtwerk waâr verscheurd van bies en teenen.

28. Gelijk de vlam bij olierijke dingen
Langs de uiterste oppervlakte pleegt te snellen,
Zie 'k haar, de hiel af, naar hun teenen dringen.

31. „Wie is hij, die, méér dan zijn metgezellen,
Daar spartelt, Meester! en zich wreed moet plagen;
En dien, vroeg ik: veel feller vlammen kwellen?"

34. „Indien gij wilt, dat 'k afwaarts u zal dragen,
Langs dezen zoom, die lager is gelegen,
Zegt hij zijn naam en zonden op uw vragen."

37. „Ik prijs wat u behaagt; voerde ik hem tegen;
Gij zijt mijn heer; gij weet, dat 'k niet zal wijken.
Van 't geen gij wilt; gij kent, wat 'k heb verzwegen."

40. Wij kwamen op den vierde van die dijken,
En keerend daalden wij links naar beneden,

Che spezzate averian ritorte e strambe.

Qual suole il fiammeggiar delle cose unte
Muoversi pur su per l' estrema buccia;
Tal era lì da' calcagni alle punte.

Chi è colui, Maestro, che si cruccia,
Guizzando più che gli altri suoi consorti,
Diss'io, e cui più rossa fiamma succia?

Ed egli a me: Se tu vuoi ch' io ti porti
Laggiù per quella ripa che più giace,
Da lui saprai di sè e de' suoi torti.

Ed io: Tanto m' è bel quanto a te piace:
Tu se' signore, e sai ch' io non mi parto
Dal tuo volere; e sai quel che si tace.

Allor venimmo in su l' argine quarto:
Volgemmo, e discendemmo a mano stanca

Om 't enge diep vol gaten rond te kijken.

43. De goede meester, met mij voortgetreden,
Liet mij niet los, voor wij aan de oopning stonden
Van hem, wiens beenen zoo door 't wringen leden.

46. „O, gij, wiens hoofd naar onder is gezonden,
Bedroefde ziel! als paal in de aard geslagen,
Wie gij ook zijt, wil, kunt gij 't, iets verkonden!"

49. 'k Stond als de monnik, wien werd opgedragen,
Des moordnaars biecht te hooren, die in de aarde,
Tot oponthoud des doods, zijn hulp liet vragen.

52. Hij schreeuwde: „Staat ge óók reeds in deze gaarde,
Gij, Bonifacius!...wis, meerder jaren

Laggiù nel fondo forracchiato ed arto.

E 'l buon Maestro ancor dalla sua anca
Non mi dipose, sin mi giunse al rotto
Di quei, che sì pingeva con la zanca.

O qual che se', che 'l di su tien di sotto,
Anima trista, come pal commessa,
Comincia' io a dir, se puoi, fa' motto.

Io stava, come 'l frate che confessa
Lo perfido assassin, che, poi ch' è fitto,
Richiama lui, per che la morte cessa.

Ed ei gridò: Se' tu già costì ritto,
Se' tu già costì ritto, Bonifazio?

---

51. De moordenaars werden vroeger met het hoofd naar beneden in eene kuil gestort, welke dan met aarde gevuld werd. Zij riepen soms den monnik, onder voorwendsel nog iets te willen biechten, doch eigenlijk alleen om den harden dood eenige oogenblikken te vertragen. Die strafoefening heette propaginare.

Loog dan 't geschrift, dat mij uw lot verklaarde.

55. „Zijt gij zoo ras reeds zat, dat goed te garen,
Waarvoor ge u 't listig schaken hebt vermeten
Der schoone Vrouw, om haar slechts schand te baren?"

58. Ik was als wie door schaamte zijn bezeten,
Dewijl zij 't geen hun iemand kwam verhalen
Niet vatten, en daarom geen antwoord weten.

61. Toen sprak VIRGILIUS: „Zeg, zonder dralen:
„'k Ben niet degeen, dien gij hier meent te ontmoeten."

Di parecchi anni mi mentì lo scritto.

Se' tu sì tosto di quell' aver sazio,
Per lo qual non temesti tôrre a inganno
La bella Donna, e dipoi farne strazio?

Tal mi fec' io, quali color che stanno,
Per non intender ciò ch' è lor risposto,
Quasi scornati, e risponder non sanno.

Allor Virgilio disse: Digli tosto:
Non son colui, non son colui che credi.

---

54. Gelijk in Z. X.: 97—105 werd ontwaard, kennen de verdoemden de toekomst. De hier sprekende schim zou paus Nicolo III degli Orsini zijn, die van 1277—1280 regeerde. Dat hij zich aan Simonie zou hebben schuldig gemaakt, ontbeert elken historischen grond. Slechts het toeval, dat drie zijner verwandten kardinaal werden, schijnt Dante aanleiding gegeven te hebben om dezen Paus tot Simonist te verklaren. Intusschen is het duidelijk dat Dante, in zijn ijver voor de Kerk, alleen wilde te kennen geven, dat, indien zelfs een paus simonie pleegde, hij daarvoor, als ieder ander geestelijke, zou moeten gestraft worden. Nicolaas meent, dat paus Bonifacius VIII hem reeds aanspreekt, die eerst drie jaar later (in 1303) zou sterven. Men weet, dat Dante Bonifacius zeer vijandig was, dewijl hij hem, te regt of te onregt, van aandeel in zijne verbanning verdacht hield.

57. De Kerk.

En 'k haastte mij, die woorden te herhalen.

64. De geest verdraaide op dat bericht zijn voeten;
Hij zuchtte diep en vroeg, in bitter klagen:
„Welke' uwer wenschen dien ik dan te ontmoeten?

67. „Mogt u 't verlangen naar mijn naam zoo plagen,
Dat gij daarvoor den zoom zijt afgestegen:
Weet dan, 'k mogt eens den grooten mantel dragen:

70. „'k Was, als beerinnentelg, wis, zoo genegen,
Haar welpen te verrijken, dat 'k bij leven:
Goud — hier: mij zelf' heb in de beurs gekregen.

73. „Beneê mijn hoofd zijn de anderen gedreven:
Die vóór mij 't kwaad der Simonie begingen,
En in de rotsspleet zaamgepletterd bleven.

76. „Ook ik zink weg, als hij hier door zal dringen,

Ed io risposi com' a me fu imposto.

Per che lo spirto tutti storse i piedi:
Poi sospirando, con voce di pianto
Mi disse: Dunque che a me richiedi?

Se di saper ch' io sia ti cal cotanto,
Che tu abbi per ciò la ripa scorsa;
Sappi, ch' io fui vestito del gran manto:

E veramente fui figliuol dell' orsa,
Cupido sì, per avanzar gli orsatti,
Che su l' avere, e qui me misi in borsa.

Di sott' al capo mio son gli altri tratti;
Che precedetter me simoneggiando,
Per la fessura della pietra piatti.

Laggiù cascherò io altresì, quando

---

69. Het teeken der pauselijke waardigheid. Vgl. Z. II: 27.

70. Beerinnentelg beteekent: telg uit het geslacht der Orsini. De beurs is hier het zelfde als de mond van vers 22, nl. de opening, waarin deze veroordeelden staken.

Dien 'k meende, dat gij waart, toen uw begroeten
Mij de overhaaste vragen kwam ontwringen.

79. „Maar langer moest 'k in dezen voet-brand boeten,
En langer reeds zoo 't onderst boven steken,
Dan hij hier staan zal met geschroeide voeten.

82. „Want na hem komt hier, uit de westerstreken,
Een herder zonder wet, met boozer zonden;
Die hem en mij bedek door zijn gebreken.

85. „Als Jason, dien de boeken ons verkonden
Der Macchabeên, als gunstling van zijn koning,
Zoo zal hem Frankrijks heerscher zijn verbonden."

Verrà colui, ch' io credea che tu fossi,
Allor ch' io feci il subito dimando.

Ma più è 'l tempo già che i piè mi cossi,
E ch' io son stato così sottosopra,
Ch' ei non starà piantato co' piè rossi;

Chè dopo lui verrà, di più laid' opra,
Di vêr ponente un pastor senza legge,
Tal che convien che lui e me ricuopra.

Nuovo Giason sarà, di cui si legge
Ne' Maccabei: e come a quel fu molle
Suo re, così fia a lui chi Francia regge.

---

81. De schim bedoelt, dat Bonifacius niet zoolang buiten de opening zal steken, dewijl diens opvolger paus Clemens V moet zijn, die door toedoen van Filips den Schoone den troon beklom, en daarom geacht werd, menige boosheid van dien goddeloozen vorst oogluikend te hebben geduld o. a. den dood der Tempeliers. Bonifacius stierf in 1303 en Clemens in 1314.

87. Jason of Josua werd in plaats van zijn broeder Onias hoogepriester der Joden, dewijl hij koning Antiochus Epifanes vele tempelschatten aanbood: II Macchab. IV. Frankrijks heerscher is Filips de Schoone, gelijk vers 81 gezegd werd.

88. 'k Weet niet of 'k soms verviel tot een vertooning
Van dwaasheid, toen 'k dit antwoord durfde wagen:
„Och, zeg mij, hoe groot was wel die belooning,

91. „Welke Onze Heer Sint Petrus af kwam vragen,
Eer hij de Sleutels in diens magt zou stellen?...
Wis 't: „VOLG MIJ!" heeft hij hem slechts voorgeslagen.

94. „Geen der Apostlen ging Matthias kwellen
Om goud of zilver, toen hij werd verkoren
Voor hem, wiens booze ziel ter hel moest snellen.

97. „Dus blijf: te regt is u die straf beschoren!
Zorg goed voor 't geld, op snoode wijs verkregen,
Dat u zoo tegen Karel deed verstoren.

Io non so s' io mi fui qui troppo folle,
Ch' io pur risposi lui per questo metro:
Deh or mi di' quanto tesoro volle

Nostro Signore in prima da san Pietro,
Che ponesse le chiavi in sua balía?
Certo non chiese, se non: Viemmi dietro.

Nè Pier, nè gli altri chiesero a Mattia
Oro od argento, quando fu sortito
Nel luogo, che perdè l' anima ria.

Però ti sta'; chè tu se' ben punito:
E guarda ben la mal tolta moneta,
Ch' esser ti fece contra Carlo ardito.

---

88. Dante acht het waanwijs en ongepast, dat leeken zich bemoeien met kerkelijke zaken en aan geestelijken de lessen van het Evangelie herinneren.

96. In de plaats van Judas, den verrader des Heeren.

99. Joan van Procida zou, naar men beweert, met geld door den griekschen keizer Paleologos verschaft, van Nicolaas verlof erlangd hebben tot den Siciliaanschen vesper en andere kuiperijen tegen Karel van Anjou. Meer dan eene gissing is dit weder niet.

100. „En hield mij niet nog altijd de eerbied tegen
Voor 't heilig Sleutelpaar, in 't blijde leven
Door u gevoerd, vòorwaar, mijn mond ontstegen

103. „Thans harder woorden; want uw gierig streven
Deed 's werelds rouw en droefheid steeds vermeêren,
Door braven smaad en boozen eer te geven.

106. „U, herders, zag de Evangelist des Heeren,

E se non fosse ch' ancor lo mi vieta
La riverenzia delle somme chiavi
Che tu tenesti nella vita lieta,

Io userei parole ancor più gravi;
Chè la vostra avarizia il mondo attrista,
Calcando i buoni, e sollevando i pravi.

Di voi, Pastor, s' accorse 'l Vangelista,

106—111. Hier spreekt Dante van Rome, n.l. van de Curie, van de wereldlijke Macht des Pausen; en geenszins van de Kerk als geestelijke maatschappij, gelijk de meeste uitleggers beweren. De dichter ontleende zijn ontwerp aan de Openbaring van S. Joannes, kap. XVII, gelijk hij zelf zegt en waarvan hij de eigene woorden mededeelt. Derhalve moet de verklaring die zijn, welke de H. Joannes zelf en de uitleggers der H. Schrift geven: elke andere is willekeurig. De „ZIJ" van v. 107 en v. 109 is ééne persoon, geen twee, gelijk sommigen meenen. En indien Dante de Vrouw en het Beest, waarop zij zit, als één beschouwt, verwart hij de H. Schrift niet, want de evangelist verklaart duidelijk, dat beiden in substantie één zijn. Zie Bossuet's Uitlegging der Openbaring. — Dante's woorden strooken met die van den Apokalyps: „Toen Zij, die op de waâtren is verheven: *Meretrix magna, quae sedet super aquas multas.*" „Gezien werd, als met vorsten te boeleeren: *Cum qua fornicati sunt reges terrae.*" — „Zij, die met zeven hoofden trad in 't leven. En uit tien hoornen zich met kracht mogt kleeden: *Vidi mulierem sedentem super bestiam, habentem capita septem et cornua decem.*" — Hooren

Toen Zij, die op de waătren is verheven,
Gezien werd, als met vorsten te boeleeren.

109. „Zij, die met zeven hoofden trad in 't leven,
En uit tien hoornen zich met kracht mogt kleeden,
Zoo lang haar bruidegom naar deugd bleef streven. —

Quando colei, che siede sovra l' acque
Puttaneggiar co' regi a lui fu vista;

Quella che con le sette teste nacque,
E dalle diece corna ebbe argomento,
Fin che virtude al suo marito piacque.

---

wij hoe S. Joannes zelf verklaart. Wie is de vrouw? Zij is de groote stad, die over de koningen der aarde heerscht: „*Mulier*, *quam vidisti*, *est civitas magna*, *quae habet regnum super reges terrae*" (v. 18). Wat beteekent: de wateren, waar zij op zit? „Aquae, quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt et gentes et linguae" (v. 15). Wat zijn de zeven hoofden? „Septem capita, septem montes sunt super quos mulier sedet," (v. 15). En de tien hoornen? „Et decem cornua, quae vidisti, decem reges sunt" (v. 12).

Dante heeft dus Rome bedoeld, dat geboren d. i. gebouwd werd op zeven heuvelen en over vele koningen en volkeren moest heerschen, zoolang de Paus, als wereldlijk vorst, de deugd betrachtte. Maar nu beweert Dante, dat de curie meer op goud dan op deugd let, zich leent om de tirannen te steunen en aldus het gezach en de macht verliest, welke zij zoo lang te recht had bezeten. Dát Rome is geheel onafhankelijk van de Kerk, als goddelijke instelling. Alleen als politiek lichaam sluit het verdragen met de aanzienlijken der wereld — waar Dante op zinspeelt. De verklaring, dat Dante met de zeven hoofden de H. Sakramenten, met de tien hoornen de tien geboden en met de Vrouw de H. Kerk bedoelde, kan door den nauwkeurigen vorscher niet meer gehandhaafd worden. S. Joan sprak van het heidensche Rome.

112. „Van goud en zilver gingt ge u goden smeden....
Wat is 't, dat u van de' afgodsdienaar scheidde,
Dan dat hij één, gij honderd hebt aanbeden?

115. „Ach, Konstantijn! wat maatloos kwaad bereidde,
Niet uw bekeering, maar uw gift, ontvangen
Door de' eersten rijken vader, die u leidde!"

118. Terwijl ik 't hart zoo uitstortte in gezangen,

Fatto v' avete Dio d' ore e d' argento:
E che altro è da voi agl' idolatre,
Se non ch' egli uno, e voi n' orate cento?

Ahi, Constantin, di quanto mal fu matre,
Non la tua conversion, ma quella dote,
Che da te prese il primo ricco patre!

E mentre io gli cantava cotai note,

---

112. Argentum suum et aurum suum fecerunt sibi idola. Os. VIII.

114. Honderd afgoden, want ieder muntstuk is hun een god.

117. Dante heeft hier denkelijk in het algemeen willen te kennen geven, dat het bezit van groote rijkdommen den geestelijken stand zelven vele rampen heeft berokkend, zonder eene bijzondere schenking op het oog te hebben. Al te gretig nemen de kommentatoren aan, dat Dante dacht aan de gewaande overgave van Rome door Konstantijn den Groote aan Paus Sylvester. Het was er zeer verre van, dat deze opperherder een „rijke" vader kon heten, want hij was arm. Maar wat van meer gewicht is, Dante kon onmogelijk de schenking van Rome (hadde zij plaats gegrepen) een ongeluk geacht hebben; dewijl hij voorop stelde, dat God de stad Rome en haar gebied, reeds eeuwen vóór haar ontstaan, bestemd had tot zetel van Sint Petrus en zijne opvolgers. Vgl. Z. II: 22 — 27. — In: Katholische Kirche und Christlicher Staat von Dr. Jos. Hergenröther, Prof. an der Universität-Würzburg. (Freiburg i. B. 1874) wordt de dwaling nopens de schenking van Konstantijn aangetoond.

Heeft hij de voeten tegen een geslagen,
Want woede of wroeging bleek hem fel te prangen.

121. Mijn leidsman schiep hierin, naar 'k meen, behagen,
Zoo heeft hij steeds, op 't geen ik, zonder schromen,
Hier voordroeg, wel te vreden acht geslagen.

124. In bet zijne armen heeft hij mij genomen,
En toen ik tot zijn borst was opgeheven,
Hernam hij 't pad, dat hij was afgekomen.

127. Hij werd niet moê zoo met mij voort te streven,
Tot hij ten top des boogs mij had gedragen,
Waar 't vierde pad voert naar de vijfde dreven.

130. Zacht heeft hij hier zich van zijn last ontslagen,
Want — ruw en steil — bood deze klip gevaren,
Dat geiten naauw op zulk een weg zich wagen.

133. Van daar kon ik een ander dal ontwaren.

O ira o coscienza che 'l mordesse,
Forte spingava con ambo le piote.

Io credo ben ch' al mio Duca piacesse;
Con sì contenta labbia sempre attese
Lo suon delle parole vere espresse.

Però con ambo le braccia mi prese,
E poi che tutto su mi s' ebbe al petto,
Rimontò per la via, onde discese:

Nè si stancò d' avermi a sè ristretto,
Sin mi portò sovra 'l colmo dell' arco,
Che dal quarto al quinto argine è tragetto.

Quivi soavemente spose il carco
Soave per lo scoglio sconcio ed erto,
Che sarebbe alle capre duro varco.

Indi un altro vallon mi fu scoverto.

TWINTIGSTE ZANG.

TOOVENAARS EN WAARZEGGERS.

De dichters bevinden zich boven den vierden afgrond, waar de zondaren toeven, die zich met duivelskunsten ophielden: beweerden te tooveren en de toekomst te onthullen. Deze gaan weenende in ellendigen optocht. Hoofd en hals zijn naar achtter gewrongen. Virgilius toont onderscheidene geesten der oude wereld, waaronder Manto, de Thebaansche maagd, naar wie de stad Mantua: Virgilius' geboorteplaats, werd genoemd.

1. 'k Moet in mijn versen nieuwe smart bezingen,
En thans de treurstof aan Zang Twintig schenken
Van 't Eerste Lied: dat der Verworpelingen.

4. 'k Had lang mij voorbereid met ernstig denken,
Om in het nieuw ontsloten diep te staren,
Dat, als een bad, de bittre tranen drenken.

7. Ik moest een volk in 't ronde dal ontwaren,

Di nuova pena mi convien far versi,
E dar materia al ventesimo canto
Della prima canzon, ch' è de' sommersi.

Io era già disposto tutto quanto
A risguardar nello scoverto fondo,
Che si bagnava d' angoscioso pianto:

E vidi gente per lo vallon tondo

Dat, zwijgend steeds en weenend, liep met schreden
Gelijk op aard die der processie-scharen.

10. Toen nu mijn blik op hen was neêrgegleden,
Bleek ieder wonderlijk zich om te wenden
In 't deel, dat kin en romp te zaâm doet treden.

13. 't Gelaat toch was gedraaid naar hunne lenden,
En allen moesten achterwaarts steeds zwenken,
Daar zij 't gezicht niet vooruit mogten zenden.

16. Verlamming zou misschien een mensch dus krenken,
Dat zij hem met geweld zoo krom kon rukken;
Maar 'k zag dat nooit en kan het ook niet denken.

19. Als God u toelaat, lezer! vrucht te plukken
Van 't geen gij leest, dan zult gij overwegen,
Dat ik mijn tranen niet kon onderdrukken,

22. Toen 'k hier ons beeld had in 't gezicht gekregen

Venir, tacendo e lagrimando, al passo,
Che fanno le letane in questo mondo.

Come 'l viso mi scese in lor più basso,
Mirabilmente apparve esser travolto
Ciascun dal mento al principio del casso:

Chè dalle reni era tornato 'l volto;
Ed indietro venir gli convenia,
Perchè 'l veder dinanzi era lor tolto.

Forse per forza già di parlasia
Si travolse così alcun del tutto;
Ma io nol vidi, nè credo che sia.

Se Dio ti lasci, lettor, prender frutto
Di tua lezione, or pensa per te stesso,
Com' io potea tener lo viso asciutto,

Quando la nostra imagine da presso

Zóó sterk verwrongen, dat het vocht der oogen
Zelfs tusschen 't achterlijf was neêrgezegen.

25. Ja, 'k weende; leunende op een hoek gebogen
Der harde klip; 't geen mij de gids deed vragen:
„Staat ge ook, als de andre dwazen, diep bewogen?

28. „Hier leeft de liefde als 't meêlij ligt verslagen.
Wie boozer toch dan hij, die, om de boeten
Door God bepaald, hartstochtelijk durft klagen?

31. „Hef 't hoofd! hef op! en gij zult hem ontmoeten,

Vidi sì torta, che 'l pianto degli occhi
Le natiche bagnava per lo fesso.

Certo i' piangea, poggiato ad un de' rocchi
Del duro scoglio; sì che la mia Scorta
Mi disse: Ancor se' tu degli altri sciocchi?

Qui vive la pietà quand' è ben morta.
Chi è più scellerato di colui,
Ch' al giudicio di Dio passion porta?

Drizza la testa, drizza, e vedi a cui

---

28. Het italiaansch heeft hier eene woordspeling: pietà beteekent 1°. de liefde jegens God, de ouders enz; 2°. het medelijden. De kracht en rijkdom der Nederlandsche taal veroorlooft eene juiste vertolking van Dante's gedachte. — De liefde jegens God, de aanbidding zijner wijsheid en regtvaardigheid, de eerbied voor zijne raadsbesluiten is slechts daar volmaakt, waar het medelijden met de straf der zondaren, dat eene zwakke natuur in ons wekt, tot zwijgen is gebragt.

30. In verband met vs. 28 is vs. 30. Het heeft den uitleggers veel hoofdbrekens gekost. Onnoodig. Virgilius wraakt niet het medelijden in beginsel, maar het „portare passione" d. i. het hartstochtelijk klagen over de vreeselijke oordeelen; dewijl daardoor als het ware God rekenschap wordt gevraagd. Quis miserebitur incantatori a serpente percusso? ECCL. Nox illis pro visione erit et tenebrae... pro divinatione. MICHAEAS.

Wien de aard zich eens, voor der Thebanen blikken,
Ontsloot, waarom hem aller kreten groetten:

34. „Waar zinkt ge, Amfiaras? Waarom de schrikken
Des krijgs ontvlucht?" „Hij bleef in de' afgrond dalen
Tot bij Minos, die ieders lot moet schikken.

37. „Zie hoe zijn rug tot borst strekt door zijn falen:
Hij moet, daar hij te ver vooruit wou staren,
Terug nu zien en achterwaarts steeds dwalen.

40. „Hier is Tiresias, die huid en haren
Verwisselde om den vorm der vrouw te ontvangen,

S' aperse, agli occhi de' Teban, la terra:
Per che gridavan tutti: Dove rui,

Anfiarao? perchè lasci la guerra?
E non restò di ruinare a valle
Fino a Minos, che ciascheduno afferra.

Mira c' ha fatto petto delle spalle:
Perchè volle veder troppo davante,
Dirietro guarda, e fa ritroso calle.

Vedi Tiresia, che mutò sembiante,
Quando di maschio femmina divenne,

---

34. Amfiaras, een waarzegger en een der zeven belegeraars van Theba. Vgl. Z. XIV: 64—69. Hij voorzag zijn dood en wilde daarom aanvankelijk niet mede ten strijd. Gedurende den oorlog werd hij door de aarde verslonden.

36. Afferrare is vastgrijpen, omklemmen; doch beteekent hier: oordeelen. Het rijm ware voldaan, indien gezegd werd: „Tot bij Minos, die ieder weet te omstrikken," maar hooger dan het rijm staat de zin van het oorspronkelijk dichtwerk. Ook hier is vaak door Dante's tolken misgetast. Over Minos vgl. Z. V: 4—24.

39. Dewijl de leugenachtige voorspellers de toekomst wilden vooruit weten of voorgaven haar te kennen, worden zij gestraft met steeds achter zich te moeten zien. Zoo ook loopen zij achteruit, dewijl hun aangezicht door de vreeselijke verdraaiing boven hun rug staat.

Daar al zijn leden toen veranderd waren;

43. „Eerst moest hij bei de ineen gevlochten slangen
Te zamen nogmaals met zijn roede raken,
Voor hij als man den baard weêr kon erlangen.

46. „Zie Aruns, die zijn buik tot rug moest maken.
In Luni's bergen — door de Carrarezen
Bebouwd, die 't dal bewonen — heeft hij daken

49. „Van holen in wit marmer uitgelezen
Tot zijn verblijf; waar nergens hinderpalen,
Om starrenheir en zee te aanschouwen, rezen.

52. „Zij, die de losse tressen neêr laat dalen
Op 't borstenpaar: nu voor uw blik verloren,

Cambiandosi le membra tutte quante:

E prima, poi ribatter gli convenne
Li duo serpenti avvolti con la verga,
Che riavesse le maschili penne.

Aronta è quei ch'al ventre gli s' atterga,
Che ne' monti di Luni, dove ronca
Lo Carrarese, che di sotto alberga,

Ebbe tra bianchi marmi la spelonca
Per sua dimora; onde a guardar le stelle
E 'l mar non gli era la veduta tronca.

E quella che ricopre le mammelle,
Che tu non vedi, con le treccie sciolte,

---

45. De Thebaansche waarzegger Tiresias werd in eene vrouw veranderd, omdat hij twee ineen gestrengelde slangen geslagen had. Eerst zeven jaar later, toen hij dezelfde slangen weder met zijn staf trof, kreeg hij den mannelijken vorm terug.

51. Aruns een Etrurisch waarzegger voorspelde, volgens Lucanus, den romeinen den burgeroorlog en de overwinning van Caesar. Hij woonde op het gebergte, waarin het carrarisch marmer gehouwen werd.

En naar één zijde al 't harig vel zag halen,

55. „Was Manto, die de plaats, waar 'k werd geboren,
Tot woôn koos, na haar tocht door vele landen:
'k Wensch daarom, dat gij mij nog wat zult hooren.

58. „Nadat haar vader, vrij van 's levens banden,
En Bacchus' stad in 't juk was neêrgezegen,
Vlood zij geruimen tijd langs vreemde stranden.

61. „In 't schoone Italië is een meer gelegen,
Ten voet der Alpen, die Germanje zoomen
Noordsch van Tirol. Men noemt dat allerwegen

64. „Benaco. Meer dan duizend bronnen stroomen,
De Pennische Alpen langs, naar Garda's dreven,
Welke in 't gezegde meer tot stilstand komen.

Ed ha di là ogni pilosa pelle,

Manto fu, che cercò per terre molte;
Poscia si pose là, dove nacqu'io:
Onde un poco mi piace che m' ascolte.

Posia che 'l padre suo di vita uscío,
E venne serva la città di Baco,
Questa gran tempo per lo mondo gío.

Suso in Italia bella giace un laco
Appiè dell' Alpi, che serran Lamagna,
Sovra Tiralli, ed ha nome Benaco.

Per mille fonti e più, credo, si bagna,
Tra Gardo e Val Camonica, Pennino
Dell' acqua, che nel detto lago stagna.

---

54. Manto, dochter van Tiresias. Het haar der schedelhuid, dat haar op den rug moest dalen, werd, door de verwringing van haren hals, op den boezem gehaald.

59. Theba, de geboorteplaats van Bacchus.

67. „Daar ligt een plek, waar zij, die Herders bleven
Van Trente's, Brescia's en Verona's kerken —
Liep hier hun weg — den zegen mogten geven.

70. „Peschiera's schoone en sterke vestingwerken,
Die Brescia en Bergamo bedwingen,
Kan elk, waar de oever 't laagste daalt, bemerken.

73. „Hierheen nu storten alle waterkringen,
Welke in Benaco's schoot niet kunnen toeven,
Om dan als stroom door 't groene veld te dringen.

76. „Als 't water hier zijn loopbaan gaat beproeven,
Zal 't Mincio niet meer Benaco heten,
Tot 't in den Po valt, bij Governo's hoeven.

Luogo è nel mezzo là, dove 'l trentino
Pastore, e quel di Brescia e 'l veronese
Segnar potria, se fesse quel cammino.

Siede Peschiera, bello e forte arnese
Da fronteggiar Bresciani e Bergamaschi,
Ove la riva intorno più discese.

Ivi convien che tutto quanto caschi
Ciò che 'n grembo a Benaco star non può;
E fassi fiume giù pe' verdi paschi.

Tosto che l' acqua a correr mette co',
Non più Benaco, ma Mincio si chiama
Fino a Governolo, ove cade in Po.

---

69. Een bisschop heeft natuurlijk slechts iurisdictie in zijn eigen gebied. Waar de Tignalga in het Garda-meer (Benaco) stroomt konden drie bisschoppen, ofschoon ieder in zijn gebied bleef, hunne functiën verrigten. De linkeroever van den Tignalga behoorde aan het diocees van Trente; de regter aan dat van Brescia en het Gardameer zelf aan dat van Verona.

79. „Na korten tocht, is 't in een dal gesmeten,
Waar 't zich verspreidt om poel bij poel te stichten,
En 's zomers soms een pestwalm uit te zweeten.

82. Toen zich hierheen de schreên der woeste rigtten,
Zag zij, te midden van 't moeras, de streken
Gansch onbebouwd en onbewoond. Door 't zwichten

85. „Voor zucht om elk verkeer te zijn ontweken,
Bleef ze — om haar kunst te drijven — met haar slaven
En leefde er tot de dood haar kracht kwam breken.

88. „De menschen nu, in 't rond verspreid, begaven
Zich naar die plaats, wier sterkte groot moest wezen.
Door 't ruim moeras, dat om haar was gegraven.

91. „Op 't dood gebeente is Mantua verrezen:

Non molto ha corso, che trova una lama,
Per la qual si distende, e la impaluda;
E suol di state talora esser grama.

Quindi passando la vergine cruda
Vide terra nel mezzo del pantano
Sanza coltura, e d' abitanti nuda.

Lì, per fuggire ogni consorzio umano,
Ristette co' suoi servi a far sue arti,
E visse, e vi lasciò suo corpo vano.

Gli uomini poi, che intorno erano sparti,
S'accolsero a quel luogo, ch' era forte
Per lo pantan ch' avea da tutte parti.

Fêr la città sovra quell' ossa morte;

---

78. Governo, tegenwoordig Governolo, kasteel in het Mantuaansche, waar de Mincio in den Po valt. Het beschermde de omliggende landhoeven tegen de roovers.

82. Der woeste Manto.

Die naam stond, zonder wichlen, 't volk voor oogen,
Om haar, die 't eerst de plaats had uitgelezen.

94. „Meer volk heeft zich voorheen in haar bewogen,
Eer Casalodi, in zijn dwaas gelooven,
Door Pinamonte's sluwheid werd bedrogen.

97. „Wees dus gewaarschuwd! Drijft de fabel boven,
Waarin ge een andren oorsprong haar hoort geven,
Laat dan de waarheid niet door leugens rooven!"

100. „Uw rede is zoo vast in mijn geest gedreven,
O Meester! riep ik; wekt zóó mijn vertrouwen,
Dat andren me als gedoofde kolen bleven.

E per colei, che 'l luogo prima elesse,
Mantova l' appellâr senz' altra sorte.

Già fur le genti sue dentro più spesse,
Prima che la mattia di Casalodi
Da Pinamonte inganno ricevesse.

Però t' assenno che, se tu mai odi
Originar la mia terra altrimenti,
La verità nulla menzogna frodi.

Ed io: Maestro, i tuoi ragionamenti
Mi son sì certi, e prendon sì mia fede
Che gli altri mi sarien carboni spenti.

---

92. Gelijk bekend, werd, bij het stichten eener stad, oudtijds, door de wichelaars, de wil der goden uitgevorscht.

96. Pinamonte Buonacossi overreedde graaf Alberto Casalodi, die Mantua beheerschte, een aantal edellieden in de naburige kasteelen op te sluiten, bewerende dat Casalodi daardoor de gunst des volks zou winnen. Dwaselijk gaf de graaf hieraan gehoor en beroofde zich daardoor van hulp in gevaar. Want Pinamonte ruidde nu het volk op, vermoordde de edelen, die te Mantua gebleven waren, verjoeg Casalodi en maakte zich van het gezach meester. Daardoor werd het getal Mantuanen zeer verminderd.

103. „Maar wil me iets nopens 't wandlend volk ontvouwen:
Of ge iemand ziet, waard hem bekend te maken:
Want daarnaar slechts blijft steeds mijn ziele
(schouwen."

106. Toen sprak mijn Gids: „De man, die van zijn kaken
Den baard op 't bruine schouderpaar laat zweven,
Was, toen in Hellas mannen zóó ontbraken,

109. „Dat naauw nog knapen in de wiegen bleven,
Auguur. Hij heeft in Aulis voor het kappen
Der eerste touw met Kalchas 't sein gegeven.

112. „Hij heette Eurypylus; ik heb zijn stappen
In mijn verheven treurspel eens bezongen;
Gij weet dat, want geen woord kon u ontsnappen.

Ma dimmi della gente che procede,
Se tu ne vedi alcun degno di nota;
Chè solo a ciò la mia mente rifiede.

Allor mi disse: Quel che dalla gota
Porge la barba in su le spalle brune,
Fu, quando Grecia fu di maschi vota

Sì, ch' appena rimaser per le cune,
Augure; e diede 'l punto con Calcanta
In Aulide, a tagliar la prima fune.

Euripilo ebbe nome; e così canta
L'alta mia Tragedía in alcun loco:
Ben lo sai tu, che la sai tutta quanta.

---

105. Dante schijnt Virgilius zijdelings te berispen over zijne inderdaad lange uitweiding nopens het Garda-meer en den Mincio vs. 61—81.

111. Eurypylus en Kalchas waren de wichelaars, die het tijdstip bepaalden, waarop de Grieksche vloot, welke in de haven van Aulis lag, onder zeil moest gaan om Troije te belegeren.

113. Vrigilius noemt Eurypylus in zijn Aeneis II: 114.

115. „Die andre, dun van heup en zaâm gewrongen,
Was Michiel Scotus, die wis in de spelen
Der tooverlisten diep was doorgedrongen.

118. „Bonatti ziet ge Adsente's lot hier deelen,
Die thans wel wilde, dat hij waâr gebleven
Bij leêr en pek. Hij rouwt te laat — als velen!

121. „Zie de armen, die als heksen wilden leven,
Haar naald en spil en weefspoel dwaas ontweken,
En tooverij met kruid en beeld bedreven.

124. „Maar kom; want Kaïn laat zijn doornen steken

Quell' altro; che ne' fianchi è così poco,
Michele Scotto fu, che veramente
Delle magiche frode seppe il giuoco.

Vedi Guido Bonatti: vedi Asdente,
Ch'avere atteso al cuoio ed allo spago
Ora vorrebbe; ma tardi si pente.

Vedi le triste che lasciaron l' ago,
La spola e 'l fuso, e fecersi indovine;
Fecer malie con erbe e con imago.

Ma vienne omai, chè già tiene 'l confine

---

116. Michiel Scotus van Balweary, een Schot, geneesheer en sterrenwichelaar van keizer Frederik II, was een groot geleerde uit het midden der XIIIde eeuw. Hij schreef een kommentaar op Aristoteles, welke in 1496 te Venetie gedrukt werd. De wonderlijkste verhalen waren eeuwen lang nopens hem in omloop.

118. Guido Bonatti was een beroemd Florentijnsch astroloog. Adsente, een schoenmaker uit Parma, verwierf zich naam als waarzegger en redenaar.

123. De heksen betooverden iemand door zijne beeldtenis van was datgene aan te doen, wat zij hem persoonlijk wilden laten overkomen. Onder het mompelen der formulieren kookten zij hare tooverkruiden.

Ter grens der halve wereldronden beide,
En raakt de golf, beneê Seville's streken.

127. „'t Was gistren, dat de volle maan ons leidde:
Dit heuge u wel, daar ze u, bij 't voorwaarts dringen
Door 't diepe woud, herhaald haar lichtglans spreidde."

130. Zoo klonk zijn taal, terwijl wij verder gingen.

D'ambedue gli emisperi, e tocca l'onda
Sotto Sibilia, Caino e le spine.

E già iernotte fu la Luna tonda:
Ben ten dee ricordar, chè non ti nocque
Alcuna volta per la selva fonda.

Sì mi parlava, ed andavamo introcque.

---

126. Kaïn met zijne doornen is de maan. Volgens eene oude sage was hij de man in de maan, die, tot straf voor den broedermoord, daar eeuwig met takkebossen op den schouder rondliep. — De maan aan het eind der halve wereldkogels beteekent, dat zij ondergaat. Daarom raakt zij beneden Sevilla de zee.

129. De Maan ging den eersten dag bij den opgang der zon onder. Nu is het dus ongeveer zeven uur in den ochtend van den tweeden dag van Dante's tochten. Vgl. Z. XI: 113.

EEN-EN-TWINTIGSTE ZANG.

OMKOOPBAREN. I.

In de vijfde rotsspleet, waar eene zee van pek kookt, liggen zij, die zich in hun ambt lieten omkoopen. Demonen, met haken en gaffels gewapend, loopen langs de oevers om hen te grijpen, die het zouden wagen, zich buiten het gloeiend pek te heffen. De dichters zien de marteling van een raadsheer uit Lucca, dien een demon aanbrengt en in de spleet werpt. Virgilius bedaart de duivelen, die op hem losstormen en vervolgt met Dante zijn tocht, geleid door tien demonen.

1. Zoo hebben we ons van brug tot brug begeven,
Iets, waarvan mijn Komedie niet zal zingen,
Besprekend; dan zijn we op haar kruin gebleven

4. Om 't oog in de ándre spleet te laten dringen
Der smartkolk met haar nogmaals ijdel klagen;
En 'k staarde daar in wonder duistre kringen.

7. Gelijk het klevend pek bij winterdagen

Così di ponte in ponte, altro parlando
Che la mia Commedía cantar non cura,
Venimmo; e tenevamo 'l colmo, quando

Ristemmo, per veder l' altra fessura
Di Malebolge, e gli altri pianti vani;
E vidila mirabilmente oscura.

Quale nell' arzanà de' Viniziani

In 't arsenaal kookt der Venetianen,
Om slechte schepen, die geen reis meer wagen,

10. Te teren; de een, in plaats zich 't pad te banen
Ter zee, een nieuw bouwt; de ander ginds de boorden
Kalfaat van 't schip, dat reis bij reis deed tanen;

13. De hamerslagen boeg en spiegel schoorden;
Hier 't volk de fok en 't marszeil hangt te droogen,
Ginds riemen maakt of kabels windt en koorden;

16. Zóó — niet door vuur, maar door Gods alvermogen —
Kookte in dat diep een dikke pek, welks baren,
Alom aan de oevers klevend, zich bewogen.

19. 'k Zag dat, maar kon daarin niets meer ontwaren
Dan door het kooken opgeblazen bellen,
Die zwellen om, verdikt, weêr neêr te varen.

22. Terwijl 'k den blik strak de' afgrond langs liet snellen,

---

Bolle l'inverno la tenace pece,
A rimpalmar li legni lor non sani,

Che navicar non ponno; e 'n quella vece
Chi fa suo legno nuovo, e chi ristoppa
Le coste a quel che più viaggi fece;

Chi ribatte da proda e chi da poppa;
Altri fa remi, ed altri volge sarte;
Chi terzeruolo ed artimon rintoppa;

Tal, non per fuoco, ma per divina arte,
Bollia laggiuso una pegola spessa,
Che inviscava la ripa d'ogni parte.

Io vedea lei, ma non vedeva in essa
Ma'che le bolle che 'l bollor levava,
E gonfiar tutta, e riseder compressa.

Mentr'io laggiù fisamente mirava,

Riep mij mijn gids: „Pas op! Pas op!" en haalde
Mij van de plek, waar 'k mij had durven stellen.

25. Zoo wendde ik mij als een, die liever draalde
Om dat te zien wat hij behoort te ontwijken;
Doch wien door vrees de moed zoo plotsling faalde,

28. Dat hij zijn vlucht niet uitstelt om te kijken:
Een zwarten duivel, achter ons gerezen,
Zag 'k, haastig naȧdrend, op de klippen strijken.

31. Ach! hoe afschuŵwlijk woest was gansch zijn wezen!
Wat wreedheid gaven mij al zijn gebaren
Met losse vlerk en ligten voet te lezen!

34. Zijn schoudren beî, die hoog en hoekig waren,
Belaadde een zondaar met zijn beide beenen,
Wier hiel de demon klemde in de ijz'ren scharen.

37 Hij riep van onze brug: „'k Ben weêr verschenen

Lo Duca mio, dicendo: Guarda, guarda,
Mi trasse a sè del luogo dov'io stava.

Allor mi volsi come l'uom, cui tarda
Di veder quel che gli convien fuggire,
E cui paura subita sgagliarda,

Che, per veder, non indugia 'l partire:
E vidi dietro a noi un diavol nero
Correndo su per lo scoglio venire.

Ahi quant' egli era nell' aspetto fiero!
E quanto mi parea nell' atto acerbo,
Con l'ale aperte, e sovra i piè leggiero

L'omero suo, ch'era acuto e superbo,
Carcava un peccator con ambo l'anche,
Ed ei tenea de' piè ghermito il nerbo.

Dal nostro ponte, disse: O Malebranche,

Met een van Santa Zita's magistraten,
O Martelklauwen! werpt hem neêr; 'k spoed henen

40. „Naar 't zelfde land, zoo rijk aan onverlaten:
Elk is daar veil om ja voor neen te spreken;
Slechts bij Bonturo kan het geld niet baten."

43. Hij smeet hem af, en is dan snel ontweken,
De harde klip langs; en geen hond der hoven
Is ooit zoo snel op dieven los gaan breken.

46. De doemling zonk en kwam gekromd weêr boven:
Nu klonken onder onze brug de stemmen
Der duivlen: „Komt gij 't Heilig Aanschijn loven?

Ecc'un degli anzian di Santa Zita:
Mettetel sotto; ch'io torno per anche

A quella terra, che n'è ben fornita:
Ogni uom v'è barattier, fuor che Bonturo:
Del no, per li denar, vi si fa ita.

Laggiù 'l buttò; e per lo scoglio duro
Si volse: e mai non fu mastino sciolto
Con tanta fretta a seguitar lo furo.

Quei s'attuffò, e tornò su convolto:
Ma i demon, che del ponte avean coverchio,
Gridâr: Qui non ha luogo il santo Volto:

38—42. De Heilige Zitta was patrones van Lucca, welke stad zeer berucht was wegens de omkoopbaarheid harer overheden. De raadsheer, dien de demon aanbragt; noemen de verklaarders: Martino Bottaio, die in de XIIe eeuw plotseling stierf. Bonturo wordt ironisch als eerlijk geprezen, want hij was de grootste aller schurken.

48. Il Santo Volto: Het heilig Aangezicht was een oud en schoon bewerkt beeld des Zaligmakers met edele trekken, dat te Lucca vereerd werd, waar het in eene kleine kapel te midden van den Dom stond. Waarschijnlijk is het Byzantijnsch, doch, volgens de legende, zou een vrome bisschop

49. „'t Is hier niet; ook kunt gij hier geenszins zwemmen
Als in den Serchîo: dus, geen pek ontdoken,
Zoo gij niet wilt, dat we u met gaffels klemmen!"

52. Ruim honderd vorken hebben hem gestoken;
Men riep: „Bedekt zijn hier uw dans-vermaken,
Opdat, zoo 't kan, nog heimlijk word' gesloken!"

55. Niet anders doen de koks hun knechts, met haken,
Het vleesch te midden van den ketel domplen,
Om tegen 't bovendrijven scherp te waken.

58. „Opdat niet blijk, hoorde ik mijn Meester momplen;
Dat gij hier zijt, moet ge u naar onder bukken

Qui si nuota altrimenti che nel Serchio:
Però, se tu non vuoi de' nostri graffi,
Non far sopra la pegola soverchio.

Poi l'addentâr con più di cento raffi,
Disser: Coverto convien che qui balli;
Sì che, se puoi, nascosamente accaffi.

Non altrimenti i cuochi a'lor vassalli
Fanno attuffare in mezzo la caldaia
La carne con gli uncin, perchè non galli.

Lo buon Maestro: Acciocchè non si paia
Che tu ci sii, mi disse, giù t'acquatta

---

het uit Jerusalem medegebragt hebben, waar het door Nicodemus moest vervaardigd zijn. De duivelen willen dus zeggen: „Hier helpt geen huichelend vereeren van het Heilig Gelaat, waarmede gij te Lucca uwe schurkerijen poogdet te bedekken."

50. Serchio = Serkjo. Rivier op korten afstand van Lucca, waarin de stedelingen bij zomerhitte verfrissching zochten. Tegenstelling met den pek-vloed, waarin de zondaren kooken.

53. „Vroeger hebt gij heimelijk handel gedreven met uw openbaar ambt. Nu moet gij onder het pek van pijn opspringen en moogt ge beproeven of gij nog in stilte kunt knoeien."

Laag bij de rots, ten schuts voor 't overromplen.

61. „En zoo gij hen op mij soms los ziet rukken,
Wees onbevreesd; ik ken hier alle dingen
En mogt reeds eens zoo'n aanval onderdrukken."

64. Door over 't bruggehoofd nu voort te dringen,
Is hij den zesden oever opgekomen,
Waar al zijn koenheid tot ontzach moest dwingen.

97. Want met die woede en stormvaart, niet te toomen,
Waarmeê vaak honden naar een beedlaar vlogen,
Die stilstaand fluks iets vraagt, met heimlijk schromen,

70. Is 't duivlenheir thans uit de brug getogen,
Om al zijn gaffels tegen hem te rigten:
Edoch hij riep: „Geen oproer Zoons der logen!

73. „Alvorens met uw haak mij op te ligten,

Dopo uno scheggio, ch' alcun schermo t'haia;

E per nulla offension, che a me sia fatta,
Non temer tu; ch'io ho le cose conte,
Perch' altra volta fui a tal baratta.

Poscia passò di là dal co' del ponte,
E com' ei giunse in su la ripa sesta,
Mestier gli fu d' aver sicura fronte.

Con quel furore e con quella tempesta
Ch' escono i cani addosso al poverello,
Che di subito chiede ove s'arresta;

Esciron quei di sotto 'l ponticello,
E volser contra lui tutti i roncigli:
Ma ei gridò: Nessun di voi sia fello.

Innanzi che l'uncin vostro mi pigli,

---

63. Zang IX: 22—30.

Trede een van u hier vóór om mij te hooren,
En pleegt dan raad of gij mij zult ontwrichten."

76. Zij schreeuwden allen: „Kwelstaart, ga naar voren!"
Een trad toen op, als de andren achterbleven,
En vroeg: „Wat heil wordt u daardoor beschoren?"

79. „Gelooft gij, dat 'k mij herwaarts had begeven,
En gij mij zien zoudt, Kwelstaart, al uw strikken
Niet duchtend; sprak mijn heer; waar 'k niet gedreven

82. „Door Hooger Wil, met gunstig lot beschikken?
Laat mij dan gaan: ten hemel is besloten,
Dat ik dit helpad toone aan vreemde blikken."

85. Toen werd zijn hoogmoed zoo ter neêr geschoten,
Dat hij de vork liet vallen aan zijn zolen,
En de' andren riep: „Hem thans geen wond gestooten!"

Traggasi avanti uno di voi che m'oda:
E poi di roncigliarmi si consigli.

Tutti gridaron: Vada Malacoda:
Per ch'un si mosse, e gli altri stetter fermi,
E venne a lui, dicendo: Che t' approda?

Credi tu, Malacoda, qui vedermi
Esser venuto, disse 'l mio Maestro
Securo già da tutti i vostri schermi,

Sanza voler divino, e fato destro?
Lasciami andar: chè nel cielo è voluto
Ch'io mostri altrui questo cammin silvestro.

Allor gli fu l'orgoglio sì caduto,
Che si lasciò cascar l'uncino a' piedi,
E disse agli altri: Omai non sia feruto.

---

78. „Denkt gij, dat wij ons door u laten overreden om de gaffels niet te gebruiken?"

88. „O gij, stil in den hoek der brug verscholen!
Gij kunt nu veilig weder tot mij komen;"
Hernam mijn gids. En, naar hij had bevolen,

91. Stond 'k op en heb den weg tot hem hernomen.
De duivels kwamen toen zoo voorwaarts dagen,
Dat 'k ontrouw aan 't verdrag begon te schromen.

94. Dus zag ik krijgers eens door vrees verslagen,
Toen ze uit Caprona volgens afspraak togen
En om zich 't sterke heir des vijands zagen.

97. Gansch borg ik me achter 's Meesters rug, en de oogen
Wendde ik niet meer van hun barbaarsche trekken,
Die ze onheilspellend steeds naar mij bewogen.

E 'l Duca mio a me: O tu, che siedi
Tra gli scheggion del ponte quatto quatto,
Sicuramente ormai a me ti riedi.

Per ch'io mi mossi, ed a lui venni ratto:
E i diavoli si fecer tutti avanti:
Sì ch'io temetti non tenesser patto.

E così vid'io già temer li fanti,
Ch' uscivan patteggiati di Caprona,
Veggendo sè tra nemici cotanti.

Io m'accostai con tutta la persona
Lungo 'l mio Duca, e non torceva gli occhi
Dalla sembianza lor, ch'era non buona.

---

97. Caprona, een kasteel der Pisanen, werd in 1289, na eene belegering van acht dagen, wegens watergebrek aan de verbonden Welfen uit Florence en Lucca overgegeven, onder beding van vrijen aftocht. Toen echter de Pisanen uittrokken, voerde men hen door het leger, en de soldaten riepen: appicca! appicca! Hang op! — Dante, toenmaals in zijn 25e jaar diende waarschijnlijk in het leger der Welfen.

100. Den haak geveld, wist de een de drift te wekken
Des andren, vragend: „Wil 'k zijn rug eens raken?"
Zij riepen: „Ja, tracht hem ter aard te strekken!"

103. De demon, die straks met mijn gids de zaken
Besprak, heeft fluks gekeerd zich en bevolen:
„Stil, Harenplukker! stil daar met die haken!"

106. Hij sprak tot ons: „Men kan niet verder dolen
Langs deze klip, want, gansch tot puin bezweken,
Ligt in het diep de zesde brug verscholen.

109. „Wenscht gij toch voort te gaan in onze streken,
Dan moet gij onder deze grot-boog treden,
Waarna ge eene andre klip kunt oversteken.

E chinavan gli raffi; e: Vuoi ch'io 'l tocchi,
Diceva l'un coll' altro, in sul groppone?
E rispondean: Sì, fa' che gliele accocchi.

Ma quel demonio, che tenea sermone
Col Duca mio, si volse tutto presto,
E disse: Posa, posa, Scarmiglione.

Poi disse a noi: Più oltre andar per questo
Scoglio non si potrà, perocchè giace
Tutto spezzato al fondo l'arco sesto.

E se l'andare avanti pur vi piace,
Andatevene su per questa grotta:
Presso è un altro scoglio, che via face.

---

111. Gelijk later zal blijken zijn alle overgangen naar de zesde Martelspleet gebroken, zoodat Kwelstaart de dichters misleidt. Hij beveelt den anderen duivelen (vs. 125—126), den tocht verder zonder hindernis te laten volbrengen, opdat Virgilius en Dante argeloos volgen. Het geleide geeft door een teeken (vs. 137—138) te verstaan, dat het volgaarne de lotgenoten op een dwaalspoor zal brengen om hen in het verderf te storten. Twist der demonen onderling verlost Dante en Virgilius van hun gezelschap. (Z. XXII: 138 en v.)

112. „Weet, gister, vijf uur later juist dan heden,
Zijn twalef honderd zes en zestig jaren,
Sinds 't pad hier werd verwoest, in 't niet gegleden.

115. „'k Zend derwaarts eenigen uit mijne scharen
Om toe te zien of iemand lucht vergader;
Gaat met hen, zij berokk'nen geen gevaren.

118. „Op, Gruwelwiek en Hieleschop, treedt nader!
Ving hij nu aan; met Hondenkop ter rolle:
Leid, Stoppelbaard! de tien als hoofd en vader.

Ier, più oltre cinqu'ore che quest' otta,
Mille dugento con sessanta sei
Anni compiêr, che qui la via fu rotta.

Io mando verso là di questi miei,
A riguardar s'alcun se ne sciorina:
Gite con lor; ch'e' non saranno rei.

Tratti avanti, Alichino e Calcabrina,
Cominciò egli a dire, e tu, Cagnazzo:
E Barbariccia guidi la decima.

---

112. Deze plaats is van gewicht om tot eene juiste berekening van jaar en dag der tochten van Dante door de hel te geraken. Werd de brug door de aardbeving bij 's Heeren dood gebroken, gelijk Zang XII: 34—45 meldt, en volgde 's Heilands dood in het jaar 34 van onze tijdrekening, dan erlangt men het jaar 1300, wat ook met Z. I: 1 overeen komt. Stierf Christus ter negende ure d. i. ten drie uur namiddag en trekt men daarvan vijf uren af, dan is het nu tien uur 's ochtends van den dag ná dien, waarop de Zaligmaker den kruisdood leed, en dus ná den Goeden Vrijdag, waarop Dante zijne reis aanvaarde, of wel: het is thans Zaterdag vóór Paschen.

116. Of een der verworpelingen boven het pek komt om versche lucht in te ademen.

118. De namen, welke Dante hier den demonen geeft, vallen slechts bij benadering te verklaren. Bij hunne vertolking is het karakter der dragers: blijkbaar uit hunne handelingen, in het oog gehouden.

„Dat Stokebrand met Drakengrijper holle,
De Slagtand doe met Doggemuil zijn tochten,
En Ratelvlerk met Hanenspoor, den dolle!

„Zoekt langs het kokend pek in alle bochten;
Laat dezen vrij naar de andre rotsklip trekken,
Die nog geheel tot brug strekt op de krochten."

„Ach, Meester! riep ik; wat moet ik ontdekken?
Laat ons alléén gaan, zonder dat geleide,
Ik wensch dat niet, als gij tot gids kunt strekken;

„Zoo uw vernuft, als 't plagt, zijn lichtglans spreidde,
Hebt gij hun tandenknarsen gâ geslagen,
En hoe in dreigen zich hun blik vermeidde!"

Hij sprak: „Ik wil niet, dat gij zult versagen,

Libicocco vegna oltre, e Draghignazzo,
Ciriatto sannuto, e Graffiacane,
E Farfarello, e Rubicante pazzo.

Cercate intorno le bollenti pane:
Costor sian salvi insino all' altro scheggio,
Che tutto intero va sopra le tane.

Omè, Maestro, che è quel ch'io veggio?
Diss'io: deh sanza scorta andiamci soli,
Se tu sa' ir: ch' io per me non la cheggio:

Se tu se' sì accorto come suoli,
Non vedi tu ch'e' digrignan li denti,
E con le ciglia ne minaccian duoli?

Ed egli a me: Non vo' che tu paventi:

---

126. Tane zijn de krochten van wilde dieren. Dewijl zij, die zich aan dolle dierlijkheid: matta bestialitade, Z. XI: 82 overgaven, hier gestraft worden, zijn hunne verblijven teregt door Dante krochten geheten.

Laat hen naar lust toch knarsen, want zij dreven
Dit slechts om hen, die ze in het kooksel plagen."

136. Zij moesten nu ter linkerzijde streven,
Maar staken eerst de tongen uit de kelen
Naar hun geleider om een sein te geven:

139. En hij maakte een trompet van de achterdeelen.

Laciali digrignar pure a lor senno,
Che' e' fanno ciò per li lessi dolenti.

Per l'argine sinistro volta dienno;
Ma prima avea ciascun la lingua stretta
Co' denti verso lor duca, per cenno:

Ed egli avea del cul fatto trombetta.

TWEE-EN-TWINTIGSTE ZANG.

OMKOOPBAREN. II.

De dichters vervolgen hun tocht over den boog, welke de vijfde spleet van de zesde scheidt. Zij zien de zondaren, die, om zich een weinig te verademen, naar de oppervlakte komen, maar dadelijk wegduiken, wanneer de Martelklauwen naderen. Een hunner, zich niet snel genoeg bergende, wordt met den haak eens demons naar den oever gesleept. Deze verworpeling verhaalt wie hij was. Door eene list, ontsnapt hij aan de duivelen, waarvan twee hem nazetten, doch zelven in het kookende pek vallen.

1\. 'k Zag eertijds ruiterdrommen 't kamp opbreken,
Den strijd aanvaarden, in geleêdren scharen,
Soms, om te ontvluchten, stroomen oversteken;

4\. 'k Zag ligte troepen door uw beemden waren,
O, Aretijnen! 'k zag daar stroopers snellen,
't Volk in toernooi en wedloop zich vergaren;

7\. Nu met trompetten, dan met torenbellen,

Io vidi già cavalier muover campo,
E cominciare stormo, e far lor mostra,
E tal volta partir per loro scampo;

Corridor vidi per la terra vostra,
O Aretini; e vidi gir gualdane,
Ferir torneamenti, e correr giostra,

Quando con trombe, e quando con campane,

Met trommels en met seinen van kasteelen,
Met inlandsche en met vreemde wapenstellen:

10. Maar nooit zag 'k nog, bij zoo vreemd blaaspijp-spelen,
De ruiters, 't voetvolk of het schip bewegen
Op 't sein, dat aarde of sterren mededeelen.

13. Wij zijn met die tien duivels afgestegen,
O snood geleid! Maar heilgen in de kerken
En zwelgers in de kroeg! — 'k Was steeds genegen

16. Om slechts de wijde pek-zee op te merken,
En gansch den toestand van die kolk te ontwaren
En van het volk, verbrand in hare perken.

19. Gelijk dolfijnen 't zee-volk in de baren
Met opgebogen rug een teeken geven
Om, tot behoud van 'tscheepje, weg te varen;

Con tamburi e con cenni di castella,
E con cose nostrali e con istrane:

Nè già con sì diversa cennamella
Cavalier vidi muover, nè pedoni,
Nè nave a segno di terra o di stella.

Noi andavam con li dieci dimoni,
(Ahi fiera compagnia!); ma nella chiesa
Co' santi, ed in taverna co' ghiottoni.

Pure alla pegola era la mia intesa,
Per veder della bolgia ogni contegno,
E della gente ch' entro v' era incesa.

Come i delfini, quando fanno segno
A' marinar con l' arco della schiena,
Che s' argomentin di campar lor legno;

---

10. Nl. met licht van bakens op aarde, of met de sterrenbeelden aan den hemel.

14. „En duivels in de hel." Spreekwoord.

22. Zóó soms, om van de pijn te zijn ontheven,
Vertoonden zondaars hier den rug; maar doken
Weêr sneller dan de bliksem weg. En even

25. Als vorschen toeven langs de waterstrooken,
En slechts den snuit ten rand der gracht vertoonen,
Zoodat hun lijf en pooten zijn verstoken;

28. Dus zag 'k alom hier die verloren zonen:
Maar naderde hen Stoppelbaard, dan namen
Zij snel de vlucht om onder 't pek te wonen.

31. Ik zag, en nog krimpt mij het harte zamen,
Een zoo vertoeven, als men 't ziet gebeuren,
Dat één vorsch blijft, waar de andren fluks ontkwamen.

34. En Doggeklauw, die digt vóór hem liep speuren,
Sloeg dra den haak in zijn bepekte haren
Om — waar 't een otter — hem omhoog te sleuren.

Talor così ad alleggiar la pena
Mostrava alcun de' peccatori 'l dosso,
E 'l nascondeva in men che non balena.

E com' all' orlo dell' acqua d' un fosso
Stan gli ranocchi pur col muso fuori,
Si che celano i piedi e l' altro grosso:

Sì stavan d' ogni parte i peccatori:
Ma come s' appressava Barbariccia,
Così si ritraean sotto i bollori.

Io vidi, ed anche 'l cuor mi s' accapriccia,
Uno aspettar così, com' egli incontra
Ch' una rana rimane, e l' altra spiccia.

E Graffiacan, che gli era più di contra,
Gli arronciglò le impegolate chiome.
E trassel su, che mi parve una lontra.

37. Ik kende reeds den naam dier helsche paren;
Want 'k had gelet toen ieder werd verkozen;
En luisterde als ze elkaâr aan 't roepen waren.

40. „Sla, Hanenspoor, uw nagels zonder pozen
Hem in den rug, opdat gij hem moogt villen!"
Dus schreeuwden zamen al die goddeloozen.

43. „Wil, kunt gij, Meester, mijn verlangen stillen!
Om diens rampzaâlgen afkomst op te sporen,
Aan wien zijn haters al hun wreedheid spillen!"

46. Toen 'k dit verzocht had, drong mijn gids naar voren,
Vroeg wie hij was; en heeft 't bescheid vernomen:
„In 't koningrijk Navarre ben 'k geboren,

49. „Mijn moeder deed me in dienst eens heeren komen,
Nadat me een deugniet 't aanzijn had gegeven,
Die 't goed verkwistte en eigen bloed deed stroomen.

Io sapea già di tutti quanti il nome;
Sì li notai, quando furon eletti;
E poi che si chiamaro, attesi come.

O Rubicante, fa' che tu gli metti
Gli unghioni addosso si, che tu lo scuoi:
Gridavan tutti insieme i maladetti.

Ed io: Maestro mio, fa', se tu puoi,
Che tu sappi chi è lo sciagurato
Venuto a man degli avversari suoi.

Lo Duca mio gli s' accostò dallato:
Domandollo ond' e' fosse; e quei rispose:
Io fui del regno di Navarra nato.

Mia madre a servo d' un signor mi pose,
Che m' avea generato d' un ribaldo,
Distruggitor di sè e di sue cose.

52. „Den goeden koning Thibout wijdde ik 't leven,
Doch tevens om me aan schelmerij te wijden;
'k Ben dus tot rekenschap in 't pek gedreven!"

55. En Slagtand, uit wiens mond aan beide zijden
Een tand stak, als bij 't zwijn, liet hem ontwaren,
Hoe scherp dat wapen scheuren kan en snijden.

58. De muis zag kwade katten om zich scharen:
Maar Stoppelbaard, die hem in de' arm sloot, zeide:
„Blijft! zoo lang ik hem klem; zult gij hem sparen,"

61. Hij keerde tot mijn meester: „Zoo 't u vleidde,
Hernam hij, meer van dezen nog te hooren,
Zoo vraag slechts, vóór men hem in stukken scheide."

Poi fui famiglio del buon re Tebaldo:
Quivi mi misi a far baratteria:
Di che rendo ragione in questo caldo.

E Ciriatto, a cui di bocca uscia
D'ogni parte una sanna, come a porco,
Gli fe sentir come l'una sdrucia.

Tra male gatte era venuto 'l sorco:
Ma Barbariccia il chiuse con le braccia,
E disse: State 'in là, mentr'io lo inforco.

Ed al Maestro mio volse la faccia:
Dimandal, disse, ancor, se più disii
Saper da lui, prima ch' altri 'l disfaccia,

---

54. Deze was Ciampolo (Joan Paul), zoon eens verkwisters, die hem arm achterliet. Daarom stelde zijne moeder hem in dienst bij een baron aan het Hof van Thibout II, koning van Navarre; graaf van Champagne, beroemd wegens zijne milddadigheid en ware naastenliefde. Hij wist zich zoo verdienstelijk te maken, dat hij in later tijd het vertrouwen des konings verwierf, die alle zaken aan hem overliet. Ciampolo wist zijne hebzucht niet te beteugelen en dreef handel met de gunsten en ambten zijns meesters.

64. „Welnu dan, zeg, hebt ge in de booze koren
Iets onder 't pek van een latijn vernomen?"
Vroeg nu mijn gids. De schim sprak: „Kort te voren

67. „Verliet ik een, niet ver van daar gekomen,
Och! dat ik nog met hem waar weggedoken,
Ik zou geen nagel of geen gaffel schromen!....

70. „Dat duurt te lang!" heeft Stokebrand gesproken,
En met den haak naar 's doemlings arm geslagen,
Zoodat hij daar een lap heeft afgestoken.

73. Een ander wilde ook met zijn gaffel plagen,
Beneden aan zijn beenen; maar hun deken
Verbood, hem dreigende aanziend, dit te wagen.

76. Zoodra hun woede een weinig was geweken

Lo Duca: Dunque or di' degli altri rii:
Conosci tu alcun che sia latino
Sotto la pece? E quegli: Io mi partii

Poco è da un, che fu di là vicino
Così foss'io ancor con lui coverto,
Chè io non temerei unghia nè uncino.

E Libicocco: Troppo avem sofferto,
Disse; e presegli 'l braccio col ronciglio,
Sì che, stracciando, ne portò un lacerto.

Draghignazzo anch' ei volle dar di piglio
Giuso alle gambe: onde 'l decurio loro
Si volse intorno intorno con mal piglio.

Quand' elli un poco rappaciati foro,

---

66. Een latijn, d. i. een italiaan Dante noemt hen zoo in tegenstelling van de Grieken.

67. Niet ver van het land der latijnen (Italië) namelijk uit Sardinië.

Vroeg aanstonds mijn geleider dien gekwelde,
Die altijd maar zijn wonden had bekeken:

79. „Wie was degeen, dien gij, naar ge ons vertelde,
Zoo dwaas verliet om naar den rand te pogen?"
„Gomita, frater uit Gallura; meldde

82. De schim; „Een vat steeds vol bedrog en logen,
Die 's meesters tegenstanders had in handen,
En zóó deed, dat zij juichend henen togen.

85. „Hij nam het geld en liet hen vrij van banden,
En zei dit zelf, hij was in de andre zaken
Geen kleine, maar de hoofd-schurk van die landen.

88. „Hij gaat met Michiel Zanche om. Beide spraken

A lui, ch' ancor mirava sua ferita,
Dimandò 'l Duca mio, sanza dimoro:

Chi fu colui, da cui mala partita
Di' che facesti, per venire a proda?
Ed ei rispose: Fu frate Gomita,

Quel di Gallura, vasel d' ogni froda,
Ch' ebbe i nemici di suo donno in mano,
E fe lor si, che ciascun se ne loda:

Denar si tolse, e lasciolli di piano,
Si com' e' dice: e negli altri uffici anche
Barattier fu non picciol, ma sovrano.

Usa con esso donno Michel Zanche

---

81. Frater Gallura stond in hoog aanzien bij Nino Visconti van Pisa, goeverneur van het distrikt Gallura op Sardinië. Hij maakte daarvan gebruik om de ambten te verkoopen. Eenmaal liet hij zich omkoopen om de vijanden zijns meesters uit de gevangenis te laten ontsnappen. Nino ontdekte dit en liet hem ophangen.

88. Enzio, natuurlijke zoon van keizer Frederik II, had Adalatia, weduwe van Ubaldo Visconti en erfgename van

Steeds van Sardinie en Logodoro's streken,
Hetgeen hun tongen nooit vermoeid kon maken.

91. „Wee mij! het tandgeknars is u gebleken
Van de'ander..'k meldde meer zoo'k niet moest schromen
Dat hij fluks nadert om mij weêr te steken."

94. De Leider, 't hoofd naar Ratelvlerk gerezen,
Die de oogen rolde om de' ander te doorboren,
Riep: „Weg van hier, vervloekt gevleugeld wezen!"

97. „Wilt gij Toskanen of Lombarden hooren,
Hernam nu die verschrikte; of hen bekijken,
Dan drijf ik eenigen van hen naar voren.

Di Logodoro; ed a dir di Sardigna
Le lingue lor non si sentono stanche.

Omè! vedete l' altro che digrigna:
I' direi anche, ma io temo ch' ello
Non s' apparecchi a grattarmi la tigna.

E 'l gran proposto, vôlte a Farfarello,
Che stralunava gli occhi per ferire,
Disse: Fátti in costà, malvagio uccello.

Se voi volete o vedere, o udire,
Ricominciò lo spaurato appresso,
Toschi, o Lombardi, io ne farò venire.

Gallura en Torre op Sardinië, gehuwd en van zijn vader den titel gekregen van Koning van Sardinië. Toen Enzio in 1249 naar Italië ten oorlog getrokken was en door de Bolonezen gevangen genomen werd, nam zijn hofmeijer Michiel Zanche het bestuur over Logodoro, de grootste provincie van Sardinië, in handen, en slaagde er in, de hand te verwerven van Bianca Lanza, moeder van Enzio.

90. Het is sinds eeuwen iets kenmerkends der Sardiniërs, dat zij over niets liever in den vreemde uitweiden dan over hun vaderland. Deze gehechtheid is vooral opmerkelijk, dewijl

100. „Maar dat de Martelklauwen dan wat wijken,
Opdat zij voor hun wraak niet rugwaarts beven.
Dit zal, terwijl 'k hier zitten blijf, dan blijken:

103. „Voor mij alleen verschijnen minstens zeven;
Wanneer 'k zal fluiten, zoo als wij steeds plegen,
Zoodra zich een naar boven mag begeven."

106. En Hondenkop voerde op dit woord hem tegen:
't Hoofd schuddende en den snuit omhoog: „'tZijn treken
Om weg te springen, hem in 't hoofd gestegen."

109. De schim, die 't nooit aan listen liet ontbreken,
Riep: „Al te sluw ben 'k wis, als 'k mijn gezellen

Ma stien li Malebranche un poco in cesso,
Sì ch' ei non teman delle lor vendette:
Ed io, seggendo in questo luogo stesso,

Per un ch' io son, ne farò venir sette,
Quando sufolerò, com' è nostr' uso
Di fare allor che fuori alcun si mette

Cagnazzo a cotal motto levò 'l muso,
Crollando il capo; e disse: Odi malizia
Ch' egli ha pensato, per gittarsi giuso!

Ond' ei, ch' avea lacciuoli a gran divizia,
Rispose: Malizioso son io troppo,

Sardinië een vrij stiefmoederlijk bedeeld eiland is, met een zeer ongezond klimaat. De oude romeinen verbanden daarom hunne misdadigers naar Sardinië.

101. Opdat de veroordeelden niet weder ijlings onderduiken.

103. Ciampolo gebruikt eene list om te ontsnappen. Hij zegt dat, als de Martelklauwen zich eene poos verwijderen, hij wel zeven verworpelingen boven het pek kan lokken. Gruwelwiek, verrukt, dat hij zulk een groot aantal zal kunnen martelen, juicht dit toe, doch Hondenkop bespeurt de list en verzet zich. Ten slotte wijken de demons.

Thans weêr in dieper jammerpoel moet steken."

112. Een demon ging zich tegen de andren stellen:
'tWas Gruwelwiek, die sprak: „Durft gij ontwijken,
Dan zal 'k niet in galop u na gaan snellen,

115. „Maar met mijn vleuglen op de pek-zee strijken:
Weg van de kruin, laat de oever ons bedekken!
Of gij meer dan wij zaâm kunt, moog nu blijken."

118. Nieuw spel, o lezer! komt uwe aandacht trekken.
Naar de' andren kant staarde elk dier goddeloozen,
En hij vooral, wiens drift die zaak moest wekken.

121. De Navarrees heeft goed zijn tijd gekozen;
Hij drukte de aard', sprong regtstreeks ter ravijne,
En heeft zich zoo ontrukt aan 't plan der boozen.

Quando procuro a' miei maggior tristizia.

Alichin non si tenne, e di rintoppo
Agli altri, disse a lui: Se tu ti cali,
Io non ti verrò dietro di galoppo,

Ma batterò sovra la pece l' ali;
Lascisi il collo, e sia la ripa scudo,
A veder se tu sol più di noi vali.

O tu che leggi, udirai nuovo ludo:
Ciascun dall' altra costa gli occhi volse;
E quel pria, che' a ciò fare era più crudo.

Lo Navarrese ben suo tempo colse:
Fermò le piante a terra, ed in un punto
Saltò, e dal proposto lor si tolse.

---

116. Deze woorden zijn tot de demons; die van vs. 117 weder tot Ciampolo gerigt. De dam was in het midden hooger dan aan beide zijden. Daardoor konden de duivels zich verbergen, terwijl zij naar den oever der zesde spleet togen, waar Ciampolo, die zich aan het strand der vijfde bevindt, hen niet kon zien.

124. Die daad bragt iedren demon schrik en pijne,
Maar hem 't meest, die den misslag had bedreven:
Hij vloog dus op en riep: „Gij zijt de mijne!"

127. Vergeefs! Geen vleuglen lieten zoo snel zweven
Als vrees deed vliên. Dra was hij weggedoken;
En gene, vliegend, heeft de borst geheven.

130. Niet anders heeft het eend zich snel verstoken,
Zoodra de valk naakt, die dan weêr moet keeren,
Vervuld van woede en 't moedig hart gebroken.

133. De grap deed Hieleschop van drift verteren,
Hij vloog hem na, en wenscht de vlucht des eenen,
Want strijd met de' ander was zijn hoogst begeeren.

136. En als nu die bedrieger was verdwenen,
Stak gene naar zijn metgezel de scharen,

Di che ciascun di colpo fu compunto,
Ma quei più, che cagion fu del difetto;
Però si mosse, e gridò: Tu se' giunto.

Ma poco i valse; chè l' ale al sospetto
Non potero avanzar: quegli andò sotto,
E quei drizzò, volando, suso il petto:

Non altrimenti l' anitra di botto,
Quando 'l falcon s'appressa, giù s'attuffa;
Ed ei ritorna su crucciato e rotto.

Irato Calcabrina della buffa,
Volando dietro gli tenne, invaghito
Che quei campasse, per aver la zuffa.

E come 'l barattier fu disparito,
Così volse gli artigli al suo compagno,

---

125. Nl. Gruwelwiek.
129. De demon moet zich weder verheffen om niet, als de vluchteling, in het pek te storten.
137. Hieleschop naar Gruwelwiek.

En sloeg die boven 't pek-meer om hem henen.

139. Maar de ander sloeg de klauwen in zijn haren,
Als forsche sperwer; en zoo vielen beiden
Te midden van de kokend heete baren.

142. De hitte deed hen ijlings weder scheiden;
Maar vruchtloos was 't, dat zij de koppen beurden,
Daar ze in het klevend pek de vleuglen spreidden.

145. En Stoppelbaard en al de zijnen treurden:
Fluks liet hij vier der duivels met hun haken
Naar de overzijde vliegen. Dezen sleurden

148. Zich ijlings hier en daar om 't punt te naken,
Waar zij de vorken dien gezonknen strekten,
Die reeds gekookt in de oppervlakte staken:

151. En wij verlieten nu de alzoo bepekten.

E fu con lui sovra 'l fosso ghermito,

Ma l' altro fu bene sparvier grifagno
Ad artigliar ben lui: ed ambedue
Cadder nel mezzo del bollente stagno.

Lo caldo sghermidor subito fue;
Ma però di levarsi era niente,
Sì avieno inviscate l'ale sue.

Barbariccia con gli altri suoi dolente,
Quattro ne fe volar dall' altra costa
Con tutti i raffi; ed assai prestamente

Di qua di là discesero alla posta:
Porser gli uncini verso gl'impaniati,
Ch' eran già cotti dentro dalla crosta:

E noi lasciammo lor cosi inpacciati.

DRIE-EN-TWINTIGSTE ZANG.

HUICHELAARS.

Bij het voortzetten der reis, worden de dichters bezorgd, dat de verwoede demonen hen zullen vervolgen. Deze kommer blijkt gegrond; doch vóór de duivels hen kunnen bereiken, is Dante reeds door Virgilius in de zesde martelspleet gedragen. Hier ontmoeten zij de eindelooze processie der huichelaars, die zich met moeite voortslepen onder het gewicht eener pij met eene zware looden kap, welke van buiten verguld is. De reizigers spreken met de broeders Catalano en Loderingo, tot eensklaps hun oog op Caifas valt, die ter aarde gekruisigd ligt.

En zwijgende, eenzaam, zonder dat geleide,
Zijn wij; de een achter de' ander, voortgetogen,
Gelijk de minderbroeders langs de heide.

Mijn geest heeft toen den fabel overwogen,
Waarin Esopus vorsch en rat laat kijken;

Taciti, soli, e sanza compagnia
N' andavam l' un dinanzi e l' altro dopo,
Come i frati minor vanno per via.

Vôlto era in su la favola d' Isopo
Lo mio pensier, per la presente rissa,

Want weêr stond mij der duiv'len strijd voor oogen.

7. „Nu" toch kan niet zoo sterk op „thans" gelijken,
Als de een op de ander, voor het brein, dat, schrander
Begin en eind niet van elkaâr laat wijken.

10. En zoo als 't eene denkbeeld spruit uit 't ander,
Werd daaruit ook voor mij een nieuw geboren,
En de eerste vrees erlangde een medestander.

13. „Spot, peinsde ik; werd dien duivelen beschoren
Om onzent wil. Daar schade en hoon hen nijpen,

Dov' ei parlò della rana e del topo:

Chè più non si pareggia mo ed issa,
Che l' un coll' altro fa, se ben s' accoppia
Principio e fine con la mente fissa:

E come l' un pensier dall' altro scoppia,
Così nacque da quello un altro poi,
Che la prima paura mi fe doppia;

Io pensava così: Questi per noi
Sono scherniti; e con danno e con beffa

---

6. De fabel is niet van Esopus, maar van eene onbekende. Een rat sloot vriendschap met een boosaardigen kikvorsch. Deze bond haar poot aan den zijne, wandelde eerst met de rat op het land, maar trok haar vervolgens plotseling mede in het water, waar de rat verdronk. De kikvorsch kwekte zoo luid van blijdschap over zijn geslaagde list, dat het de aandacht van een reiger trok. Deze schoot pijsnel op de rat neder, greep en verslond haar; maar tegelijk ook den vorsch, die in de kuil gevallen was, welke hij voor de rat had gegraven.

9. Mo is een Lombardisch, issa een Romagnaansch provincialisme, en gelijk ons nu en thans. Dante zegt, dat de geschiedenis van den vorsch en de rat op die der strijdende duivelen gelijkt, daar dezen ten slotte zamen in de gloeiende pek-zee stortten, en dus hetzelfde lijden ondergaan, als de door hen gemartelde verworpelingen.

Moet dit hen, dunkt me, in hoogen graad verstoren.

16. „Zoo woede en booze lust zaâm in hen rijpen,
Vervolgen zij ons dra op wreeder wijzen,
Dan ooit een hond den haas, dien hij wil grijpen."

19. 'k Voelde al mijn haar van angst ten berge rijzen
En riep, terwijl ik achter mij bleef schouwen:
„Zoo, Meester! gij geen schuilplaats fluks kunt wijzen,

22. „Dan, ducht ik, grijpen ons de Martelklauwen.
Zij zitten ons reeds na en 't is mij even
Of 'k hen reeds hoorde om ons verderf te brouwen."

25. Hij zeide: „Ware ik glas met lood bedreven,

Sì fatta, ch'assai credo che lor nôi.

Se l' ira sovra 'l mal voler s' aggueffa,
Ei ne verranno dietro più crudeli,
Che cane a quella levre, ch' egli acceffa.

Già mi sentia tutti arricciar li peli
Dalla paura; e stava indietro intento,
Quand' io dissi: Maestro, se non celi

Te e me tostamente, i' ho pavento
De' Malebranche: noi gli avem già dietro:
Io gl'immagino sì, che già li sento.

E quei: S' io fossi d' impiombato vetro,

---

25. In Dantes tijd werd achter op het glas lood aangebragt, ten einde een „spiegel!" te erlangen, en daarom vertalen velen deze uitdrukking van Dante hier eenvoudig met dit woord. Volkomen juist echter merkt een bevoegd gezach op: „Dante fait dire à Virgile: „Si j'étais verre plombé." En traduisant: „Si j'étais un miroir," un détail très-curieux eut été perdu." P. Angelo Fiorentino. Wie de Komedie vertolkt, geve Dante en niets dan Dante.

Ik zou uw beeld niet sneller tot mij trekken,
Dan in mijn geest uw ziel is weêr gegeven.

28. „Wat gij peinst, kwam ook mijn gedachten wekken,
Wier vorm en wezen gansch het zelfde spellen;
Zoodat 'k één raad uit beiden zal verstrekken.

31. „Indien de rotswand regts zoo af gaat hellen,
Dat wij naar de andre smartspleet kunnen zwenken,
Dan zullen we aan de ontworpen jacht ontsnellen."

34. Nog was hij bezig mij dien raad te schenken,
Toen 'k op gestrekte vleuglen hen zag komen,
Niet ver van daar, met doel ons wreed te krenken.

37. De leidsman heeft mij ijlings opgenomen,
Gelijk de moeder, die de alarmkreet wekte,
De laaie vlammen digt om zich zag stroomen,

L'imagine di fuor tua non trarrei
Più tosto a me, che quella dentro impetro.

Pur mo venieno i tuoi pensier tra i miei,
Con simile atto, e con simile faccia,
Sì che d'entrambi un sol consiglio fei.

S' egli è, che sì la destra costa giaccia,
Che noi possiam nell' altra bolgia scendere,
Noi fuggirem l' immaginata caccia.

Già non compio di tal consiglio rendere,
Ch' io gli vidi venir con l' ale tese
Non molto lungi, per volerne prendere.

Lo duca mio di subito mi prese;
Come la madre, ch' al romore è desta,
E vede presso a sè le fiamme accese,

---

28. De bezorgdheid, welke u doet peinzen, noopte ook mij tot nadenken om het middel ter ontvluchting te vinden.

40. Haar zoon, niet zich, haar zorg en hulp verstrekte,
Hem greep en vlood en zelfs geen oogwenk toefde,
Opdat zij zich slechts met een hemd bedekte.

43. En van den top der harde rots beproefde
Hij op den rug van 't steil gevaart te glijden,
Dat de andre spleet als afsluitmuur behoefde.

46. Zoo snel vlood zelfs het water in geen tijden
't Kanaal door om het molendrad te keeren,
Wanneer 't de palen raakt aan beide zijden,

49. Als langs dien rand de snelle voet mijns heeren.
Hij heeft mij aan zijn hart van daar gedragen,
Als slechts een zoon, geen makker kon begeeren.

52. Zijn voeten drukken naauwlijks de onderlagen
Der diepte, als boven ons de duivlen dagen
Ter kruin; maar dit mogt ons niet meer versagen:

Che prende il figlio, e fugge, e non s'arresta,
Avendo più di lui che di sè cura,
Tanto che solo una camicia vesta.

E giù dal collo della ripa dura
Supin si diede alla pendente roccia,
Che l' un de' lati all' altra bolgia tura.

Non corse mai sì tosto acqua per doccia
A volger ruota di mulin terragno,
Quando ella più verso le pale approccia;

Come 'l Maestro mio per quel vivagno,
Portandosene me sovra 'l suo petto,
Come suo figlio, e non come compagno.

Appena furo i piè suoi giunti al letto
Del fondo giù, ch' ei giunsero in sul colle
Sovresso noi, ma non v' era sospetto:

55. Want Gods voorzienigheid, wie 't kon behagen,
Hen wachters van de vijfde spleet te maken,
Gaf hun geen macht zich buiten haar te wagen.

58. Daar moesten we een versierd geslacht genaken,
Dat schreiend rondliep met zeer trage schreden
En uitgemergelde, afgetobde kaken.

61. Zij hadden ruime pijen om de leden,
Met lage kappen, welke op de oogen zonken,
Als die der Keulsche monniken gesneden;

64. Verguld van buiten, zoodat allen blonken,

Chè l' alta Provvidenza, che lor volle
Porre ministri della fossa quinta,
Poder di partirs' indi a tutti tolle,

Laggiù trovammo una gente dipinta,
Che giva intorno assai con lenti passi,
Piangendo, e nel sembiante stanca e vinta.

Egli avean cappe, con cappucci bassi
Dinanzi agli occhi, fatte della taglia,
Che in Cologna per li monaci fassi.

Di fuor dorate son, sì che egli abbaglia,

---

63. Al de oude handschriften en uitgaven, alsmede al de oude uitleggers lezen: Cologna: Keulen. Toch willen sommigen, op gezag van Dionisi, hier Clugni stellen, meenende, dat Dante aan de beroemde Benedictijner-abdij van Clugny dacht. Viviano heeft in enkele handschriften Coligni. Thans mag echter als uitgemaakt beschouwd worden, dat Dante kappen van de snede der Keulsche monniken bedoelde. De bewering van sommigen, dat Dante hier die monniken bepaald aanvalt, is weder een dier dwaasheden, waarin de zucht om te veel te willen verklaren steeds vervalt. Als altijd in zijne verzen het bestaande opvoerende, wil Dante hier slechts een duidelijk beeld der kappen geven.

64. De straf is als altijd het beeld der zonde. De schitterend

Maar inwaarts gansch van lood, die zoo zwaar wogen,
Dat Freêdrik slechts in strooien heeft geklonken.

67. o Mantel, eeuwig drukkend! Wij nu togen
Nog meer ter linker, zamen met die scharen,
Het oor naar haar bedroefd geschrei gebogen.

70. Maar door 't gewicht zijn die vermoeide paren
Zoo langzaam voortgegaan, dat elke schrede
Ons weêr een nieuw gezelschap liet ontwaren.

73. „Poog gij hier een, o Gids! klonk nu mijn bede;
Door daad of naam bekend, voor mij te ontdekken,

Ma dentro tutte piombo; e gravi tanto,
Che Federigo le mettea di paglia.

O in eterno faticoso manto!
Noi ci volgemmo ancor pure a man manca
Con loro insieme, intenti al tristo pianto:

Ma per lo peso quella gente stanca,
Venía sì pian, che noi eravam nuovi
Di compagnia ad ogni muover d' anca.

Per ch'io al Duca mio: Fa' che tu trovi
Alcun, ch' al fatto o al nome si conosca;

---

vergulde, maar eigenlijk grove en loodzware kappen kenmerken treffend de huichelaars, die door vromen schijn misleiden, doch inwendig gemeene, schadende bedriegers zijn. Gelijk de H. Schrift hen noemt: gepleisterde graven.

66. Keizer Frederik II zou de schuldigen aan hoog verraad in een looden gewaad hebben laten klinken, om hen aldus iu het vuur te doen omkomen. Deze bewering wordt niet door de geschiedenis bevestigd. Dante maakt intusschen van dit in omloop zijnde verhaal gebruik om te doen gevoelen hoe verschrikkelijk de looden kap den huichelaar drukte. Die van Frederik was, bij de hunne vergeleken, ligt als stroo.

73. De trein was groot en bewoog zich zoo traag, dat wij bij iedere schrede nieuwe scharen inhaalden.

Dat, waar wij gaan, uw oog den kring ontlede."

76. En mijn Toskaansche taal mogt de aandacht wekken
Van een, die achter ons nu riep: „Blijft wachten!
Gij, die zoo snel door duistre lucht durft trekken:

79. „Ligt schaf'k u dat, waarnaar gij blijkt te trachten."
„Sta stil, beval mijn gids, als hij zich keerde;
En rigt uw tred vervolgens naar zijn krachten."

82. 'k Hield op, en zag nu twee, wier aanschijn leerde,
Hoe snel hun ziel tot mij drong; maar hoe 't wegen
Der kap en 't enge pad hun voortgang weerde.

85. Zij staarden, toen zij eindlijk tot ons stegen,
Met schuinen blik mij aan, en zonder spreken,
Dan, wendend, voerde de een den ander tegen:

88. „Één leeft, naar 't schijnt, zijn keel strekt ons tot teeken...

E gli occhi, sì andando, intorno muovi.

Ed un, che intese la parola tosca,
Diretro a noi gridò: Tenete i piedi,
Voi, che correte sì per l' aura fosca:

Forse ch' avrai da me quel che tu chiedi.
Onde il Duca si volse, e disse: Aspetta,
E poi secondo il suo passo procedi.

Ristetti: e vidi duo mostrar gran fretta
Dell' animo, col viso, d' esser meco;
Ma tardavagli 'l carco, e la via stretta.

Quando fur giunti, assai con l'occhio bieco
Mi rimiraron senza far parola;
Poi si volsero in sè, e dicean seco:

Costui par vivo all' atto della gola;

---

88. De schimmen gelijken geheel op levenden, alleen met

Maar zijn zij dood, door welk een voorregt waren
Zij vrij van 't zwaar gewaad door deze streken?

91. „O, gij, Toskaan! gekomen bij de scharen
Der snoode huichlaars, — dus deed elk zich hooren —
Versmaad het niet, uw naam ons te openbaren."

94. „'k Ben aan den schoonen Arno-stroom geboren,
En opgegroeid ter groote stad; 'k woon heden
Nog in het lichaam, dat mij steeds mogt hooren.

97. „Maar wie zijt gij, wier smart ik neêrgegleden
Zie langs uw wang; en welke zijn de pijnen
Voor u, zoo rijk aan glans hier opgetreden?"

E s' ei son morti, per qual privilegio
Vanno scoverti della grave stola?

Poi mi dissero: O Tosco, ch'al collegio
Degl'ipocriti tristi se' venuto,
Dir chi tu se' non avere in dispregio.

Ed io a loro: I' fui nato e cresciuto
Sovra 'l bel fiume d'Arno alla gran villa;
E son col corpo ch'i' ho sempre avuto.

Ma voi chi siete, a cui tanto distilla,
Quant' i' veggio, dolor giù per le guance?
E che pena è in voi, che sì sfavilla?

---

dit onderscheid, dat zij niet ademen. De daardoor veroorzaakte beweging der keel werd door den huichelaar bij Dante waargenomen.

92. Ipocriti tristi heeft niet de beteekenis van ons „droeve huichelaars", gelijk hetzij door onnaauwkeurigheid, hetzij door miskenning van Nederlandsch en Italiaansch soms vertaald werd. Tristo is hier gelijk: malvagio. Misschien bracht de omstandigheid, dat de huichelaars treuren eene vertolking van tristi door droeve te weeg.

94—95. Deze versen bewijzen, dat Dante Florentijn is. FRATICELLI, Vita di Dante, p. 53.

100. „Helaas! de kappen, die goudkleurig schijnen,
Zijn gansch van lood, zóó zwaar, dat haar gewichten
Hun evenaren knarsen doen en schrijnen.

103. „Wij: Catalaan en Loderingo, stichtten,
Als Blijheidsbroeders en als Bolonezen,
Uw stad, wier burgers zich zoo tot ons rigtten,

106. „Als een, partij-loos, soms wordt uitgelezen,
Tot steun van haren vrede; maar ons dwalen
Zal bij Gardingo elk nog duidlijk wezen."

E l'un rispose: Oimè! le cappe rance
Son di piombo sì grosse, che li pesi
Fan così cigolar le lor bilance.

Frati godenti fummo, e bolognesi:
Io Catalano, e costui Loderingo
Nomati, e da tua terra insieme presi,

Come suole esser tolto un uom solingo,
Per conservar sua pace; e fummo tali,
Ch' ancor si pare intorno dal Gardingo.

---

102. Het drukken der kap vergelijkt Dante bij het aan wederzijde hangen van gewichten in schalen, welker ontzachlijke zwaarte den evenaar doet knarsen: d. i. de huichelaars doet weenen en zuchten.

104. Ten tijde van paus Urbaan IV vroegen hem een aantal edelen uit Bologna verlof eene orde te mogen stichten, waarin zij vroom konden leven, zonder afstand te doen van hunne rijkdommen en zich te onderwerpen aan de ontberingen der monniken. Dit deed hen den naam van „lustige broeders" erlangen.

108. Catalano de Malavolti en Loderingo degl' Andalo werden naar Florence geroepen, dewijl zij het volk gesticht hadden met hun uiterlijk, dat regtschapen en onpartijdige mannen liet veronderstellen. Dit was slechts schijnheiligheid. In woelige tijden bragten de italiaansche republieken soms mannen, aan generlei partij verknocht, in het bestuur, om den vrede te bewerken.

109. 'k Begon: „o, Broeders! uw misdadig pralen...."
Maar sprak niet verder, want mijne oogen drongen
Tot een, in de aard gekruisigd met drie palen.

112. Als die mij zag, heeft hij zich gansch verwrongen,
En zuchtend blies hij in zijn baard en haren:
Maar Catalaan, wien 't was in 't oog gesprongen,

115. Riep: „Die gekruiste, op wien gij hier moet staren,
Raadde eens den Fariseën: „'t Waar nuttig te achten,
Dat één mensch stierf voor 't volk." Der huichelaren

Io cominciai: O frati, i vostri mali....
Ma più non dissi; ch' agli occhi mi corse
Un, crocifisso in terra con tre pali.

Quando mi vide, tutto si distorse,
Soffiando nella barba co' sospiri:
E 'l frate Catalan, ch' a ciò s' accorse,

Mi disse: Quel confitto, che tu miri,
Consigliò i Farisei, che covenìa
Porre un uom per lo popolo a' martíri.

De beide Bolonezen beoogden echter meer hun eigen belang, dan dat des volks. Gardingo was dat deel van Florence, waar oudtijds de paleizen der Uberti — hoofden der Welfen — stonden, welke in een opstand met den grond gelijk gemaakt werden. Dante geeft dit tweetal kloosterbroeders hiervan de schuld. Ieder, die Florence bezoekt, ziet met bevreemding, dat de toren van het oude paleis (palazzo Vecchio) op de piazza della Signoria niet in het midden van het gebouw staat. Hiervan zou de rede zijn, dat het volk, in zijn haat jegens de Uberti, niet duldde, dat het paleis verder werd uitgebouwd op den grond, waar eenmaal de verwoeste huizen der Uberti stonden.

117. Joann. XI: 49: „Maar een van hen, met name Caïphas, daar hij in dien jare hoogepriester was, zeide tot hen: „Gij weet niets;

50. „En gij overlegt niet, dat het u nuttig is, dat één mensch voor het volk sterve, en niet geheel het volk verloren ga."

118. „Vorst moet dwars over 't pad hier naakt versmachten,
Gelijk ge ontwaart; en steeds moet hij ervaren
Hoe zwaar zij zijn, wier daân hen herwaarts brachten.

121. „Zijn gades vader moet hem evenaren
In deze gracht, met 's Raads vervloekte leden,
Die voor de Joden 't zaad der rampen waren."

124. 'k Zag toen Virgilius verbaasd zijn schreden
Tot genen rigten, die, op 't kruis geslagen,

Attraversato e nudo è per la via,
Come tu vedi; ed è mestier ch' e' senta
Qualunque passa, com' ei pesa pria:

Ed a tal modo il suocero si stenta
In questa fossa, e gli altri del concilio,
Che fu per li Giudei mala sementa.

Allor vid' io maravigliar Virgilio
Sovra colui, ch' era disteso in croce

Caïphas is het toonbeeld der politieke huichelaars. Onder voorwendsel het algemeen belang te beoogen, viert hij zijn haat jegens Christus bot. Volkomen hetzelfde aanschouwt men thans in Europa. — De italiaansche letterkunde bezit een harer schoonste gedenkstukken in de rede: „Expedit ut unus moriatur homo pro populo," van den beroemden Jesuit Paolo Segneri, die van 1624 tot 1694 leefde, en wiens woorden voor onze dagen zoo gepast zijn, als ooit. Fornaciari, Stile Oratorio, III 121. — Palermo 1845.

120. Want al de huichelaren vertrappen der huichelaren vorst.

123. De schoonvader van Caïphas was Annas. Hij ligt beneden in de gracht gekruisigd met de leden van den Raad, nl. des Sanhedrins der Joden. Door gehoor te geven aan den boozen raad des hoogepriesters, om een onschuldige en regtvaardige, onder voorwendsel van algemeen nut of zoogenaamd staatsbelang, den dood te wijden, riepen zij over de Joden de verwoesting van Jerusalem, door Titus in het jaar 70, af.

Als eeuw'ge balling smaadvol werd vertreden.

127. Vervolgens hoorde ik hem den broeders vragen:
„Och wilt, zoo 't in uw macht staat, ons verhalen,
Of regts voor ons een uitweg op zal dagen,

130. „Om heen te komen uit uwe enge dalen;
Ook zonder die zwarte engelen te dwingen,
Dat zij verschijnen om ons weg te halen."

133. „Een klip, die ge uit den grooten muur ziet springen,
Ligt, sprak een, digter dan gij wel dorst hopen;
Zij strekt zich uit op al de martelkringen;

136. „Slechts hier niet, waar verbrijz'ling haar kon sloopen.
Gij kunt naar boven langs haar puinen stijgen,
Die zijwaarts, glooîend, zich op de' afgrond hoopen."

139. „Mijn gids bleef, 't hoofd gebukt, een pooze zwijgen,

Tanto vilmente nell' eterno esilio.

Poscia drizzò a' frati cotal voce:
Non vi dispiaccia, se vi lece, dirci
S' alla man destra giace alcuna foce,

Onde noi ambodui possiamo uscirci
Sanza costringer degli angeli neri,
Che vegnan d' esto fondo a dipartirci.

Rispose adunque: Più che tu non speri
S' appressa un sasso, che dalla gran cerchia
Si muove, e varca tutti i vallon feri,

Salvo che a questo è rotto, e nol coperchia:
Montar potrete su per la ruina,
Che giace in costa, e nel fondo soperchia.

Lo Duca stette un poco a testa china,

126, Virgilius is verbaasd, omdat, toen hij zijn eersten tocht door de hel deed, Caïphas nog niet in den grond genageld was. Z. IX: 22—30 en Z. XXI: 63.

En sprak daarna: „Dan heeft hij ons bedrogen,
Die ginds de zondaars aan zijn haak ging rijgen."

142. Toen hij: „'k Hoorde in Bologna reeds betogen,
Hoe talrijk 's duivels list was; hoe hij vleidde,
Als leugenaar en vader van de logen."

145. Toen, snel van tred, mijn Gids nu de' aftocht leidde,
Was wel wat toorn op zijn gelaat te ontmoeten;
Waarop ook ik van die belaådnen scheidde,

148. De sporen drukkend zijner dierbre voeten.

Poi disse: Mal contava la bisogna
Colui, che i peccator di là uncina.

E 'l frate: Io udi' già dire a Bologna
Del diavol vizi assai, tra i quali udi',
Ch'egli è bugiardo, e padre di menzogna.

Appresso 'l Duca a gran passi sen gì,
Turbato un poco d'ira nel sembiante:
Ond'io dagl' incarcati mi parti'

Dietro alle peste delle care piante.

---

140. Vgl. Zang XXI: 110, 125 en 126.

142. Aan de Universiteit van Bologna, waar de godgeleerdheid werd onderwezen. Joann. VIII: 44: Quia mendax est, et pater eius: Want hij is een leugenaar en vader van de leugen."

146. Virgilius is verstoord, dat de duivels hem bedrogen. Dante echter schrijft zijn toorn aan beduchtheid toe, gelijk Z. XXIV: 17 blijkt

VIER-EN-TWINTIGSTE ZANG.

KERKDIEVEN.

Dante is aanvankelijk verschrikt door het bezorgd uiterlijk van Virgilius; maar deze herstelt zich en doet zijnen volgeling nieuwen moed vatten. Met de grootste inspanning klauteren zij over de rotsbrokken der in puin gestorte brug en Virgilius verklaart, dat het pad tot roem even moeilijk is. Zij bereiken den rand der zevende martelspleet, waarin zich de dieven bevinden. Daar de duisternis hen belet haren bodem te zien, dalen zij eene poos langs het bruggehoofd af. De afschuwelijkste slangen vervolgen hier in tallooze menigte rusteloos de vergeefs vluchtende dieven en ontnemen hun het laatste, dat zij bezitten: de menschelijke gestalte. Met vurige beten doen zij de schimmen ontbranden en verteren tot asch, waaruit deze weder snel verrijzen om andermaal de zelfde marteling te ondergaan. Dante onderhoudt zich met den kerkroover uit Pistoia Vanni Fucci, die hem aankondigt, dat zijne partij: de Witten, weldra eene zware nederlaag zal ondergaan.

1. In 't jeugdig jaargetij, waarin de lokken
Der Zon zich bij den Waterman versterken,
De nachten half-daags reeds zijn heengetrokken;

In quella parte del giovinetto anno,
Che 'l Sole i crin sotto l' Aquario tempra,
E già le notti a mezzo 'l dì sen vanno;

---

3. Hier wordt de tijd des jaars aangeduid van half Januari

4. Wanneer de rijm in de aard het beeld komt merken
Van hare blanke zuster; doch de snede
Haar pen niet gunt iets duurzaams uit te werken;

7. Verlaat de landman zijn nooddrufte stede,
Staart rond en ziet de velden sneeuwwit blinken,
Hij slaat zich droef de heup en gaat daarmede

10. Naar huis, waar hij alom zijn klacht laat klinken,
Als de arme, die niet weet wat aan te vangen:

Quando la brina in su la terra assempra
L' immagine di sua sorella bianca,
Ma poco dura alla sua penna tempra;

Lo villanello, a cui la roba manca,
Si leva, e guarda, e vede la campagna
Biancheggiar tutta, ond' ei si batte l' anca:

Ritorna a casa, e qua e là si lagna,
Come 'l tapin che non sa che si faccia:

---

tot half Februari, wanneer de zon in den Waterman staat en reeds warmere stralen nederzendt. Dan tellen de nachten, in plaats van veertien, niet meer dan twaalf uren. Dante zegt hier, dat de nachten reeds in de helft van den dag verdwenen zijn, wegens de Italiaansche tijdverdeeling. Terwijl wij de uren tot 12 tellen, deden de Italianen dit tot 24. Het laatste uur eindigt en het eerste begint met zonsondergang. De dag van 24 uren is dus ter helft, wanneer tijdens de dag- en nacht-evening de zon opgaat, of, wat hetzelfde is, de nacht heentrekt.

6. Dante stelt hier de rijm voor als eene teekenares, die het beeld harer zuster: de sneeuw, op de aarde schetst; maar hare te zwakke stift veroorlooft niet, dat zij een duurzaam beeld ontwerpt, m. a. w. de rijm is niet in staat den bodem zoo lang te bedekken als de sneeuw en verdwijnt voor de luwte van den dag.

9. Natuurlijke beweging van den teleur gestelde. De landman meent dat het gesneeuwd heeft en hij zijn veldarbeid niet zal kunnen verrigten.

Hij keert, hervat de hoop, die reeds ging zinken,

Want de aardboôm mogt een nieuw gelaat ontvangen
In weinige uren; en, zijn staf genomen,
Drijft hij het vee ter weide om spijs te erlangen.

Zóó deed mijn gids mij sidderen en schromen,
Toen 'k zijn gelaat met rimpels zag bedekken;
Maar even snel was heul voor 't kwaad gekomen:

Want als wij die gebroken brug betrekken,
Heeft hij op mij zijn zachten blik geslagen,
Die, 't eerst aan 's heuvels voet, mijn moed mogt wekken.

En na dat hij zich zelven raad ging vragen,
En zorgvol naar dien puinhoop had gekeken,
Ontsloot hij de armen om mij weg te dragen.

Poi riede, e la speranza ringavagna

Veggendo 'l mondo aver cangiata faccia
In poco d' ora; e prende suo vincastro,
E fuor le pecorelle a pascer caccia;

Così mi fece sbigottir lo Mastro,
Quando io gli vidi sì turbar la fronte,
E così tosto al mal giunse l' empiastro.

Chè, come noi venimmo al guasto ponte,
Lo Duca a me si volse con quel piglio
Dolce, ch' io vidi in prima appiè del monte.

Le braccia apperse dopo alcun consiglio
Eletto seco, riguardando prima
Ben la ruina: e diedemi di piglio.

---

17. Vgl. Z. XXIII: 146. Dante zag den toorn van Virgilius voor bezorgdheid aan, dat het niet mogelijk zou zijn te ontkomen.

21. Aan den voet des heuvels in het sombere woud, waar Virgilus het eerst verscheen om den verdwaalden Dante te bemoedigen. Vgl. Z. I: 61 en Z. II: 127—132.

25. Als hij, die steeds voorzichtig is gebleken,
Door 't handlen slechts na rijp beraad te wagen,
Zóó, met mij naar het hoogste punt geweken

28. Der rotsklomp, wees hij me een der andre lagen
En zeide: „Tracht op deze voet te krijgen,
Maar eerst beproefd, of zij u wel kan dragen."

31. Voor hem, die in de looden kap moet hijgen,
Was dit geen weg: hij ligt, ik voortgedreven:
Wij konden naauw van blok tot blok hier stijgen.

34. En zoo de rots, die thans ons heeft omgeven,
Niet korter waâr geweest dan de andre zijde —
'k Weet niet of hij, maar ik had moeten sneven.

37. Doch daar de Martelspleten te allen tijde
Met lager rand den diepen put ompalen,

E come quei che adopera ed istima,
Che sempre par che innanzi si proveggia
Così, levando me su vêr la cima,

D'un ronchione, avvisava un'altra scheggia,
Dicendo: Sovra quella poi t'aggrappa;
Ma tenta pria s' è tal, ch' ella ti reggia.

Non era via da vestito di cappa,
Chè noi appenna, ei lieve, ed io sospinto,
Potevam su montar di chiappa in chiappa.

E se non fosse che da quel precinto,
Più che dall' altro, era la costa corta,
Non so di lui, ma io sarei ben vinto.

Ma perchè Malebolge invêr la porta
Del bassissimo pozzo tutta pende,

31—34. De huichelaar had hier niet kunnen gaan. Want ofschoon Virgilius ligt was als schim en ik door hem werd geduwd, toch konden wij nauwelijks vooruit komen.

Zoo komt het, dat geen enkel dal het mijde,

40. Hoe één kant stijgen moet en de andre dalen.
Ten slotte zijn wij toch ter kruin gedrongen,
Waar 't laatste rotsblok uitsteekt. Maar dat dwalen

43. Had de adem zoo verzwakt in mijne longen,
Dat 'k niet meer voort kon bij mijn komst daar boven,
Ja zelfs terstond tot zitten werd gedwongen.

46. „Gij moet voortaan aldus uw traagheid dooven;
Want, sprak de Meester; roem kan hij niet garen,
Wien dons en deken alle veerkracht rooven.

49. „Hij, die zijn leven roemloos weg ziet varen,

Lo sito di ciascuna valle porta
Che l' una costa surge, e l' altra scende:
Noi pur venimmo alfine in su la punta,
Onde l' ultima pietra si scoscende.

La lena m' era del polmon sì munta,
Quando fui su, ch' i' non potea più oltre
Anzi m' assisi nella prima giunta.

Omai convien che tu così ti spoltre,
Disse 'l Maestro; chè, seggendo in piuma,
In fama non si vien, nè sotto coltre:

Sanza la qual, chi sua vita consuma,

---

40. De martelspleten loopen afhellend naar den put in het middelpunt. Bijgevolg is de spleet te eener zijde lager dan aan de andere.

42. Dit is het hoogste punt der verbrijzelde brug aan den oever der zevende martelspleet.

46—48. Dante kende de waarde der wetenschap, groot geleerde als hij was, en geeft daarom te verstaan, dat alleen degelijkheid duurzamen roem kan verschaffen. De weg is moeilijk, maar alle loomheid moet door inspanning gefnuikt worden. vs. 52—54.

Laat 't zelfde spoor van zich op aarde blijven,
Als rook in 't luchtruim, schuim in 't hart der baren.

52. „Sta op dus om uw matheid weg te drijven
Door 't hart, dat elken strijd kan overwinnen,
Zoo 't zich door 't stof de wet niet voor laat schrijven:

55. „Langs hooger trap moet gij ter hoogste tinnen,
't Is niet genoeg van hier te zijn gescheiden:
Zoo gij mij vat, moogt ge op uw voordeel zinnen."

58. 'k Stond op om grooter kracht ten toon te spreiden,
Dan 'k adem in mij voelde, en heb hernomen:
„Wil, daar ik sterk en kloek ben, mij geleiden."

Cotal vestigio in terra di sè lascia,
Qual fummo in aere, od in acqua la schiuma.

E però leva su; vinci 'l ambascia
Con l' animo, che vince ogni battaglia,
Se col suo grave corpo non s' accascia.

Più lunga scala convien che si saglia;
Non basta da costoro esser partito:
Se tu m' intendi, or fa' sì, che ti vaglia.

Levaimi allor, mostrandomi fornito
Meglio di lena, ch'i' non mi sentia;
E dissi: Va', ch' io son forte ed ardito.

55—58 Het is niet genoeg de Hel te verlaten, gij moet ook naar het Vagevuur en den Hemel d. i. het is niet voldoende het kwade te vluchten, maar men moet tevens boete voor het misdrevene, alsmede het goede doen. De mensch kan niet volstaan met zich uit de hel der zonde te verwijderen, hij behoort ook alle krachten in te spannen om reeds op aarde zich tot God te verheffen, door een deugdenrijk leven. Zoo gij dit bevroedt, zegt Virgilius, doe er dan uw voordeel mede: leef er naar. Dante geeft hier eene omschrijving van Jakobus II: 26: „Want gelijk het lichaam zonder geest dood is, alzoo is ook het geloof zonder de werken dood."

61\. Wij zijn toen boven op de klip gekomen,
Die ruw en eng en hoblig is gebleken:
Veël steiler nog dan die der vroegre zoomen.

64\. 'k Bleef, om niet zwak te schijnen, wandlend spreken.
Toen steeg uit de andre spleet een stem ten hoogen,
Die elken vorm haar woorden liet ontbreken.

67\. Ik weet niet wat zij zei, schoon 'k was getogen
Ten top des boogs, hier uit de rots gedreven;
Maar hij, die sprak, scheen gansch door drift bewogen.

70\. Ik blikte omlaag, maar 't oog van hen, die leven,
Kon wegens 't duister niet ten bodem dwalen,
Dus 'k riep: „Wil, Meester! u hierheen begeven

73\. „Van de' andren boord, laat ons den muur afdalen,
Want, zooals 'k, niets verstaande, hier moet hooren,

Su per lo scoglio prendemmo la via,
Ch' era ronchioso, stretto e malagevole,
Ed erto più assai che quel di pria.

Parlando andava per non parer fievole:
Onde una voce uscío dall' altro fosso,
A parole formar disconvenevole.

Non so che disse, ancor che sovra 'l dosso
Fossi dell' arco già, che varca quivi,
Ma chi parlava ad ira parea mosso.

Io era vôlto in giù; ma gli occhi vivi
Non potean ire al fondo per l' oscuro:
Per ch'io: Maestro, fa' che tu arrivi

Dall' altro cinghio, e dismontiam lo muro;
Chè com'i' odo quinci e non intendo,

66\. Het waren verwarde, niet te onderscheiden klanken.

73—75. Laat ons een rotswand afstijgen, want hier hoor ik, maar versta niet; ik staar, maar zie niet.

Zóó staar 'k en kan geen beeld voor oogen halen."

„Geen ander antwoord wordt door mij beschoren
Dan 't handlen zelf: want, sprak hij, 't eerzaam vragen
Moet zwijgende uit zich zelf tot daden sporen."

Wij gingen de' aftocht van het brug-hoofd wagen,
Waar dat met de' achtsten oever is verbonden,
En toen lag mij de smartspleet opgeslagen:

'k Heb daar een schriklijk slangen-heir gevonden,
Van vorm zoo vreemd, dat nog mijn bloed gaat ijzen,
Als 't zich weêr aan 't geheugen komt verkonden.

Dat Lybie ophoud zijn woestijn te prijzen,
Wat zoo het adders-, bosch- en water-slangen
En bril- en ratel-monsters aan kan wijzen,

Così giù veggio e niente raffiguro.

Altra risposta, disse, non ti rendo,
Se non lo far: chè la dimanda onesta
Si dee seguir con l' opera tacendo.

Noi discendemmo 'l ponte dalla testa,
Ove s' aggiunge con l' ottava ripa;
E poi mi fu la bolgia manifesta:

E vidivi entro terribile stipa
Di serpenti, e di sì diversa mena,
Che la memoria il sangue ancor mi scipa.

Più non si vanti Libia con sua rena;
Chè se chelidri, iaculi e faree
Produce, e cencri con anfesibena:

---

77. Ik voldoe reeds aan uw verlangen, zoodra gij het slechts uit.

85. Lybie was ten tijde der romeinen dat deel van Afrika, hetwelk zich ten westen van Egypte uitstrekte. De hier volgende beschrijving is getrokken uit Lucani Pharsalior. l. IX: 703.

88. Nooit, door gansch Etiopie aangehangen,
En 't land, dat langs de Roode Zee moet loopen,
Kon 't zóó veel en zóó boos gedierte omvangen.

91. En tusschen deze wreede en woeste hoopen,
Ontvloden naakte en diep verschrikte scharen,
Die schuilplaats hopen noch heliotropen;

94. Wier handen op den rug gebonden waren
Met slangen, die met kop en staart de lenden
Omsnoeren en vóór 't lijf in knoopen paren.

97. Op een van hen, die 't digtste bij ons renden,
Schoot nu een slang om hem een steek te geven

Nè tante pestilenzie, nè si ree
Mostrò giammai con tutta l' Etiopia,
Nè con ciò che di sopra 'l mar rosso èe.

Tra questa cruda e tristissima copia
Correvan genti nude e spaventate,
Sanza sperar pertugio od elitropia.

Con serpi le man dietro avean legate:
Quelle ficcavan per le ren la coda
E 'l capo; ed eran dinanzi aggroppate.

Ed ecco ad un, ch' era da nostra proda,
S' avventò un serpente, che 'l trafisse

---

93. Zonder hoop een plekje te vinden om een oogenblik te schuilen of een stukje heliotroop om hen onzichtbaar te maken. Deze veroordeelden zijn de dieven. De heliotroop was een kostbare, groene steen met roode vlekken, waaraan men het vermogen toeschreef, den drager onzichtbaar te maken. Men zie de luimige novelle van Calandrino in Boccaccio's Decamerone Nov. III, giorn. VIII. Zoo ook in Chiabrera's Ruggiero: c. VI:

In mia mano fida
L'elitropia, per cui possa involarmi
Secondo il mio talento agli occhi altrui.

Ter plaats waar hals en rug te zamen wenden.

100. En nooit werd O of I zoo snel geschreven,
Als deze ontvlamde, brandde, in asch verteerde
En nederstortte op die gevloekte dreven.

103. Toen, dus verstrooid, hij zich ter aard vernêerde,
Heeft uit zich zelv' zijne asch zich zoo verbonden,
Dat eensklaps weêr die geest tot aanzijn keerde.

106. Zoo, naar de groote wijzen ons verkonden,
Sterft steeds de fenix en wordt weêr herboren,
Als vijfmaal honderd jaren zijn verzwonden.

Là, dove 'l collo alle spalle s' annoda.

Nè O sì tosto mai nè I si scrisse,
Com' ei s' accesse, ed arse, e cener tutto
Convenne che cascando divenisse:

E poi che fu a terra sì distrutto,
La cener si raccolse per sè stessa,
E quel medesmo ritornò di butto.

Così per li gran savi si confessa,
Che la fenice muore, e poi rinasce,
Quando al cinquecentesimo anno apressa.

---

106. Van den beroemden vogel fenix spreken Pomponius, Tacitus, Solinus, Plinius, Claudianus en Ovidius Metamorph. XV: 392, dien Dante gevolgd heeft:

Una est quæ reparet seque ipsa reseminet ales.
Assyrii Phoenica vocant: nec fruge, nec herbis,
Sed thuris lacrymis, et succo vivit amomi.
Hæc ubi quinque suæ complevit sæcula vitæ,
Ilicis in ramis, tremulæque cacumine palmæ,
Unguibus et duro nidum sibi construit ore,
Quo simulac casias, ac nardi lenis aristas,
Quassaque cum fulva substravit cinnama myrrhâ,
Se super imponit, finitque in odoribus ævum,

109. Hij voedt zich, levend, niet met kruid noch koren,
Maar slechts met kardamoom en wierookstranen;
Tot wade is myhrre en nardus hem beschoren.

112. Als hij, die valt en de oorzaak niet zal wanen:
Of kracht des duivels hem ter aard deed varen,
Of wel verlamming al zijn kracht deed tanen,

115. Wanneer hij opstaat, 't oog in 't rond laat waren,
Geheel verward van smart, ten boôm gedreven
Van 't lijdend hart, en zuchtende blijft staren:

118. Zóó was die schim, als zij zich had verheven. —
Ach! hoe gestreng is toch 't gericht des Heeren,
Welks wrake zulke slagen heeft gegeven!

121. Mijn gids vroeg wie hij was. Op dit begeeren,
Klonk 't woord: „'k Stortte uit Toscana, kort te voren,

Erba nè biada in sua vita non pasce;
Ma sol d' incenso lagrime e d' amomo:
E nardo e mirra son l' ultime fasce.

E quale è quei che cade, e non sa como,
Per forza di demon, ch' a terra il tira,
O d' altra oppilazion, che lega l' uomo,

Quando si leva e che intorno si mira,
Tutto smarrito dalla grand' angoscia,
Ch' egli ha sofferta, e guardando sospira;

Tal era 'l peccator levato poscia.
Oh giustizia di Dio, quanto è severa,
Che cotai colpi per vendetta croscia!

Lo Duca il dimandò poi, chi egli era;
Perch' ei rispose: I' piovvi di Toscana

---

111. Het geurige nest, dat de fenix zich bouwt, wordt hem tot lijkwade daar hij er zich in verbrandt.

114. Door de vallende ziekte.

In deze wreedste kolk der jammersferen.

124. „Een dierlijk leven kon mij slecht bekoren,
Geen menschlijk: muil als 'k was, die Fucci heette,
Beest, waardig tot Pistoia's krocht te hooren."

127. „Hij wijk niet, riep 'k mijn gids, dat hij dit wete!...
En vraag wat schuld hem neêrwierp daar beneden,
Want 'k zag hem eens als man van bloed en vete!"

130. De schim, die 't hoorde, is niet terug getreden,
Maar heeft gelaat en geest tot mij gezonden,
En droef is 't waas der schaamte op haar gegleden.

133. „Meer smart het mij, door u te zijn gevonden
In 't leed, sprak hij, dat gij hebt ga geslagen,
Dan dat mijn aardsche leven werd ontbonden.

Poco tempo è, in questa gola fera.

Vita bestial mi piacque, e non umana,
Sì come a mul ch' io fui: son Vanni Fucci
Bestia, e Pistoia mi fu degna tana.

Ed io al Duca: Digli che non mucci;
E dimanda, qual colpa quaggiù 'l pinse:
Ch'io 'l vidi uom già di sangue e di corrucci.

E 'l peccator che intese, non s' infinse,
Ma drizzò verso me l' animo e 'l volto,
E di trista vergogna si dipinse.

Poi disse: Più mi duol, che tu m' hai colto
Nella miseria, dove tu mi vedi,
Che quand' io fui dell' altra vita tolto.

---

125. Vanni Fucci bastaard van Fuccio de' Lazzari, edelman uit Pistoia. Het is daarom dat hij zich muilezel noemt.

127—129. Dante is begeerig te vernemen, waarom Fucci onder de dieven is, want dewijl hij hem als bloedigen partijganger der Zwarten kende, had hij hem meenen aan te treffen onder de geweldenaren tegen den naaste van Zang XII.

136. „Ik kan niet weigren wat ik u hoor vragen:
'k Ben zoo diep neêrgestort, wijl 'k prachtgewaden
Als dief heb uit de sacristy gedragen;

139. „Valsch werd een ander met die schuld beladen,
Edoch, opdat ge eens buiten de onspoeds-oorden
Om dit tooneel u niet in vreugd zult baden,

142. „Zoo open 't oor en luister naar mijn woorden:
Pistoia zal de Zwarten doen vertrekken,

Io non posso negar quel che tu chiedi:
In giù son messo tanto, perch' io fui
Ladro alla sacrestia de' belli arredi;

E falsamente già fu apposto altrui.
Ma perchè di tal vista tu non godi,
Se mai sarai di fuor de' luoghi bui,

Apri gli orecchi al mio aununzio, ed odi.
Pistoia in pria di Neri si dimagra;

137—139. De diefstal in de sacristy van Sint Jacob van Pistoia werd in 1293 bedreven door Vanni Fucci, die Vanni della Mona en Vanni di Mirone tot medeplichtigen had. Bijna twee jaren had het strafproces vruchteloos geduurd en reeds was een zekere Rampino di Ranuccio valschelijk van het misdrijf beschuldigd en stond hij op het punt veroordeeld te worden, toen de medeplichtige Vanni della Mona, zich straffeloosheid verzekerd hebbende, de ware dieven verried. Rampino werd in vrijheid gesteld en Vanni Fucci met Vanni di Mirone opgehangen. Hunne lijken werden daarna aan de staarten van paarden gebonden en in stukken gesleurd.

143—150. In 1301 vereenigden zich de Witten van Pistoia met die van Florence om de Zwarten uit Pistoia te verwijderen. Deze verbonden zich met de Zwarten te Florence, zoodat daar de partij der Witten in het onderspit geraakte. De Florentijnen rukten nu tegen Pistoia op, dat door de Witten beheerscht werd. Zij verbonden zich met de republiek Lucca en kozen tot veldheer Moroello Malaspina, markies van Giovagallo in Val di Magra. De slag van Piceno bracht in 1302 de Witten, waartoe Dante behoorde, ten onder en de dichter moest in ballingschap trekken.

Florence volk en zede aan 's Arno's boorden

145. „Vernieuwen; Mars een oorlogsnevel trekken
Uit Val di Magra, welke uit sombere dampen,
Een heftige en verwoede storm zal wekken

148. „Om doodend in Piceno's veld te kampen;
Dan eenklaps zóó het wolkgordijn zal scheuren,
Dat hij de Witten treft met zware rampen:

151. „'k Heb dit gezegd, opdat het u doe treuren."

Poi Fiorenza rinnuova genti e modi.

Tragge Marte vapor di Val di Magra,
Ch' è di torbidi nuvoli involuto:
E con tempesta impetuosa ed agra

Sopra Campo Picen fia combattuto:
Ond' ei repente spezzerà la nebbia,
Si ch' ogni Bianco ne sarà feruto;

E detto l' ho, perchè doler ten debbia.

VIJF-EN-TWINTIGSTE ZANG.

STAATSDIEVEN.

De centaur Cacus, bedekt met slangen, vervolgt den godslasteraar Vanni Fucci. Aanzienlijke Florentijnen verschijnen, die zich op bedriegelijke wijze hadden meester gemaakt van hetgeen den Staat toebehoorde. Dante aanschouwt de wonderbare gedaanteverwisseling van mensch in slang en van slang in mensch. Met zulke wisselingen worden deze roovers der openbare schatkist in de zevende martelspleet gestraft.

1. De dief heeft, toen hij had gedaan met spreken,
De beide handen met den duim geheven,
En schold: „Neem, God, u geldt dit honend teeken?"

4. Sinds zijn de slangen mij te vriend gebleven;

Al fin delle sue parole il ladro
Le mani alzò con ambeduo le fiche,
Gridando: Togli, Dio, ch' a te le squadro.

Da indi in qua mi fur le serpi amiche;

---

3. De dief stak den duim tusschen wijs- en middelvinger. Dit was oudtijds de grofste smaad en spot. Om de weergalooze razernij van den godslasteraar te doen beseffen, laat Dante hem den naam van God uitspreken, hetgeen in de hel anders steeds door de verworpelingen vermeden wordt. Vgl. Z. V: 81. Het is hier dan ook de eenige plaats.

Daar een zich om zijn hals wond, of zij zeide:
„Ik wil niet, dat gij meer geluid zult geven!"

Eene andre, die zich om zijne armen spreidde,
Bond hem zóó zaâm, door zich vóór 't lijf te schroeven,
Dat hij zich vruchtloos tot een stoot bereidde.

„Pistoia, ach Pistoia! waarom toeven,
Tot asch te gaan en eeuwig weg te vallen,
Daar toch uw kroost slechts 't booze blijft beproeven!"

'k Zag in de hel en al haar sombre hallen
Geen geest in trots zóó tegen God ontstoken,
Zelfs niet den vorst, gestort van Thebe's wallen.

Perch' una gli s' avvolse allora al collo,
Come dicesse: I' non vo' che più diche:

Ed un' altra alle braccia; e rilegollo
Ribadendo sè stessa si dinanzi,
Che non potea con esse dare un crollo.

Ah Pistoia, Pistoia, chè non stanzi
D'incenerarti, sì che più non duri,
Poi che 'n mal far lo seme tuo avanzi?

Per tutti i cerchi dell' Inferno oscuri,
Spirto non vidi in Dio tanto superbo;
Non quel, che cadde a Tebe giù de' muri.

---

9. Gelijk in Z. XXIV: 94 enz. is medegedeeld, slingert de slang zich om de armen des zondaars, bindt zijne handen op den rug zamen en knoopt zich vóór zijn lichaam vast. Daardoor beproefde deze verworpeling vergeefs nogmaals de handen omhoog te wringen.

12. Ten tijde van Dante meende men, dat een deel der medeplichtigen van Catalina, na de ontdekking der zamenzwering tegen Rome door Cicero, naar Pistoia gevlucht was en zich daar gevestigd had.

15. Kapaneus. Z. XIV: 46—72.

16. Zóó vlood hij, dat hij niets meer heeft gesproken,
En 'k speurde een woedenden centaur, die brulde:
„Waar is, waar is de lastraar heen gebroken?"

19. 'k Geloof zóó groot een slangen-leger vulde
Maremma nooit, als gansch zijn rug omstuwde,
Tot waar de menschenvorm zich weêr onthulde.

22. En aan zijn rug, den nek afdalend, huwde
Een draak zich met wijd uitgespreide vlerken,
Die wie hem tegenkwam met vuur bespuwde.

25. „Dit's Cacus!" sprak mijn Meester; van wiens werken
Men onder de Aventijnsche bergspelonken
Herhaald een meer van bloed heeft kunnen merken.

28. „Hij gaat den weg niet, waar zijn broeders zonken,

Ei si fuggì, che non parlò più verbo:
  Ed io vidi un Centauro pien di rabbia
  Venir gridando: Ov' è, ov' è l'acerbo?

Maremma non cred'io, che tante n' abbia,
  Quante bisce egli avea su per la groppa,
  Infin dove comincia nostra labbia.

Sopra le spalle, dietro dalla coppa,
  Con l' ale aperte gli giaceva un draco,
  Lo quale affuoca qualunque egli intoppa

Lo mio Maestro disse: Quegli è Caco,
  Che sotto 'l sasso di monte Aventino,
  Di sangue fece spesse volte laco.

Non va co' suo' fratei per un cammino,

---

20. Maremma heet de woeste strook lands nabij de zee in Toscana, zij werd in Z. XIII : 8 reeds genoemd.

25. Cacus bezat het vermogen vuur en rook te spuwen. *Atros vomens ignes*, zegt Virgilius. Hij maakte daarvan gebruik om zijne spelonk te verduisteren, toen Hercules haar binnendrong.

28. Cacus was een moordenaar en roover, die zijne grot

Daar hij door list de groote kudde schaakte,
Welke in de buurt zijn rooflust deed ontvonken.

31. „Gevolg was, dat hij 't sluwe handwerk staakte,
Daar Hercules met honderd knodseslagen
—Hij voelde er tien naåuw--hier een einde aan maakte."

34. Terwijl hij sprak, ging Cacus verder jagen:
Drie geesten zijn toen onder ons verschenen,
Die noch ik noch mijn Leidsman had zien dagen

Per lo furar frodolente ch' ei fece
Del grande armento ch' egli ebbe a vicino:

Onde cessâr le sue opere biece
Sotto la mazza d'Ercole, che forse
Gliene diè cento, e non sentì le diece.

Mentre che sì parlava, ed ei trascorse:
E tre spiriti venner sotto noi,
De' quai nè io nè 'l Duca mio s' accorse.

---

had onder den Aventinus, een der zeven heuvelen, waarop later: anno 753 vóór Christus, Rome gebouwd werd. De mythologen zeggen niet, dat hij een centaur was, maar Dante stelt hem als zoodanig voor op gezach van Virgilius, die hem in Boek VIII van de Aeneis half mensch half dier noemt (Semi hominis Caci). Hij behoorde eigenlijk in de bloedzee van zang XII te huis; maar werd in dieper kring onder de bedriegers geworpen, dewijl hij nog meer door sluwe list dan door geweld in zijne misdaden slaagde.

33. Herkules had de groote kudde genomen van den door hem verslagen Gerion, koning van Spanje. Vgl. Z. XVII: 97. Hij dreef die door Italie en liet haar weiden op den Aventijnschen heuvel. Cacus, zoon van Vulkaan, stal vier stieren en vier koeien. Om Herkules het spoor bijster te maken, trok, hij de dieren bij den staart naar zijne grot. Maar hun geloei bragt Herkules op het spoor. Ovidius verhaalt, dat Herkules Cacus met zijne knods doodde. Ofschoon hij den roover honderd slagen toebragt, was deze bij den tiende reeds bewusteloos. Virgilius zegt, dat Herkules Cacus worgde.

37. Voor hun „Wie zijt gij?" donderde om ons henen.
En ons gesprek is hierop afgebroken,
Daar we al onze aandacht hun uitsluitend leenen.

40. Geen dezer kende ik: maar licht werd ontstoken,
Toen voorviel, wat het toeval soms kan geven:
Dat de een des anderen naam heeft uitgesproken,

43. Luid roepend: „Waar is Cianfa toch gebleven?"
— En 'k heb, om 's meesters aandacht gansch te vragen
Van kin tot neus mijn vinger opgeheven.

46. Zoo gij nu, lezer, wat ik voor ga dragen
Slechts langzaam aanneemt, 't zal geen wonder wezen,

Se non quando gridâr: Chi siete voi?
Per che nostra novella si ristette,
Ed intendemmo pure ad essi poi.

Io non gli connoscea: ma e' seguette,
Come suol seguitar per alcun caso,
Che l' un nomare all' altro convenette,

Dicendo: Cianfa dove fia rimaso?
Perch'io, acciocchè 'l Duca stesse attento,
Mi posi 'l dito su dal mento al naso.

Se tu se' or, lettore, a creder lento
Ciò ch'io dirò, non sarà maraviglia;

---

39. Deze drie schimmen zijn Agnolo Brunnelleschi, Buoso degli Abati en Puccio Sciancato de' Galigai: aanzienlijke florentijnen, die de eerste ambten der republiek bekleedden; hare inkomsten arglistig bemeesterden en zich verrijkten ten schade van den Staat.

43. Cianfa (= Tsjanfa) Donati, dien wij weldra in de gedaante eener slang met zes pooten ontmoeten zullen en die waarschijnlijk zoo even daarin veranderd is, zoodat zijne lotgezellen hem thans missen.

Want ik, die 't zag, heb naauw geloof geslagen.

49. Als ik tot hen mijn wenkbrauw hield gerezen,
Springt eene slang, gewapend met zes pooten
Tot een der drie en knelt dien in haar pezen.

52. Het middelpaar heeft hem den buik omsloten,
De voorsten hebben de armen aangegrepen,
De tanden heeft ze in elke wang gestooten.

55. Het achterpaar ging toen de dijen zweepen;
Daar tusschen heeft zij voorts den staart gedrongen
En langs de lendnen dien omhoog geknepen.

58. Nooit heeft zich klimop om den boom gewrongen,
Als dit afschuwlijk monster met zijn leden
Die van den ander, klemmend, heeft besprongen.

Chè io che 'l vidi, appena il mi consento.

Com' io tenea levate in lor le ciglia,
Ed un serpente con sei piè si lancia
Dinanzi all' uno, e tutto a lui s'appigla.

Co'piè di mezzo gli avvinse la pancia,
E con gli anterior le braccia prese;
Poi gli addentò et l' una e l' altra guancia.

Gli deretani alle cosce distese,
E misegli la coda tr'ambedue,
E dietro per le ren su la ritese.

Ellera abbarbicata mai non fue
Ad alber sì, come l'orribil fiera
Per l'altrui membra avviticchiò le sue.

---

51. Cianfa werpt zich op Angolo Brunelleschi, en nu volgt de wonderbare gedaanteverwisseling, welke het beeldend vermogen van Dante doet uitschitteren.

61. Als warme was, is 't paar tot één gegleden:
Zij mengden hunne kleuren: geen van beiden
Kon meer in de' ouden vorm te voorschijn treden.

64. Zóó, als de vlam zich op 't papier gaat spreiden,
Ontstaat een bruine verw, die van de zwarte
En tevens van de witte is onderscheiden.

67. Die andre twee aanschouwden wat hij tartte;
„Ach, hoe verandert gij!" liet elk zich hooren;
„Agnel, gij zijt noch twee noch een, o smarte!"

70. Uit beider hoofden drong slechts één naar voren,
Toen twee gezichten zich vermengd ontvouwden
In één gelaat, waarin zich twee verloren.

73. Als uit vier staken zich twee armen bouwden,
Zijn dij met pooten, buik met beide rompen

Poi s'appiccâr, come di calda cera
Fossero stati, e mischiâr lor colore:
Nè l'un nè l'altro già parea quel ch'era;

Come procede innanzi dall'ordore,
Per lo papiro suso un color bruno,
Che non è nero ancora, e 'l bianco muore.

Gli altri due riguardavano, e ciascuno
Gridava: Oimè! Agnel, come ti muti!
Vedi, che già non se'nè duo nè uno.

Già eran li due capi un divenuti,
Quando n'apparver due figure miste
In una faccia, ov'eran duo perduti.

Fêrsi le braccia duo di quattro liste;
Le cosce con le gambe, il ventre e 'l casso

---

73. De vier staken, waaruit twee armen gevormd worden, zijn de twee voorpooten der slang (Cianfa) en de twee armen van Agnello Brunelleschi.

Gevormd tot leên, gelijk wij nooit aanschouwden.

76. Gansch was 't oorspronklijk aanschijn weggekrompen.
'T Vervormde beeld scheen twee en geen te wezen,
En zoo nu moest het langzaam voorwaarts strompen.

79. Gelijk, wanneer de hondsdag is gerezen,
De hagedis, bij 't kruisen van de paden,
Een bliksem schijnt in 't wislend struiken lezen,

82. Is, naar den buik van een der twee, beladen
Met felle woede, een adder opgestegen
Zoo vaal en zwart van kleur als peperzaden.

85. En daar, waar 't eerst ons voedsel wordt verkregen,
Heeft hij een van die beiden doorgestoken

Divenner membra, che non fur mai viste.

Ogni primaio aspetto ivi era casso:
Due e nessun l'imagine perversa
Parea; e tal sen gía con lento passo.

Come il ramarro sotto la gran fersa
De' dì canicular, cangiando siepe,
Folgore par, se la via attraversa,

Così parea, venendo verso l'epe
Degli altri duo, un serpentello acceso,
Livido e nero come gran di pepe.

E quella parte, donde prima é preso
Nostro alimento, all'un di lor trafisse:

---

81. Als scherp opmerker der natuur biedt Dante overal beelden, op welke niemand vóór hem de aandacht vestigde. Werkelijk, wanneer de fraaie hagedis, bij de gloeiende hitte der hondsdagen over den weg ijlt om andere struiken te zoeken, schiet zij fel, snel en schitterend als de bliksem voorbij.

85. De navel, waar de vrucht in den moederschoot, door middel der navelstreng, het eerste voedsel ontvangt.

En is dan vóór hem op den grond gezegen.

88. De lijder keek, maar heeft geen woord gesproken:
Hij geeuwde en heeft de voeten niet bewogen,
Als kwam hem slaap of koorts op eens bestoken.

91. Hij rigtte op haar, de slang als op hem hare oogen:
Uit haren muil en uit des andren wonde
Steeg zware rook, en die is zaâm gevlogen.

94. Lucanus zwijg voortaan, waar hij verkondde,
Zoowel Sabellus' als Nassidus' lijden;
Hij hoore wat 'k verhale in deze stonde.

97. Ovidîus zwijg, want mocht zijn zang 't belijden,
Dat Aretusa zich tot bron zag maken

Poi cadde giuso innanzi lui disteso.

Lo trafitto il mirò, ma nulla disse:
Anzi co' pie fermati sbadigliava,
Pur come sonno o febbre l'assalisse.

Egli il serpente e quei lui riguardava:
L'un per la piaga, e l'altro per la bocca
Fumavan forte; e 'l fummo s'incontrava.

Taccia Lucano omai, là dove tocca
Del misero Sabello e di Nassidio:
Ed attenda ad udir quel ch'or si scocca.

Taccia di Cadmo e d'Aretusa Ovidio:
Chè se quello in serpente, e questa in fonte

---

90. De beet van sommige slangen besmet met een bedwelmend vergift, dat een slaap veroorzaakt, waarop de dood volgt.

94. Lucanus, in B. IX der Pharsalia, verhaalt dat Sabellus: soldaat van Cato's leger, dat door Lybie trok, gestoken werd door een kleine hagedis, *Seps* genaamd, en terstond door een inwendig vuur verteerd is. Nassidius, een ander soldaat, werd gebeten door eene slang *Prester* geheeten. Hij zwol op en barstte tegelijk met zijn kuras.

En Cadmus zich tot slang, 'k zal 't niet benijden:

100. Hij kon geen twee naturen doen verzaken
En zóó haar vormen tot verandring pramen,
Dat zij tot stofverwisling mogten raken.

103. Als volgt, moest zich dat paar hiertoe bekwamen:
De slang spleet eerst haar staart tot gaffeltanden,
En die gewonde drong zijn voeten zamen.

Converte poetando, io non lo invidio:

Chè duo nature mai a fronte a fronte
Non trasmutò, sì che ambedue le forme
A cambiar lor materie fosser pronte.

Insieme si risposero a tai norme,
Che 'l serpente la coda in forca fesse
E 'l feruto ristrinse insieme l'orme.

---

99. Overal blijkt de grondige studie van Dante. De oude klassieken zijn hem in alle bijzonderheden bekend en hij is niet openlijk als dichter opgetreden zonder doordrongen te zijn van de voorbeelden der groote meesters. In B. III zijner Metamorphoses meldt Ovidius, hoe Cadmus, zoon van koning Agenor van Phenicie, en stichter van Thebe, toen de stad door zeer vele rampen bezocht was, naar Illyrie trok en verlangde in eene slang veranderd te worden. Deze wensch werd dadelijk vervuld.—In B. V berigt hij, dat Arethusa, door den stroomgod Alpheus vervolgd, op hare bede door Diana in eene bron werd veranderd, welke in eene grot stortte en in Sicilie weder te voorschijn kwam, opdat hare wateren zich niet zouden mengen met die van Alpheus.

102. Ovidius verwisselde nooit twee verschillende naturen: de eene in de andere. Het was der verbazende scheppingskracht van Dante voorbehouden, twee onderscheidene wezens in elkander te doen overgaan.

104. Dante zorgvuldig volgende, is men getuige van de volledige gedaanteverwisseling. Zij vangt daarmede aan, dat de slang haren staart tot twee beenen vervormt en de man de zijnen zamenperst om een staart te vormen.

106. De beenen sloot hij zoo vast, als in banden;
Aan zijne dijen, dat geen enkel teeken
Van hun verbinding ergens bleef voorhanden.

109. De vorm, die bij den mensch reeds moest ontbreken,
Nam de opgespleten staart: zij mogt zich dekken
Met harder vel, en 't zijne ging verweeken.

112. Door de oksels zag 'k zijne armen inwaarts trekken,
En 's monsters pooten, die veel korter waren,
Zooveel als de andren krompen, voorwaarts rekken.

115. En de achterpooten, die zich wringend paren,
Verandren dra in 't lid, 't welk wordt verholen,
Waarna dan twee uit dat des doemlings varen.

118. Terwijl de rook, welke om dat paar bleef dolen,
Hun nieuwe kleur gaf, en de slang behaarde
Met 't ruige vel, dat de' ander werd ontstolen,

Le gambe con le cosce seco stesse
S'appiccâr sì, che 'n poco la giuntura
Non facea segno alcun che si paresse.

Togliea la coda fessa la figura
Che si perdea di là: e la sua pelle
Si facea molle, e quella di là dura.

Io vidi entrar le braccia per l'ascelle:
E i duo piè della fiera, ch'eran corti,
Tanto allungâr quanto accorciavan quelle.

Poscia li piè dirietro insieme attorti
Diventaron lo membro che l'uom cela;
E 'l misero del suo n'avea duo pôrti.

Mentre che l' fummo l'uno e l'altro vela
Di color nuovo, e genera 'l pel suso
Per l'una parte, e dall' altra il dipela,

121. Hief zij zich op en viel de schim ter aarde;
Niet wendend van elkaâr de afgrijslijke oogen,
Waaronder elk 't veranderd aanschijn baarde.

124. De staande heeft daarop den muil bewogen
Ten slapen, en daar zijn uit gladde kaken
Door 't vele stof hem ooren voortgetogen.

127. Wat niet naar achter vloeide, maar bleef staken,
Heeft aan 't gelaat al ras den neus gegeven,
Om dan de lip behoorlijk dik te maken.

130. Wie lag heeft nu den mond vooruit gedreven
En de ooren zijn in 't hoofd terug geweken,
Als horens bij de slak. De tong, daareven

L'un si levò, e l'altro cadde giuso:
Non torcendo però le lucerne empie,
Sotto le quai ciascun cambiava muso.

Quel ch'era dritto, il trasse 'nvêr le tempie:
E di troppa materia, che 'n là venne,
Uscir gli orecchi dalle gote scempie:

Ciò che non corse in dietro, e si ritenne,
Di quel soverchio fe naso alla faccia,
E le labbra ingrossò quanto convenne.

Quel che giaceva, il muso innanzi caccia,
E gli orecchi ritira per la testa,
Come face le corna la lumaccia:

---

123. De schim viel als slang op den grond, de slang in menschenvorm veranderd stond op. De gedaanteverwisseling had plaats gehad, niet slechts door den rook, maar vooral ook door de betoovering der booze blikken van de helsche gedrochten.

126. De gladde slangenkop erlangt ooren, dewijl deze gevormd worden uit den vooruit gestoken muil. Daardoor ontstaan vervolgens ook neus en lippen.

133. Nog effen en zeer vaardig in het spreken,
Zij spleet, en die gevorkte in 't ander wezen
Sloeg zaâm, en toen begon de rook te ontbreken.

136. De geest, die in een monster was herrezen,
Is sijflend door het woeste dal geslopen,
En de andre sprak en spuwde en volgde dezen.

139. Dan keert hij hem den rug, en voortgekropen
Naar de' ander, sprak hij: „'k wil, dat op vier pooten,
Als ik, ook Buoso op dit pad zal loopen."

142. Zoo werd mij 't eeuwig wisselen ontsloten
Der zevende angstspleet; en haar nieuw verschrikken
Verschoon 't, zoo bloemen niet der pen ontsproten.

145. En schoon 'k wel eenigzins verward van blikken
En in de ziel gekweld was door versagen,

E la lingua, ch'aveva unita e presta
Prima al parlar, si fende; e la forcuta
Nell' altro si richiude; e 'l fummo resta.

L'anima, ch'era fiere divenuta,
Si fugge sufolando per la valle:
E l' altro dietro a lui, parlando sputa.

Poscia gli volse le novelle spalle,
E disse all'altro: I' vo'che Buoso corra,
Com' ho fatt' io, carpon per questo calle.

Cosi vid'io la settima zavorra
Mutare e trasmutare: e qui mi scusi
La novità, se fior la penna aborra.

Ed avvegnachè gli occhi miei confusi
Fossero alquanto, e l'animo smagato,

---

135. De tong der slang wordt gelijk die van den mensch; die der schim wordt eeue gaffelvormige slangentong.

Toch konden zij hun vlucht zoo stil niet schikken,
148. Of 'k heb Puccio Sciancato gâ geslagen:
Hij: de eenge van de drie, die 't eerst verschenen,
Bleef onveranderd: de ander, dien wij zagen,
151. Was hij, die u, Gaville! heeft doen weenen.

Non potêr quei fuggirsi tanto chiusi,

Ch'io non scorgessi ben Puccio Sciancato:
Ed era quei che sol de' tre compagni,
Che venner prima, non era mutato:

L'altro era quel, che tu, Gaville, piagni.

---

148. Puccio Sciancato = Poetsjo Sjankato.

151. De drie eerste geesten, die Dante zag, waren Agnolo Brunelleschi, Buoso Donati en Puccio Sciancato. Daarna verscheen Cianfa als slang met zes pooten, die zich op Brunelleschi wierp en met hem één werd. Hierop kwam, als vale en zwarte slang: Guercio Cavalcante, die Buoso in eene slang, zichzelven in een mensch veranderde. Het gedrocht, zamengesteld uit Cianfa en Brunelleschi, dat „twee en geen scheen," strompelde langzaam heen — Buoso, nauwelijks in slang veranderd, vlood ook sijfelend voort. Er bleef dus niemand in menschenvorm over dan Sciancato en die ander, dien Gaville beweende. Diens naam was Francesco Guercio, van de edele familie der Cavalcanti. Door zijn rooverijen en afpersingen had hij de bewoners van Gaville, eene streek in Valdarno, tegen zich verbitterd, zoodat zij hem doodden. Zijn partijgenoten wreekten zich door een bloedbad onder de bewoners van Gaville aan te richten. Zoo vóór als na zijn dood was Guercio Cavalcante oorzaak, dat Gaville weende.

ZES-EN-TWINTIGSTE ZANG.

VALSCHE RAADGEVERS.

Nadat Dante met verontwaardiging het woord tot Florence heeft gericht, wordt hij gesteund door Virgilius om weder naar de brug te klimmen. De dichters bereiken de achtste spleet. Daar flikkeren tallooze vlammen, welke alle veroordeelden omhullen, die valschen raad hebben verstrekt. Zij misbruikten het licht des verstands en worden nu voortdurend verbrand. In eene vlam, welker spits in twee hoorns gesplitst is, zijn Ulysses en Diomedes verborgen. De eerste verhaalt zijne laatste reize.

1. „Verheug U, o Florence! in uwe grootheid,
Dat over zee en land uw vleuglen strekken,
En in de Hel uw naam zijn luister bloot spreidt.

4. „Vijf uwer groote burgers moest 'k ontdekken
Bij 't dieven-rot: 't geen *mij* in schand doet komen
En waaruit Gij weêr hooger eer kunt trekken.

Godi, Fiorenza, poi che se' sì grande,
Che per mare e per terra batti l' ali,
E per lo Inferno il nome tuo si spande.

Tra gli ladron trovai cinque cotali
Tuoi cittadini: onde mi vien vergogna,
E tu in grande onoranza ne sali.

---

6. Met vlijmende ironie verwijt Dante Florence, hoe diep het gezonken is. Het verheft zich op datgene, hetwelk een

7. „Maar zoo, hetgeen wij tegen de' uchtend droomen,
Bewaarheid wordt, zult gij weldra ervaren,
Wat wensch u Prate en andren toe doen stroomen,

10. „En waâr 't reeds, 't zou zich niet te vroeg verklaren.

Ma, se presso al mattino il ver si sogna,
Tu sentirai di qua da picciol tempo,
Di quel che Prato, non ch'altri, t'agogna:

E se già fosse, non saria per tempo.

---

regtschapen man zijne hoedanigheid van Florentijn tot schande doet strekken. — Vaak is vers 5 gelezen: *„E tu in grande onranza non ne sali: en waaruit gij geen schitterende eer kunt trekken.*" Daarbij is geheel uit het oog verloren, dat die lezing de eenheid der ironie doet teloor gaan en de tegenstelling met het voorgaande „*'t geen* mij *in schand doet komen.*" Het is vreemd dat zoo vaak verzuimd wordt, zich den geest van Dante eigen te maken, en tekstkritiek aan uitlegging te laten voorafgaan.

9. In de oudheid, gelijk ten huidigen dage, werd de meening gehuldigd, dat de droomen van den morgenstond voorspellingen bevatten. Ovidii Ep. XIX:

„Namque sub Aurora iam dormitante lucerna,
Tempore quo cerni somnia vera solent."

In Z. IX en XXVII van Het Vagevuur zinspeelt Dante eveneens hierop. Thans zegt hij: Indien de waarheid mij in droom voorspeld is, zult gij dra ondervinden wat zelfs Prato, dat nabij u ligt, wenscht, dat u overkome." Florence werd, en niet zonder rede, door de andere staten innig gehaat. Behalve de bloedige rampen, welke Florence zouden teisteren, doelt Dante op de ramp van Mei 1304, toen eene houten brug over den Arno instortte onder eene menigte, daar verzameld om een misteriënspel over de Hel te zien. Wijders, op den vreeselijken brand in Juni door de Zwarten in de huizen der Witten aangelegd, waardoor de gansche stad in schrik en ellende kwam en 1700 gebouwen vernield werden. G. Villani. (Hist. Fior.) l. VII, c. 70 en 71.

10—12. „Overkwam u reeds nu die straf voor uwe misdaden het zou niet te vroeg zijn, want daardoor alleen kunt gij nog

Gebeurde 't maar, daar 't eens toch moet geleden!
Want, naar 'k verouder, zal 't mij meer bezwaren."

13. Wij trokken heen; en op dezelfde treden,
Ons door de brokken eerst gemaakt voor 't dalen,
Steeg weêr mijn gids, en steunde mijne schreden.

16. En als langs 't eenzaam pad wij verder dwalen,
Zoo tusschen 't puin der klip als hare steenen,
Blijkt, zonder hulp der hand, de voet te falen:

19. Toen treurde ik en nog heden zal ik weenen,
Rigt ik mijn ziel naar 't geen 'k heb ga geslagen;
'k Moet, wat 'k niet pleeg, mijn geest een teugel leenen

Così foss'ei, da che pur esser dee!
Chè più mi graverà com' più m'attempo.

Noi ci partimmo, e su per le scalee,
Che n'avean fatto i borni scender pria,
Rimontò 'l Duca mio, e trasse mee.

E proseguendo la solinga via
Tra le schegge e tra' rocchi dello scoglio,
Lo piè sanza la man non si spedia:

Allor mi dolsi, ed ora mi ridoglio,
Quando drizzo la mente a ciò ch' io vidi;
E più l'ingegno affreno, ch' io non soglio,

---

tot inkeer komen: en dewijl de vergelding niet uit kan blijven, wensch ik haar hoe eer hoe liever, want op lateren leeftijd zal het mij nog moeilijker vallen u in boosheid toenemen en daardoor streng getuchtigd te zien."

18. Met handen en voeten moest hij zich den weg banen.

21—24. „Wanneer ik denk aan de straf, hun opgelegd, die anderen verderfelijken raad gaven, dan ben ik bezorgder dan ooit om niet eveneens de gaven te misbruiken mij door het geluk of liever Gods voorzienigheid geschonken." Meesterlijk zegt Dante, dat hij zich zelven geen nijd mag toedragen. De nijdige toch wil de talenten van anderen vruchteloos maken.

22. Om niet te gaan, waar deugd hem niet kan schragen:
Zoo goed gesternte of beter iets 't verheven
Mij schonk, behoor 'k mij zelv' geen nijd te dragen.

25. Ten tijd, dat zij, die de aarde licht komt geven,
't Gelaat ons 't minst verbergt; de vlieg moet wijken
Voor 't muggenheir, zit vaak, tot rust gedreven

28. Op 's heuvels top, de boer naar 't dal te kijken,
En ziet het lichtwormpje in 't ontelbre pralen,
Soms waar hij wijn oogstte of den ploeg liet strijken;

31. Zóóvele vlammen zag 'k hier vurig stralen
In de achtste spleet; naar 'k waarnam in die sferen,
Zoodra ik in haar afgrond neêr kon dalen.

Perchè non corra, che virtù nol guidi:
Sì che, se stella buona, o miglior cosa
M' ha dato 'l ben, ch'io stesso nol m'invidi.

Quante il villan, ch' al poggio si riposa,
Nel tempo che colui, che 'l mondo schiara,
La faccia sua a noi tien meno ascosa,

Come la mosca cede alla zanzara,
Vede lucciole giù per la vallea,
Forse colà, dove vendemmia ed ara,

Di tante fiamme tutta risplendea
L'ottava bolgia; si com'io m'accorsi,
Tosto che fui là 've 'l fondo parea.

Zoo is de mensch, die de gaven Gods misbruikt, een benijder van zich zelven. Passend is deze opmerking: „It is probable that this declaration was the result of real feeling in the mind of Dante, whose political character would have given great weight to any opinion or party he had espoused, and to whom indigence and exile might have offered strong temptations to deviate from that line of conduct, which a strict sense of duty prescribed." H. F. Cary, the Vision of Dante. — London.

34. Als hij, die zich eens wreekte met de beeren,
Den wagen van Elias zag vertrekken,
Diens paarden zóó steil zag ten hemel keeren,

37. Dat hij met de oogen niets meer kon ontdekken,
Tenzij alleen de vlam, die hij ontwaardde
Als kleine nevel, welke omhoog zou trekken;

40. Zóó, op den bodem van die jammergaarde,
Bewoog zich elke vlam, en geene ontblootte
Haar roof, daar iedre een zondaar streng bewaarde.

43. 'k Stond op de brug te zien in volle grootte,

E qual colui, che si vengiò con gli orsi,
Vide 'l carro d'Elia al dipartire,
Quando i cavalli al cielo erti levôrsi,

Che nol potea sì con gli occhi seguire,
Che vedesse altro che la fiamma sola,
Sì come nuvoletta, in su salire;

Tal si movea ciascuna per la gola
Del fosso; chè nessuna mostra il furto,
Ed ogni fiamma un peccatore invola.

Io stava sovra 'l ponte a veder surto,

---

34. II. Koningen II: 11. „En het gebeurde, als zij voortgingen, gaande en sprekende, ziet, zoo was er een vurige wagen met vurige paarden, die tusschen hen beiden scheiding maakte. Alzoo voer Elias met een onweder ten hemel.

23. En hij (Elisa) ging van daar op naar Bethel. Als hij nu den weg opging, zoo kwamen kleine jongens uit de stad; die bespottenden hem en zeiden tot hem: Kaalkop, ga op! Kaalkop, ga op!

24. En hij keerde zich om, en hij zag ze en vloekte hen, in den naam des Heeren, toen kwamen twee beeren uit het woud en verscheurden van hen twee-en-veertig kinderen."

43. *A veder surto* beteekent „op de teenen staan kijken met voorover gebogen lichaam."

Zoodat, klemde ik geen rotsbrok in mijn handen,
'k Gestort waâr, zonder dat mij iemand stootte.

46. De gids, die zag hoe zich mijn trekken spanden,
Sprak: „Weet, dat al die vuren geesten dragen:
Elk hult zich in de vlam, die hem doet branden."

49. 'k Riep: „Meester, zekerheid doet gij mij dagen,
Nu ik dit hoor: maar dat het zoo moest wezen,
Vermoedde ik reeds, en 'k wilde u daarom vragen:

52. „Wie woont in 't vuur, ginds zoo gesplitst gerezen,
Als uit de mijt, waar, met zijn broeder samen,
Eteokles ten doode werd verwezen?"

Sì che, s' io non avessi un ronchion preso,
Caduto sarei giù sanza esser urto.

E 'l Duca, che mi vide tanto atteso,
Disse: Dentro da' fuochi son gli spirti:
Ciascun si fascia di quel ch' egli è inceso.

Maestro mio, risposi, per udirti
Son io più certo; ma già m' era avviso,
Che così fosse, e già voleva dirti:

Chi è 'n quel fuoco, che vien sì diviso
Di sopra, che par surger della pira,
Ov' Eteócle col fratel fu miso?

52—54. Eteokles zoon van Oedipus en Jocaste, die na den troonsafstand zijns vaders met zijn broeder Polynices om beurt te Thebe regeerde. Ten gevolge van onderlingen twist vluchtte Polynices naar Adrastus, die den tocht der zeven vorsten tegen Thebe bewerkte. Eteokles en Polynices doodden elkander in een tweegevecht. Toen de lijken op de houtmijt lagen om verbrand te worden, splitste zich de vlam, ten teeken dat hun haat nog na hun dood voortduurde. Statii Thebaid. XII: 430:

..... tremuere rogi et novus advena busto
Pellitur, exundant diviso vertice flammae.

55. „Ulysses en held Diomedes kwamen
Hier zaâm ter martling, sprak hij, — zóó gaan beiden
Ter straf, als ze eens den weg ter boosheid namen:

58. „En in hun vlam beweent men 't sluw misleiden
Met 't paard, waardoor de poort eens werd ontsloten,
Om 't eêdle zaad van Rome te verbreiden.

61. „En tranen worden om de list vergoten,
Die Dedami — dood — om Achil deed klagen;

Risposemi: Là entro si martira
Ulisse e Diomede; e così insieme
Alla vendetta corron com all' ira;

E dentro dalla lor fiamma si geme
L'aguato del caval, che fe la porta,
Ond' uscì de' Romani 'l gentil seme.

Piangevisi entro l'arte, perchè morta
Deidamía ancor si duol d'Achille,

---

57. Ulysses en Diomedus worden steeds te zamen genoemd, wanneer van listige en bloedige daden sprake is. Aeneid. II: 146 zegt Virgilius van Ulysses: „scelerumque inventor Ulixes."

60. Men kent de list der Grieken, die door de Troianen het houten paard lieten binnen halen, en zoo hun ondergang veroorzaakten. Door de opening, welke in de poort moest gemaakt worden om het gevaarte door te laten, zou Aeneas later ontvlucht zijn om ten slotte in Latium de stamvader der Romeinen te worden. Vgl. Z. I: 75. Z. II: 21.

62. Deidamia, dochter van koning Lycomedes op Scyros, bij Achilles moeder van Pyrrhus. Achilles was, als meisje verkleed, aan het hof door zijne moeder verborgen, opdat de Grieken hem niet naar het beleg van Troye zouden voeren. De sluwe Ulysses kwam als koopman aan het hof en bood een aantal vrouwelijke sieraden aan, doch had daar een zwaard en schild bij gevoegd. Achilles maakte zich terstond hiervan meester, en Ulysses hem daardoor herkennende, nam den jongman mede. Nog na haren dood wordt Deidamia gezegd, hem te hebben betreurd.

't Palladium komt nog hun straf vergrooten."

64. „Zoo midden in dier vonken felle plagen,
O, Meester!" sprak ik, „zij nog kunnen spreken,
Dan bid en smeek ik, als met duizend vragen:

67. „Och, weiger niet, den tocht thans te onderbreken,
Tot gindsche vlam met hoornen hier zal komen;
Wat zucht mij tot haar neigt, is u gebleken."

70. „Zeer loflijk is uw beê;" heeft hij hernomen;
„En daarom wil 'k goedgunstig haar ontvangen;
Maar zorg, dat gij uw tong dan kunt betoomen.

73. „Laat mij het woord; waaraan uw zinnen hangen,
Is mij bekend; maar daar zij Grieken waren,
Zou ligt uw taal bij hen slechts smaad erlangen."

E del Palladio pena vi si porta.

S'ei posson dentro da quelle faville
Parlàr, diss' io, Maestro, assai ten prego,
E riprego, che 'l prego vaglia mille,

Che non mi facci dell' attender niego:
Fin che la fiamma cornuta qua vegna:
Vedi, che dal desio vêr lei mi piego.

Ed egli a me: La tua preghiera è degna
Di molta lode; ed io però l'accetto
Ma fa' che la tua lingua si sostegna.

Lascia parlare a me; ch'io ho concetto
Ciò che tu vuoi: ch' e' sarebbero schivi,
Perch' ei fur Greci, forse del tuo detto.

---

63. Het Palladium der Troianen was het beeld van Pallas Minerva. Zoolang zij dit bezaten, zouden zij onverwinnelijk zijn. Daarom verkleedden Ulysses en Diomedes zich als bedelaars en stalen het palladium uit den tempel van Minerva.

75. Terwijl Dante voortdurend met Italianen of Latijnen

76. Nadat 'k die vlam zich daar zag openbaren,
Waar tijd en plaats mijn Gids 't geschiktste bleken,
Hoorde ik hem zich in dezen vorm verklaren:

79. „O Gij, die in één vlam zijt zaâm geweken,
Zoo 'k jegens u verdienste had in 't leven,
Toen ik — 't zij men dit veel of weinig reken —

82. „Het heldendicht op aarde heb geschreven;
Beweegt u niet: maar dat me een uwer melde,
Waarheen hij eens verloren ging en sneven."

85. De hoorn, die 't hoogst aan de oude vlam ontwelde,

Poichè la fiamma fu venuta quivi,
Ove parve al mio Duca tempo e loco:
In questa forma lui parlare audivi:

O voi, che siete duo dentro ad un fuoco,
S'io meritai di voi, mentre ch'io vissi,
S'io meritai di voi assai o poco,

Quando nel mondo gli alti versi scrissi:
Non vi movete: ma l'un di voi dica
Dove per lui perduto a morir gissi.

Lo maggior corno della fiamma antica

---

spreekt, doet hij dit nergens met de oude Grieken. Hieruit wil men afleiden, dat het grieksch niet door hem gesproken werd. Desniettemin zal hij het wel verstaan hebben, voor zoover die taal ten zijnen tijde beoefend werd. Vgl. Z. XIV: 125. Henric. Weyting zegt in zijne Historia Graecorum et Romanorum Literaria, p. 172: „Mox tamen illucescere coepit pulcherrimae diei praenuntia, melioris doctrinae aurora. Primus signa sustulit Dantes Aligerius, patria Florentinus, natus a. 1265. Hic Graece Latineque doctissimus et divino ingenio praeditus, sermonis elegantiam, e doctae antiquitatis fontibus unice petendam, felici successu in scripta sua, tam Latino, quam vernaculo sermone composita, transferre conatus est."

Heeft flikrend een geknetter aangeheven,
Als eene, die de booze windvlaag kwelde:

88. De top begon dan heen en weêr te zweven,
Als ware zij de tong, die wilde spreken,
En stiet een stem uit om 't bescheid te geven:

91. „Toen 'k Circe ontvlood, die, ruim een jaar volstreken,
Mij bij Gaëta naast zich had doen wonen,
Vóor nog Aeneas 't oord dien naam gaf, bleken

94. „Noch teerheid voor mijn zoon; noch 't deernis toonen

Cominciò a crollarsi mormorando
Pur come quella, cui vento affatica:

Indi la cima qua e là menando,
Come fosse la lingua che parlasse,
Gittò voce di fuori: e disse: Quando

Mi diparti' da Circe, che sottrasse
Me più d'un anno là presso a Gaeta,
Prima che sì Enea la nominasse;

Nè dolcezza del figlio, nè la pieta

---

89. Dat Dante de valsche raadgevers in vurige tongen laat veranderen, is weder op de H. Schrift gegrond. De Apostel Jacobus noemt de booze tong een vuur, dat een groot woud in brand steekt en ontstoken wordt in de hel.

91. Circe een toovernymph op het fabeleiland Aeaea, die Ulysses, wiens tochtgenoten zij door hare zwijmeldranken eerst in zwijnen, doch later weder tot menschen herschiep, een jaar bij zich hield en hen Telegonus schonk, den vermeenden stichter van Tusculum. Toen Aeneas naar Italie kwam stierf zijne voedster Caieta, die hij plechtig liet begraven op eene plaats, welke hij naar haar noemde.

94. Ulysses' zoon Telemachus; zijn vader Laërtes; zijne vrouw Penelope, die zich onsterfelijken roem verwierf door hare huwelijkstrouw. Torquato Tasso heeft deze verzen van

Met de' ouden vader, noch 't verschuldigd minnen,
Dat mijn Penelopee had moeten loonen,

97. „Bij machte in mij 't verlangen te overwinnen,
Dat 'k voedde om wereldkennis na te streven,
En op der menschen goed en kwaad te zinnen.

100. „'k Heb mij op de open, wijde zee begeven:
Alleen in 't schip met luttel tal gezellen,
Dat mij standvastig is ter zij gebleven.

103. „'k Zag Spaansche en Marokkaansche stranden zwellen,
Het Sarden-eiland, en voorts na elkandren
Ook allen, om wier zoom die golven snellen.

106. „'k Was oud en zwak, zoo ook mijn medestandren,
Toen we aan die enge monding zijn gekomen,

Del vecchio padre, nè 'l debito amore,
Lo qual dovea Penelope far lieta,

Vincer potero dentro a me l'ardore
Ch' i' ebbi a divenir del mondo esperto,
E degli vizi umani e del valore:

Ma misimi per l' alto mare aperto
Sol con un legno, e con quella compagna
Picciola, dalla qual non fui diserto.

L'un lito e l'altro vidi insin la Spagna,
Fin nel Marocco; e l'isola de' Sardi,
E l'altre che quel mare intorno bagna.

Io e i compagni eravam vecchi e tardi,
Quando venimmo a quella foce stretta,

Dante gevolgd in zijne Gerusalemme liberata. C. VIII st. 6;
„Ne timor di fatica o di periglio
Ne vaghezza del regno, ne pietade
Del vecchio genitor, si degno affetto
Intiepidir nel generoso petto."

105. Korsika, de Balearische eilanden, enz.

Waar Herkules zijn zuilen zette, om andren

109. „Terug te houden van de verdre stroomen:
'k Heb rechts Sevilla achter mij gelaten,
Als 'k links van Ceuta afscheid had genomen.

112. „„O, Broeders! sprak ik; die de Westerstaten,
Na honderd duizend nooden mocht genaken,
Laat de overschietende avondwake u baten,

115. „„Waarin ge uw zinnen nog te nut kunt maken,
Om de onbevolkte wereld op te sporen,
Waarheen de loop der zon ons doet geraken.

Ov' Ercole segnò li suoi riguardi,

Acciocchè l'uom più oltre non si metta:
Dalla man destra mi lasciai Sibilia,
Dall'altra già m'avea lasciata Setta.

O frati, dissi, che per cento milia
Perigli siete giunti all' occidente,
A questa tanto picciola vigilia

De'vostri sensi, ch'è del rimanente,
Non vogliate negar l'esperienza,
Diretro al Sol, del mondo senza gente.

---

108. III. De zoogenaamde zuilen van Herkules zijn de berg Abyla op de Afrikaansche en de berg Calpe of rots van Gibraltar op de Spaansche kust. Ceuta, de Spanje toebehoorende Afrikaansche stad, in Marokko, ligt tegenover en omtrent 5 uren Z. Z. O. van Gibraltar. Ulysses misdeed door de grenzen te overschrijden, welke God, meende men, aan het streven van den mensch in de zuilen van Hercules had gesteld. Door zijne verleidende taal haalde hij ook zijne gezellen tot die vermetelheid over, welke zij ten slotte met den dood boetten.

116. De oude geografen meenden, dat het andere halve wereldrond uit water bestond. Om het te bezoeken behoefde men slechts den loop der zon naar het westen te volgen,

118. „„Bedenkt toch uit wat zaad gij zijt geboren:
Ge ontvingt geen aanzijn om als vee te leven,
Maar om der deugd en wetenschap te hooren.""

121. „'k Heb mijn gezellen zoo met kracht gedreven
Tot deze reis, door mijne korte woorden,
Dat 'k hen die later naåuw hadde op doen geven.

124. „Gekeerd werd onze boeg naar de uchtendoorden,
Terwijl de riemen onze vleuglen waren
Ter dwaze vlucht, waarin wij links steeds spoorden.

127. „'k Mocht reeds des nachts op al de sterren staren
Der andre pool; en de onze, diep gezonken,
Rees nauwlijks meer van 't oppervlak der baren.

Considerate la vostra semenza:
Fatti non foste a viver come bruti,
Ma per seguir virtude e conoscenza.

Li miei compagni fec'io sì acuti,
Con quest'orazion picciola, al cammino,
Che appena poscia gli averei tenuti.

E, vôlta nostra poppa nel mattino,
De' remi facemmo ale al folle volo,
Sempre acquistando del lato mancino.

Tutte le stelle già dell'altro polo
Vedea la notte, e 'l nostro tanto basso,
Che non surgeva fuor del marin suolo.

118—120. Ozanam, Daute et la Phil. Cath. au XIIIe Siècle, Part. II. ch. IV haalt deze verzen aan ten bewijze, hoe diep doordrongen Dante was van des menschen bestemming. Krachtig streven, onverdroten inspanning voor het goede wijst Dante overal aan als onzen pligt.

126. Zij staken derhalve den Atlantischen oceaan in en zetten daarop koers naar het zuidwesten.

129. Hier is eene sterrenkundige plaatsbepaling. De sterren

130. „Vijf keeren had het licht der maan geblonken
Aan de onderschijf; en vijfmaal was 't verzwonden
Sinds 't heilloos pad den doortocht had geschonken.

133. „Toen mocht een berg zich aan ons oog verkonden:
Zwart door den afstand, en zoo hoog verheven,
Naar 't scheen, als 'k nergens ooit een had gevonden.

136. „Wij juichten; maar dra deed de schrik ons beven,
Dewijl van 't nieuwe land een storm kwam dagen,
Die 't schip bestookte en havende aan den steven.

Cinque volte racceso, e tante casso
Lo lume era di sotto della Luna,
Poi ch'entrati eravam nell'alto passo,

Quando n'apparve una montagna, bruna
Per la distanza; e parvemi alta tanto,
Quanto veduta non n'aveva alcuna.

Noi ci allegrammo; e tosto tornò in pianto:
Chè dalla nuova terra un turbo nacque,
E percosse del legno il primo canto.

---

der noordpool zijn naauw meer zichtbaar, die der zuidpool in vollen luister. Ulysses is dus de evenachtslijn voorbij.

132. Sinds zij de straat van Gibraltar doorvoeren waren vijf maanden verschenen. Als het onderste gedeelte der maan verlicht wordt, is zij voor ons zigtbaar. Dan is het volle maan: vijf maal was het dit geweest.

135. Dit is de berg van het Vagevuur. Daarheen mocht geen sterveling gaan en zoo schoot de storm van het strand om de koene zeevaarders een graf in de golven te geven.

Dante is de eenige mensch, die, door Virgilius geleid, dien berg bezoekt, gelijk hij verhaalt in het Tweede Lied der Komedie, Z. I: 130:

Vervolgens traden we in de naakte dreven
Van 't strand, dat nooit zijn waâtren zag beploegen
Door een, die daarna weêr terug mocht streven.

139. „Hij heeft het driewerf door de zee geslagen,
De vierde maal den boeg omhoog gestooten,
Den spiegel neêr — naar 't de' Ander kon behagen,

142. „Tot boven ons de zee weêr werd gesloten."

Tre volte il fe girar con tutte l'acque;
Alla quarta levar la poppa in suso,
E la prora ire in giù, com' altrui piacque,

Infin che 'l mar fu sopra noi richiuso.

---

141. De ander nl. God. Geheel deze schildering der gewaande zee-reis van Ulysses (Odysseus) getuigt hoe lang reeds voor de ontdekking van Amerika de wetenschappelijke mannen aan het bestaan van dat werelddeel geloofden. Christophorus Columbus deed zijne ontdekking in 1492 en reeds in 1310 heeft Dante haar in zekeren zin voorspeld. In zijn gedicht ligt ook de rede, waarom de koene italiaansche zeelieden niet vroeger den steven naar het verre Westen rigtten: bijgeloovige vrees hield hen terug. Ozanam, t. a. p. blz. 232: „Des sources de l'Èbre aux bouches du Gange, des extrémités de la Norvège à celle de l'Éthiopie, la terre habitée remplissait presque un hémisphère, la mer embrassait l'autre et néanmoins une pensée prophétique faisait rêver au de là des colonnes d'Hercule des régions lointaines, protégées contre l'audace des navigateurs par une terreur superstitieuse, qu'entretenaient de vieilles légendes."

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE ZANG.

VALSCHE RAADGEVERS.

De dubbele vlam, welke Ulysses en Diomedes omhult, zwijgt en snelt heen. Zij wordt onmiddelijk gevolgd door eene, welke Graaf Guido van Montefeltro omsluit. Dante meldt dezen geest den toestand van Romagna. Guido, niet wetende dat hij tot een levende spreekt, belijdt zijn kwaad. Hij werd in deze afdeeling der hel geworpen, dewijl hij bedriegelijken raad had gegeven aan paus Bonifacius VIII.

1. Reeds had de vlam zich rustig weêr verheven,
Om stil te zwijgen; en haar weg hernomen,
Waartoe mijn dichter oorlof had gegeven,

4. Wanneer eene andere, achter haar gekomen,
Mijne oogen naar haar hooge spits deed dwalen,
Daar 'k haar verwarde toonen hoorde ontstroomen.

Già era dritta in su la fiamma e queta,
Per non dir più, e già da noi sen gía
Con la licenzia del dolce Poeta;

Quando un' altra, che dietro a lei venía,
Ne fece volger gli occhi alla sua cima,
Per un confuso suon che fuor n' uscía.

---

2. De redevoering was ten einde. Het knetteren en flikkeren der vlam had opgehouden.

7. Gelijk Sicilie's stier — die de eerste malen,
(En dit was recht) geloeid heeft met de kreten
Van hem, wiens vijl 't beest moest te voorschijn halen—

10. Met 's lijders stemme loeide door zijn spleten,
Zoodat, ofschoon van koper gansch geklonken,
Hij zelf door smart toch scheen van een gereten;

13. Dus, daar haar weg noch uitgang werd geschonken,
Vermengden zich in 't eerst de jammerklachten
Met toonen, die weerklonken in de vonken.

16. Maar nadat zij haar tocht ten einde brachten
Ten top, om hem die trilling daar te geven,
Die haar de tong schonk, toen zij voorwaarts trachtten,

Come 'l bue cicilian, che mugghiò prima
Col pianto di colui (e ciò fu dritto)
Che l' avea temperato con sua lima,

Mugghiava con la voce dell' afflitto,
Sì che, con tutto ch' e' fosse di rame,
Pure ei pareva dal dolor trafitto;

Così, per non aver via nè forame
Dal principio nel fuoco, in suo linguaggio
Si convertivan le parole grame.

Ma poscia ch'ebber colto lor viaggio
Su per la punta, dandole quel guizzo,
Che dato avea la lingua in lor passaggio,

---

7. Perillus van Athene vervaardigde voor Phalaris, tiran van Agrigentum, een koperen stier, welke gloeiend gemaakt werd, nadat men een mensch daarin gesloten had. De spleten in het koperen beeld waren zoo kunstmatig aangebracht, dat de smartkreten van den gemartelde als het gebrul van den stier weêrklonken. Phalaris liet den vervaardiger van het kunststuk het eerst daarin werpen, om te beproeven of deze zich behoorlijk van zijne taak gekweten had.

18. Zoodra men zich helder heeft voorgesteld, wat Dante

19. Vernamen wij: „O Gij, die hier zoo even
Zeide in 't Lombardsch „Ga, 'k wil u niet meer dringen;"
En tot wien 'k dus de stemme heb geheven,

22. „Schoon 'k ligt wat laat verschijne in deze kringen,
't Verdriete u niet, met mij te blijven spreken,
Gij ziet: ik toef, schoon vlammen mij omringen.

25. „Zoo gij eerst kort in deze duistre streken
Zijt uit het heerlijk Latîum neërgekomen,
Dat ik met al mijn zonden ben ontweken,

Udimmo dire: O tu, a cui io drizzo
La voce, che parlavi mo lombardo,
Dicendo: Issa ten va': più non t'adizzo;

Perch' i' sia giunto forse alquanto tardo
Non t'incresca restare a parlar meco:
Vedi, che non incresce a me che ardo.

Se tu pur mo in questo mondo cieco
Caduto se' di quella dolce terra
Latina, onde mia colpa tutta reco;

---

hier bedoelt, wekt de fijnheid en juistheid der beschrijving bewondering. Daar de geesten geheel in vuur gehuld zijn, vinden hunne klachten, zoodra zij den mond verlaten, geen uitweg, maar vermengen zich met het knetteren der vonken. Als de woorden eindelijk den top der vlam bereiken, doen zij haar flikkeren, tengevolge van de trilling, welke zij zelven van de beweging der tong erlangden — en zoo ontstaan in de vrije lucht de klanken.

20. Gelijk Z. I. 69 werd medegedeeld stamde Virgilius uit Lombardije. De schim herhaalt de woorden, waarmede Virgilius Ulysses zijn afscheid gegeven had.

26. Het land der Latijnen heet Dante het beneden deel van Italië, n.l. het land beneden den Po. Lombarden noemt hij allen, die boven den Po wonen: derhalve in Opper-Italië.

28. „Zeg, heeft Romagna vrede of krijg vernomen?
'k Ben uit de bergen, welke Urbino scheiden
Van 't hoogland, waar de Tiber uit komt stroomen."

31. Oplettend bleef 'k, gebukt, zijn woord nog beiden,
Toen mij mijn Gids geduwd heeft en bevolen:
„Spreek gij, want hij is een Latijn!" 't Bereiden

34. „Van 't antwoord duurde kort, en onverholen
Begon 'k aldus mij zonder toeven te uiten:
„O ziel! die hier beneden zijt verscholen,

37. „Uw schoon Romagna is en was nooit buiten
Den krijg in 't hart van zijn geweldenaren;
Maar 'k zag daar nu niet open toe besluiten.

Dimmi, se i Romagnoli han pace o guerra:
Ch 'io fui de' monti là intra Urbino
E 'l giogo, di che Tever si disserra.

Io era ingiuso ancora attento e chino,
Quando 'l mio Duca mi tentò di costa,
Dicendo: Farla tu; questi è latino.

Ed io, ch'avea già pronta la risposta,
Sanza indugio a parlare incominciai:
O anima che sei laggiù nascosta,

Romagna tua non è, e non fu mai
Sanza guerra ne' cuor de' suoi tiranni;
Ma palese nessuna or ven lasciai.

---

30. Graaf Guido is geboren in Montefeltro (vgl. Z. I. 101.) de hooge bergstreek tusschen de bronnen van de Marecchia en de Foglia, op de grenzen van Romagna en Toscana. Montefeltro ligt tusschen Monte-Coronaro, in wiens nabijheid de Tiber ontspringt, en de stad Urbino.

38. Haat, wraak- en heerschzucht woelden onafgebroken in het gemoed der adelijke heeren; maar voor het oogenblik was geen oorlog uitgebarsten.

40. „Ravenna is gelijk het was sinds jaren:
Daar mag Polenta's arend nog regeeren
Die Cervia met zijn vleugels blijft bewaren:

43. „De stad, die blijk gaf, zich met kracht te weeren,
De Franschen bloeden deed uit tal van wonden,
Moest in de groene klauwen wederkeeren.

46. „En door Verrucchio's oude en jonge honden,

Ravenna sta, come stata è molt' anni;
L 'aquila da Polenta là si cova,
Sì che Cervia ricuopre co' suoi vanni.

La terra che fe già la lunga pruova
E di Franceschi sanguinoso mucchio,
Sotto le branche verdi si ritruova.

E 'l mastin vecchio e 'l nuovo da Verrucchio,

---

42. De familie da Polenta, die over Ravenna en Cervia heerschte, had tot wapen een arend half wit en blauw en half rood op een gouden veld. In het stadje Cervia, niet ver van Ravenna, regeerde in 1292 Bernardino Polenta, den broeder der ongelukkige Francesca da Rimini. Zang V.

42—45. Nl. de stad Forli, welke zich krachtig weerde, toen zij door de vereenigde fransche en pauselijke krijgsmacht werd belegerd. Toen de Franschen in de stad gedrongen waren, wist graaf Guido hen door sluw beleid eene volkomene nederlaag toe te brengen in 1282. Men schrijft de vinding der krijgslist toe aan Guido Bonnatti, die 's graven sterrewichelaar was. Vgl. Z. XX: 188. — Met de groene klauwen wordt het geslacht Degli Ordelaffi aangeduid, dat in 1300 te Forli de overhand hield. Het had tot wapen een groenen leeuw met het bovenlijf in een gouden veld en met de onderhelft in drie groene en gouden strepen.

46. Malatesta da Verruchio de oude en Malatestino de jonge. Dezen, vader en zoon, noemt Dante honden, wegens hunne wreedheid. Vgl. Z. XXVIII: 77. Broeders van Malatestino waren: Gianciotto, echtgenoot en moordenaar van Francisca (Z. V.), Paul, haar minnaar, en Pandolfo. — Montagna de'

Die eens Montagna tot den dood bestreden,
Wordt, waar zij plegen, alles wreed verslonden.

49. „Lamone's en Santerno's oeversteden
Beheerscht de leeuw, aan 't witte nest ontsproten;
Die elk saisoen een nieuw verbond wil smeden.

52. „Zij, langs wier zoom de Savio komt gevloten,
Moet tusschen dwinglandij en vrijheid leven,
Gelijk ze in vlakte en berg is ingesloten.

55. „Nu bid ik, mij van u bericht te geven:
Gij zult niet harder dan een ander wezen;
Moog steeds de roem uw naam op aarde omzweven."

Che fecer di Montagna il mal governo,
Là, dove soglion, fan de' denti succhio.

Le città di Lamone e di Santerno
Conduce il leoncel dal nido bianco,
Che muta parte dalla state al verno:

E quella a cui il Savio bagna il fianco,
Così com' ella sie' tra 'l piano e 'l monte,
Tra tirannia si vive e stato franco.

Ora chi se' ti prego che ne conte:
Non esser duro più ch' altri sia stato;
Se 'l nome tuo nel mondo tegna fronte.

Parcisati werd door de Verruchio's vermoord, dewijl hij Gibellijn was. „Waar zij plegen" nl. te Rimini.

51. Imola, aan den Santerno, en Faenza, aan den Lamone, stonden omstreeks 1300 onder bescherming van Mainardo Pagani wiens wapen een leeuw op een wit veld was. Hij was nu eens Welf, dan weder Gibellijn en veranderde met elk jaargetijde van politieke kleur.

54. Gelijk de stad Casena, aan den Savio, tusschen de vlakte en het Appenijnsche gebergte ligt, zoo bevindt zij zich tusschen dwang en vrijheid, nu eens der eene dan eens der andere partij behoorende.

57. Zoo waar ik u een langen roem toewensch, hoop ik, dat gij, gelijk andere schimmen, mij uw leven zult verhalen.

58. Nadat uit 't vuur geknetter was gerezen,
Op zijne wijs, ging zich de spits bewegen
Nu hier dan daar, om dan dit woord te lezen:

61. „Geloofde ik, dat mijn antwoord werd verkregen,
Door een, die ooit op aard terug kon keeren,
Wis deze vlam klonk u niet sidd'rend tegen.

64. „Maar aangezien nooit uit des afgronds sferen
Een levende opsteeg — als 'k naar waarheid hoorde —
Behoeft geen vrees voor schand mijn taal te weeren.

67. „'k Was krijgsman; daarna Franciscaan; de koorde
Deed mij al 't kwade boeten, naar 'k dorst hopen:
En wis, niets ware er, dat dien wensch verstoorde,

70. „Zoo de Opperpriester — ramp moet hem beloopen —
Mij niet had doen hervallen in de zonde:
Het hoe en waarom wil ik u ontknoopen.

Poscia che 'l fuoco alquanto ebbe rugghiato
Al modo suo, l' aguta punta mosse
Di qua, di là, e poi diè cotal fiato:

S'io credessi che mia risposta fosse
A persona che mai tornasse al mondo,
Questa fiamma staria senza più scosse.

Ma perciocchè giammai di questo fondo
Non tornò vivo alcun, s' i' odo il vero;
Senza tema d'infamia ti rispondo.

Io fui uom d' arme e poi fui cordigliero,
Credendomi, sì cinto, fare ammenda:
E certo il creder mio veniva intero;

Se non fosse 'l gran Prete, a cui mal prenda,
Che mi rimise nelle prime colpe:
E como e quare voglio che m' intenda.

---

72. Guido, graaf van Montefeltro was een dapper en be-

73. „Terwijl 'k me in been en vleesch nog heb bevonden,
Dat mij mijn moeder gaf, mogt al mijn werken
Geen leeuwen- maar een vossen-aart verkonden.

76. „Ik was bekend met al de kronkelperken
Van list en sluippad; en dreef zóó hun treken,
Dat zich hun faam aan 't eind der aard liet merken.

79. „Toen ik het deel mijns leeftijds aan zag breken,
Waarin 't betamen zou, dat elk de touwen
Had zaamgewonden en het zeil gestreken,

Mentre ch' io forma fui d' ossa e di polpe
Che la madre mi diè, l' opere mie
Non furon leonine, ma di volpe.

Gli accorgimenti e le coperte vie
Io seppi tutte; e sì menai lor arte,
Ch' al fine della terra il suono uscíe.

Quando mi vidi giunto in quella parte
Di mia età, dove ciascun dovrebbe
Calar le vele e raccoglier le sarte;

---

leidvol krijgsman, maar op later leeftijd der wereld moede, werd hij in 1297 Franciscaan en onder de Minderbroeders ingekleed. Door paus Bonifacius VIII om raad gevraagd hoe Preneste zou kunnen genomen worden, welke stad aan het geslacht Colonna behoorde, zou hij hebben aanbevolen „veel te beloven en weinig te houden." Dit echter is slechts eene bewering van Dante en wordt door de geschiedenis gelogenstraft. De paus had de Colonna's herhaaldelijk vergeven; maar deze oproerlingen waren onverbeterlijk. Bonifacius liet Preneste op den berg slechten en eene andere stad aan den voet des bergs bouwen. Hij noemde die Città papale en droeg op haar het kardinaal-bisdom Palestrina (Preneste) over. De Colonna's vloden naar Sicilië en een naar Frankrijk.

81. Dat elk zich ontdeed van de wereldsche beslommeringen op de levenszee om slechts aan het heil zijner ziel te denken.

82. „Ging mij, wat me eerst behaagde, diep berouwen:
'k Beleed mijn schuld en storte in boetgebeën,
En ik, rampzaalge! waar welligt behouen...

85. „Maar zie, de vorst der nieuwe Fariseën,
Bij Lateraan bemoeid in oorlogstwisten,
Geenszins met Saracenen of Judeën, —

88. „Want elk, dien hij voor vijand hield, was christen;
En niemand was bij Acre in 's winnaars horden,
Of sleet hetgeen des Sultans landen misten; —

Ciò che pria mi piaceva, allor m' increbbe:
E pentuto e confesso mi rendei,
Ahi miser lasso!, e giovato sarebbe.

Ma 'l principe de' nuovi farisei,
Avendo guerra presso a Laterano,
(E non con Saracin, nè con Giudei;

Chè ciascun suo nimico era cristiano,
E nessun era stato a vincer Acri,
Nè mercatante in terra di Soldano;)

---

85. De onverzoenlijke verbittering van Dante tegen paus Bonifacius VIII geeft zich hier, als naar gewoonte, lucht. De Colonna's hadden hunne paleizen bij Sint-Jan van Lateranen.

87—90. Hier zijn allerlei scherpe opmerkingen van den toornigen Dante. Hij zegt: „het ware beter geweest, dat de paus de ongeloovigen bestreden had, dan de Collona's, die christenen waren." In 1291 werd Acre, de laatste bezitting der christenen in het Oosten, door den sultan van Babylon genomen, in weerwil der heldhaftige verdediging door de Tempeliers. Er waren zestigduizend gesneuveld en gevangen. Dante verzuimt te melden, dat Bonifacius vruchteloos de christen-vorsten had opgeroepen om de bedreigde stad ter hulp te snellen. Deze vorsten waren zoo slecht als eenig tijdperk hen zag. De Colonna's deden der Kerk meer kwaad, dan ooit Saracenen of Joden haar konden berokkenen.

Tot juist verstand der toespelingen in vs. 89 en 90 wete

„Hij had geen eerbied voor zijn heilige orden
Of opperambt; voor 't koord niet om mijn leden,
Dat hen vermagert, die zich daarmeê gorden.

„Als Konstantijn Sylvester heeft gebeden,
Ginds in Soracte, om 't huidzeer te genezen,
Zoo deed mij deze als meester voor hem treden

„Om helper bij zijn hoogmoedskoorts te wezen,
Hij vroeg mij raad en 'k zweeg, dewijl zijn tale
Me in elk woord een beschonkne heeft doen vreezen.

„Hij riep: „„Dat u geen angst in 't harte dale!
'k Spreek u van zonden vrij; maar wil mij leeren,

Nè sommo ufficio, nè ordini sacri
Guardò in sè, ned in me quel capestro,
Che solea far li suoi cinti più macri.

Ma come Constantin chiese Silvestro,
Dentro Siratti, a guarir della lebbre;
Così mi chiese questi per maestro

A guarir della sua superba febbre:
Domandommi consiglio; ed io tacetti,
Perchè le sue parole parver ebbre.

E poi mi disse: Tuo cuor non sospetti:
Fin d'or t' assolvo; e tu m' insegna fare

---

men, dat het op strenge straf verboden was in het leger des Sultans te dienen of handel met hem te drijven. Ten gunste der Venetianen, beperkte Innocentius III dit verbod tot zekere voor oorlog en scheepvaart dienende zaken.

94. Ten tijde van Dante was het onjuiste verhaal nog verbreid, dat paus Sylvester, vervolgd door Konstantijn den Groote, in eene grot van den berg Soracte (thans monte San Oreste) gevlucht was; dat de keizer door melaatschheid bezocht werd en vernam dat Sylvester wonderen kon wrochten. Hij liet dan den paus roepen, die hem doopte en genas. Later bleek dit alles verdichting.

96. Als meester beteekent: als geneesheer.

Hoe 'k Prenestina gansch ten bodem hale.

103. „„„Gij weet, ik sluit en open 's hemels sferen,
En daarom zijn twee sleutsel ons gegeven,
't Geen wie mij voorging geenszins kon waardeeren.""

106. „'k Werd toen zoo door dit wichtig woord gedreven,
Dat zwijgen mij het slechtste scheen van allen;
'k Sprak: „„„Vader, sinds gij mij gansch hebt ontheven

109. „„„Van straf dier zonde, waarin 'k nu moet vallen,
Weet: „Weinig houden en zeer veel beloven"
Zal 't zegelied voor 't Hoog Gestoelt doen schallen.""

112. „Franciscus kwam om mij uit 's hemels hoven,
Toen 'k stierf; maar een der zwarte cherubijnen
Riep: „„„Doe geen onrecht met hem mij te ontrooven!

Sì come Prenestina in terra getti:

Lo ciel poss' io serarre e disserrare,
Come tu sai; però son duo le chiavi,
Che 'l mio antecessor non ebbe care.

Allor mi pinser gli argomenti gravi,
Onde 'l tacer mi fu avviso il peggio;
E dissi: Padre; da che tu mi lavi

Di quel peccato, ove mo cader deggio;
Lunga promessa coll' attender corto
Ti farà trionfar nell' alto seggio.

Francesco venne poi, com' i' fui morto,
Per me; ma un de' neri cherubini
Gli disse: Nol portar; non mi far torto.

---

102. Prenestine het Preneste der ouden, thans Palestrina.

113. Gelijk in den achtsten hemelkring de Cherubijnen heerschen, zoo in den achtsten hellekring de zwarte (gevallene) cherubijnen.

115. „„„Hij moet als slaaf omlaag gaan bij de mijnen,
Daar hij den raad voor 't snood bedrog ontvouwde;
Sinds hield 'k hem bij de haren. Schuld verdwijnen

118. „„„Doet vrijspraak slechts voor hem, wie 't kwaad berouwde.
Berouw en booze wil gaan nooit toch zamen,
Daar me in die twee steeds tegenspraak aanschouwde,""

121. „O smart! hoe moest ik beven en mij schamen,
Toen hij mij greep, „Ligt dacht gij niet, hoe 'k leerde,"
Hernam hij; „mij als wijsgeer te bekwamen."

Venir sen deve giù tra' miei meschini,
Perchè diede 'l consiglio frodolente,
Dal quale in qua stato gli sono a' crini:

Ch' assolver non si può chi non si pente;
Nè pentere e volere insieme puossi,
Per la contradizion, che nol consente.

O me dolente! come mi riscossi
Quando mi prese, dicendomi: Forse
Tu non pensavi ch' io loico fossi!

---

115. Dat het niet zoo ongunstig met Guido is afgeloopen, als Dante hier meldt, blijkt uit Angelo's geschiedenis der orde van Assisi, waarin men leest: „Guido Montis Feltrii, Urbini comes ac princeps, in ordine pie ac humiliter vixit, errata lacrimis et ieiuniis diluens, et (quid-quid in eum mordax Dantes cecinerit) religiosissime in Sacra Assisiense domo obiit, ac in ea tumulatus fuit: Guido van Montefeltro, graaf en vorst van Urbino, heeft vroom en nederig in de orde geleefd, zijne dwalingen door tranen en vasten uitwissende, en hij is, (wat ook de bijtende Dante tegen hem gedicht heeft) op de godsdienstigste wijze in het heilig huis van Assisi gestorven, en daarin ook begraven."

123. De Philosophie heeft drie deelen: Physica, Ethica en Dialectica of Logica. De duivel bespot den verworpeling door te staven, hoe logisch hij handelt met hem tot zich te nemen; want uit de contradictie vloeit voort, dat eene zaak geens-

124. „Hij bracht mij bij Minos, en deze keerde,
Den staart nu acht maal om de harde lenden
En beet zich, daar de woede hem verteerde.

127. „Hij riep: „Hem zal 'k in 't vlammenhulsel zenden!"
Zóó ben ik daar, waar gij mij ziet, verloren
En dwaal ik jamrend met de omvlamde benden."

A Minos mi portò: e quegli attorse
Otto volte la coda al dosso duro;
E, poi che per gran rabbia la si morse,

Disse: Questi è de' rei del fuoco furo:
Per ch'io là, dove vedi, son perduto,
E sì vestito andando mi rancuro.

---

zins terzelfder tijd kan zijn en niet-zijn. Berouw bestaat niet bij dengene, die nog den wil heeft, het kwaad te bedrijven.

125. Vgl. Z. V: 4—12.

129. De schoonheid van Guido's weemoedig verhaal sinds vers 69 schijnt ieder te moeten treffen en toch werd zij niet gevat door een der grootste letterkundigen. Voltaire was buiten staat de verheven scheppingen van Dante's genie te bewonderen en hij verhaalt Guido's woorden als volgt in zijne Dictionnaire Philos. V. 4. t. L. ed. de 1785:

„Voici le fait. Quand j'étais sur la terre
Vers Rimini je fis longtems la guerre,
Moins, je l'avoue, en héros qu'en fripon.
L'art de fourber me fit un grand renom;
Mais quand mon chef eut porté poil grison,
Temps de retraite, où convient la sagesse,
Le repentir vint ronger ma vieillesse,
Et j'eus recours à la confession.
O repentir tardif et peu durable!
Le bon saint-père en ce temps guerroyait
Non le soudan, ni le Turc intraitable,
Mais les chrétiens, qu'en vrai Turc il pillait," etc. etc.

Ten slotte roept hij uit: „Tout cela est-il dans le style comique? Non. Tout est-il dans le genre héroïque? Non. Dans quel goût est donc ce poème? Dans un goût bizarre,"

130. Toen is, als hij zijn klacht zoo had doen hooren,
De vlam verdwenen in een smartvol weenen,
Met wrong en draai der spitse punt naar voren.

133. Mijn Gids en ik, wij togen verder henen
De klip op tot wij de' andren boog betraden,
Die de' afgrond dekt, waar straf is voor degenen,

136. Die, tweedracht zaaiend, zich met schuld belaadden.

Quand' egli ebbe il suo dir così compiuto,
La fiamma dolorando si partío,
Torcendo e dibattendo 'l corno aguto.

Noi passammo oltre, ed io e 'l Duca mio,
Su per lo scoglio infino in su l' altr' arco,
Che cuopre 'l fosso, in che si paga il fio

Da quei, che scommettendo acquistan carco.

Het is eene der grootste gloriën van Dante, den theoloog-dichter, den geloovige der middeleeuwen, dat Voltaire hem niet heeft kunnen bereiken. Het vonnis van Voltaire bevestigt de reuzengrootheid van Dante, gelijk het vonnis der Florentijnsche regering, die hem ter dood veroordeelde, staaft, hoe onbereikbaar hoog hij boven zijne tijdgenooten stond.

ACHT-EN-TWINTIGSTE ZANG.

TWEEDRACHTZAAIERS.

In de Negende Martelspleet ontmoeten de dichters hen, die godsdienstige en burgerlijke twisten stookten. Zij worden onophoudelijk getroffen door een zwaard — beeld van dat der tweedracht — en loopen met verscheurde ledematen in een kring. Zoodra hunne wonden gesloten zijn, bevinden zij zich weder bij den demon, die hun lichaam kerft en doorboort. Mohamed vertoont zich als vertegenwoordiger van hen, die de uitbreiding der Kerk belemmerden. Daarna verschijnen eenigen, die op staatsgebied tweespalt teweeg brachten.

1. Wie zou, in proza zelfs en bij herhalen,
Het bloed en al de wonden, die mijne oogen
Hier zagen, ooit volledig kunnen malen?

4. Gewis zou elke tong dit vruchtloos pogen,
Daar onze taal en geest zoo grootsche dingen
Geenszins beseffen en omvatten mogen.

Chi poria mai pur con parole sciolte
Dicer del sangue, e delle piaghe appieno,
Ch'io ora vidi, per narrar più volte?

Ogni lingua per certo verria meno
Per lo nostro sermone e per la mente,
C' hanno a tanto comprender poco seno.

7. Indien men al het volk nog zaâm kon dringen,
Dat eertijds in de wisselrijke dalen
Van Pulie zich het leven zag ontwringen

10. Door Rome's heir; de bliksems lang zag stralen
Des oorlogs, die zoo grooten ring-buit zonden,
Naar 't woord van Livius, die niet pleegt te dwalen;

13. Met 't volk, dat smarten voelde van zijn wonden,
Dewijl het Robert Guiscard ging bevechten;
En 't ander, welks gebeent nog wordt gevonden

Se s'adunasse ancor tutta la gente,
Che già in su la fortunata terra
Di Puglia fu del suo sangue dolente

Per li Romani, e per la lunga guerra
Che dell, anella fe sì alte spoglie,
Siccome Livio scrive, che non erra;

Con quella, che sentìo di colpi doglie
Per contrastare a Ruberto Guiscardo;
E l'altra, il cui ossame ancor s' accoglie

---

8. Apulie was vaak ten prooi geweest aan de jammerbrengende wisselingen des oorlogs. Die, waarin zij met de Romeinen gewikkeld waren, begonnen in 429 voor Christus en eindigden met hunne onderwerping, nadat zij in 455 door den Consul Publius Decius Mus bloedig geslagen waren.

11. De tweede Punische oorlog duurde 15 jaar. De Kartaagsche veldheer Hannibal bragt den Romeinen bij Canne eene zware nederlaag toe, waarin zooveel ridders sneuvelden, dat de buit gemaakte ringen eene korenmaat vulden. Livii Historiar. l. XXIII: 12.

14. Dante bedoelt het grieksche leger, door Alexis, keizer van Konstantinopel afgezonden om Calabrie en Apulie te heroveren, in de 2e helft der XIe eeuw. Het werd door den Normandischen baron Robert Guiscard, zoon van Tancredo, vernietigd.

15—17. Bij Ceperano, niet ver van Monte Cassino, werd

16. Bij Ceperaan, waar elk van Pulie's knechten
Een leugenaar werd; en ginds, waar, zonder wapen,
De oude Alard 't pleit bij Tagliacoz kon slechten;

19. Liet dit al zijn doorboorde leden gapen,
Geen zijn verminking, 't zou nog niets gelijken
Bij de' afschuw, dien Spleet Negen ons liet rapen.

22. Geen vat, welks duig of zij-klamp ging bezwijken,
Gaapt zoo wijd open, als 'k een zag, wiens leden

A Ceperan, là dove fu bugiardo
Ciascun Pugliese; e là da Tagliacozzo,
Ove senz' arme vinse il vecchio Alardo;

E qual forato suo membro, e qual mozzo
Mostrasse; ad agguagliar sarebbe nulla
Il modo della nona bolgia sozzo.

Già veggia, per mezzul perdere o lulla,
Com' io vidi un, così non si pertugia,

---

in 1265 de eerste slag geleverd tusschen Manfred, koning van Pulie en Sicilië, en Karel van Anjou. Het derde legerkorps van Manfred, geheel uit Apuliërs bestaande, zag dat de twee andere korpsen weken en liep tot Karel over.

19. Bij Tagliacozzo, kasteel in de Abruzzen, werd gestreden tusschen Karel van Anjou, toen reeds koning van Pulie en Sicilië, en Conradijn, die uit Duitschland gekomen was. De oude Alard de Valleri, een fransch ridder, juist uit het H. Land teruggekeerd, ried Karel, slechts met twee derden zijner soldaten te strijden en de overigen in eene hinderlaag op te stellen om de Duitschers op het lijf te vallen, wanneer deze, meenende te zegevieren, verspreid waren om te plunderen. Anjou volgde dien raad en Alard, die de reserve aanvoerde, behaalde zonder noemenswaardigen strijd in 1268 eene volledige overwinning.

19. „Liet dit," nl. al het volk in die verschillende oorlogen gesneuveld of verminkt en opgesomd sinds vs. 7 tot 16.

Van kin tot endeldarm elkaâr ontwijken.

De darmen zijn de beenen langs gegleden;
De long lag bloot; ook 't vuil gewand, 't welk 't eten,
Dat elk verslonden heeft, tot drek moet kneden.

Terwijl, strak starend, hem mijn blikken meten,
Zag hij mij aan, sloeg 't hart op met zijn handen
En riep: „Zie nu, hoe 'k ben van een gespleten!

„Zie Mohamed, verscheurd van ingewanden.
Vóór mij, van kin tot kruin 't gelaat doorsneden,
Gaat Ali heen, dien bitt're tranen branden.

„Al de and'ren, die gij hier nu ziet, zij deden
In 't leven niets dan twist en tweedracht zaaien;
En daarom gaan zij met doorkerfde leden.

Rotto dal' mento in sin dove si trulla.

Tra le gambe pendevan le minugia;
La corata pareva, e 'l tristo sacco,
Che merda fa di quel che si trangugia.

Mentre che tutto in lui veder m'attacco,
Guardommi, e con le man s' aperse il petto,
Dicendo: Or vedi, com' i' mi dilacco;

Vedi come storpiato è Macometto.
Dinanzi e me sen va piangendo Alì
Fesso nel volto dal mento al ciuffetto.

E tutti gli altri, che tu vedi qui,
Seminator di scandalo e di scisma
Fur, vivi; e però son fessi così.

31—34. Mohamed geboren te Mekka in 560 gestorven te Medina in 633. Ali, de vierde Kalif, maakte veranderingen in den koran en bragt dus eene scheuring in de door Mohamed gestichte eeredienst.

37. „Een duivel staat daar achter 't zwaard te zwaaien,
Die ons barbaarsch verscheurt, door, met de snede
Elk dezer schaar te slaan, zoodra we, in 't draaien,

40. „Op 't pad des lijdens keeren onze schrede;
Want weet, gesloten zijn weêr die kwetsuren
Eer iemand andermaal hier voor hem trede.

43. „Maar gij, wie zijt ge, die daar staat te turen
Ter klip; ligt om in 't gaan ter straf te toeven,
Die ge om uw schuldbekentnis moet verduren?"

46. „Hem trof geen dood; hem leidt geen schuld ten droeven
Weg dezer martling; klonk het woord mijns Heeren;
Maar om hem alle kennis te doen proeven,

49. „Moet ik, die dood ben, hier zijn voetstap keeren
Beneden door de hel, van kring tot kringen:

Un diavolo è qua dietro, che n'accisma
Sì crudelmente, al taglio della spada
Rimettendo ciascun di questa risma,

Quando avem volta la dolente strada;
Perocchè le ferite son richiuse,
Prima ch' altri dinanzi gli rivada.

Ma tu chi se', che 'n su lo scoglio muse,
Forse per indugiar d'ire alla pena,
Ch'è giudicata in su le tue accuse?

Nè morte 'l giunse ancor, nè colpa 'l mena,
Rispose 'l mio Maestro, a tormentarlo;
Ma, per dar lui esperienza piena,

A me, che morto son, convien menarlo
Per l' Inferno quaggiù di giro in giro:

---

45. Mohamed meent, dat Dante zijne schuld voor Minos beleden heeft (Z. V: 6, 8.) en daarop door dezen naar eene strafplaats verwezen is.

Dit is zoo waar, als 't u mijn taal mag leeren."

52. En meer dan honderd, die dit hooren, dringen
Verbaasd in de' afgrond zaâm om me aan te staren;
En zij vergeten hunne martelingen.

55. „Gij, die misschien de zon dra zult ontwaren,
Zeg Fra Dolcijn, dat, wil hij niet ras komen,
Waar ik ben, hij zich leeftocht moet vergaren,

58. „Opdat hij, als de sneeuwjacht neêr gaat stroomen,
Den Novarrees den krijgspalm niet moog geven,
Welke anders geenszins ligt zou zijn genomen."

61. Toen hij een voet voor de' aftocht hield geheven,
Heeft Mohamed dit woord tot mij gesproken,

E quest' è ver così com' io ti parlo.

Più fur di cento, che, quando l'udiro,
S'arrestaron nel fosso a riguardarmi,
Per maraviglia obliando 'l martíro.

Or di' a fra Dolcin dunque, che s'armi,
Tu, che forse vedrai il Sole in breve,
S'egli non vuol qui tosto seguitarmi,

Sì di vivanda, che stretta di neve
Non rechi la vitorria al Novarese,
Ch' altrimenti acquistar non saria lieve.

Poi che l' un piè per girsene sospese,
Macometto mi disse esta parola:

56—60. De ketter Dolcino predikte gemeenschap van goederen en vrouwen. Met drieduizend volgelingen toog hij, in Lombardije roovende, om. In 1307 bevond hij zich in de bergen tusschen Novarre en Vercelli. Zonder levensmiddelen en door de sneeuw in de vlucht verhinderd, werd hij door de Novarrezen gevangen genomen en met zijne gezellin Margaretha verbrand. Muratori Script. Rer. Ital. v. IX p. 427.

En dien dan, om te gaan, ter aard gedreven.

64. Een ander, met de keel geheel doorstoken,
Den neus tot aan de wenkbrauw afgesneden,
En wien een zijner ooren heeft ontbroken,

67. Was ook verbaasd met de andren toegetreden
Tot kijken, en heeft 't eerst den strot ontsloten,
Die purper was van boven tot beneden.

70. Hij sprak: „O gij, om zonde niet verstooten,
En dien 'k, doet niet gelijkenis mij dwalen,
In Latium zag, bij mijn landgenooten,

73. „Wil voor uw geest Pier Medicina halen,
Zoo ge ooit terugkeert naar de lustlandouwen,

Indi, a partirsi, in terra lo distese.

Un altro, che forata avea la gola,
E tronco 'l naso infin sotto le ciglia,
E non avea ma' che un' orecchia sola,

Restato a riguardar per maraviglia
Con gli altri, innanzi agli altri aprì la canna,
Ch' era di fuor d'ogni parte vermiglia;

E disse: O tu, cui colpa non condanna,
E cui già vidi su 'n terra latina,
Se troppa simiglianza non m'inganna;

Rimembriti di Pier da Medicina,
Se mai torni a veder lo dolce piano,

---

73. Van de kerkelijke tweedracht-zaaiers komt Dante tot de staatkundige. Peter uit Medicina, eene streek in de provincie Bologna, behoorde tot het geslacht Cattani en stookte tweespalt tusschen Guido da Polenta en Malatestino da Rimini, waardoor groote ellende over hunne landen kwam.

Die van Vercel naar Marcabò steeds dalen.

76. „Ga 't Fano's edelst burgerpaar ontvouwen:
Doe 't Angiolello en heer Guido weten,
Dat, is niet ijdel ons ter-toekomst-schouwen,

79. „Zij van hun vaartuig worden afgesmeten,
En in de zee gesmoord bij Catholiken,
Door 't snood verraad van een tiran. Gemeten

82. „Van Cyprus' strand tot dat der Maioriken,
Zag nooit Neptuun op zee zoo'n gruwel plegen,
Noch door piraten, noch door 't schuim der Grieken.

85. „De ontrouwe, die één oog slechts kan bewegen,

Che da Vercello a Marcabò dichina.

E fa' sapere a' duo miglior di Fano,
A messer Guido, ed anche ad Angiolello,
Che, se l' antiveder qui non è vano,

Gittati saran fuor di lor vassello,
E mazzerati, presso alla Cattolica,
Per tradimento d' un tiranno fello.

Tra l' isola di Cipri e di Maiolica
Non vide mai sì gran fallo Nettuno,
Non da pirati, non da gente argolica.

Quel traditor, che vede pur con l' uno,

---

75. De schoone vlakte van Lombardije, welke van Vercelli altijd daalt tot Marcabò, een kasteel bij Ravenna, thans verwoest.

77. Guido del Cassero en Angiolello da Cagnano, waren twee edelen van de stad Fano. Uitgenoodigd door Malatestino (Z. XXVII: 46) om met hem te komen spreken, gingen zij op reis ter zee, en werden, toen zij in het gezicht van het kasteel Cattolica kwamen, door de schippers, volgens het bevel van den tiran, in zee geworpen. Dit geschiedde in 1304.

82. Majolica eigenlijk isola di Majorica: het eiland Majorca.

85. Malatestino werd ook de éénoogige van Rimini genoemd.

En 't land beheerscht, 't welk één hier wel zou wenschen
Dat hij nooit onder de oogen had gekregen,

88. „Ontbiedt, om te onderhandlen, die twee menschen,
En doet dan zóó, dat aan Focara's vlagen
Geloften voor hen noodig zijn noch wenschen."

91. „O Toon mij en verklaar", ving 'k aan te vragen;
„Wilt gij me omhoog bericht van u doen geven,
Wie 't is, dien 't zien van 't land zoo moest mishagen."

94. Hij heeft de hand toen naar de kin geheven
Van een gezel, en hem den mond ontsloten;
Hij riep: „'t Is deze, die niet spreekt! Verdreven,

97. „Verjoeg hij eens den twijfel, spade ontsproten

E tien la terra, che tal, ch'è qui meco
Vorrebbe di vederla esser digiuno,

Farà venirgli a parlamento seco:
Poi farà sì, ch' al vento di Focara
Non sarà lor mestier voto nè preco.

Ed io a lui: Dimostrami e dichiara,
Se vuoi ch'io porti su di te novella,
Chi è colui dalla veduta amara.

Allor pose la mano alla mascella
D'un suo compagno, e la bocca gli aperse,
Gridando: Questi è desso, e non favella.

Questi, scacciato, il dubitar sommerse

---

86. De landstreek waarin Rimini ligt, en Curio zijn raad aan Cesar gaf. Vgl. vs. 98.

89. Focara is een berg tusschen Fano en Cattolica, vanwaar gevaarlijke winden waaien, zoodat de zeelieden geloften en gebeden opdroegen om hen te ontwijken. Het was een oude wensch: „Custodiat te Deus a vento Focariensi: God beware u voor den wind van Focara!" Guido en Angiolello behoefden die geloften niet, dewijl zij vóór Focara verdronken waren.

In Cesars hart, verklarend, dat vertragen
Steeds schaadt, wie na beraad ter daad besloten."

100. Helaas! hoe scheen mij Curio verslagen!
Hij, met de tong tot in de keel doorkorven,
Die eens zijn raad zoo stout had voorgedragen!

103. De handen afgehakt komt een gezworven,
De stompen zoo ter sombre lucht geheven,
Dat 't bloed zijn hoofd besmeurd heeft en bedorven;

106. Hij riep: „Laat ook Uw geest naar Mosca zweven;

In Cesare, affermando che 'l fornito
Sempre con danno l'attender sofferse.

Oh quanto mi pareva sbigottito
Con la lingua tagliata nella strozza
Curio, ch'a dicer fu così ardito!

Ed un, ch'avea l'una e l'altra man mozza
Levando i moncherin per l'aura fosca
Si che 'l sangue facea la faccia sozza,

Gridò: Ricordera' ti anche del Mosca,

---

97. Curio, de uit Rome verdreven tribuun, die te Ariminium (Rimini) tot Cesar kwam. Na den overtocht van den Rubicon weifelde Cesar nog, naar de dichter Lucanus zegt, of hij de wapenen tegen het vaderland voeren en naar Rome oprukken zou. Curio spoorde hem hiertoe aan, door hem voor te houden, dat het vertragen en uitstellen steeds dengenen schaade, die eenmaal tot de daad gereed waren. Pharsal. L. IX: 280., 281:

Dum trepidant nullo firmatae robore partes,
Tolle moras: semper nocuit differre paratis.

106—108. Buondelmonte, een jong edelman was verloofd, toen hij eens voorbij het huis van Forteguerra Donati reed. Diens echtgenoote: Aldruda, trad met hare beide dochters op het balkon en zeide: „Welke bruid hebt gij gekozen? Ik bewaarde u deze." Hij zag dat meisje aan; het beviel hem,

Die — wee mij! — sprak: „'t Gedane laat zich schikken;
't Geen 't kwade zaad den Tusciers heeft gegeven."

109. „En uw geslacht," voegde ik daarbij; „deed stikken."
Waarop hij, lijden staaplende op zijn lijden,
Ontvlood als een kranzin'ge in raadloos snikken.

112. Maar ik bleef aan de schaar mijne aandacht wijden
En zag iets, dat 'k, alleen, gewis zou vreezen

Che dissi, lasso!: Capo ha cosa fatta;
Che fu 'l mal seme per la gente tosca.

Ed io v'aggiunsi: E morte di tua schiatta.
Per ch' egli, accumulando duol con duolo
Sen gío come persona trista e matta.

Ma io rimasi a riguardar lo stuolo,
E vidi cosa, ch'io avrei paura

---

maar hij zeide: „Ik kan niet meer terug." „Gij kunt, hernam Aldruda; ik sta in voor de gevolgen." Daarop brak Buondelmonte zijn woord. Maar de verwanten zijner verloofde zwoeren wraak en beraadslaagden of zij den trouwelooze slechts tuchtigen of vermoorden zouden. Toen riep Mosca dei Lamberti: „Cosa fatta capo ha: Wat gedaan is, laat zich schikken!" Hierop werd de moord besloten. Op Paasch-ochtend van het jaar 1215 reed Buondelmonte in een wit gewaad op een schimmel uit den Sesto oltre Arno over den Ponte Vecchio. De zaamgezworenen overvielen en doodden hem bij het beeld van Mars. (Vgl. Z. XIII: 143—150.) Deze moord was het begin der bloedige twisten, welke Florence en geheel Toscane verdeelden, en van de partijen der Gibellijnen en Welfen te Florence. — De uitdrukking *Cosa fatta capo ha* is veelal verkeerd vertolkt. Zij beteekent wat hierboven in vers 107 geschreven is. Zoo ook verklaart haar Blanc: *fatta la cosa, il rimanente si aggiusta.* — Tusciërs = Toskaners.

109. Het geslacht der Lamberti werd in de partij-oorlogen geheel uitgeroeid.

Te melden, liet ik elk bewijs ter zijden;

115. Zoo mij 't geweten niet gerust deed wezen:
Die goede gids, wiens schild elk zal bewaren,
In wien 't gevoel van reinheid is gerezen!

118. Ja, 'k zag, en 't schijnt zich mij nog te openbaren,
Een romp hier zonder hoofd in 't ronde waren,
Gelijk al de andren van die droeve scharen.

121. 't Geknotte hoofd, afhangend bij de haren,
Hield hij ter hand, bij wijze van lantaren,
Het riep: „Helaas!"... en bleef dan op ons staren,

124. Zoo door zich zelf deed hij zich licht vergaren;
Twee zijn in een, en een in twee gezonden:

Senza più pruova di contarla solo:

Se non che conscienza m' assicura,
La buona compagnia che l' uom francheggia
Sotto l' usbergo del sentirsi pura.

Io vidi certo, ed ancor par ch' io 'l veggia,
Un busto senza capo andar, sì come
Andavan gli altri della trista greggia.

E 'l capo tronco tenea per le chiome
Pesol con mano, a guisa di lanterna:
E quei mirava noi, e dicea: O me!

Di sè faceva a sè stesso lucerna:
Ed eran due in uno, ed uno in due:

---

114. Dante zegt: indien ik alleen, zonder bewijsvoering, verhaal wat volgt, zou ik bezorgd zijn, dat men mij van onwaarheid verdacht hield, stelde mij mijn zuiver geweten niet gerust.

116. Schier dezelfde uitdrukking bezigt Engelands grootste dichter:

What stronger breastplate than a heart untainted?
Shakspeare, 2 Hen. VI. a. III. S. 2.

Hoe 't zij, kan Hij slechts, die zoo straft, verklaren.

127. Als hij vlak bij de brug zich heeft bevonden,
Heeft hij den arm met gansch het hoofd geheven,
Om ons zijn woorden digter aan te konden:

130. „Gij, die u levend herwaarts hebt begeven,
Om doôn te zien, aanschouw 't verschriklijk lijden,
En zie of één 't in zwaarte op zij kan streven.

133. „Weet, opdat gij me omhoog een woord moogt wijden,
Dat 'k Bertrand ben van Born, die booze daden
Den jongen vorst als raad in 't hart liet glijden.

Com' esser può, Quei sa che sì governa.

Quando diritto appiè del ponte fue,
Levò 'l braccio alto con tutta la testa,
Per appressarne le parole sue,

Che furo: Or vedi la pena molesta.
Tu che, spirando, vai veggendo i morti:
Vedi s' alcuna è grave come questa.

E perchè tu di me novella porti,
Sappi ch' io son Bertram dal Bornio, quelli,
Che al re giovane diedi i mai conforti.

---

134. Bertrand van Born, bij Perigueux, de strijdlustige troebadoer, ontroofde zijnen broeder het erfdeel en geraakte daarover in oorlog met zijn leenheer Richard Leeuwenhart. Hij sloot hierop vriendschap met Hendrik, Richards oudsten broeder, en dreef hem tot opstand tegen zijn vader Hendrik II. Na den dood zijns vriends in 1183 werd hij door den koning in Hautefort belegerd en na eene heldhaftige verdediging gevangen genomen. Hij eindigde zijn leven in een Cisterciënserklooster. Bertrand bekleedt eene eerste plaats onder de Provençaalsche dichters. Hij wordt aangehaald door Dante „de vulg. Eloq. l. II c. 2. Voor de vertaling van eenige uittreksels zijner gedichten, raadplege men: Millot, Hist. Littéraire des

136. „'k Bracht zoon en vader op vijandge paden:
Achitofel heeft Absalon, vóór 't sneven,
Nooit jegens David grooter kwaad geraden.

139. „Daar 'k zóó verbondnen deed gescheiden leven;
Moet ik, helaas! mijn hoofd gescheiden dragen
Van zijn begin, in deze romp gebleven.

142. „Dus wordt in mij de weerwraak gå geslagen."

Io feci 'l padre e 'l figlio in sè ribelli;
Achitofel non fe più d' Absalone
E di David, coi malvagi pungelli.

Perch' io partii così giunte persone,
Partito porto il mio cerebro, lasso!,
Dal suo principio, ch' è 'n questo troncone.

Così s'osserva in me lo contrappasso.

Troubadours, I, 210. De geschiedkundige gedeelten echter van dat werk verdienen niet veel vertrouwen.

137. Achitofel zette Absalon tegen zijn vader David op. II Samuel XV: 31: Nuntiatum est autem David quod et Achitophel esset in coniuratione cum Absalom, dixitque David: Infatua, quaeso, Domine, consilium Achitophel: Aan David nu is geboodschapt dat Achitofel in zamenzwering was met Absalon, en David zeide: ik smeek u, Heer, maak Achitofels raad tot dwaasheid."

141. Het hoofd is gescheiden van zijn oorsprong: het hart, dat Dante aldus noemt, dewijl dit, volgens Aristoteles, het eerst leeft en het laatst sterft. Het hart is in den romp gebleven.

NEGEN-EN-TWINTIGSTE ZANG.

BEDRIEGERS.

I.

VERVALSCHERS VAN METALEN.

De dichters bereiken de tiende of laatste Martelspleet; waarin drie soorten van bedriegers: in zaken, daden en woorden, gestraft worden. De eerste soort, die metalen vervalschten, trekken het eerst de aandacht. Allen liggen in eene duistere diepte, door eene afschuwelijke melaatschheid gepijnigd. Dante spreekt met Griffolino van Arezzo en Capocchio van Siena.

1. Het vele volk met zijn verscheiden wonden
Had zoo mijne oogen in de smart verdronken,
Dat ze in geween alleen verligting vonden.

4. Edoch Virgilïus woord heeft toen weerklonken:
„Wat staart gij toch? Wat doet ge uw blikken wijlen
Op die verminkten, daar zoo droef verzonken?

La molta gente e le diverse piaghe
Avean le luci mie sì inebriate,
Che dello stare a piangere eran vaghe.

Ma Virgilio mi disse: che pur guate?
Perchè la vista tua pur si soffolge
Laggiù tra l'ombre triste smozzicate?

7. „Geen andre spleten zag ik u zoo pijlen.
Bedenk, zoo ge allen, tellend, wilt ontmoeten,
Dat deze kring meet twee-en-twintig mijlen.

10. „De maan is nu reeds onder onze voeten,
En kort slechts is de tijd, ons nog beschoren,
Om 't ander, dat gij niet zaagt, te begroeten."

13. „Hadt gij"; liet ik daarna tot antwoord hooren;
Op de oorzaak van mijn staren acht geslagen,
Welligt zoudt gij mij nog niet verder sporen."

16. Mijn gids zou zich intusschen verder wagen;

Tu non hai fatto si all' altre bolge.
Pensa, se tu annoverar le credi,
Che miglia ventiduo la valle volge;

E già la Luna è sotto i nostri piedi:
Lo tempo è poco omai, che n'è concesso,
Ed altro è da veder, che tu non vedi.

Se tu avessi, rispos' io appresso,
Atteso alla cagion per ch'io guardava,
Forse m'avresti ancor lo star dimesso.

Parte sen gía, ed io retro gli andava,

---

9. Dit is de eerste maal, dat Dante eene bepaalde maat aangeeft, en dewijl zij de engste spleet betreft, laat zich de groote omtrek der overigen ligtelijk voorstellen.

10. Dus is het middag, want de volle maan is 's avonds aan den horizont, te middernacht ten hoogsten top en te middag juist in het tegenovergestelde punt, dus regt onder de voeten van dengene, die zich in het middelpunt der aarde bevindt.

11. Nog ongeveer vier à zes uren zouden zij in de hel verwijlen, zoodat de geheele tocht vier-en-twintig uren duurde. De tien uren, in het woud doorgebracht, daaronder natuurlijk niet gerekend. Vgl. Z. II: 1—6; Z. XI: 112 en Z. XX: 129.

Ik volgde hem, en voegde aan 't geen 'k reeds zeide
Nog deze woorden toe „In de onderlagen:

19. „Der groeve, waar mijn oog zoo strak verbeidde,
Geloof ik dat mijn schim van mijn gedachte
De schuld betreurt, die hem zoo'n straf bereidde."

22. En daarop sprak mijn Heer: „Dat uw gedachte
Zich voortaan niet meer keer tot dien verdoemde,
Maar elders; en dat hij in 't leed versmachte.

25. „'k Zag dat hij 't bij de brug geenszins verbloemde,
Hoe u zijn vinger dreigde, en 'k moest toen hooren,
Dat een hem daar Geri del Bello noemde.

28. „Gij waart toen zóó in diep gepeins verloren,
Bij hem, die Hautefort hield, dat ge eerst even

Lo Duca, già facendo la risposta,
E soggiungendo: Dentro a quella cava,

Dov' io teneva gli occhi sì a posta,
Credo ch' un spirto del mio sangue pianga
La colpa, che laggiù cotanto costa.

Allor disse 'l Maestro: Non si franga
Lo tuo pensier da qui innanzi sovr' ello:
Attendi ad altro; ed ei là si rimanga.

Ch'io vidi lui appiè del ponticello
Mostrarti, e minacciar forte col dito,
Ed udi 'l nominar Geri del Bello.

Tu eri allor sì del tutto impedito
Sovra colui che già tenne Altaforte,

---

27. Hij was een zoon van Bello Alighieri, en neef van Dante's vader. Als woelziek man geraakte hij in twist met een der Sacchetti, die hem doorstak.

29. Bertrand van Born, die het kasteel Hautefort hield, als burggraaf.

Voor zijn vertrek dien andren op gingt sporen."

31. „O Meester, riep ik; zijn geweldig sneven,
Dat nog geen wrake vond van een dergenen,
Die in de schande deelden, deed hem beven

34. „Van spijt en woede, en daarom stoof hij henen,
Naar 't mij nu toeschijnt, zonder me aan te spreken:
En dies doet hij mij droever om hem weenen."

37. Zoo liep 't gesprek tot wij ter plaatse weken,
Welke ons in 't diepst van 't volgend dal liet staren,
Zoo slechts het licht daar door had mogen breken.

40. Toen wij dan op dien laatsten ringmuur waren
Der Martelspleten, zoodat de ingezeten
Zich aan onze oogen konden openbaren,

Che non guardasti in là, sin fu partito.

O Duca mio, la violenta morte,
Che non gli è vendicata ancor, diss'io,
Per alcun, che dell' onta sia consorte,

Fece lui disdegnoso; onde sen gío
Senza parlarmi, così com' io stimo:
Ed in ciò m'ha fatt' egli a sè più pio.

Così parlammo insino al luogo primo,
Che dallo scoglio l' altra valle mostra,
Se più lume vi fosse, tutta ad imo.

Quando noi fummo in su l' ultima chiostra
Di Malebolge, sì che i suoi conversi
Potean parere alla veduta nostra;

---

36. In Dante's tijd vorderden de zoogenaamde wetten van eer, dat de bloedverwanten elkander wreekten wegens doodslag of andere beleediging. Niemand schijnt lust gehad te hebben, het voor Geri del Bello na zijn dood op te nemen.

43. Toen troffen mij zoo onderscheiden kreten,
Dat 'k met de handen de ooren sloot; daar 't stralen
Der deernis-pijl mij heeft van een gereten.

46. Als 't lijden zijn zou, zoo de hospitalen
Van Valdichïaan, in Juli's heeter dagen,
Maremma en Sardinië hun kwalen

49. In eene groeve bij elkander zagen,
Dus was het hier, en zulk een stank steeg boven
Als 't lichaam spreidt, met pestbederf geslagen.

52. Wij daalden naar den laatsten boord dier kloven
Ter lange klip heen, steeds ter linkerzijde;
En toen drong 't oog in deze jammerhoven

55. Veel scherper tot den grond, waar, te allen tijde

Lamenti saettaron me diversi,
  Che di pietà ferrati avean gli strali;
  Ond' io gli orecchi con le man copersi.

Qual dolor fora, se degli spedali
  Di Valdichiana, tra 'l luglio e 'l settembre,
  E di Maremma e di Sardigna i mali

Fosserro in una fossa tutti insembre:
  Tal era quivi: e tal puzzo n'usciva
  Qual suole uscir dalle marcite membre.

Noi discendemmo in su l' ultima riva
  Del lungo scoglio, pur da man sinistra:
  Ed allor fu la mia vista più viva

Giù vêr lo fondo, dove la ministra

---

48. Valdichiana, een dal bij Arezzo, door de bemoeiingen der toscaansche regeering droog gemaakt en thans zeer vruchtbaar, was in Dante's tijd, om zijne slechte moeraslucht even berucht als Maremma, de kuststreek tusschen de monding van den Arno en de grenzen van den Kerkelijken Staat, en Sar-

't Onfeilbaar Recht, die dienstbre Geest des Heeren,
Vervalschers, hier geboekt, der boete wijdde.

58. 'k Geloof, men zag Egina nooit verkeeren
In grooter droefheid, bij de kwaal van allen,
Toen zoo'n besmetting drong door 's hemels sferen,

61. Dat ze elk gedierte plotsling zagen vallen
Tot zelfs de kleinste worm; en de oude volken
Uit mierenzaad herstelden hun getallen,

64. Naar, voor gewis, de dichters ons vertolken;
Dan hier de schimmen in verscheiden benden,
Die kwijnden in de duistre lijdenskolken.

Dell' alto Sire, infallibil giustizia,
Punisce i falsator che qui registra.

Non credo ch'a veder maggior tristizia
Fosse in Egina il popol tutto infermo,
Quando fu l' aer sì pien di malizia,

Che gli animali infino al picciol vermo
Cascaron tutti; e poi le genti antiche,
Secondo che i poeti hanno per fermo,

Si ristorâr di seme di formiche;
Ch'era a veder per quella oscura valle
Languir gli spirti per diverse biche.

---

diniё. Vooral van Juli en September veroorzaakte de hitte uitwasemingen, welke doodende koortsen te weeg brachten.

57. Die reeds op aarde in het groote schuldboek zijn opgeschreven.

63. Aegina, thans Engia, een eilandje bij den Peloponesus werd, volgens Ovidius (Metamorphos. L. VII v. 518) door de pest bezocht, welke menschen en dieren deed sterven. Op de bede van koning Aeacus, bevolkte Jupiter het eiland weder, door mieren in menschen te veranderen, die daarom den naam van Mirmidonen erlangden van μυρμῆξ: mier.

67. Dáár liggen ze op den buik; hier met de lenden
De een tegen de ander; ginds op de onspoedswegen
Zag 'k velen, die op hand en voeten renden.

70. En stap voor stap slechts, zonder spreken, stegen
We, al ziende en hoorend, hoe die zieken boetten:
Onmachtig 't lijf tot opstaan te bewegen.

73. Twee, die elkander steunden, moest 'k ontmoeten
(Als we om te warmen pan op pan soms stellen)
Met korsten gansch bevlekt van hoofd tot voeten.

76. Nooit liet een stalknecht zóó de roskam snellen
Langs 't paard, wanneer zijn meester stond te wachten,
Noch hij, dien de avondwaken pijnlijk kwellen,

79. Als allen zich met nagels wonden brachten
Om 't razend jeuken, in ontelbre malen,
Daar zij vergeefs naar andre hulpe trachtten.

Qual sovra il ventre e qual sovra le spalle
L'un dell' altro giaceva; e qual carpone
Si trasmutava per lo tristo calle.

Passo passo andavam senza sermone,
Guardando ed ascoltando gli ammalati,
Che non potean levar le lor persone.

Io vidi duo sedere a sè appoggiati,
Come a scaldar s'appoggia tegghia à tegghia,
Dal capo a' piè di schianze maculati:

E non vidi giammai menare stregghia
A ragazzo aspettato dal signorso,
Nè da colui che mal volentier vegghia;

Come ciascun menava spesso il morso
Dell' unghie sovra sè, per la gran rabbia
Del pizzicor, che non ha più soccorso.

82. De nagels zie 'k de schurft zoo nederhalen,
Als messen schubben van de brasems rukken
Of andre visschen, die met grootre pralen.

85. „Gij, die u met de vingers zit te plukken"
Begon mijn gids tot een van hen te spreken;
En 't vleesch als tusschen tangen rijt aan stukken,

88. „Zeg mij, of een Latijn in deze streken
Bij u vertoeft, en moog ten eeuwgen dagen
De nagel u voldoende op 't lijden wreken.

91. „Wij beide, die gij ziet, zoo fel geslagen,
Wij zijn Latijnen;" antwoordde een in tranen;
„Maar wie zijt gij, die hier naar ons komt vragen?"

94. Mijn Gids: 'k „Ben een, die door de jammerlanen,
Met hem, die leeft, van rots tot rots moet dalen,

Così traevan giù l'unghie la scabbia,
Come coltel di scardova le scaglie,
O d'altro pesce che più larghe l'abbia.

O tu, che con le dita ti dismaglie,
Cominciò il Duca mio ad un di loro,
E che fai d'esse talvolta tanaglie:

Dinne, s'alcun Latino è tra costoro,
Che son quinc' entro; se l'unghia ti basti
Eternalmente a cotesto lavoro.

Latin sem noi, che tu vedi sì guasti
Qui ambodue, rispose l'un piangendo:
Ma tu chi se', che di noi dimandasti?

E 'l Duca disse: Io son un, che discendo
Con questo vivo giù di balzo in balzo,

---

83. Dante noemt hier de brasem, dewijl deze visch groote en dikke schubben heeft.

En 'k poog hem door de Hel den weg te banen."

97. Toen hielden ze op met aan elkaâr te palen;
En ieder keerde zich tot mij en trilde,
Met andren, aan wie de echos 't woord herhalen.

100. Digt aan mijn zijde drong zich nu de milde
Geleider: „Zeg hun, sprak hij, uw begeeren."
En ik begon, omdat hij dit zoo wilde:

103. „O moge uw faam in de eerste wereld-sferen
Uit 's menschen geest nog geenszins zijn verstooten,
Maar onder vele zonnen daar nog keeren;

106. „Zeg, wie gij zijt en uit wat volk gesproten;
Uw straf, vol schande en walging, wek geen schromen,
Om mij 't geheim uws levens thans te ontblooten."

E di mostrar l'Inferno a lui intendo.

Allor si ruppe lo comun rincalzo;
E tremando ciascuno a me si volse
Con altri, che l'udiron di rimbalzo.

Lo buon Maestro a me tutto s'accolse
Dicendo: Di' a lor ciò che tu vuoli.
Ed io incominciai, poscia ch' ei volse:

Se la vostra memoria non s'imboli
Nel primo mondo dall' umane menti,
Ma s'ella viva sotto molti soli;

Ditemi chi voi siete e di che genti:
La vostra sconcia e fastidiosa pena
Di palesarvi a me non vi spaventi.

---

97. Gelijk vs. 73 mededeelt, zaten zij rug aan rug; thans springen zij verschrikt van elkander weg.

106. Hier is weder eene heilwenschende begroeting, waarmede Dante de verworpelingen schijnt te willen verligten.

„’k Was uit Arezzo;” heeft toen een hernomen;
„Albert van Siena doemde mij ten vure;
Maar wat mijn dood was deed mij hier niet komen.

„’t Is waar, in scherts zei ’k hem te kwader ure:
„„Ik zou wel door het luchtruim kunnen zweven’”
En hij, nieuwsgierig en stomp van nature,

„Vroeg, dat ’k hem daarvan dan ’t bewijs zou geven;
En bracht mij, daar ’k geen Dedalus hem maakte,
Door een, die zoon hem noemde, in ’t vuur om ’t leven.”

„Minos, wiens feilloos oordeel niemand wraakte,
Wierp me in de laatste der tien martelspleten,
Daar ’k slechts voor de Alchemie op aarde blaakte.”

Io fui d’Arezzo; ed Alberto da Siena,
Rispose l’un, mi fe metter al fuoco:
Ma quel, per ch’io mori’, qui non mi mena.

Ver è ch’io dissi a lui, parlando a giuoco:
Io mi saprei levar per l’aere a volo:
E quei, ch’avea vaghezza e senno poco,

Volle ch’io gli mostrassi l’arte; e solo
Perch’io nol feci Dedalo, mi fece
Arder a tal, che l’avea per figliuolo.

Ma nell’ ultima bolgia delle diece
Me per l’alchimia, che nel mondo usai,
Dannò Minòs, a cui fallir non lece.

---

117. Griffolino van Arezzo poogde uit de vermenging van metalen goud te maken; de bekende dwaasheid der alchimisten. Hij maakte den idioot Albert uit Siena diets, dat hij kon vliegen. Deze wilde die kunst leeren en betaalde daarvoor; doch toen hij bespeurde misleid te zijn, beschuldigde hij Griffolino bij zijn pleegvader, den Bisschop van Siena, van duivelskunstenarij. Griffolino werd voor het gerecht gedaagd en tot den brandstapel veroordeeld.

121. „Heeft ooit de wuftheid zoo een volk bezeten,
Vroeg 'k nu den dichter; als die Siënezen?
Neen, zelfs den Franschen wordt dit niet verweten."

124. Een andere melaatsche is opgerezen,
Die 't hoorde en sprak: „Laat Stricca daar dan buiten,
Die in 't verteren matig wist te wezen.

127. „En Nicolaas, die 't eerst ons mocht ontsluiten,
Wat rijk gerecht de nagel maakt, hoe zaden
Van weelde in Siena's tuin zeer snel ontspruiten.

130. „Tel dan ook niet dien kring van kameraden,

Ed io dissi al Poeta: Or fu giammai
Gente sì vana come la sanese?
Certo non la franscesca si d'assai.

Onde l'altro lebbroso, che m'intese,
Rispose al detto mio: Tranne lo Stricca,
Che seppe far le temperate spese;

E Niccolò, che la costuma ricca
Del garofano prima discoperse
Nell' orto, dove tal seme s'appicca;

E tranne la brigata, in che disperse

---

125. Hier is Ironie. Stricca verkwistte zijn vermogen in uitzinnige verteringen. Siena was berucht wegens de brooddronkenheid eener menigte jonge lieden, die elkander in verkwistingen zochten te overtreffen.

127 Nicolaas Bonsiguori, een verspillende lekkerbek, wist faisanten en kapoenen op eene nieuwe manier met kruidnagels en andere specerijen te doen bereiden. Dante merkt met scherpte op, dat Siena juist de tuin was, waar de weelde van zulke gerechten het best gezaaid kon worden.

130. Te Siena hadden in Dante's tijd twaalf jonge lieden hun vermogen te zaâm gelegd, een paleis gekocht en daarin gedurende twintig maanden zoo overdadig geslempt, dat zij arm waren. O. a. werden goudstukken in lekkernijen gebakken

Die Caccia bosch en wijnberg deed verteren,
En Abbagliato's fijn verstand liet raden.

133. „Opdat gij weet, wie u hier wilde leeren,
Hoe Siena's volk is, moet uw oog zóó staren,
Dat onze hoofden naar elkander keeren,

136. „Dan zult ge in mij Capocchio's schim ontwaren,
Den alchimist, vervalscher van metalen.
En zie 'k u wel, dan moet u 't brein verklaren,

139. „Hoe goed 'k als aap natuur wist te achterhalen.

Caccia d'Ascian la vigna e la gran fronda,
E l'Abbagliato il suo senno profferse.

Ma perchè sappi chi sí ti seconda
Contra i Sanesi, aguzza vêr me l' occhio,
Sì che la faccia mia ben ti risponda;

E vedrai ch'io son l'ombra di Capocchio,
Che falsai li metalli con alchimia,
E ti dee ricordar, se ben t'adocchio,

Com'io fui di natura buona scimia.

---

afgelikt en weggeworpen. Caccia had bosschen en wijnbergen bij het kasteel Ilsciavo niet ver van Siena, welke hij verspilde. Abbagliato schijnt een geestig man te zijn geweest, maar de kring van verspillers maakte dit tot een raadsel, dewijl een werkelijk verstandig man niet op zotte wijze zijn goederen zou hebben verteerd.

136. Capocchio was een Florentijn, die met Dante de natuurwetenschappen bestudeerd had en hem daarom aan hunne voormalige bekendschap herinnert. Hij wèrd te Siena verbrand en stemt daarom in met Dante's verbolgenheid tegen de Sienezen.

139. Hoe goed ik er in slaagde de metalen te vervalschen en aldus voor echte te doen doorgaan.

DERTIGSTE ZANG.

BEDRIEGERS.

II.

VERMOMDEN. VALSCHE MUNTERS. LEUGENAARS.

Dante gaat voort met het gadeslaan der verworpelingen in de tiende spleet. Hij ziet de schimmen van twee personen, die bedrog pleegden door de gedaante van een ander aan te nemen. Vervolgens spreekt hij met Adam van Brescia, den valschen munter, die hem verhaalt, hoe hij, op aansporing der graven Guidi, den florijn van Florence vervalscht had. Dante luistert naar de smaadredenen, welke Adam en de Griek Sinon (bedrieger in woorden) elkander toeduwen. Hierover wordt hij berispt door Virgilius.

1. Ten tijd, dat Juno tegen Thebe's zonen,
Om Semelee, in drift was losgebroken,
Gelijk zij toonde door hen vaak te honen,

4. Deed waanzin 't bloed van Atamas zoo koken,

Nel tempo, che Giunone era crucciata
Per Semelè contra 'l sangua tebano,
Come mostrò ed una ed altra fiata,

Atamante divenne tanto insano,

---

3. Toen Juno, wegens het avontuur van Jupiter met Semele, dochter van Cadmus, bij wie hij Bacchus verwekte, tegen het geheele geslacht der stichters van Thebe in woede ontstoken

Dat, toen hij eens zijn vrouw zag tot zich komen,
Die ieder zoontje een hand hield toegestoken,

Hij schreeuwde: „'t Net gespreid, en langs de zoomen
Zoo welpen als leeuwin daarin gedreven!"
Dan heeft hij één, genaamd Learch, genomen,

Met wreede klauw hem slingerend geheven,
En op een rots verplet. Toen heeft de moeder
Met de' ander zich in zee den dood gegeven.

En als Fortuin der Troyers trots, die, vroeder
Steeds, alles durfde, neêrwierp, zoodat zamen
En 't Rijk ter neêr stortte en de Rijksbehoeder,

Che veggendo la moglie co' due figli
Andar carcata da ciascuna mano,

Gridò: Tendiam le reti, sì ch'io pigli
La lionessa e i lioncini al varco:
E poi distese i dispietati artigli,

Prendendo l'un, ch'avea nome Learco,
E rotollo, e percosselo ad un sasso:
E quella si annegò con l'altro incarco.

E quando la Fortuna volse in basso
L' altezza de' Troian, che tutto ardiva,
Sì che insieme col regno il re fu casso;

---

was, overreedde zij Semele, dat deze Jupiter verzocht, met zijne bliksems tot haar te komen, gelijk hij tot Juno kwam. Dit veroorzaakte den dood aan Semele.

12. Juno zond Tisiphone tot Ino, zuster van Semele, en tot haren gemaal Atamas, die zij beiden krankzinnig maakte, zoodat Atamas een zijner zonen tegen eene rots verpletterde en Ino met den ander in zee sprong en verdronk.

14. Hier doelt Dante op de schaking van Helena door de Troyanen.

16. Liet Hekuba, in smarten zonder namen,
Toen zij Polyxena reeds had zien dooden,
En 't strand der zee haar 't vreeslijk lot liet ramen,

19. Dat haren Polidoros was geboden,
Een woest geblaf, als dat der honden, hooren;
Zóó was door 't lijden haar verstand gevloden.

22. Maar zulke wreedheid zag men nooit te voren
Te Thebe of Troye tegen dieren stoken,
En nog veel minder 't menschenhart doorboren,

25. Als 'k hier nu in twee schimmen heb zien spoken,
Die, bleek en naakt, vol woede liepen bijten,
Als 't zwijn, dat uit zijn hok is losgebroken.

Ecuba trista, misera e captiva,
Poscia che vide Polissena morta,
E del suo Polidoro in su la riva

Del mar si fu la dolorosa accorta,
Forsennata latrò, sì come cane;
Tanto il dolor le fe la mente torta.

Ma nè di Tebe furie nè troiane
Si vider mai in alcun tanto crude,
Non punger bestie, non che membra umane,

Quant'io vidi due ombre smorte e nude,
Che mordendo correvano a quel modo,
Che 'l porco, quando del porcil si schiude.

---

21. Toen de Grieken, na den brand van Troye, aan de kust van Thracie voor anker lagen, eischte de schim van Achillus den dood van Polyxena. Zij werd geofferd en men bracht het lijk bij hare ongelukkige moeder Hecuba de vrouw van koning Priamus. Toen deze naar het strand ging om water te halen ten einde de wonden harer dochter te wasschen, zag zij daar het lijk van Polydoros, haren eenigen nog overgebleven zoon, dien zij den Thracischen koning Polymnester had toevertrouwd, die echter, door geld omgekocht, hem gedood had.

28. Eén greep Capocchio om hem neêr te smijten,
De tanden in zijn nek te slaan, te sleuren
En langs den grond zijn buik aan stuk te rijten.

31. En de Aretijn, die bevend stond te treuren,
Zei: „Schicchi is dat duivelskind geheten,
Dat, razend, de and'ren zoo aan stuk loopt scheuren."

34. „O! riep ik; moog zich de andre niet vermeten
In u te bijten; en 't u niet bezwaren,
Mij, vóór zij vlucht, haar naam te laten weten."

37. „Dit is de antieke geest; hoor 'k hem verklaren;
Der snoode Myrrha, die uit zedeloosheid
In bloedschande aan haar vader durfde paren.

40. „Met hem bedreef zij zulk een zwarte boosheid,

L'una giunse a Capocchio, ed in sul nodo
Del collo l'assannò sì, che, tirando,
Grattar gli fece il ventre al fondo sodo.

E l'Aretin, che rimase tremando,
Mi disse: Quel folletto è Gianni Schicchi,
E va rabbioso altrui così conciando.

Oh, diss' io lui, se l'altro non ti ficchi
Li denti addosso, non ti sia fatica
A dir chi è, pria che di qui si spicchi.

Ed egli a me: Quell' è l' anima antica
Di Mirra scellerata, che divenne
Al padre, fuor del dritto amore, amica.

Questa a peccar con esso così venne,

---

31. Dit is Griffolino van Arezzo. 32. Schicchi = Skikki.

39. Myrrha, dochter van Cinyras koning van Paphos, verliefde op haren vader. Zij wist zich, begunstigd door den nacht, als eene vreemdelinge onherkenbaar te maken. Adonis was de vrucht dier liefde.

Door valschlijk zich in vreemden vorm te prangen;
Als gindsche geest, die, in zijn goddeloosheid,

43 „Om 't schoonste paard der stoeterij te ontvangen,
Elk met Donati's uitzicht heeft bedrogen
En 't testament zijn vormen deed erlangen."

46. Toen beide woestaarts waren voortgetogen,
Die 'k met mijn blik nauwkeurig had gemeten,
Sloeg ik op de and're booze scharen de oogen.

49. 'k Zag één, wiens vorm men dien der luit zou heeten,
Indien de lies hem slechts ware afgesneden,
Ter plaats, waar 's menschen lichaam is gespleten.

Falsificando sè in altrui forma.
Come l'altro, che in là sen va, sostenne,

Per guadagnar la donna della torma,
Falsificare in sè Buoso Donati,
Testando, e dando al testamento norma.

E poi che i duo rabbiosi fur passati,
Sovra i quali io avea l'occhio tenuto,
Mi volsi a riguardar gli altri mal nati.

Io vidi un fatto a guisa di liuto,
Pur ch' egli avesse avuta l'anguinaia
Tronca dal lato, onde l'uomo è forcuto.

---

45. Hans Schicchi de' Calvalcanti was zeer bekwaam in het nabootsen van personen. Toen de rijke Buoso Donati (zie Z. XXV: 140) dood was, liet Simon Donati, een verre neef, Schicchi in het bed zijns ooms leggen. Schicchi wist zich het uitzicht des overledenen te geven, liet een notaris en getuigen komen en aldus in wettelijken vorm een testament maken, dat Simon tot erfgenaam benoemde. Tot loon kreeg Schicchi een prachtig paard, dat duizend florijnen waard was.

49 De luit hier bedoeld is een snarentuig met smal handvat en van onder wijd en bolvormig uitloopende.

52. De zware waterzucht, die zóó de leden
Oneffen maakt, als 't vocht verkeerd gaat loopen,
Dat hoofd en buik uit hun verhouding treden,

55. Hield hem de beide lippen gapende open:
Zoo is, door dorst, bij wie aan tering lijden,
Eén lip ter kin en de andre omhoog gekropen.

58. „Gij, die de onzaälge wereld door moogt schrijden,
'k Weet niet waarom, verschoond van alle smarten;
Riep hij ons toe; och wil uwe aandacht wijden

61. „Aan 't leed, dat meester Adam hier moet tarten:
'k Had, levend, wat 'k slechts wilde, en wee mij! heden
Is één drop vochts vergeefs de wensch mijns harten.

64. „De beekjes, die den heuvelen ontgleden

La grave idropisia, che sì dispaia
Le membra con l'umor, che mal converte,
Che 'l viso non risponde alla ventraia,

Faceva a lui tener le labbra aperte,
Come l' etico fa, che per la sete
L'un verso 'l mento, e l'altro in su riverte.

O voi, che senza alcuna pena siete
(E non so lo perchè) nel mondo gramo,
Diss' egli a noi, guardate, ed attendete

Alla miseria del maestro Adamo:
Io ebbi vivo assai di quel ch' i' volli;
Ed ora, lasso! un gocciol d'açqua bramo.

Li ruscelletti, che de' verdi colli

---

61. Adam van Brescia werd door de graven Guidi van Romena overgehaald valsche Florentijnsche florijnen te slaan. Toen, na den brand van een huis in San Lorenzo in Mugello, eene groote som van dat valsche geld gevonden werd, is hij op den weg van Florence naar Rome verbrand.

Van Casentin, waar ze in den Arno togen
En de oevers koel en vochtig maakten, treden

67. „Mij altijd en niet vruchtloos hier voor oogen;
Want méér verdort hun beeld mij dan de ellende,
Die mij 't gelaat ontvleeschde en uit deed droogen.

70. „Het Recht, dat streng mij tuchtigt zonder ende,
Bedient zich van de schouwplaats mijner zonden,
Opdat 'k mijn zuchten sneller opwaarts zende.

73. „Romena, waar ik 't fijn allooi, verbonden
Met 's Doopers beeld, vervalschte, is daar gelegen,
Dáár heb ik ook in 't vuur den dood gevonden.

Del Casentin discendon giuso in Arno,
Facendo i lor canali e freddi e molli,

Sempre mi stanno innanzi, e non indarno;
Chè l'imagine lor vie più m'asciuga,
Che 'l male ond' io nel volto mi discarno.

La rigida giustizia, che mi fruga,
Tragge cagion dal luogo ov' io peccai,
A metter più gli miei sospiri in fuga.

Ivi è Romena, là dove' io falsai
La lega suggellata del Battista;
Perch'io il corpo suso arso lasciai.

---

70. Casentino in het Arno-dal, boven Arezzo, wordt door heerlijke bergwateren besproeid. Hier ligt Romena niet ver van den Arno zelven. Dante, die van alle bijzonderheden partij trekt, doet deze omstandigheden weder strekken om het lot van den verworpeling op de vreeselijkste wijze te schetsen.

74. Te Florence werd sinds 1252 tot onze eeuw een uitmuntend goudstuk: florijn, later zecchino geheeten, geslagen, met het beeld van S. Joannes den Dooper, den patroon der stad. Vgl. Z. XIII: 143.

76. „Maar kwam ik hier de booze zielen tegen
Van Guido, Sander of hun broeder, 't staren
Op Branda's bron waar mij geen schooner zegen!

79. „Één is hier reeds, indien de woeste paren
Dier schimmen, die me omzwerven, waarheid spreken.
Maar wat genot kan 't mij, gebondne, baren?

82. „Waar 'k slechts zóó ligt nog, dat 'k in deze streken
Één duim kon voortgaan binnen honderd jaren,
Ik zou het pad hier ijlings oversteken,

85. „En zocht hem onder die misvormde scharen;
Schoon elftal mijlen deze spleet omringen

Ma s'io vedessi qui l' anima trista
Di Guido, o d'Alessandro, o di lor frate,
Per Fonte Branda non darei la vista.

Dentro c' è l'una già, se l'arrabbiate
Ombre, che vanno intorno, dicon vero:
Ma che mi val, c' ho le membra legate?

S' io fossi pur di tanto ancor leggiero,
Ch' i' potessi in cent' anni andare un' oncia,
Io sarei mosso già per lo sentiero,

Cercando lui tra questa gente sconcia
Con tutto ch' ella volge undici miglia,

---

77. Guido, Alexander en hun broeder Aghinolfo, graven van Romena.

78. Fontebranda heet eene heerlijke bron bij Siena en daarom meende men dat Dante deze bedoelde. Doch later ontdekte men, dat ook bij Romena eene Fontebranda was, zoodat Dante waarschijnlijk aan haar dacht.

81. Gebonden door de waterzucht, welke hem belet zich vlug te bewegen. De haat, welke de verdoemden elkander toedragen, hunne verbittering jegens allen, die zij de oorzaak van hun ongeluk achten, komt in dezen zang meesterlijk uit.

En 'k in haar breedte een halve door moest varen.

88. „Ik toef door hen in deze snoode kringen:
'k Heb op hun drang florijnen toch geslagen,
Die drie karaten valsch allooi ontvingen:"

91. „Wie zijn de twee rampzaalgen, klonk mijn vragen,
Die, als een natte hand des winters, rooken,
En regts-af zamen liggen in de plagen?"

94. „Ik vond hen hier, heeft Adam weêr gesproken;
Toen 'k in dit graf viel, heeft zich geen bewogen
En 'k denk, zij blijven eeuwig zoo gedoken.

97. „Die eene heeft van Josefs schuld gelogen,

E men d'un mezzo di traverso non ci ha.

Io son per lor tra sì fatta famiglia:
Ei m' indussero a batter i fiorini,
Ch' avean ben tre carati di mondiglia.

Ed io a lui: Chi son li duo tapini,
Che fuman, come man bagnata il verno,
Giacendo stretti a' tuoi destri confini?

Qui li trovai, e poi volta non dierno,
Rispose, quand'io piovvi in questo greppo,
E non credo che diano in sempiterno.

L'una è la falsa che accusò Giuseppo:

---

87. Hier is weder eene nauwkeurige ruimtebepaling gelijk in Z. XXIX: 18.

90. Een karaat is het 24e deel van elke hoeveelheid goud.

97. Thans komen de bedriegers in woorden: de leugenaars en lasteraars. Die eene is de vrouw van Potifar, die, gelijk ieder weet, Jozef valsch beschuldigde. — Virgilius verhaalt in B. II van de Aeneis de geschiedenis van den sluwen jongen Griek Sinon. Deze liet zich gevangen nemen en binnen Troje voor koning Priamus brengen, dien hij overreedde om het houten paard in de stad te halen. Vgl. Z. XXVI: 60.

En de andre is Sinon, die de Troyers vleidde:
De stank der heete koorts walmt voor hunne oogen."

100. En een van hen, verwoed om 't geen hij zeide,
Sloeg met zijn vuist den buik, zoo hoog geheven
Door 't water, dat daar zaamgeperst verbeidde:

103 Die heeft een klank gelijk een trom gegeven,
En meester Adam heeft toen zonder schromen
De harde vuist in Sinons oog gedreven.

106. „Schoon, riep hij; mij 't vermogen werd ontnomen
Om me op te heffen, door mijn zware leden,
Toch kan ik met mijn arm nog bij u komen.

109. En 't antwoord klonk: „Toen gij naar 't vuur moest treden,
Was hij zoo rap niet; doch om geld te maken
Sloeg hij zoo snel, ja, sneller nog dan heden."

112. En gene: „Waarheid spreekt ge in beide zaken,

L'altro è 'l falso Sinon greco da Troia:
Per febbre acuta gittan tanto leppo.

E l'un di lor, che si recò a noia
Forse d'esser nomato si oscuro,
Col pugno gli percosse l'epa croia.

Quella sonò come fosse un tamburo:
E mastro Adamo gli percosse 'l volto
Col pugno suo, che non parve men duro,

Dicendo a lui: Ancor che mi sia tolto
Lo muover, per le membra che son gravi,
Ho io il braccio a tal mestier disciolto.

Ond' ei rispose: Quando tu andavi
Al fuoco, non l'avei tu così presto:
Ma sì e più l'avei quando coniavi.

E l'idropico: Tu di' ver di questo:

Maar als getuige kon ze u niet bekoren,
Toen u de Troyers over de' oorlog spraken."

115. „Was ik in woorden valsch," liet Sinon hooren;
In geld waart gij 't; 'k ben hier om ééne zonde
En gij om meer dan één uit 's duivels koren."

118. Meineed'ge, denk aan 't paard!" klonk luid in 't ronde
De taal van hem, wiens lijf was opgebogen;
„En 't zij uw straf, dat elk 't bedrog verkonde!"

121. „U straf de dorst, welke u de tong deed droogen,
En 't vuile water", heeft de Griek hernomen;
Waardoor uw buik als haag rijst voor uwe oogen."

124. Toen riep de munter: „Booze woorden stroomen
Als naar gewoonte uit uwen mond; want kwellen
De dorst me en 't vocht, dat me opvult, dan toch komen

Ma tu non fosti sì ver testimonio,
Là 've del ver fosti a Troia richiesto.

S'io dissi 'l falso, e tu falsasti 'l conio,
Disse Sinone: e son qui per un fallo;
E tu per più ch'alcun altro dimonio.

Ricorditi, spergiuro, del cavallo,
Rispose quei ch' aveva enfiata l' epa;
E sieti reo, che tutto 'l mondo sallo.

A te sia rea la sete, onde ti crepa,
Disse 'l Greco, la lingua; e l'acqua marcia,
Che 'l ventre innanzi gli occhi sì t'assiepa.

Allora il monetier: Così si squarcia
La bocca tua per dir mal, come suole:
Chè s' i' ho sete, e l'umor mi rinfarcia;

---

117 „Niemand der duivelen bedreef zulk een groot tal zonden als gij." Hier wordt het vervaardigen van ieder muntstuk eene afzonderlijke zonde gerekend. Vgl. Z. XIX: 114.

127. „U hitte en hoofdpijn ook in 't leed verzellen:
En 't zou niet noodig blijken, u het lekken
Des spiegels van Narcis lang voor te stellen."

130. Zoo hoorde ik toe, dat 'k naäuw mij kon onttrekken,
Toen mij de Meester zei: „Geef acht, want heden
Zou schier uw houding mijn verbitt'ring wekken."

133. Als hij me aldus zijn gramschap had beleden,
Keerde ik tot hem, door schaamte zóó bevangen,
Dat zij nog vaak mijn ziele heeft doorsneden.

136. Als hij, dien droomen van ellende prangen,
Die droomend wenscht: mocht slechts een droom mij
kwellen,
Zoodat hij 't wenscht, als mogt hij 't niet erlangen;

139. Dus was 't met mij; ik kon geen woord meer spellen;
Want 'k wilde mij verschoonen en, in trouwe,

Tu hai l' arsura, e il capo che ti duole:
E per leccar lo specchio di Narcisso,
Non vorresti a invitar molte parole.

Ad ascoltarli er' io del tutto fisso,
Quando 'l Maestro mi disse: Or pur mira:
Chè per poco è che teco non mi risso.

Quand'io 'l senti' a me parlar con ira
Volsimi verso lui con tal vergogna,
Ch'ancor per la memoria mi si gira.

E quale è quei, che suo dannaggio sogna,
Che sognando desidera sognare,
Sì che quel ch'è, come non fosse, agogna:

Tal mi fec' io, non potendo parlare:
Chè disiava scusarmi, e scusava

---

129. Narcissus spiegelde zich in eene beek en werd op zijn eigen beeld verliefd. Adam bedoelt dus, dat Sinon gaarne zou drinken.

Ik deed dit, zonder 't mij eens voor te stellen.

142. „Veel zwaarder feil dan de uwe werd door rouwe,
Die minder was, hernam mijn gids; verdreven;
Dat daarom u geen droefheid meer benauwe.

145. „Bedenk, dat 'k altijd u ter zij zal streven,
Zoo soms nog eens u 't bijzijn wordt beschoren
Van lieden, die in zulke twisten leven;

148. „Want laagheid is het, die te willen hooren."

Me tuttavia, e nol mi credea fare.

Maggior difetto men vergogna lava,
Disse 'l Maestro, che 'l tuo non è stato:
Però d'ogni tristizia ti disgrava.

E fa' ragion, ch'io ti sia sempre allato,
Se più avvien che fortuna t' accoglia
Dove sien genti in simigliante piato:

Chè voler ciò udire è bassa voglia.

---

141. Door de schaamte, waarvan hij blijk gaf, dewijl hij niet poogde zijne belangstelling in de elkaar verwijtende boozen te vergoelijken, had Dante reeds genoeg berouw betoond over zijn luisteren naar hunne scheldwoorden.

EEN-EN-DERTIGSTE ZANG.

NEGENDE KRING. REUZEN.

Nadat de dichters de laatste Martelspleet van den achtsten Kring verlaten hebben, wandelen zij naar het middelpunt, waar eene kuil gaapt, door welke men in den negenden kring komt. De boord van dien put wordt bezet met reuzen, wier benedenlijf zich daar binnen bevindt. Virgilius wijst Nimrod en Efialtes aan en gaat daarna met Dante tot Antéus, die de tochtgenooten in de Hellekrocht nederzet.

1. Een zelfde tong, die me eertijds had gebeten,
Zoodat zij beide wangen hoog deed kleuren,
Heeft mij ook weder 't heulsap toegemeten.

4. Dit, hoorde ik, mogt ook met de lans gebeuren,
Eens van zijn vader door Achil georven,
Welke op kon beuren, nadat zij deed treuren.

Una medesma lingua pria mi morse
Sì che mi tinse l'una e l'altra guancia,
E poi la medicina mi riporse.

Così od'io, che soleva la lancia
D'Achille e del suo padre esser cagione
Prima di trista, e poi di buona mancia.

---

1. Dit doelt op de terechtwijzing, welke Virgilius in den vorigen zang Dante toediende.

6. Achilles erfde van zijn vader Peleus eene lans, welker roest de wonde heelde, door de punt toegebracht.

7. Wij zijn—den rug naar 't dal der smart—gezworven
Langs de' oever, welke 't rondom heeft omsloten,
En togen voort, 't woord op de lip bestorven.

10. Geen nacht was 't hier; geen dag had licht gegoten;
Zoodat mijn oog slechts weinig drong naar voren:
Maar 'k hoorde klanken uit een horen stooten,

13. Zoo zwaar, dat zij den donder konden smoren;
En tegen dat geluid in, sloeg 'k mijn blikken
Om 't oord, van waar het uitging, op te sporen.

16. Na 't smartlijk onheil, dat het plan deed wrikken
Van Charlemagne in zijn godsdienstig streven,
Blies Roeland zelf geen toon zóó vol verschrikken.

19. 'k Had daarheen naäuw een weinig 't hoofd geheven,

Noi demmo 'l dosso al misero vallone
Su per la ripa, che 'l cinge dintorno,
Attraversando senza alcun sermone.

Quivi era men che notte e men che giorno,
Sì che 'l viso m'andava innanzi poco:
Ma io senti' sonare un alto corno

Tanto, che avrebbe ogni tuon fatto fioco:
Che, contra sè la sua via seguitando,
Dirizzò gli occhi miei tutti ad un loco.

Dopo la dolorosa rotta, quando
Carlo Magno perdè la santa gesta,
Non sonò si terribilmente Orlando.

Poco portai in là volta la testa,

---

18. Karel de Groote wilde de Saracenen uit Spanje drijven, doch hij moest die onderneming opgeven na de smartelijke nederlaag van Roncevalle. Daarbij werden dertig duizend christenen onder Karels dapperen Paladijn: Roeland, verslagen, door het verraad van Gano. Turpin verhaalt, dat Roeland in zijn doodsuur zoo krachtig op zijn horen blies, dat Karel het op een afstand van acht mijlen hoorde.

Of 't was me als zag ik menig hoogen toren.
'k Vroeg: „Meester! welke stad rijst in die dreven?"

22. „Daar ge op te grooten afstand, liet hij hooren,
Uw blikken in de duisternis doet staren,
Wijkt uw verbeelding uit de juiste sporen.

25. „Zoodra gij ginds komt, zult ge wel ontwaren,
Hoe de afstand ieder zintuig kan doen dwalen:
Geef u dus moeite om sneller voort te varen."

28. Toen greep hij zacht mijn hand om vlug te dalen,
En zeide: „Ik wilde u, vóór wij verder gingen,
Opdat het feit min vreemd toeschijn, verhalen,

31. „Dat reuzen en geen torens 't oord omringen;
Die allen, van den navel tot beneden,
In gindsche kuil zich om haar rand verdringen."

34. Gelijk, wanneer de damp was weggegleden,

Che mi parve veder molte alte torri:
Ond' io: Maestro di', che terra è questa?

Ed egli a me: Però che tu trascorri
Per le tenebre troppo dalla lungi,
Avvien che poi nel maginare aborri:

Tu vedrai ben, se tu là ti congiungi
Quanto 'l senso s'inganna di lontano:
Però alquanto più te stesso pungi.

Poi caramente mi prese per mano,
E disse: Pria che noi siam più avanti,
Acciocchè 'l fatto men ti paia strano,

Sappi, che non son torri, ma giganti;
E son nel pozzo intorno dalla ripa,
Dall' umbilico in giuso, tutti quanti.

Come quando la nebbia si dissípa,

Onze oogen meer en meer de dingen raakten,
Die neevlen en verdikte lucht omkleedden,

37. Zóó vlood 't bedrog voor de angsten, die ontwaakten,
Toen 't oog door zware en zwarte lucht kon boren,
Naar mate wij den oever meer genaakten.

40. Gelijk Montereggion met menig toren
Zijn ronde wallen kroont aan alle kanten,
Zien we op de steenen, die den kuil omschoren

43. Te halver lijf de schriklijke Giganten,
Die Zeus nog dreigt, wanneer zijn donder-zangen
Hun van omhoog den schrik in 't harte planten.

46. En 'k heb van een 't gelaat reeds opgevangen,

Lo sguardo a poco a poco raffigura
Ciò che cela 'l vapor che l'aere stipa;

Così forando l'aer grossa e scura,
Più e più apressando invêr la sponda,
Fuggiami errore, e giugneami paura.

Perocchè, come in su la cerchia tonda
Montereggion di torri si corona;
Cosi 'n la proda, che 'l pozzo circonda,

Torreggiavan di mezza la persona
Gli orribili giganti, cui minaccia
Giove dal cielo ancora, quando tuona.

Ed io scorgeva già d' alcun la faccia,

---

40. Montereggione is een klein kasteel bij Siena. Nog heden bezit het, ofschoon vervallen, zijne ronde muren, met torens, welke vijftig ellen van elkander verwijderd zijn.

45. Ignoravit quod ibi sint gigantes, et in profundis inferni convivae eius. PROV. IX, 18. — Infernus subter conturbatus est in occursum adventus tui, suscitavit tibi gigantes. ISAI. XIV, 9.

Hic genus antiquum terrae Titania pubes
Fulmine deiecti fundo volvuntur in uno. VIRGILIUS.

Den rug, de borst, den buik schier tot beneden
En de armen beî, die langs zijn heupen hangen.

49. Natuur heeft wis den goeden weg betreden,
Toen ze ophield met het teelen dier geslachten,
Die eens voor Mars als wreede dienaars streden.

52. En liet haar rouw zich bij den walvisch wachten
En de' olifant — wie wel die zaak bedenken,
Die zullen haar wijs en rechtvaardig achten.

55. Want waar de rede hooger licht mag schenken
Om zich met boozen wil en macht te paren,
Daar kan de mensch niet meer aan weerstand denken.

58. 't Hoofd, forsch en breed, scheen de' appel te evenaren,
Die 't plein te Rome bij Sint-Peter dekte;

Le spalle et 'l petto e del ventre gran parte,
E, per le coste giù, ambo le braccia.

Natura certo, quando lasciò l' arte
Di sì fatti animali, assai fe bene
Per tôr via tali esecutori a Marte.

E s' ella d' elefanti e di balene
Non si pente: chi guarda sottilmente
Più giusta e più discreta ne la tiene;

Chè dove l' argomento della mente
S' aggiunge al mal volere ed alla possa,
Nessun riparo vi può far la gente.

La faccia sua mi parea lunga e grossa,
Come la pina di San Pietro a Roma

---

52. Natuur toonde geen berouw wegens het voortbrengen van olifant en walvisch, want deze waren nooit zoo gevaarlijk als de reuzen, die, door hun verstand, den mensch elke verdediging schier onmogelijk maakten.

59. Een groote bronzen pijnappel, welke eerst het graf van

Waaraan zijn leden evenredig waren.

61. Zoodat ten rand, die hem tot voorschoot strekte
Van 't onderlijf, nog zoo'n gestalte troonde,
Dat wis een drietal Friezen vruchtloos rekte

64. Om 't haar te raken, dat zijn schedel kroonde,
Daar, van de plaats, waar wij den mantel snoeren,
De reus nog dertig palmen hoogte toonde.

67. „Raphel maì amech zabì almi!"
Is thans den woesten mond op eens ontstegen,
Waaraan 't niet paste zachter taal te voeren.

Ed a sua proporzione eran l' altr' ossa.

Sì che la ripa, ch' era perizoma
Dal mezzo in giù, ne mostrava ben tanta
Di sopra, che di giungere alla chioma

Tre Frison s' averian dato mal vanto:
Perocch' io ne vedea trenta gran palmi
Dal luogo in giù dov'uom s' affibbia 'l manto.

Raphel maì amech zabì almi,
Cominciò a gridar la fiera bocca,
Cui non si convenien più dolci salmi.

Hadrianus (Engelenburgt) dekte, bevond zich in Dante's tijd op het plein der oude Basiliek van St. Peter in Vaticano. Thans is zij in den tuin, welke naar het kleine paleis van Innocentius VIII leidt.

63. De Friezen waren bekend wegens hunne buitengewoon hooge gestalte.

67. De eigenaardigheid vordert, dat deze woorden onvertaald blijven, want zij moeten de Babylonische spraakverwarring voorstellen en, gelijk vers 81 zegt: „nooit nog is hun zin gebleken." Er wordt o. a deze verklaring van gegeven: „Bij God, waarom ben ik hier? ga terug: verberg u!" gelijk in eene vermenging van spaansch-latijn-nederlandsch-fransch-italiaansch: „Pardies !-cur ego-hier ?-va-t-en;-t'ascondi!" zou luiden.

70. „Ontzinde ziel!" voer hem mijn leidsman tegen,
Gebruik uw horen om u lucht te geven,
Als toorn of andre driften u bewegen.

73. „Zoek aan uw hals, daar is u 't koord verbleven,
Waarmeê de horen, dwaalgeest! is gebonden;
En zie, hoe die werd om uw borst gedreven."

76. En toen tot mij: „Hoor hem zijn schuld verkonden:
Weet, deze is Nimrod, door wiens booze streken
Het taalverschil op aard heeft plaats gevonden.

79. „Gaan wij nu heen, om niet vergeefs te spreken;
Voor hem is ieders taal, gelijk den volken
De zijne: nooit nog is haar zin gebleken."

E 'l Duca mio vêr lui: Anima sciocca,
Tienti col corno, e con quel ti disfoga;
Quand' ira od altra passion ti tocca.

Cércati al collo, e troverai la soga,
Che 'l tien legato, o anima confusa;
E vedi lui, che 'l gran petto ti doga.

Poi disse a me: Egli stesso s' accusa:
Questi è Nembrotto, per lo cui mal coto,
Pure un linguaggio nel mondo non s' usa.

Lasciamlo stare, e non parliamo a voto;
Chè così è a lui ciascun linguaggio,
Come 'l suo ad altrui; ch'a nullo è noto.

---

70. Deze toespraak is eene bespotting van den krankzinnigen woestaard. Ofschoon de horen om het bovenlijf van Nimrod gesmeed is, schijnt hij dit in zijne razernij steeds te vergeten.

78. Nimrod wordt aangewezen als de ontwerper van den toren van Babel, bij welks bouw de verschillende talen ontstaan zijn. Hij zelf verwisselde het Hebreeuwsch met het Chaldeeuwsch.

82. En links gekeerd, vervolgden we in die kolken
Den tocht, en op een boogschot afstands zagen
We een woester, hooger reus zijn drift vertolken.

85. Welk meester hem in kluisters heeft geslagen,
Is me onbekend; hij moest één arm van voren,
Den rechter, vastgekneld van achter, dragen

88. Met keetnen, die hem heel den hals omboren
Tot onder, en zich in vijf kringen winden
Om 't deel van 't lijf, niet in den kuil verloren.

91. „Die trotschaard zocht den wedstrijd aan te binden,
Hernam mijn Gids; met Jupiter den Groote,
Dit deed hem zulk een loon naar werken vinden.

94. „Hij heet Efialtes, die 't zwaard ontblootte,

Facemmo adunque più lungo viaggio,
Vôlti a sinistra; ed al trar d' un balestro
Trovammo l' altro assai più fiero e maggio.

A cinger lui, qual che fosse il maestro,
Non so io dir: ma ei tenea succinto
Dinanzi l' altro, e dietro 'l braccio destro,

D'una catena che 'l tenea avvinto
Dal collo in giù, si che 'n su lo scoperto
Si ravvolgeva infino al giro quinto.

Questo superbo voll' essere sperto
Di sua potenza contra 'l sommo Giove,
Disse 'l mio Duca: ond' egli ha cotal merto.

Fialte ha nome; e fece le gran pruove

---

84. De verschijning der reuzen in dezen zang is geenszins eene vinding van heidensch allooi, gelijk sommigen meenen. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. GENESIS VI: 4.

94. In den strijd der reuzen tegen de goden, toen de Titanen den hemel bestormden, stapelden Efialtes en zijn broeder Ohias de bergen Otus en Pelion op den Olympus,

Toen 't reuzendom de goden zelfs deed vreezen;
Geboeid hangt de arm, die Zeus naar 't harte stootte,"

97. 'k Sprak dan tot hem: „Wel wenschte ik, zoo't kon wezen,
Dat nu mijne oogen Briareüs zagen,
Wiens lengte als schier onmeetbaar wordt geprezen."

100. „Anteüs zal, was 't antwoord, voor u dagen
Hier zeer nabij; hij spreekt en torscht geen keten
En zal ons naar het diepst der helle dragen.

103. „Hij, dien gij zoekt, is verderop gezeten,
Heeft kluisters en gelijkt zeer veel op dezen,
Slechts schijnt hem feller woestheid toegemeten."

106. Nooit kon een aardschok zoo geweldig wezen,
Dat hij een toren schudden deed en kraken,

Quando i giganti fêr paura ai Dei:
Le braccia, ch' ei menò, giammai non muove.

Ed io a lui: S'esser puote, i' vorrei,
Che dello smisurato Briareo
Esperïenza avesser gli occhi miei.

Ond' ei rispose: Tu vedrai Anteo
Presso di qui, che parla, ed è disciolto;
Che ne porrá nel fondo d' ogni reo.

Quel, che tu vuoi veder, più là è molto:
Ed è legato, e fatto come questo:
Salvo che più feroce par nel volto.

Non fu tremuoto mai tanto rubesto,
Che scotesse una torre così forte,

---

99. Dante vraagt hier naar Briareüs, dewijl Virgilius hem beschrijft in zijn Aeneis X.565. Hij spreekt dan ook in vers 103 nog over hem.

101. Anteüs was niet gekluisterd, dewijl hij aan den strijd tegen de goden geen deel genomen had.

Als zich Efialtes bewoog. Mijn vreezen

109. Was nooit zoo groot, dat mij de Dood zou naken.
En de angst waâr daartoe ook genoeg gebleken,
Had niet zijn boei mijn moed weêr doen ontwaken.

112. Wij togen voorwaarts in die sombre streken
Tot bij Anteüs, dien wij wel vijf ellen
— 't Hoofd niet geteld — uit de' afgrond zagen steken.

115. „Gij, die in 't dal, waar 't lot de wet blijft stellen,
En Scipio zich rijk met roem zag kronen,
Toen Hannibal vlood met zijn medgezellen,

118. „Een buit van duizend leeuwen mogt vertoonen;
Van wien men nog gelooft, dat, zoo ge in 't strijden,

Come Fialte a scuotersi fu presto.

Allor temetti più che mai la morte;
E non v' era mestier più che la dotta,
S' io non avessi viste le ritorte.

Noi procedemmo più avanti allotta,
E venimmo ad Anteo: che ben cinqu'alle,
Senza la testa. uscia fuor della grotta.

O tu, che nella fortunata valle,
Che fece Scipïon di gloria reda,
Quand' Annibàl co' suoi diede le spalle,

Recasti già mille lion per preda;
E che, se fossi stato all' alta guerra

---

115. „Nella Fortunata valle" is soms verkeerdelijk vertaald „in het gelukkige dal." Lucanus plaatst het hol van Anteüs in dat dal; waar de rivier Bagrades doorstroomt. Daar, bij Zama, versloeg Scipio den Kartaagschen veldheer Hannibal. Het ligt in het tegenwoordig gebied van den Bey van Tunis. Anteüs had, als jager, hier voortdurend eene groote menigte leeuwen gedood.

Uw broeders hadt gesteund, der Aarde zonen

121. „Ter overwinning hadden mogen schrijden;
Draag zonder afkeer ons naar lager sferen,
Waar 't ijs Cocytus stuit in 't afwaarts glijden.

124. „Laat ons naar Titius noch Tifeus keeren:
Al wat men hier verlangt, kan deze geven:
Dus buk en trek den muil niet op. Naar 't eeren

127. „Uws naams op aarde kan hij nog doen streven.
Hij leeft en hoopt — roept midden in zijn dagen
Genâ hem niet — nog langen tijd te leven."

130. De reus heeft snel de handen uitgeslagen,

De' tuoi fratelli, ancor par ch' e' si creda

Ch' avrebbon vinto i figli della terra;
Mettine giuso (e non ten venga schifo)
Dove Cocito la freddura serra.

Non ci far ire a Tizio nè a Tifo:
Questi può dar di quel che qui si brama:
Però ti china, e non torcer lo grifo.

Ancor ti può nel mondo render fama;
Ch' ei vive, e lunga vita ancora aspetta,
Se innanzi tempo grazia a sè nol chiama.

Così disse 'l Maestro: e quegli in fretta

---

120. De zonen der aarde zijn de reuzen. Had Anteüs hen in de bestorming van den hemel bijgestaan, dan, meende men, zouden zij de overwinning behaald hebben.

124. Dwing ons niet de hulp in te roepen van Titius en Tifeus (twee andere reuzen).

127 Dit is de laatste maal, dat het beloven van roem op de wereld, nog uitwerking doet en den verworpeling gunstig stemt. In den Kuil verkiest men volstrekte vergetelheid. Vgl. Z. XXXII.

Wier harde greep zelfs Hercules deed beven,
Om, na dat woord, mijn leidsman weg te dragen.

133. Virgilius, zich voelende opgeheven,
Riep mij nu toe: „Kom hier om plaats te erlangen!"
En maakte ons beide tot een bundel. Even

136. Als hem, wiens blikken Carisende omvangen,
Wanneer de wolken naar haar helling zweven

Le man distese e prese il Duca mio,
Ond' Ercole sentì già grande stretta.

Virgilio quando prender si sentio,
Disse a me: Fátti 'n qua sì, ch' io ti prenda,
Poi fece sì, ch' un fascio er' egli ed io.

Qual pare a riguardar la Carisenda
Sotto 'l chinato, quando un nuvol vada

---

131. Toen Anteüs met Hercules streed, had deze moeite zich aan de klemmende vuisten van genen te ontrukken.

136. Carisenda of Garisenda heet een sterk hellende toren te Bologna, waar nog een andere en hoogere staat, welke torre degli Asinelli genoemd wordt. Plaatst men zich onder de Carisenda, terwijl de wolken haar naderen, schijnen deze onbewegelijk en de toren meer en meer voorover te neigen, waardoor de beschouwer zou kunnen vreezen, dat zij op hem kwam vallen. Zoo scheen de reus aan Dante, als boog hij zich om op hem neder te storten.

In zijn keurig werk: „Het leven der Menschheid en des Menschen eene Divina Commedia" bezigt de verdienstelijke Dante-geleerde, Heer J. H. Gunning Jr., den toren van Carisenda tot eene schoone vergelijking met de eeuwige Waarheid, welke onwankelbaar blijft te midden van alle aanvallen. Soms schijnt de dwaling vast en de waarheid wijkenden. Hij besluit: „Zoo schijnt ook menigmaal het wolkgevaarte der bestrijding, waardoor de tempel Gods bedreigd wordt, vast te staan en daarentegen het aloude gebouw te wankelen. Evenwel is het een gezichtsbedrog: de toren staat vast en de wolk gaat voorbij." (blz. XV.)

En zij daar tegenover schijnt te hangen;

139. Dus ging het mij, zoodra 'k had acht gegeven,
Hoe zich Anteüs boog, en in die stonden,
Waâr 'k gaarne heengegaan langs andre dreven.

142. Waar Lucifer met Judas wordt verslonden:
In de' afgrond, zette hij ons zachtjes neder:
En 'k heb hem daar niet lang gebukt bevonden,

145. Want, als de mast in 't schip, hief hij zich weder.

Sovr' essa sì, ch' ella in contrario penda;

Tal parve Anteo a me, che stava a bada
Di vederlo chinare: e fu tal ora,
Ch' i' avrei voluto gir per altra strada.

Ma lievemente al fondo, che divora
Lucifero con Giuda, ci posò:
Nè sì chinato lì fece dimora,

Ma come albero in nave si levò.

---

142. Op den bodem van den kuil, waar, in de diepste diepte, Lucifer en Judas wonen, die wij in Z. XXXIV ontmoeten.

TWEE-EN-DERTIGSTE ZANG.

DE HELLEKUIL. VERRADERS.

De dichters zijn reeds in den negenden kring. Zijn bodem is bedekt met het hardste ijs, waarin de verdoemden bevrozen zijn. Deze kring is verdeeld in vier omgangen of sferen: Kaïna, Antenora, Ptolomea en Judecca of Judaskuil. In de eerste sfeer bevinden zich de verraders hunner verwanten, in de tweede: verraders des vaderlands. Dante spreekt met eenigen. Ten laatste vindt hij een verworpeling, die achter een ander staat, aan wiens schedel hij knaagt.

1. Mocht mij het ruwe en heesche rijm gelukken,
Gelijk ten droeven afgrond zou behooren,
Waarop al de andre rotsen nederdrukken:

4. 'k Drong 't merg uit mijne schepping meer naar voren;
Maar aangezien die verzen mij ontbreken,
Kan 'k mij niet zonder diepen schroom doen hooren.

S'io avessi le rime ed aspre e chiocce,
Come si converrebbe al tristo buco
Sovra 'l qual pontan tutte l' altre rocce,

Io premerei di mio concetto il suco
Più pienamente; ma perch' io non l' abbo,
Non senza tema a dicer mi conduco.

---

4. „Mijn dichtwerk zou in al zijne kracht uitkomen, bestond er eene taal, evenredig aan de verschrikkingen, welke zij zou moeten uitdrukken."

7. Want niemand, die 't een taak van kortswijl reken,
Het middelpunt van gansch 't heelal te omschrijven;
Noch van een tong, die „ma en pa" zal spreken.

10. Dat dan de Muzen mij tot dichten drijven,
Die eens tot Thebe's bouw Amfion dreven,
Opdat mijn schets der waarheid trouw moog' blijven,

13. O volk, der diepste ellende prijsgegeven!
Dat woont in 't oord, waar 'k nauw van durf gewagen,
Ach, hadt ge als schaap of geit hier mogen leven!

16. Als wij ons in den duistren kuil dan zagen,
Reeds onder 's reuzen voeten, diep beneden,
Hoorde ik — den blik ten hoogen muur geslagen —

Chè non è impresa da pigliare a gabbo
Descriver fondo a tutto l' universo,
Nè da lingua che chiami mamma e babbo.

Ma quelle Donne aiutino 'l mio verso,
Ch'aiutorno Anfione a chiuder Tebe;
Sì che dal fatto il dir non sia diverso.

Oh sovra tutte mal creata plebe,
Che stai nel loco onde parlar m' è duro,
Me' foste state qui pecore o zebe!

Come noi fummo giù nel pozzo scuro
Sotto i piè del gigante, assai più bassi,
Ed io mirava ancora all' alto muro,

---

8. Volgens het stelsel van Ptolomeus was het middelpunt der aarde ook dat van het Heelal.

11. De Muzen hadden Amfion, zoon van Jupiter en Antiope, toonkunstenaar gemaakt. Met zijne lier te bespelen lokte hij de steenen van den berg Cytheron, die zich tot de muren van Thebe vormden.

18. Uit deze plaats en anderen leidt men af, dat de kuil eene vrij steile helling vormde. Dante beschouwt met ontzetting den hoogen rotswand, waarlangs Anteüs hem afzette.

19. Een stem, die riep: „Geef acht op uwe schreden”
En laat uw voet de hoofden, diep genegen,
Der arme, droeve broeders niet vertreden!”

22. Ik keerde mij en zag nu allerwegen
Een meer, dat, door het ijs, veeleer het wezen
Van glas dan wel van water had verkregen.

25. Zóó zware korst kon, waar zijn golven rezen,
De Donau-stroom in Oostenrijk nooit maken,
Noch zelfs de Don, die killer lucht moet vreezen,

28. Dan 'k hier nu zag. Want ploften in haar kaken
Of Tabernick of Petrapan, zij zouden
In deze zee van ijs geen rand doen kraken.

31. Als vorschen boven 't nat de koppen houden

Dicere udi' mi: Guarda come passi:
Fa' si che tu non calchi con le piante
Le teste de' fratei miseri lassi.

Per ch'io mi volsi, e vidimi davante
E sotto i piedi un lago, che per gielo
Avea di vetro, e non d'acqua, sembiante.

Non fece al corso suo sì grosso velo
Di verno la Danoia in Austericch,
Nè il Tanai là sotto lo freddo cielo,

Com'era quivi: chè se Tabernicch
Vi fosse su caduto, o Pietrapana,
Non avria par dall' orlo fatto cricch.

E come a gracidar si sta la rana

---

29. Denkelijk bedoelt Dante de in de vlakte van Slavonie bij Tabernicho gelegen berg Frusta Gora. De andere heet Pietra apuana en ligt in het landschap Garfagnana bij Lucca. De randen van het ijs zijn het zwakst, maar de Cocytus was zoo hard bevrozen, dat het onmogelijk zou zijn de ijszee te doen kraken, al stortten bergen in haar.

En kwaken in het uur, dat, in haar droomen,
De deernen vaak naar 't aren lezen schouwden,

34. Zóó zag men in die zwaar bevrozen stroomen,
Als de ooievaar, luid klepp'rend met de tanden,
De droeve vale schimmen boven komen.

37. En ieder boog 't gelaat in de ijzren wanden:
Van koû was in den mond, en in hunne oogen
Van 't droeve hart, getuigenis voorhanden.

40. Mijn blik was reeds een poos in 't rond getogen,
Dan wendde ik me en zag twee, zóó eng te zamen,
Dat zich hun haar verwarde. En 'k vroeg bewogen:

43. „Gij, borst aan borst verbondnen! zegt me uw namen,
Wie zijt gij?" — Zij, den hals vooruit gebogen,
Terwijl hun blikken langzaam tot mij kwamen,

Col muso fuor dell' acqua, quando sogna
Di spigolar sovente la villana;

Livide insin là dove appar vergogna,
Eran l' ombre dolenti nella ghiaccia,
Mettendo i denti in nota di cicogna.

Ognuna in giù tenea volta la faccia:
Da bocca 'l freddo, e dagli ochi 'l cuor tristo
Tra lor testimonianza si procaccia.

Quand' io ebbi d' intorno alquanto visto,
Volsimi a' piedi; e vidi duo sì stretti,
Che 'l pel del capo aveano insieme misto.

Ditemi voi, che sì stringete i petti.
Diss' io, chi siete? E quei piegaro i colli;
E poi ch'ebber li visi a me eretti,

---

33. 's Nachts in den zomer, wanneer het landmeisje van den oogst droomt.

46. Vergoten uit de inwendig vochtige oogen
De droppels op de leden: 't ijs nu stremde
Den traan daartusschen, en sloot beide bogen.

49. Geen spang, die ooit twee stukken hout zoo klemde,
Waarom ze elkander stieten als twee bokken,
Ten prooi aan woede, die geen stervling temde.

52. En een, wiens ooren waren afgetrokken
Door felle vorst, vroeg, schoon gebukt gezeten:
„Wat mag u toch tot onze aanschouwing lokken?

55. „Wenscht gij, wie deze beide zijn, te weten?
Het dal, dat den Bisenzio ziet ontspringen,
Mocht 't hunne en dat huns vaders Albert heeten!

Gli occhi lor, ch'eran pria pur dentro molli,
Gocciàr su per le labbra: e 'l gielo strinse
Le lacrime tra essi, e riserrolli.

Legno con legno spranga mai non cinse
Forte così, ond' ei, come duo becchi
Cozzaro insieme: tant' ira gli vinse.

Ed un, ch' avea perduti ambo gli orecchi
Per la freddura, pur col viso in giue,
Disse: Perchè cotanto in noi ti specchi?

Se vuoi saper chi non cotesti due,
La valle, onde Bisenzio si dichina,
Del padre loro Alberto e di lor fue.

---

48. De tranen vielen op de oogleden, bevrozen daar en sloten zoo de bogen, door de oogleden gevormd.

53. Hij boog het hoofd en zag Dante's beeld in het ijs, dat ten spiegel strekte.

57. Alexander en Napoleon, zoons van Albert degli Alberti, heer van Falterona, vermoordden elkander na den dood huns vaders. Zij hadden hunne bezittingen in het Bisenzio-dal.

58. „Hen droeg één schoot: en vrij moogt gij nu dringen
Door Kaïna, gij zult geen schim zien dagen,
Den boei meer waard dier harde waterkringen;

61. „Noch hij, dien Arthurs hand zoo heeft geslagen,
Dat één stoot borst en schaduw heeft gespleten;
Focaccia niet; noch hij, die in de plagen,

64. „Met 't hoofd mijn oog belemm'rende, is gezeten,
En die genoemd werd Sassol Mascherone:
Dus, wie hij is, dient ge, als Toskaan, te weten.

D'un corpo usciro: e tutta la Caina
Potrai cercare, e non troverai ombra
Degna più d' esser fitta in gelatina.

Non quegli a cui fu rotto il petto e l' ombra
Con esso un colpo, per la man d' Artù:
Non Focaccia: non questi che m'ingombra

Col capo sì, ch' i' non veggi' oltre più;
E fu nomato Sassol Mascheroni;
Se tosco se', ben dèi saper chi e' fu.

---

59. Kaïna heet de eerste afdeeling van den hellekuil naar Kain, die zijn broeder vermoordde. Zij bevat de verraders jegens bloedverwanten.

61. Volgens de romance van *Lancelot van het Meer* stond Mordrec, zoon van koning Arthur van Groot-Brittanje, tegen zijn vader op. Hij wachtte zijn vader op om hem te dooden, doch deze voorkwam den booswicht en doorstak hem zoo geheel, dat de zon door de opening scheen, welke de lans had gemaakt. Daarom zegt Dante, dat één stoot én borst én schaduw spleet.

63. Focaccia (= Fokkatsja) dei Cancellieri hieuw een jongen neef de hand af en doodde diens vader, zijn oom. Vgl. Z. VI: 64.

65. Dante dient Mascherone te kennen wegens de vreeselijke straf, welke deze misdadiger beliep. Hij had den eenigen zoon zijns broeders vermoord, om diens erfenis te erlangen; en werd in een vat genageld door de straten van Florence gerold, waarna de beul hem het hoofd afsloeg.

67. „Opdat gij mij niet meer doet spreken, toone
'k Mij u als Camicîon, die hier blijft wachten
Op Carolijn, wiens schuld mijn schuld verschoone."

70. 'k Moest tallooze aangezichten dra betrachten,
Gansch pairsch van koû. Daarom ga 'k altijd beven
En zàl 'k steeds huiv'ren, bij bevrozen grachten.

73. Terwijl wij ons naar 't middelpunt begeven,
Waar alle zwaartekrachten zamen dringen,
En 'k sidder in deze eeuwge schaduwdreven,

76. Of wil of lot of toeval mij kwam dwingen,
Is me onbekend; maar 'k schopte één, daar beneden,
Terwijl wij tusschen al die hoofden gingen.

E perchè non mi metti in più sermoni,
Sappi ch' io sono il Camicion de' Pazzi;
Ed aspetto Carlin, che mi scagioni.

Poscia vid' io mille visi cagnazzi
Fatti per freddo; onde mi vien ribrezzo,
E verrà sempre, de' gelati guazzi.

E mentre che andavamo invêr lo mezzo,
Al quale ogni gravezza si raguna,
Ed io tremava nell' eterno rezzo;

Se voler fu, o destino, o fortuna,
Non so: ma passeggiando tra le teste,
Forte percossi 'l piè nel viso ad una.

---

69. Alberto Camicione dei Pazzi doodde verraderlijk Ubertino, zijn bloedverwant. — Carlino de' Pazzi leverde voor geld in 1303 het kasteel Rano di Trevigne aan de Zwarten, waarbij vele Witten gedood werden. Zijn verraad was dus zwaarder en bloediger dan dat van Camicione.

73. Dante komt in den Tweeden Omgang: de Antenora, aldus genoemd naar Antenor, die, volgens sommige schrijvers, zijn vaderland Troje aan de Grieken verried en daarom aan het hoofd der landverraders staat. — 76. nl. de wil Gods.

79. In weeklacht riep hij: „Waarom mij vertreden?
Verzwaart ge om Montaperti niet de wrake,
Waarom dan mij gekweld met uwe schreden?"

82. 'k Vroeg: „Meester, duld, dat 'k hier den tocht wat stake,
'k Spoed mij daarna, zooveel gij zult behoeven,
Mits 'k uit mijn twijfel nopens hem gerake."

85. En 'k sprak, dewijl mijn leidsman wilde toeven,
Tot hem, die voortging met zijn heftig smaden:
„Wie zijt gij, die zoo raast op de andere boeven?"

88. „Zeg, wie zijt gij, die Antenora's paden
Doorkruist, riep hij, en schopt naar andrer wangen,
Al leefdet gij, 't waâr te erg ons zoo te schaden."

91. „Ik leef en kan voldoen aan uw verlangen,
Zoo gij, hernam ik; roem wenscht weg te dragen:

Piangendo mi sgridò: Perchè mi peste?
Se tu non vieni a crescer la vendetta
Di Montaperti, perchè mi moleste?

Ed io: Maestro mio, or qui m' aspetta,
Sì ch' io m' esca d' un dubbio per costui;
Poi mi farai, quantunque vorrai, fretta.

Lo Duca stette; ed io dissi a colui
Che bestemmiava duramente ancora:
Qual se' tu, che così rampogni altrui?

Or tu chi se', che vai per l' Antenora
Percotendo, rispose, altrui le gote,
Sì che, se vivo fossi, troppo fora?

Vivo son io; e caro esser ti puote,
Fu mia risposta, se domandi fama,

---

80. Deze verworpeling is Bocca degli Abati (vs. 106), die in den slag van Monte Aperti zijne partij verried, waardoor vier duizend Welfen het leven verloren.

Dan meld 'k uw naam bij de andren in mijn zangen."

94. Hij riep: „Ik zou het tegendeel juist vragen!
Ga weg! om mij geen kwelling meer te baren;
Want in dit graf kan vleitaal niet behagen."

97. 'k Greep hem aan 't achterhoofd toen bij de haren
En zeide: „Toch zult gij me uw naam doen weten,
Of 'k zal u zelfs het laatste haar niet sparen."

100. „Al plukt ge mij, herklonken zijne kreten;
Wie 'k ben, zal 'k u vertoonen noch verkonden,
Al waart ge ook duizendmaal me op 't hoofd gezeten."

103. Ik had zijn haar reeds om mijn hand gewonden,
En hem reeds meer dan eene vlok ontnomen;
Hij blafte en blikte omlaag, toen een dier honden

Ch' io metta 'l nome tuo tra 'l altre note.

Ed egli a me: Del contrario ho io brama:
Levati quinci, e non mi dar più lagna;
Chè mal sai lusingar per questa lama.

Allor lo presi per la cuticagna,
E dissi: E' converrà, che tu ti nomi,
O che capel qui su non ti rimagna.

Ond' egli a me: Perchè tu mi dischiomi,
Nè ti dirò ch' io sia nè mostrerolti,
Se mille fiate in sul capo mi tomi.

Io aveva già i capelli in mano avvolti,
E tratti glien avea più d'una ciocca,
Latrando lui con gli occhi in giù raccolti;

---

94. Deze schimmen willen op aarde niet meer genoemd worden, maar vinden er een helsch genot in elkander te verraden, en daarom vermelden zij de namen hunner medeveroordeelden.

106. Hem vroeg: „Wat, Bocca, is u overkomen,
Dat gij nog blaft, bij 't klapp'ren van uw kaken?
Zeg, welke duivel doet u nu weêr droomen?"

109. „Nu; riep ik, kunt ge uw mededeeling staken,
Misdadige verrader! En naar waarheid
Zal ik uw schande op aarde kenbaar maken."

112. „Ga heen! Geef, wat ge wilt, alle openbaarheid,
Maar zwijg niet, als gij uit dit oord moogt scheien,
Van hem, wiens tong zoo sprak met kracht en klaarheid.

115. „Hij moet hier om het geld der Franschen schreien.
„„'k Zag dien van Duera,"" kunt ge dan ontvouwen,
„„Daar, waar de zondaars zich in 't ijs vermeien.""

118. „Vraagt me u naar de andren, die ge mogt aanschouwen:

Quando un altro gridò: che hai tu, Bocca?
Non ti basta sonar con le mascelle,
Se tu non latri? qual diavol ti tocca?

Omai, diss' io, non vo' che più favelle,
Malvagio traditor; ch'alla tua onta
Io porterò di te vere novelle.

Va' via, rispose: e ciò, che tu vuoi, conta:
Ma non tacer, se tu di qua entr' eschi,
Di quel, ch' ebbe or così la lingua pronta.

Ei piange qui l'argento de' Franceschi:
Io vidi, potrai dir, quel da Duera,
Là dove i peccatori stanno freschi.

Se fossi dimandato altri chi v' era,

---

116. Buosa van Doaria of Duera (= Dwera) verried Manfred en de Gibellijnen, toen hij voor eene geldsom van Guy de Montfort den Franschen vrijen overtocht over den Oglio verleende.

Den Beccheriër hebt ge op zij gestooten,
Dien door Florence 't hoofd werd afgehouwen.

121. „Jan Soldenier is ginds met zijn genoten:
Ganel is de een en Tebaldello de ander,
Die, toen men sliep, Faënza heeft ontsloten."

124. Wij togen ver van hen reeds met elkander,
Toen 'k twee zoo in eene ijskrocht zag gezeten,
Dat 't eene hoofd tot hoed strekte aan het ander.

127. Gelijk het brood uit honger wordt gegeten,

Tu hai dallato quel di Beccheria,
Di cui segò Fiorenza la gorgiera.

Gianni del Soldanier credo che sia
Più là con Ganellone e Tebaldello,
Ch'aprì Faenza quando si dormia.

Noi eravam partiti già da ello,
Ch'io vidi duo ghiacciati in una buca
Si che l' un capo all' altro era cappello:

E come 'l pan per fame si manduca,

---

119. Don Tesauro van Beccheria, kardinaal-legaat van Paus Alexander VI te Florence, werd beschuldigd, met de Gibellijnen tegen de Welfen te hebben zaamgezworen. Daarom hebben hem de Welfen, op aandringen van het verbitterde volk, op het plein van Sint Apollonaris onthoofd.

121. Jan Soldenier een florentijnsch edelman was Gibellijn. Toen de partijen elkander bestreden, liep hij in 1266 tot de Welfen over, die de overwinning behaalden.

122. Ganellono of Gano verried de achterhoede van Karel den Groote, aangevoerd door Roeland, bij Roncevalle aan de Saracenen. Z. XXI: 16.

Tebaldello de' Manfredi was een inwoner van Faënza, welke stad de zijde hield van graaf Guido da Montefeltro. Verraderlijk opende hij 's nachts eene poort aan Joannes van Appia, die haar nu met de Bolonezen bemachtigde.

125. Die ijskrocht is de groeve of holte tusschen Antenora en Ptolomea: de derde omgang van den kuil.

Zóó sloeg de hoogste in de' ander zijne tanden,
En heeft, waar 't brein den nek raakt, hem gebeten.

130. Men zag Tideus, toen zijne driften brandden,
Niet anders Menalippus' slapen knagen
Dan hij ten schedel knaagde en langs de randen.

133. „O gij, die al den haat, hem toegedragen,
Dien gij verslindt, toont door zoo'n dierlijk plagen,
Zeg mij 't waarom!" klonk mijn gebiedend vragen.

136. „'k Beloof, blijkt ge over hem met grond te klagen
— Zijn me uwe namen en zijn schuld gebleken —
Dat 'k u op aard daar 't loon voor weg doe dragen;

139. „Verdort mij niet de tong, die mij doet spreken."

Cosi 'l sopran gli denti all' altro pose,
Là 've 'l cervel s'aggiunge con la nuca.
Non altrimenti Tidëo si rose
Le tempie a Menalippo per disdegno,
Che quei faceva 'l teschio e l' altre cose.
O tu, che mostri per sì bestial segno
Odio sovra colui che tu ti mangi,
Dimmi 'l perchè, diss'io, per tal convegno;
Che se tu a ragion di lui ti piangi,
Sappiendo chi voi siete e la sua pecca,
Nel mondo suso ancor io te ne cangi;
Se quella, con ch' io parlo, non si secca.

---

131. Tideus uit Kaledonie en Menalippus de Thebaan streden onder de muren van Thebe en wondden elkander doodelijk. Tideus leefde het langst en stervende liet hij zich het hoofd zijns vijands brengen. Hierop geraakte hij in zulk eene woede, dat hij de tanden in den schedel van Menalippus sloeg. Juist had Pallas voor hem de onsterfelijkheid van Jupiter afgesmeekt en kwam hem die brengen. Toen zij echter de gruwelijke wreedheid zag keerde zij terug en verliet hem. Statius, Thebais, L. VIII vs 717—767.

138. „Uwe openbaring zal vergolden worden, want ik zal de schande uws vijands op de wereld verhalen."

DRIE-EN-DERTIGSTE ZANG.

GRAAF UGOLIJN.

In Antenora verhaalt graaf Ugolino den vreeselijken dood, hem en zijnen kinderen aangedaan. Daarna daalt Dante in den derden omgang der hellekuil: Ptolomea, waar de verraders van vrienden gestraft worden. Hij ontmoet hier Albert de'Manfredi, van wien hij verneemt, dat de verrader, terwijl hij nog levende op aarde schijnt om te wandelen, reeds in het diepste der hel nedergeworpen en in het ijs geklemd is.

1. De zondaar hief den mond van 't vreeslijk eten,
En wischte zijne lippen met de haren
Van 't hoofd, welks nek hij schier had kaal gevreten.

4. „'t Hernieuwen eischt gij — hoorde ik hem verklaren —
Der radelooze smarte, die 't herdenken,
Nog vóór ik spreek, mij in het hart doet varen.

7. „Maar zoo mijn woorden 't zaad dan moeten schenken

La bocca sollevò dal fiero pasto
Quel peccator, forbendola a' capelli
Del capo, ch'egli avea diretro guasto.

Poi cominciò: Tu vuoi ch'io rinnovelli
Disperato dolor, che 'l cuor mi preme,
Già pur pensando, pria ch'io ne favelli.

Ma se le mie parole esser den seme

Der schand voor dien verrader: mijne spijze,
Zult gij mijn taal door traan bij traan zien drenken.

10. „Ik weet niet wie gij zijt noch op wat wijze
Ge omlaag kwaamt; maar 't gehoor doet mij *dit* weten:
Een Florentijn doorwandelt deze abijze.

13. „Ik was weleer graaf Ugolijn geheeten
En deze aartsbisschop Rutger. 'k Zal verhalen,
Waarom ik zoo nabij hem ben gezeten.

16. „Dat mij zijn snoode listen deden dwalen,

Che frutti infamia al traditor ch'io rodo,
Parlare e lagrimar mi vedra' insieme.

Io non so chi tu sie, nè per che modo
Venuto se' quaggiù; ma fiorentino
Mi sembri veramente quand'io t'odo.

Tu dèi saper ch'io fui 'l conte Ugolino,
E questi l'arcivescovo Ruggieri:
Or ti dirò, perch' i' son tal vicino.

Che per l'effetto de' suoi ma' pensieri,

---

13. Ugolino della Gherardesca, graaf van Donoratico, edelman te Pisa en Welf, joeg, in bondgenootschap met aartsbisschop Rutger degli Ubaldini, zijn verwant Nino de'Visconti uit Pisa en voerde daar in zijne plaats gezag. Rutger, uit misverstand, partijhaat of wraak over den dood van een zijner neven, zette het volk tegen Ugolino op, en met de adellijke stammen der Gualandi, Sismondi en Lanfranchi, viel hij de huizen des graven aan en nam hem gevangen met zijne beide zonen Gaddo en Uguccione en met zijne kleinzonen Brigata en Anselmuccio. Beschuldigd, kasteelen der Pisanen aan Florence en Lucca verkocht te hebben, werd Ugolino als verrader in den toren der Gualandi opgesloten. Na zeven maanden werden de sleutels in den Arno geworpen en het ongelukkige vijftal stierf den hongerdood.

Daar 'k hem vertrouwde — en hoe ik ben gevangen,
En dan gedood, behoef 'k u niet te malen.

19. „Maar waarvan gij geen tijding mogt erlangen:
Van 't wreede van mijn dood — dát zult gij hooren,
En 't booze kennen van zijn looze gangen.

22. „Het enge venster in den duistren toren,
Die steeds om mij des Hongers naam zal dragen,
En velen nog tot kerker is beschoren,

25. „Had door zijn oôpning mij, in 't nachtlijk klagen,
Reeds menig maan vertoond, toen 't ijslijk droomen
Der toekomst sluijer mij heeft weggeslagen.

28. „Als heer en leider scheen die man te komen

Fidandomi di lui, io fossi preso
E poscia morto, dir non è mestieri.

Però quel che non puoi avere inteso,
Cioè, come la morte mia fu cruda,
Udirai; e saprai se m' ha offeso.

Breve pertugio dentro dalla muda,
La qual per me ha 'l titol della fame,
E'n che conviene ancor ch'altri si chiuda.

M'avea mostrato per lo suo forame
Più lune già; quand' io feci 'l mal sonno,
Che del futuro mi squarciò 'l velame.

Questi pareva a me maestro e donno,

---

22. *Muda* is eigenlijk de duistere kamer, waarin de vogelen het tijdperk doorbrengen, dat zij van vederen wisselen.

26. De gevangenschap duurde van Augustus 1288 tot Maart 1289, zoodat de graaf zevenmaal eene volle maan ontwaarde.

27. Van vers 28 tot 36 verhaalt Ugolijn den droom, welke hem zijne verschrikkelijke toekomst ontsluierde.

28. „Die man" is Rutger. „Wolf en welpen", de welf Ugolijn

Om wolf en welpen naar 't gebergt te jagen,
Dat Pisa, 't zicht op Lucca heeft benomen.

„Gualand, Sismond en ook Lanfrank zag 'k dagen,
Met maâgre, vurige, afgerichte honden,
Die hij vooruit dreef met ophitsend plagen.

„En afgemat scheen mij na weinig stonden
De vader met de zonen, en het knagen
Der scherpe tanden zag 'k hun lichaam wonden.

„Toen ik ontwaakt was vóór 't begon te dagen
Hoorde ik mijn zoontjes schreien om mij henen
En in hun slaap mij om wat eten vragen.

„Wel zijt gij wreed, doet schrik u niet versteenen,
Bedenkt ge wat mijn hart begon te schromen...

Cacciando 'l lupo e i lupicini al monte,
Per che i Pisan veder Lucca non ponno.

Con cagne magre, studiose e conte
Gualandi con Sismondi e con Lanfranchi
S'avea messi dinanzi dalla fronte.

In picciol corso mi pareano stanchi
Lo padre e i figli; e con l'agute sane
Mi parea lor veder fender li fianchi.

Quando fui desto innanzi la dimane,
Pianger senti' fra 'l sonno i miei figliuoli
Ch'erano meco, e dimandar del pane.

Ben sei crudel, se tu già non ti duoli,
Pensando ciò che 'l mio cor s'annunziava:

---

met zijne kinderen. — De berg Giuliano ligt tusschen Pisa en Lucca. — 31. Gualand = Gwaland.

32. De honden zijn het Pisaansche graauw. De ophitser is aartsbisschop Rutger.

En weent gij niet, wat dringt u dan tot weenen?...

43. „Zij waren reeds ontwaakt; en 't uur zou komen,
Dat me' ons gemeenlijk spijze bragt van buiten....
Maar ieder twijfelde, om dat gruuwlijk droomen.

46. „Op eens hoorde ik omlaag de deure sluiten
Des gruweltorens — toen staarde ik, bewogen,
Mijn zoons in 't oog; maar kon geen troostwoord uiten.

49. „Versteend, ontbrak tot schreien zelfs 't vermogen.
Zij weenden en mijn kleine Anselmus zeide:
„„Gij kijkt zoo, vader-lief, wat deert u?"" De oogen

52. „Vergoten nóg geen traan. Het antwoord beidde
Dien ganschen dag en ook dien nacht: dien langen!
Tot de andre zon op aard haar lichtglans spreidde.

55. „Toen in dat lijdenshol een glimp bleef hangen
Van 't zonlicht, heb ik, 't hart van een gereten,

E se non piangi, di che pianger suoli?

Già eran desti; e l'ora s'appressava,
Che 'l cibo ne soleva essere addotto,
E per suo sogno ciascun dubitava;

Ed io senti' chiovar l'uscio di sotto
All' orribile torre: ond'io guardai
Nel viso a' miei figliuoi senza far motto.

Io non piangeva; sì dentro impietrai.
Piangevan elli; ed Anselmuccio mio
Disse: Tu guardi sì, padre; che hai?

Perciò non lacrimai, nè rispos'io
Tutto quel giorno, nè la notte appresso:
Infin che l'altro Sol nel mondo uscío.

Com' un poco di raggio si fu messo
Nel doloroso carcere, ed io scorsi

In vier gezichten 't mijne, ach! opgevangen;

58. „En beî mijn handen heb 'k uit smart gebeten.
Ik zag die kindren daarop tot mij snellen,
In waan dat ik dit deed uit trek naar eten;

61. „Zij riepen: „„Vader! 't zal ons minder kwellen,
Eet gij van ons. Gij gaaft dit vleesch, wij hopen,
Dat gij 'therneemt!""—Om hen niet meer te ontstellen,

64. „Hield ik mij stil. Die dag is weggekropen,
Ook de andere; en wij bleven spraakloos treuren.
Waarom, o aarde! scheurdet gij niet open?...

67. „Als zich de vierde dag voorbij zou sleuren,
Viel Gaddo mij te voet en riep: „„Ach, vader!
Hebt gij geen woord dan om mij op te beuren! ...""

Per quattro visi lo mio aspetto stesso;

Ambo le mani per dolor mi morsi.
E quei, pensando ch'io 'l fessi per voglia
Di manicar, du subito levôrsi,

E disser: Padre, assai ci fia men doglia,
Se tu mangi di noi; tu ne vestisti
Queste misere carni, e tu ne spoglia.

Quetaimi allor, per non fargli più tristi.
Quel dì e l'altro stemmo tutti muti.
Ahi dura terra, perchè non t'apristi?

Posciachè fummo al quarto dì venuti,
Gaddo mi si gettò disteso a' piedi,
Dicendo: Padre mio, chè non m'aiuti?

---

57. „Ik zag hoe bleek, mager en uitgeput zij waren, en wist daardoor hoe mijn eigen gelaat moest zijn."

69. Het „chè non m'aiuti?" beteekent: „Perchè nell'ultima mia agonia non mi conforti di tue care parole?"

70 „Hier stierf hij. Dan zag 'k de andre drie te gader,
Gelijk gij mij ziet, na elkander vallen
Den vijfden en den zesden dag. 'k Trad nader,

73. „Reeds blind, om rond te tasten naar hen allen,
En 'k riep hen, nà hun sterven, nog drie dagen,
Toen kon de honger meer dan 't lijden." 't Schallen

76. Dier stem stierf weg. 't Oog wild in 't rond geslagen
Greep hij de onzaalge kruin weêr met zijn handen
Om, als een hond, woest aan 't gebeent te knagen.

79. O Pisa! schandvlek van het volk dier landen,
Zoo schoon en goed, die 't *si* zacht doen weerklinken,
Daar zich geen buren tot uw straf vermanden,

Quivi morì. E come tu mi vedi,
Vid'io li tre cascar ad uno ad uno
Tra 'l quinto di e 'l sesto. Ond'io mi diedi,

Già cieco a brancolar sovra ciascuno;
E tre dì gli chiamai, poich' e' fur morti:
Poscia, più che il dolor, potè il digiuno.

Quand' ebbe detto ciò, con gli occhi torti
Riprese 'l teschio misero co' denti,
Che furo all' osso, come d'un can, forti.

Ahi Pisa, vituperio delle genti
Del bel paese là dove il *sì* suona;
Poichè i vicini a te punir son lenti,

---

73. Reeds blind van honger en smart.
75. Toen den achtsten dag na het sluiten der deur de toren weder geopend werd, waren alle vijf de gevangenen bezweken.
80. Dante onderscheidt de Romaansche talen in: Lingua d'oi; het fransch; Lingua d'oc: het provençaalsch en Lingua di Sì: het italiaansch.

82. Moge én Capraia én Gorgona zinken,
En aan zijn mond een dam voor d' Arno maken,
Opdat hij al uw burgers doe verdrinken.

85. Want viel het in graaf Ugolijn te wraken,
Dat hij, naar''t heette, uw sterkten had verraden,
Aan zulk een kruis mogt gij geen kindren haken.

88. Hun jeugd maakte Ugo's en Brigata's daden
Onschuldig, o Nieuw Thebe, ook van die beiden,
Reeds door mijn lied vermeld in deze bladen.

91. Wij togen voort tot waar ik 't ijs zie spreiden

Muovansi la Capraia e la Gorgona,
E faccian siepe ad Arno in su la foce,
Sì ch'egli annieghi in te ogni persona.

Chè se 'l conte Ugolino aveva voce
D' aver tradita te delle castella,
Non dovei tu i figliuoi porre a tal croce.

Innocenti facea 'l età novella,
Novella Tebe! Uguccione e 'l Brigata,
E gli altri duo che 'l canto suso appella.

Noi passamm' oltre, dove la gelata

---

82. Capraia en Gorgona zijn twee eilandjes in de Toscaansche golf, niet ver van de monding van den Arno.

86. Het staat geenszins historisch vast, dat Ugolino dit verraad gepleegd heeft. Het was misschien eene valsche beschuldiging zijner vijanden.

89. Dante vergelijkt de schanddaad der Pisanen met de gruwelen, welke de Thebanen tegen het geslacht van Cadmus pleegden.

91. De dichters komen in Ptolomea. Deze afdeeling der hellekuil heet aldus òf naar Ptolomeus, Koning van Egypte, die Pompeius, zijn gastvriend, verried, òf naar Ptolomeus, die Simon den Maccabeër als gast ontving; doch hem en zijne zonen aan het maal verraderlijk doodde.

Met feller boei om de andre schaar dergenen,
Die niet gebukt, maar op den rug, daar beiden.

94. Het weenen zelf vergunt hun niet te weenen:
De traan, belemmerd boven 't lid der oogen,
Vermeert hun smart doòr inwaarts te versteenen.

97. Want de eerste tranen zijn daar zaamgetogen,
En, als visieren uit kristal gesneden,
Zoo vullen ze aan de wenkbrauw beide bogen.

100. En schoon ik zoo door koude had geleden,
Dat mijn gelaat reeds elk gevoel moest derven,
Als waâr 't vereelt van boven tot beneden,

103. Toch scheen me een koeltje langs de wang te zwerven;
'k Riep daarom: „Meester! wie toch laat dit stroomen

Ruvidamente un' altra gente fascia,
Non vôlta in giù, ma tutta riversata.

Lo pianto stesso lì pianger non lascia;
E 'l duol, che truova 'n su gli occhi rintoppo,
Si volve in esso a far crescer l' ambascia:

Chè le lagrime prime fanno groppo,
E, sì come visiere di cristallo,
Riempion, sotto 'l ciglio, tutto il coppo.

Ed avvegna che, sì come d'un callo,
Per la freddura ciascun sentimento
Cessato avesse del mio viso stallo,

Già mi parea sentire alquanto vento;
Per ch'io: Maestro mio, questo chi muove?

94—99. Deze op den rug liggende geesten weenen, maar hunne tranen vinden geen uitgang, dewijl zij teruggehouden worden door de vroegere tranen, welke reeds bevrozen onder de wenkbraauwen, en de bogen, door de oogkas gevormd, met een ijsrand bezetten, welke dus den vorm heeft der gaten van een visier.

Moest hier beneden elke damp niet sterven?"

106. Hij zeide: „Dra zult gij ter plaatse komen,
Waar 't oog u antwoord op die vraag zal geven,
Als de oorzaak van dien wind word waargenomen."

109. En een der snoodaards, die in 't ijs verbleven,
Riep: „Gij, die zóó uw zielen moest verliezen,
Dat gij ter laatste strafplaats zijt gedreven!

112. „Och, ligt van mijn gelaat de harde vliezen,
Opdat ik 't leed, dat mij het hart doet zwellen,
Wat luchte, vóór mijn tranen weêr bevriezen."

115. 'k Sprak: „Zoo gij mij in uwe dienst wilt stellen,
Zeg dan uw naam. Blijft gij van hulp verstoken,

Non è quaggiuso ogni vapore spento?

Ond'egli a me: Avaccio sarai dove
Di ciò ti farà l' occhio la risposta,
Veggendo la cagion che 'l fiato piove.

Ed un de'tristi della fredda crosta
Gridò a noi: O anime crudeli
Tanto, che data v'è l'ultima posta,

Levatemi dal viso i duri veli;
Sì ch'io sfoghi 'l dolor che 'l cor m'impregna,
Un poco, pria che 'l pianto si raggeli.

Per ch'o a lui: Se vuoi ch'io ti sovvegna,
Dimmì chi se': e s'io non ti disbrigo,

---

105. Een zachtere luchtstroom meent Dante waar te nemen, welke slechts veroorzaakt zou zijn door een damp, welken de zonnewarmte kon doen opwaarts trekken. Dit moest in deze ijszee onnatuurlijk zijn.

108. De vleugelen van Lucifer veroorzaken dien wind, gelijk later blijkt.

116. Gelijk uit vs. 110 en 111 blijkt, meent deze schim,

Moge ik ten bodem dezer ijszee snellen."

118. „'k Ben broeder Albert; heefthij toen gesproken;
De man der vruchten uit den tuin der boozen,
In wien het kwaad met woeker wordt gewroken.

121. „Wat! riep ik; zijt ge ook bij de levenloozen?"

Al fondo della ghiaccia ir mi convegna.

Rispose adunque: Io son frate Alberigo:
Io son quel delle frutta del mal orto
Che qui riprendo dattero per figo.

Oh, dissi lui, or se' tu ancor morto?

---

dat Dante en Virgilius verraders van de laagste soort zijn, die naar de onderste afdeeling der hel gejaagd worden. In vs. 117 versterkt Dante die meening door over zich dit onheil af te roepen, indien hij de schim niet van het ijs op de oogleden bevrijdt. Aangezien het echter Dante's wensch is den bodem der hel te bezoeken, bespot hij den verrader, door hem eene hulp voor te spiegelen, welke hij niet voornemens is te verleenen. Zoo wordt de trouwelooze eeuwig gestraft met de trouweloosheid van allen, die hem ontmoeten.

118. Alberigo de' Manfredi, adellijk geslacht te Faenza, was een Blijheidsbroeder. Z. XXIII: 110. Hij leefde in onmin met zijne verwandten en kreeg van een hunner: Manfred, bij een twist, een slag in het aangezigt. Hij verborg zijne wraakzucht, veinsde verzoening en noodigde Manfred met diens jongen zoon: Alberghetto, aan een prachtig maal. Toen dit ten einde liep, riep hij: „De vruchten!" en daarop stortten gewapenden binnen, die vader en zoon vermoordden. Dit gebeurde in 1285. De vruchten uit den tuin der boozen, waren dus de verraderlijke slagen, waarmede de gasten werden omgebracht.

120. „Che qui riprendo dattero per fico" (die hier de dadel voor de vijg erlang), is eene spreekwoordelijke uitdrukking, welke juist datgene beteekent, wat het Nederlandsche vers 120 inhoudt.

„Ik ken het lot niet; heeft hij droef beleden;
Mijns lichaams, dat omhoog nog moet verpoozen.

124. „Want Ptolomea heeft die gunst, dat heden
De ziel vaak neêrstort op haar harde wegen,
Eer Atropos den draad had afgesneden.

127 „Opdat mij thans door u, meer toegenegen,
't Verglaasde vocht word' van het oog gedrongen:
Weet dat de ziel, zoo zij verraad durft plegen,

130. „Als ik deed, aan het lichaam wordt ontwrongen.
Daarin heerscht dan een duivel naar behagen
Tot gansch de levensduur zal zijn voldongen.

Ed egli a me: Come il mio corpo stea
Nel mondo su, nulla scienzia porto.

Cotal vantaggio ha questa Tolomea,
Che spesse volte l' anima ci cade
Innanzi, ch'Atropòs mossa le dea.

E perchè tu più volentier mi rade
L'invetriate lagrime dal volto,
Sappi, che tosto che l'anima trade,

Come fec'io, lo corpo suo l' è tolto
Da un dimonio, che poscia lo governa,
Mentre che 'l tempo suo tutto sia vôlto.

---

124. „Die gunst" is ironisch voor „die ramp" gezegd.

126. Atropos is de derde der Schikgodinnen: zij, die den levensdraad afsnijdt.

127. De schim wil Dante's toegenegenheid winnen, door hem te ontraadselen hoe eene ziel in de hel kan liggen, ofschoon haar lichaam nog op aarde wandelt. Dante maakt zich hier, met zijne gewone schranderheid, het evangelie ten nutte. Gelijk de duivel in Judas voer, nadat hij zijn God en Heer had verraden, zoo wordt het lichaam van iederen verrader door een demon ingenomen tot de door God bestemde levensduur ten einde geloopen is.

133. „De ziel wordt echter in dit hol gedragen.
Ligt is ook 't lichaam nog op aard gebleven
Der schim, hier achter mij in 't ijs geslagen.

136. „'t Moet u bekend zijn, liet ge eerst nu het leven.
't Is Branca d'Oria, sinds vele jaren
Is hij in dezen jammerkuil gedreven."

139. „'k Denk, dat gij mij bedriegt; durfde ik verklaren.
Want Branca moest den dood nog niet aanschouwen,
Hij eet en drinkt en slaapt om 't lijf te sparen."

142. „Omhoog, sprak hij; in 't meer der Martelklauwen,
Was Michel Zanche nog niet afgestegen,
Waar 't klevend pek gekookt wordt en gebrouwen,

145. „Toen reeds een duivel 't lichaam heeft verkregen
Van dezen geest en een van zijne neven,

Ella ruina in sì fatta cisterna:
E forse pare ancor lo corpo suso
Dell' ombra, che di qua dietro mi verna.

Tu 'l dèi saper, se tu vien pur mo giuso.
Egli è ser Branca d'Oria; e son più anni
Poscia passati, ch' ei fu sì racchiuso.

Io credo, dissi lui, che tu m'inganni:
Chè Branca d'Oria non morì unquanche,
E mangia e bee e dorme e veste panni.

Nel fosso su, diss' ei, di Malebranche,
Là dove bolle la tenace pece,
Non era giunto ancora Michel Zanche,

Che quegli lasciò un diavol in sua vece
Nel corpo suo, e d' un suo prossimano,

---

146. Branca d'Oria, een Genuees, doodde in 1275, in verbond met een neef, zijn schoonvader Michiel Zanche (Z. XXII: 88) om zich van diens rechtsgebied: Logodoro op Sar-

Die zaâm met hem het snood verraad dorst plegen.

148. „Maar 'k bid u: thans de hand hierheen geheven!
Ontsluit mij de oogen..." — 'k Heb ze niet ontsloten,
En door die boerschheid blijk van deugd gegeven.

151. O Genueezen, booze bondgenoten
Van alle kwaad, vervreemd van reine zeden,
Waarom zijt gij nog niet van de aard verstooten!

154. 'k Vond met een van Romagna's slechtste leden

Che 'l tradimento insieme con lui fece.

Ma distendi oramai in qua la mano:
Aprimi gli occhi. Ed io non glieli apersi:
E cortesia fu lui esser villano.

Ahi Genovesi, uomini diversi
D'ogni costume, e pien d'ogni magagna,
Perchè non siete voi del mondo spersi?

Che col peggiore spirto di Romagna

---

dinie, meester te maken. De misdaad gaf hem geen voordeel, want Logodoro werd deels door Pisa, deels door Genua bemachtigd. — Toen Dante in 1311 te Genua kwam, werd hij door de Gibellijnen, aan wier hoofd Branca d'Oria stond, wegens deze verzen, kwalijk behandeld.

150. Het lijden van den verrader moest vermeerderd worden, door de ervaring, dat Dante jegens hem zijn woord niet hield. Bovendien was het niet geoorloofd, de door God opgelegde straf een oogenblik te verzachten.

154. Die booswicht uit Romagna is de in vs. 118 genoemde Alberigo de' Manfredi van Faluza. Branca d'Oria wordt hier als toonbeeld gesteld van de talrijke misdadigers, die destijds Genua onveilig maakten. Ofschoon die stad toen rijk en machtig was, werd zij geteisterd door tal van moordenaars en verkrachters van wet en recht. Om aan den ellendigen toestand een einde te maken, werd een Raad van Achttien Mannen in

Uw zoon, wiens ziel om 't geen hij heeft misdreven,
Reeds in Cocytus' bad is neergegleden,
157. Terwijl omhoog zijn lichaam schijnt te leven.

Trovai un tal di voi, che per sua opra
In anima in Cocito già si bagna,

Ed in corpo par vivo ancor di sopra.

1293 benoemd, die, gedurende eene maand, de onbeperkte macht in handen had om rust en orde te herstellen.

VIER-EN-DERTIGSTE ZANG.

DE JUDASKUIL. LUCIFER.

In de Judaskuil bevinden zich, geheel door het ijs ingesloten, de verraders van hunne weldoeners. In het middelpunt der aarde is Lucifer vastgeklonken. Voortdurend klapt hij met de vleugelen om zich op te heffen, doch de wind, hierdoor veroorzaakt, doet den *Cocytus* bevriezen; zoodat hij zich vaster in de ijszee klemt, naarmate hij krachtiger poogt zich te bevrijden. Langs de harige huid van den Satan dalen Dante en Virgilius uit de hel en keeren ten slotte op de wereld terug.

„*Vexilla regis prodeunt Inferni*
1. „*De vaandels van den vorst der Hellescharen*
Ontmoeten ons; sprak nu mijn Gids; sla de oogen
Dus voor u uit, of gij hem kunt ontwaren."

Vexilla regis prodeunt Inferni
Verso di noi: però dinanzi mira,
Disse 'l Maestro mio se tu l' discerni.

---

1. „Vexilla regis prodeunt" is het vers, waarmede het plegtige lied aanvangt, dat in de kerken gezongen wordt bij de processie op Goeden Vrijdag. — Gelijk het de glorie des Zaligmakers verkondigt, die, na zijne zegepraal over Dood en Hel, uit het graf verrees, dient het Dante, in scherpe ironie, om den diepen val van Lucifer te verkondigen. Onder de vaandels moeten de vleugelen verstaan worden, waarmede de booze aartsengel vluchteloos klept en welke zijne smart in eeuwigheid doen voortduren.

4. Gelijk — als zware neêvlen zamentogen
Of op onze aard de nacht haar sluiers strekte —
Van verre een molen schijnt, door wind bewogen,

7. Zoo scheen 't gevaart, dat hier mijne aandacht wekte:
'k Heb, om den storm, mijn Gids tot schut verkoren
Dewijl 'k geen ander toevluchtoord ontdekte.

10. 'k Was reeds ('k doe 't in mijn lied met vreeze hooren)
Daar waar de schimmen toeven gansch omsloten,
Doorschijnende als een strootje in glas verloren.

13. Hier liggen zij, ginds staan hun lotgenoten,
De voeten dezen, genen 't hoofd geheven;
Weêr andren, die 't hoofd aan de voeten stooten.

16. Nadat wij hier zoo verre mochten streven,

Come quando una grossa nebbia spira,
O quando l' emisperio nostro annotta
Par da lungi un mulin che il vento gira;

Veder mi parve un tal dificio allotta:
Poi, per lo vento, mi ristrinzi retro
Al Duca mio; chè non v'era altra grotta.

Già era (e con paura il metto in metro)
Là, dove l'ombre tutte eran coverte,
E trasparean, come festuca in vetro.

Altre stanno a giacere; altre stanno erte,
Quella col capo; e quella con le piante;
Altra, com'arco, il volto a'piedi inverte.

Quando noi fummo fatti tanto avante,

---

12. De dichters zijn in de vierde afdeeling der hellekuil: Judecca geheeten, naar Judas, die zijn Heer en weldoener verried. — Gelijk men soms in glas een vezeltje of ander klein voorwerp ontwaart, dat, toen het glas nog vloeibaar was, daarin geraakte, zoo zijn hier de verdoemden geheel in het ijs gesloten.

Tot mij mijn Gids het schepsel liet betrachten,
Eens van het hoogste hemelschoon omgeven,

19. Ging hij me een schreê vooruit en liet mij wachten.
„Ziedaar nu Dis! zie 't oord, heeft hij gesproken;
Waar gij u waâpnen moet met al uw krachten."

22. Vraag niet, hoe 'k toen versteend ben en gebroken
Van schrik, o lezer! want wilde ik 't beschrijven,
'k Vond nooit een woord, dat met mijn angst zou strooken.

25. Ik stierf niet en kon niet in leven blijven.
Bedenk dus, kunt ge een grein verstand doen blijken,
Hoe 'k, zonder beide, roerloos moest verstijven.

28. De keizer van de lijdensvolle rijken
Bleef met de borst daar half uit de ijszee steken,
En ik zou eer in hoogte een reus gelijken,

31. Dan reuzen haalden bij zijne armen. Reken

Ch'al mio Maestro piacque di mostarmi
La creatura ch'ebbe il bel sembiante,

Dinanzi mi si tolse, e fe ristarmi;
Ecco Dite, dicendo, ed ecco il loco,
Ove convien che di fortezza t' armi.

Com' io divenni allor gelato e fioco,
Nol domandar; lettor: ch'io non lo scrivo,
Però ch' ogni parlar sarebbe poco.

Io non mori', e non rimasi vivo:
Pensa oramai per te, s'hai fior d'ingegno,
Qual io divenni, d'uno e d'altro privo.

L' imperador del doloroso regno
Da mezzo 'l petto uscia fuor della ghiaccia:
E più con un gigante io mi convegno,

Che i giganti non fan con le sue braccia.

Nu zelf, hoe zijn gestalte wel moest wezen,
Die daaraan evenredig is gebleken.

34. Was hij ooit schoon als leelijk nu, en rezen
Zijne oogen tot zijn Schepper — ja, dan moeten
Van hem wel alle rampen zijn te vreezen.

37. O, welk een wonder scheen mij dra te groeten,
Toen drie gezichten me op zijn hoofd verschenen,
En 'k vóór van vermiljoen één moest ontmoeten.

40. Van de andre twee, die zich met dit vereenen,
— Te midden juist van elk der schouderbladen —
En op de kruin elkaar den schedel leenen,

43. Bleek 't regter tusschen wit en geel te waden;
En 't linker donker, als de kleur dergenen,

Vedi oggimai quant' esser dee quel tutto,
Ch' a così fatta parte si confaccia.

S' ei fu si bel com' egli è ora brutto,
E contra 'l suo Fattore alzò le ciglia,
Ben dee da lui precedere ogni lutto.

Oh quanto parve a me gran meraviglia,
Quando vidi tre facce alla sua testa!
L'una dinanzi, e quella era vermiglia:

Dell' altre due, che s'aggiungeano a questa,
Sovr'esso il mezzo di ciascuna spalla,
E si giungeano al sommo della cresta,

La destra mi parea tra bianca e gialla;
La sinistra a vedere era tal, quali

---

35. Naar de ontzettende verandering, welke Lucifer onderging, meet Dante zijne boosheid af, die de oorzaak is van alle rampen, welke de wereld teisteren. Eens het sieraad des hemels is hij thans het afzichtelijkste monster der hel. — Hij sloeg zijne oogen op zijn Schepper en wilde Dezen gelijk wezen, vandaar zijn diepe val.

Die in den Nijl, waar hij naar 't dal stort, baden.

46. Twee vleuglen staken onder ieder henen,
Gelijk bij zulk een monstervogel voegden:
Nooit is op zee zoo groot een zeil verschenen.

49. Zij zijn, als die der vledermuis genoegden:
Gansch veêrloos; en zóó sloeg hij met die vliezen
Dat drie orkanen 't somber luchtruim ploegden,

52. Waardoor hij hier Cocytus deed bevriezen.
Zes oogen weenen, zoodat langs drie kinnen
Zich tranen en een bloedig kwijl verliezen.

55. En als een braak, kneusde elke mond van binnen

Vengon di là, ove 'l Nilo s' avvalla.

Sotto ciascuna uscivan duo grand' ali,
Quanto si conveniva a tant' uccello:
Vele di mar non vid' io mai cotali.

Non avean penne, ma di vipistrello
Era lor modo; e quelle svolazzava,
Sì che tre venti si movean da ello.

Quindi Cocito tutto s'aggelava:
Con sei occhi piangeva, e per tre menti
Gocciava 'l pianto e sanguinosa bava.

Da ogni bocca dirompea co' denti

---

45. In Ethiopie, bij de watervallen van den Nijl, zijn de menschen zwart. Dante geeft te kennen, dat Satan met die drie gezichten de, te zijnen tijde bekende, drie werelddeelen bespiedt. Het roode gelaat geeft de kleur terug der Europeanen; het geelachtige die der Aziaten; het zwarte die der Afrikanen.

51. Deze drie orkanen zijn de drie hoofdzonden: Hoogmoed, Nijd en Gierigheid.

55. De vlasbraak.

Een zondaar met de tanden; en zoo rezen
Van drie de kreten naar de helletinnen.

58. Den voorste bleek het bijten niets te wezen
Bij 't openrijten; want de klaauwen snijden
Van ruggegraat soms vellen weg en pezen.

61. „Die ziel daar boven, die het zwaarst moet lijden,
Is Judas Iskarîot, wiens hoofd de kaken
Vult, sprak mijn Gids; wiens beenen uitwaarts glijden.

64. „Van de andre twee, wier hoofd ge omlaag ziet kraken,
Hangt Brutus uit den zwarten muil. Let heden,
Hoe hij zich wringt, en geen geluid kan maken.

67. „En de andre is Cassius, zoo forsch van leden.

Un peccatore, a guisa di maciulla;
Sì che tre ne facea così dolenti.

A quel dinanzi il mordere era nulla
Verso 'l graffiar, chè tal volta la schiena
Rimanea della pelle tutta brulla.

Quell' anima lassù, c'ha maggior pena,
Disse 'l Maestro, è Giuda Scariotto,
Che 'l capo ha dentro; e fuor le gambe mena.

Degli altri duo, c'hanno 'l capo di sotto,
Quei, che pende dal nero ceffo, è Bruto:
Vedi come si storce, e non fa motto.

E 'l altro è Cassio, che par sì membruto.

---

67. Naar Dante's opvatting zijn Judas, Brutus en Cassius de aartszondaren en verraders van het menschelijk geslacht. De eerste verried Christus, den Stichter der Kerk. Brutus en Cassius pleegden verraad aan den Stichter of Voorbereider van het Romeinsche Keizerrijk, door te behooren tot de moordenaren van Caius Julius Caesar. Voor het welzijn der menschheid achtte Dante de christelijke godsdienst en de keizerlijke

Weêr daalt de nacht; 't is alles gâ geslagen,
En 't uur dus daar om uit de Hel te treden."

70. 'k Wierp me om zijn hals, want zoo was zijn behagen:
Hij heeft zijn tijd en standplaats juist gekozen,
En, toen de vleuglen waren uitgeslagen,

73. Zich aan 't behaarde lijf gehecht des Boozen;
En zich van vlok tot vlok dan afgelaten,
Langs 't dikke haar en 't meer, tot steen bevrozen.

76. Toen wij daar kwamen, waar de dijen zaten,
Om zich juist uit het dik der heup te wringen,

Ma la notte risurge; ed oramai
E da partir, chè tutto avem veduto.

Com' a lui piacque, il collo gli avvinghiai:
Ed ei prese di tempo e luogo poste;
E, quando l' ale furo aperte assai,

Appigliò sè alle vellute coste:
Di vello in vello gùi discese poscia
Tra 'l folto pelo e le gelate croste.

Quando noi fummo là, dove la coscia
Si volge appunto in sul grosso dell' anche,

Monarchie noodzakelijk. — Dat hij Caius Cassius, Caesars moordenaar, die bleek en mager was, als forsch van leden voorstelt, is het gevolg eener verwarring met Lucius Cassius, van wien Cicero in zijne derde Rede tegen Catilina zegt: Nec L. Cassii adipem pertimescendem.

68. Het is zaterdag-avond vóór Paschen: 26 Maart 1300. De dichters hebben dus 24 uren in de Hel doorgebragt; en wel: 12 uren in de zes eerste en 12 uren in de drie laatste kringen. Vgl. Z. II: 1—67: Z. XI: 112; Z. XX: 129 en Z. XXIX: 11.

75. De dichters gleden dus door de ijszee henen, waarbij het lichaam des Satans hen diende om af te stijgen.

Wist fluks mijn Gids, met spanning buiten maten,
79. 't Hoofd, waar hij eerst de beenen had, te dringen.
Als een, die stijgt, heeft hij de huid gegrepen,
Dat 'k dacht te keeren naar de hellekringen.

82. Mijn Gids sprak, hijgende als wien de angsten zweepen:
„Let nu wel op, want langs zoodaânge trappen
Moet elk zich uit de groote jamm'ren slepen."

85. Hij slaagde er in door 't hol der rots te ontsnappen
En me op den rand te plaatsen, om te ontvouwen
Hoe 'k de oôpning uitkwam door zijn wijze stappen.

Lo Duca con fatica e con angoscia
Volse la testa ov' egli avea le zanche;
Ed aggrappossi al pel, com' uom che sale,
Sì che in Inferno io credea tornar anche.

Attienti ben: chè per siffatte scale,
Disse 'l Maestro ansando com uom lasso,
Conviensi dipartir da tanto male.

Poi uscì fuor per lo foro d'un sasso,
E pose me in su l' orlo a sedere:
Apresso porse a me l' accorto passo.

---

84. Aangezien Lucifer wordt voorgesteld als juist in het midden der aarde te zijn nedergestort, vormt natuurlijk de helft zijn lichaams: het dijgewricht, dat middelpunt. Hier echter kan men niet meer *dalen*, dewijl men weder naar de oppervlakte der aarde *stijgen* moet. Met geweldige inspanning wendelt of buitelt Virgilius nu het onderste boven, zoodat Dante, niet wetende, dat hij terugkeerde om den sterrenhemel te aanschouwen, meende in de hel terug te gaan. Dit alles is natuurlijk zinnebeeldig. De dichter wil ons leeren, dat de mensch die uit het rijk der duisternis: de zonde, wil overgaan tot het rijk des lichts: de deugd, eene lijnregt aan de eerste tegenovergestelde baan moet betreden; zich onvoorwaardelijk en volkomen moet omkeeren. Daarop doelen dan ook vs. 83 en 84.

87. Dit vers houdt de uitleggers verdeeld. „L'accorto passo"

88. 'k Hief de oogen en dacht Lucifer te aanschouwen,
Gelijk ik hem verlaten had daar even,
En zag hem nu de beenen opwaarts houen.

91. En hoe de diepe ontroering mij deed beven,
Bedenke 't lompe volk, dat niet ontwaarde,
Hoe 't punt was, dat ik door had moeten zweven.

94. „Sta op! hernam mijn Meester: de onvervaarde;
De weg is lang, met moeilijkheid beladen,
En 't zonlicht naakt ter halver derde de aarde."

97. 't Was geen paleis-zaal, welke wij betraden,
Maar een spelonk, die eens natuur hier bouwde,

Io levai gli occhi e credetti vedere
Lucifero com' io l' avea lasciato;
E vidigli le gambe in su tenere.

E 's io divenni allora travagliato,
La gente grossa il pensi, che non vede
Qual è quel punto ch' io avea passato.

Levati su, disse 'l Maestro, in piede:
La via è lunga, e 'l cammino è malvagio:
E già il Sole a mezza terza riede.

Non era camminata di palagio,
Là 'v' eravam: ma natural burella,

---

kan beteekenen „den uitmuntenden weg" en „het verstandig afleggen" van den weg, die uit de hel voert. Het Nederlandsche vers geeft beide zinnen terug.

93. De kenner der physische wetten toch begrijpt, zonder nadere overweging, hoe vreemd het Dante moest zijn, hoog in de lucht de beenen van Belzebub te zien, gelijk hij vroeger diens borst en hoofd zag.

96. De dag werd verdeeld in *terza* (derde) *sesta*, *nona* en *vespro:* of alléén in de drie eerste getijden, als zijnde vespro de helft der nona. Volgens deze verdeelingen was het of anderhalf of twee uur na zonsopgang, den 26 Maart, met andere woorden: half acht of acht uur 's ochtends.

Schier zonder licht en met oneffen paden.

100. 'k Sprak, toen ik opstond en in 't ronde schouwde:
„Vóór 'k uit den afgrond ging, Heer! wilde ik vragen,
Dat mij uw taal de raadslen hier ontvouwde!

103. „Waar is het ijs? Hoe staat, gansch omgeslagen,
De helvorst daar? Hoe kon, in 't kort getijde,
De zon van de' avond naar den uchtend jagen?"

106. Hij zei: „Gij waant u nog aan gene zijde
Van 't middelpunt, waar ik de slang vol zonden,
Die de aard' doorboort, in 't vel greep. Slechts ten tijde,

109. „Dat 'k nederdaalde, hebt ge u daar bevonden:
Toen 'k wendde, hebt ge u door het punt begeven,

Ch' avea mal suolo, e di lume disagio,

Prima, ch' io dell' abisso mi divella,
Maestro mio, diss'io, quando fui dritto,
A trarmi d' erro un poco mi favella.

Ov' è la ghiaccia? e questi com' è fitto
Sì sottosopra? e come in sì poc' ora,
Da sera a mane ha fatto il Sol tragitto?

Ed egli a me: Tu immagini ancora
D'esser di là dal centro, ov' io m'appresi
Al pel del vermo reo che 'l mondo fóra.

Di là fosti cotanto, quant' io scesi:
Quando mi volsi, tu passasti il punto,

---

105. Dante heeft nog geen helder begrip van de plaats, waar hij zich bevindt. Hij is nl. in het andere halfrond der aarde, waar het ochtend is als wij in Europa avond hebben (vs. 118). De zonde had dus regelmatig haar loop gevolgd en was niet, gelijk het Dante scheen, in een paar uren van den avond naar den morgen gesneld.

Waarop zich al der wereld lasten gronden.

112\. „En nu zijt ge onder 't halfrond voortgedreven,
Gewelfd juist over 't ander, dat onze aarde
Bedekt, waaronder eens de Mensch moest sneven,

115\. „Die 't leven vlekloos aanving en bewaarde.
Gij drukt den kleinen cirkel met de voeten,
Die de overzijde vormt der Judasgaarde.

118\. „'t Is ochtend hier, als wij ginds de' avond groeten:
En hij, wiens huid ons straks tot ladder strekte,
Staat nog gelijk wij hem het eerst ontmoetten.

121\. „Langs hier viel hij den hemel uit, en wekte
Toen zóó den schrik der daar aanwezige aarde,
Dat zij zich met de zee als sluier dekte

Al qual si traggon d' ogni parte i pesi:

E se' or sotto l' emisperio giunto,
Ch' è opposito a quel, che la gran secca
Coverchia, e sotte 'l cui colmo consunto

Fu l' Uom che nacque e visse sanza pecca.
Tu hai li piedi in su picciola spera,
Che l' altra faccia fa della Giudecca.

Qui è da man, quando di là è sera;
E questi, che ne fe scala col pelo,
Fitt' è ancora sì come prim' era.

Da questa parte cadde giù dal cielo:
E la terra, che pria di qua si sporse,
Per paura di lui fe del mar velo,

114\. „Gij zijt nu onder het halve luchtruim, dat zich welft tegenover het andere, dat de aarde als een deksel dekt; onder dit laatste hemelruim juist onder zijn middelpunt stierf Christus: de Mensch zonder zonden;" te Jerusalem, te midden der wereld.

124. „En naar ons halfrond vloog. En die vervaarde,
Die ginds tot berg rees, liet hier de open wegen,
In snelle vlucht welligt voor dien ontaarde."

127. Beneden is een plaats, zoo ver gelegen
Van Belzebub, als ginds zijn graf zich strekte;
Niet 't oog, maar 't oor speurt haar door 't lied, ontstegen

130. Aan eene beek, die daar naar onder lekte
Langs eene rotspleet, door haar loop gegraven,

E venne all' emisperio nostro; e forse
Per fuggir lui, lasciò qui il luogo voto
Quella, ch' appar di qua, e su ricorse.

Luogo è laggiù da Belzebù rimoto
Tanto, quanto la tomba si distende,
Che non per vista, ma per suono è noto

D'un ruscelletto, che quivi discende
Per la buca d'un sasso, ch' egli ha roso

---

124. „Toen Lucifer uit den hemel in het hart der aarde geslingerd werd, stoof het vaste land van het westelijk halfrond, waar hij op neêrviel, van schrik naar het oostelijk en zoo was het eerste alléén door de zee bedekt." Deze voorstelling geeft de meening weder uit Dante's tijd, dat ééne helft der aarde uit water bestond.

126. Met de *vervaarde* bedoelt Dante het deel der aarde, dat door Satans val werd weggedrongen, (waardoor ook het hol ontstond, dat de dichters nu doortrekken) en zich op het westelijk halfrond omhoog hief als berg der zuivering (Het Vagevuur) deze is dus de tegenvoeter van den Berg der Verzoening (Calvarie).

127. Het graf van Belzebub is de Hellekuil. Daarin steekt hij met zijne bovenhelft, in het westelijk halfrond met zijne benedenhelft. De beek is dus op gelijken afstand van het middelpunt der aarde als de hellekuil lang is.

De reuzengestalte van Satan zou, naar de mededeelingen van Dante, in haar geheel 1458 voet meten.

Dien 'k slingrend en ligt hellend thans ontdekte.

133. Op dit geheime voetpad dan begaven
We ons om ter lichte wereld weêr te keeren;
En stegen, zonder ons met rust te laven,

136. — Mijn Gids vooruit dan ik — naar hooger sferen;
Tot, door eene oôpning, mij de schoonheên groetten,
Die 't hemelruim tot luister draagt des Heeren:

139. Hier traden we uit, om weêr 't gesternt te ontmoeten.

Col corso ch' egli avvolge; e poco pende.

Lo Duca ed io per quel cammino ascoso
Entrammo, per tornar nel chiaro mondo;
E senza cura aver d' alcun riposo,

Salimmo su, ei primo, ed io secondo,
Tanto ch' io vidi delle cose belle
Che porta 'l ciel, per un pertugio tondo:

E quindi uscimmo a riveder le stelle.

---

137. Langs een eng en moeilijk pad stegen de dichters, die de hel vaarwel gezegd hadden, omhoog, en bereikten ten laatste door eene ronde opening weder het rijk des lichts, waar zij den sterrenhemel mogten wederzien. Ook hier geeft Dante den zin der H. Schrift terug: „lata porta et spatiosa via est, quae ducit ad perditionem et multi sunt, qui intrant per eam. Quam angusta porta et arcta via est, quae ducit ad vitam, et pauci sunt, qui inveniunt eam. Matth. VII: 13, 14.

REKENSCHAP.

Een toeval deed het *Eerste Lied* van DE GODDELIJKE KOMEDIE het licht zien. Zeer tegen zijn zin werd de vertaler betrokken in het tijdschrift *De Wachter*. Toen pogingen om dit van kopij te voorzien faalden, liet hij zich bewegen, de eerste aflevering van 1874 te bezorgen. Oogenblikkelijk niets meer hebbende ter vulling der laatste bladzijden, zond hij den *Eersten Zang* van De HEL ter perse, voornemens, daarbij nog alléén den *Tweeden* te voegen. De omstandigheden bleken sterker dan de wil: zij rukten den eenen zang na den ander uit de hand tot het XXXIVtal vervuld bleek.

Tot zijne verbazing wekte het werk sinds den aanvang belangstelling. In plaats dat de poging om in Dante's voetsporen te wandelen spot en medelijden wekte, werd zij met aandacht gadegeslagen en goedgekeurd. Dit scheen den vertaler iets zoo wonderlijks, dat hij zelfs heden, nu de meest bevoegden in Nederland en daar buiten hunne stem aan zijn arbeid gaven, zich nog niet kan voorstellen, dit in het allerminst verdiend te hebben. De moeilijkheden der vertaling zijn zoo groot, dat hij, die haar ervaart, de eerste moet zijn om aan hare overwinning te wanhopen. De schoonheden van het oorspronkelijke zijn zoo verheven, dat hij, die haar gevoelt, zich meer en meer machteloos kent om haar weder te geven.

Herhaald werd gevraagd: „hoe is het mogelijk, dat

dit werk, waaraan zooveel moeite werd besteed, niet vroeger het licht zag?" Het antwoord lag voor de hand: omdat het eene ijzeren inspanning van jaren kostte; omdat ontelbare malen het juiste woord, de gepaste uitdrukking, als de parel van den bodem der golf, moest opgedoken worden; omdat de kracht van het gespierdste proza aan de bevalligheid der roerendste poezij te huwen viel; omdat de taal bij de keel gegrepen moest worden om haar den rauwsten kreet, den bangsten snik te ontwringen; omdat daar de eenvoud moest zijn: de eenvoud in zijne volmaaktheid: het verhevenste, dat de mensch voortbrenge; omdat de hoogste en wonderlijkste vindingen van een weergaloozen genius voor te stellen waren met eene aanschouwelijkheid, welke die scheppingen ieder gemeenzaam maakte — daarom en om duizend andere bezwaren werd nooit aan eene uitgave gedacht.

Bij Dante is het onvoldoende, benaderend den zin te geven. Geen enkel zijner woorden kan, zonder onherstelbaar gemis, ontbreken. Elke uitdrukking, welke te loor gaat, is een blaadje uit de bloem, een steen uit het kostbare mozaiek. Daarom sta vóór alles de trouw aan het oorspronkelijke. Al wat onnauwkeurig wordt weergegeven, is verraad. Wie dat reusachtige antieke beeld in was boetseert, wachte zich voor krenking der geringste lijn. Daar is alles op zijne plaats: de kronkels der heup, de zwelling der spieren, de golving van het haar, de opslag van het oog, de trek om den mond, de wonderbare evenredigheid aller deelen. Wee den misdadiger, die aan deze goddelijke harmonie raakt!

Wie, die dit door jaren van studie beseft, zal zich den waan vermeten, des Meesters beitel te kunnen

voeren? Verga in uwe ijdelheid, o dwaas, die zoo iets droomt! Zes eeuwen hebben uitspraak gedaan en dit werk goddelijk genoemd, om hare bewondering ten krachtigste te uiten. Goddelijke dingen worden slechts eens geschapen en duren eeuwig. Geen zelfbedrog dus, dat men ten tweeden male eene wereld uit het niet roept. *Ars imitatur naturam:* de hoogste kunst brengt het niet verder dan tot navolging.

Tusschen deze en de natuur ligt meer afstand dan tusschen hemel en aarde: tusschen geest en stof: tusschen vuur en water.

De Florentijn is overal statig, kalm, waardig. Hij wordt meer op prijs gesteld naar mate men hem beter kent. Dieper steeds beseft men, dat alles aan hem degelijk is. Bij de overgroote meerderheid der dichters wordt men aanvankelijk bekoord door eene welluidende taal. Haar echter vaak hoorende, bespeurt men meer en meer de ledigheid; en wat een onuitputbare hoorn des overvloeds scheen, blijkt ten slotte eene fraai gevormde, doch zeer weinig inhoudende urne. Dante biedt het tegendeel. In weerwil van zijn heerlijken stijl, sleept hij niet dadelijk onwederstaanbaar mede: door zijne forschheid heeft hij iets afstootends. Nauwelijks echter is men eenige schreden met hem voortgewandeld, of zijne tooverkracht doet zich gelden. Tallooze schoonheden verrukken onophoudelijk het oog; diep gevoelde waarheden treffen het gemoed; een grootsch karakter dwingt tot bewondering. Waar en hoe vaak men hem opsla, overal en altijd is hij nieuw. Eene eeuwige jeugd ligt over het werk. Het kan alle gedruisch der wereld ontberen: het is zich zelven genoeg.

Daarom zou het een valsche greep en een onderpand van mislukking zijn, wilde iemand *De Komedie* verta-

len met klinkende, daverende woorden, en door de lucht gaan zweven met hare denkbeelden. Hij behoort met den Meester den vasten bodem te drukken. Hoogdraverij en breedsprakigheid, holle ontboezemingen en nevelachtige uitdrukkingen zijn de kenmerken van een opgeblazen geest, dus volstrekt ongeschikt om in de Dante-literatuur iets anders te doen dan te verminken. Met zorg moet het eenig passende woord gezocht worden, en dit zal steeds blijken het eenvoudigste te zijn. De antieke Zanger spreekt met zoo weinig mogelijk woorden, en hoe helder, hoe verstaanbaar! Laat anderen bladzijden vullen met verklaringen en verhalen, zij stellen het nooit zoo aanschouwelijk voor als Dante in twee of drie regels. Deze ongeëvenaarde beheerscher der taal kende hare fijnste schakeeringen; hij wist, dat elk harer woorden eene bepaalde waarde heeft en dat, indien tien woorden het zelfde schijnen uit te drukken, zij dit toch niet doen, maar alle tien verschillend zijn. Hij bezat het groote geheim van altijd het woord te kiezen, dat, wat hij zeggen wilde, volkomen zeide. Daarom behoefde hij zoo weinig woorden. Daarom moet de vertaler niet rusten voor hij in zijne taal het woord gevonden heeft, dat de zelfde kracht, waarde, beteekenis en fijnheid bezit van het oorspronkelijke. Het Italiaansche woord mag slechts vertegenwoordigd worden door zijn buitenlandschen tweelingbroeder. Wie dit verzuimt, zal eene karikatuur van Dante leveren: het verhevene wordt plat; het diepzinnige onverstaanbaar; het roerende flauw. Gij bedwingt den glimlach niet, waar vader Bilderdijk zijn UGOLIJN uitbuldert. Wat is dat leelijk! In welk onbewaakt oogenblik werd dat gerijmel genaamd: *Een tafereel uit Dante's Hel?* Bilderdijk heeft onderwezen, hoe de Toskaan *niet* in het Nederlandsch mag spreken.

Hoe mat, hoe krachteloos is Potgieters Francesca da Rimini! Volslagen gebrek aan gevoel; diepe onkunde van Italiaansch en Nederlandsch; misvatting van den rijken en rijpen dichterlijken geest spreken uit dat grove toonbeeld van heiligschennenden wansmaak. Dat een overigens begaafd en nauwlettend poëet zich zoo jammerlijk kon misleiden met zulk een doorslaand bewijs zijner machteloosheid om Dante te vatten wereldkundig te maken!

Die Ugolijn en die Francesca zijn zoo verbazend wanstaltig, dat zij niet eens verontwaardiging wekken. Waarom vatten Bilderdijk en Potgieter de zaak niet eenvoudig op? Waarom gaven zij het Italiaansch-zelf niet, edoch in Nederlandsche taal? Daarin toch lag het geheele geheim der vertolking. Alleen Dante moet spreken en niemand anders; hij kan ieders hulp ontberen. Wie meent hem te moeten verfraaien, ontsiert. Het komt er slechts op aan, Dante Nederlandsch te laten spreken, geheel op de zelfde wijze als hij Italiaansch spreekt.

Daartoe is niets noodig dan grondige kennis van den Meest Verheven Zanger, opdat men hem werkelijk versta. Tot dit verstand geraakt men gemakkelijk: door voorbereidende studie. Zij veroorlooft in den geest des Dichters te dringen, zijne stof meester te worden. Eenmaal zoo ver, is onze taal rijk genoeg om ten minste voor verknoeing van het oorspronkelijke te behoeden. *Cui lecta potenter erit res, nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.*

Zonderling echter, dat zelfs begaafden het nut, de noodzakelijkheid der wetenschap niet altijd inzien; dat zoovelen de dwaling huldigen, talent genoegzaam te achten om in het grootsche en degelijke te slagen. Toch is talent niets dan het middel om voordeelig met kunde te woekeren; maar waar de laatste in on-

voldoende mate gevonden wordt, is het eerste krachteloos.

Dante strekke tot spiegel. Zoo iemand, hem waren de vijf talenten bedeeld. Maar daarmede alleen werkte hij niet. Zij dreven hem om de wetenschappen met zooveel kracht te beoefenen, dat nog heden ieder verbaasd staat over zijne reusachtige kennis. Godgeleerdheid en wijsbegeerte, geschiedenis en sterrekunde, regts- en natuur-wetenschap, fraaie letteren, land- en volkenkunde — alles omvat zijn ontzachlijk brein. En nu is niets duidelijker dan dat hij, die hem wil doorgronden, zorge, zich in die vakken te onderrichten.

De eigenaardige toon en tint van het Middeleeuwsche Lied behoort angstvallig bewaard. En hier loopt een tolk groot gevaar. Hoe vaak is de verleiding schier onweerstaanbaar om, met ligte afwijking van het oorspronkelijke, aangenaam vloeiende verzen te dichten! Hoe ontwaart men niet met leedwezen, dat eene kleine wijziging van het Italiaansch voldoende zou zijn, om iets zeer welluidends te zeggen! Doch verre zulke zwakheid! Waar de keus is tusschen eene sierlijke uitdrukking en eene stroeve, hebbe de laatste de voorkeur, wanneer alleen zij de echo van Dante kan zijn. Wie dat gebouw in Italie afbreekt en zijne rots- en marmerblokken naar het Noorden draagt om het daar op nieuw te bouwen, moet nauwkeurig de zelfde maten en lijnen in het oog houden. Aan het antieke gebouw mogen geen nieuwerwetsche sieraden worden gebracht, al schijnen zij op het eerste gezicht te verfraaien. Want werkelijk zal dra met schrik ontwaard worden, dat, wat eene bevallige verbetering scheen, eene dwaze verzwakking is. *Stulta sapientia, quae Dante sapientior vult videri.*

Om niet te falen in het wedergeven van den Zanger, behoort zijn karakter doorgrond te worden; daar-

in ligt het raadsel der verhevenheid van zijn werk. Elke regel draagt den stempel zijner persoonlijkheid. Dante had een diep regtsbewustzijn, hij was een onwrikbaar voorstander der waarheid, een onverschrokken handhaver van het goede, een onverbiddelijk straffer van het kwade. De zoon van den advocaat verloochende zich nooit, al had hij reeds op tienjarigen leeftijd zijn vader verloren. Geheel zijn werk is een gericht, en omdat een onpartijdig rechter het houdt is het goed. Geen woest getier, geen sluw bestoken, geen openbaar geweld, geen verborgen kuiperij doet Dante aarzelen in de handhaving des regts. Vleierijen zijn evenzeer aan hem verspild als bedreigingen, plundering evenzeer als geldaanbod; hij vonnist zonder aanzien des persoons: onvatbaar voor omkooping.

Twee zaken staan vast: wie de machtigen niet spaart en de nederigen niet vertrapt, maar beiden loon naar werken geeft, vindt: 1° spoedig vele vijanden, 2° juist onder hen, die zich in de wereld voorop plaatsen als officieele verdedigers van waarheid en deugd. De edele Florentijn zag twee kampen om zich: verbitterde vijanden, innige vrienden. Want dit is weder een bewijs, dat de wereld niet zoo slecht is als velen beweren, dat de kloeken van geest en gemoed ook tal van warme aanhangers tellen.

Dat fiere regtsbewustzijn, die drang om zich tegen dwingelandij te verzetten, dat hart, voortgestuwd door zijn krachtig bloed om voor verdrukten te kloppen, die grootsche vrijheidszin, waarvan de frissche adem weldadig door de liederen waait — dit alles geeft den sleutel tot den geest der Komedie. En zonder van dit alles doordrongen te zijn, zal een vertaler zijn auteur kwalijk verstaan.

Bij het sluiten van tijdperken schijnt de wereld een dichter te baren, als den heraut, die eeuw aan eeuw het nageslacht verkondigt, wie het verleden beheerschten. Homerus .bezingt het Grieksche heidendom; duizend jaar later Virgilius het Latijnsche; ruim duizend na hem Dante het christendom. Tegen het einde der Middeleeuwen verschijnt deze man en wordt hare verpersoonlijking: hij vereenigt alles wat zijn tijd aan weten en denken bevat en schildert daarvan de tafereelen in onvergankelijke kleuren. De Middeleeuwen hebben gearbeid en uit hare handen is Dante voortgekomen; hij is hare gedenkzuil. Wat zij schoons en afzichtelijks hadden, wijst hij aan. Niet omdat dit zijne luim en liefhebberij, maar omdat het zijne taak, zijn lot was, waaraan hij zich niet hadde kunnen ontrekken. Hij is eene verschijning op het wereldtooneel; eene episode in de geschiedenis der menschheid. Die man was geroepen om iets op aarde te verrigten; en nauwelijks was zijn werk gereed of hij verdween. Hij noemde het Komedie in tegenstelling van Virgilius' Tragedie. Juist. Het heidendom kon nooit anders dan treurspel zijn: het christendom kon in tranen zaaien om in blijdschap te maaien. Zoo ligt in die namen eene hooge beteekenis: zij kenschetsen met één woord den wereldtoestand van duizenden jaren.

Die man moest een regtvaardige zijn, bijgevolg vervuld van liefde. De voorstelling, als werd hij door wraaklust gedreven om zijne vijanden in De Hel te plaatsen, is verkeerd. Het noemen van namen was de eisch der Kunst: zij gebood, dat het volle leven, de treffende aanschouwelijkheid zijn gedicht de bekoorlijke kracht der werkelijkheid zou bijzetten. Maar te hoog steeg Dante's verstand, dan dat hij zou willen verstaan

hebben, als werden door hem de aangewezenen verdoemd. Dragers van zonden waren noodig, en zondaren werden ter straffe verwezen; maar al droegen dezen namen, zij bedoelden geen bepaalde menschen. Immers, ter helle ontmoet men ook hen, die hij achtte en eerbiedigde.

De vertaler geve zich rekenschap van al deze dingen, opdat hij de woorden vinde, waarmede Dante wil, dat zijne bedoelingen worden kenbaar gemaakt. Hoe zou men den dichter verklaren, indien men hem zelven niet het allereerst en volledig kende? Gelijk gezegd: door studie is dit te verkrijgen. Men leze vóór men schrijve; men verzamele vóór men uitdeele. Met noeste vlijt worde de akker van den geest bewerkt, en zijne vrucht aangeboden als zij rijp is. Wat zonderlinge gejaagdheid, om de schamele grasscheuten te snijden en den volke te bieden! Laat de halm zich ontwikkelen, opdat het voedende graan kome. Eén brood, der menschheid geschonken, is oneindig meer dan bergen hoois, welke het redelooze vee ten spijze zijn.

Eene vertaling geeft gelegenheid, den rijkdom der Nederlandsche taal ten toon te spreiden. Zij is waardig naast de Italiaansche te gaan. Zijn hare slepende rijmen schaarscher, hare zangerigheid is ruim zoo groot, hare forschheid sterker. Zij veroorlooft het allermoeilijkste zóó te vertolken, dat men, de vertaling lezende, haar vloeiend en natuurlijk vindt en zeer gemakkelijk acht. Zij doet niets van de inspanning des arbeiders bespeuren: de woorden schijnen met hoffelijkheid zijner pen te gemoet getreden. En voorwaar, de zaak is de eenvoudigste ter wereld: er wordt om Dante te vertalen niets vereischt dan heerschappij over de taal. Wie deze niet verworven heeft, wachte zich voor eene poging tot

naturalisatie van den Italiaan, want hij zal er nooit in slagen hem Nederlander te maken. Maar wie zich dat meesterschap toeëigende, kan voortdurend een verheven kunstgenot smaken. Daarom heeft hij geenerlei verdienste. Want wat kan daar te prijzen zijn in den man, die bij de overvloeiende schatkist der Nederlandsche taal zit en slechts de hand behoeft uit te strekken om hare goudstukken den volke toe te werpen?

Groot echter is hij, die den goud-erts vond en dien wist te bewerken, tot ten laatste de gangbare munt verkregen werd. En zulk een was weder Dante. Zijne taal viel nog te vormen, toen hij optrad: het Latijn was het voertuig voor wetenschap en kunst. Dante schiep het italiaansch als schrijftaal. Hij was de eerste, die dat goud voor het volk smeedde.

Allen, die geroepen zijn in het openbare leven op te treden, behoorden van Dante eene bijzondere studie te maken. Zijn volmaakte stijl en ongeëvenaarde welsprekendheid overtreffen de edelste toonbeelden van het oude Rome. Macaulay getuigt: „I have heard the most eloquent statesman of the age remark, that, next to Demosthenes, Dante is the writer, who ought to be most attentively studied by every man, who desires to attain oratorical eminence." Daaraan welligt is het toe te schrijven, dat men vooral onder de advocaten vele vereerders van Dante telt.

Nederland bezit twee vertolkingen van den grooten Florentijn, welke teregt hoog gewaardeerd worden. Dr. Jan Conrad Hacke van Mijnden stichtte zich een onvergankelijk gedenkteeken door zijne overzetting in terzinen van de geheele Komedie. De begaafde literator, de heer A. S. Kok, is op het gelukkige denkbeeld gekomen, de Komedie metrisch te vertalen.

Terwijl „De Hel" in „De Wachter" verscheen, hebben onderscheidene letterkundigen die vertaling met de

beide bovengenoemden vergeleken. Dit gaf aanleiding, dat den ondergeteekende enkele malen werd gevraagd, waaraan sommige afwijkingen toe te schrijven waren. Toen dit hem noopte, het reuzenwerk van Dr. Hacke op te slaan, werd hij gedwongen tot eerbied en bewondering. Welk een man moest hij zijn, die met onverdroten ijver, met zware offers — van schatten gelds niet alleen maar van vele schoone levensjaren — met de edelste toewijding een doel nastreefde, zoo grootsch, als nauwelijks een verhevener valt aan te wijzen! Hoe krachtig heeft hij de beoefening van Dante bevorderd! Zulke voorgangers verdienen de hulde van tijdgenoot en nakomeling. En zoo men den arbeid van Dr. Hacke eenigzins wil leeren waardeeren, welaan, dan beginne men met eenige regelen van den Toskaan te vertolken. Ervarende, welk een arbeid dit is, zal men eenigen maatstaf hebben om de grootte te meten van den man, die de Honderd Zangen aan Nederland schonk.

Aan den arbeid van den Heer A. S. Kok waren niet de ontzettende bezwaren van het rijm verbonden. Daaraan is dan ook menige hoogst gelukkige uitdrukking, menig volkomen juist woord te danken, waardoor het oorspronkelijke vaak naar behooren wordt wedergegeven. Een rijkdom van aanteekeningen strekt tevens om het gedicht de overal noodige toelichting te geven. Talent en noeste vlijt, gepaard aan vasten wil, konden dezer verdienstelijke metrische vertolking het aanzijn geven. En daar zij in den handel is, kan dit werk van den heer Kok diensten bewijzen, als het te gelijk met eene berijmde vertolking wordt geraadpleegd.

Later hoopt schrijver dezes zijne studiën over den Meest Verheven Zanger: zijn leven en werken, te geven. Nadat het Tweede en Derde Lied verschenen zijn

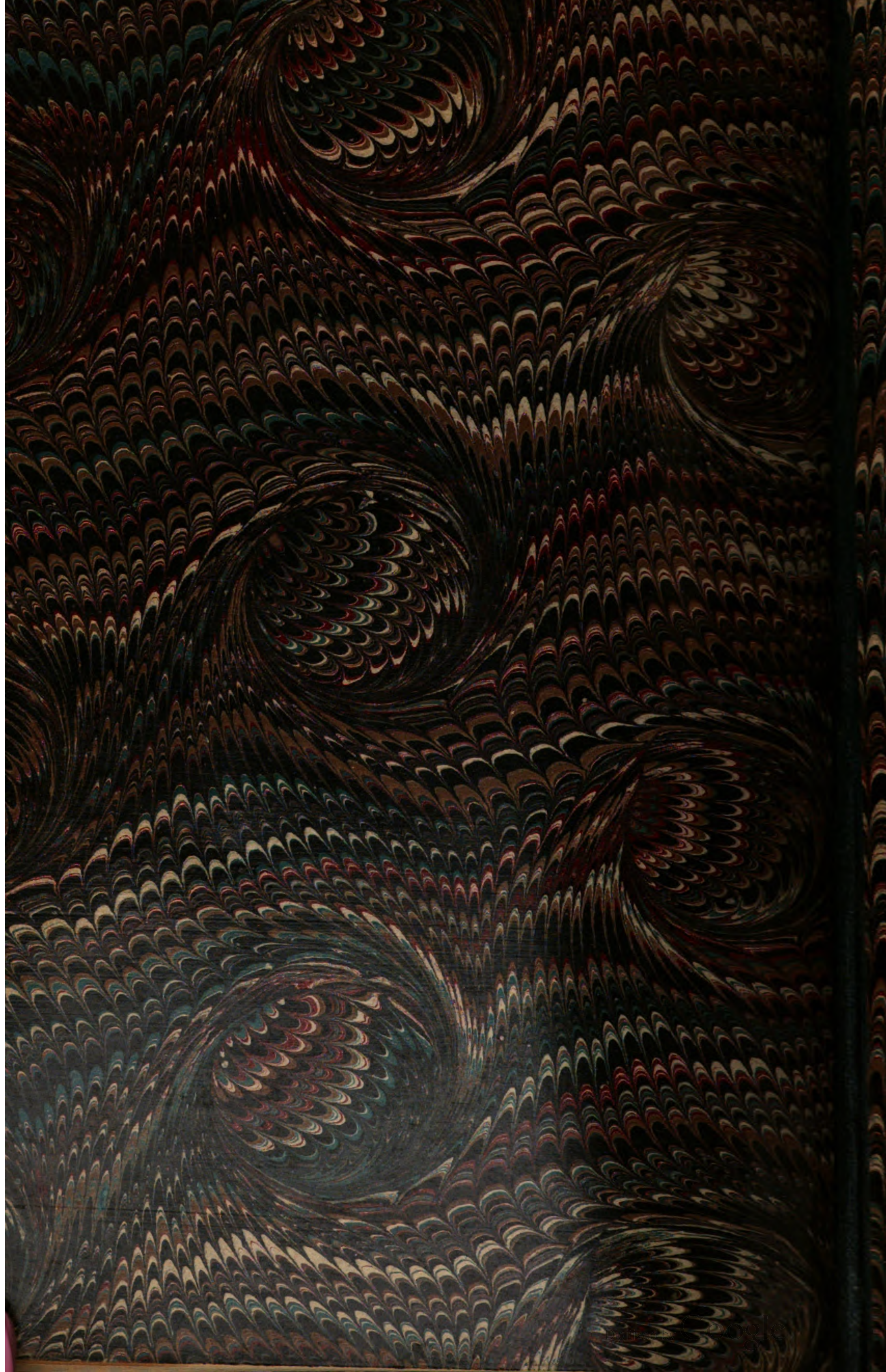
zal een overzicht van het geheel de meeste voldoening schenken. De weinige regelen, welke de vertaler thans, na de uitgave van DE HEL, aanbiedt, dienen slechts om rekenschap af te leggen van het opvatten der taak. Teregt toch zou het publiek hem mogen toevoegen: „Vreemdeling in de letteren, waarnaar strekt gij roekeloos de hand!" En als een andere Charon zou het hem kunnen bevelen, den tocht ter hel terstond te staken.

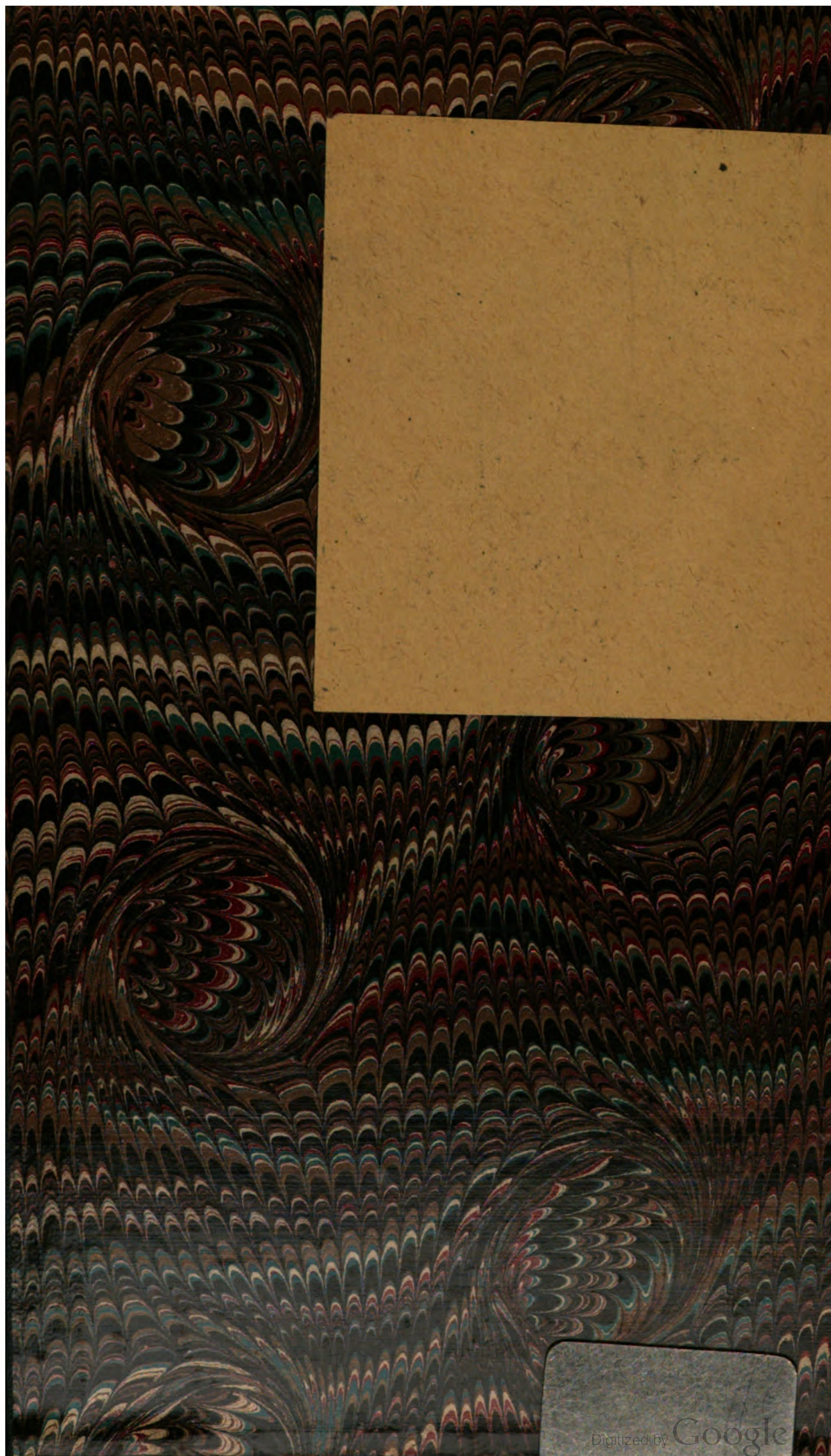
Daarom is het plichtmatig te verklaren, hoe hij tegen wil en dank deze uitgave bestond. En indien zij hem euvel wordt geduid, werpt hij bij voorbaat de schuld op hen, wier goedkeuring veroorzaakte, dat de eerste aarzelende schrede gevolgd werd door den vermetelen tocht. Ieder gevoelt, hoe verleidelijk in dit geval de aanmoediging was. Iemand die, ofschoon reeds aan het keerpunt gekomen, nog niets in zijn leven uitrigtte, en, met uitzondering van één werk, zich slechts door enkele stijl-oefeningen heeft trachten voor te bereiden om eenmaal de pen op het papier te zetten — hij versmaadt het niet, indien de kans gunstig blijkt om iets tot stand brengen, dat aandacht waardig schijnt. Mannen, met regtmatig gezach in de letteren bekleed, hebben den onbekende, die eensklaps door Dante hunne aandacht trok, ongemeen welwillend, verre boven verdiensten, welkom geheten. Het oordeel van deze uitgelezen bevoegden is zoo gewichtig, dat het oneindig meer zegt dan de toejuiching van duizend oppervlakkigen. *Non numerare sed ponderare sententias*, schrijft Cicero voor. Daarom, verlustige zich wie wil in het gejubel der menigte, den Dante-vertaler is het eene onschatbare vergoeding, wanneer de vorsten in Wetenschap en Fraaie Letteren hem den eerepenning hunner tevredenheid toekennen.

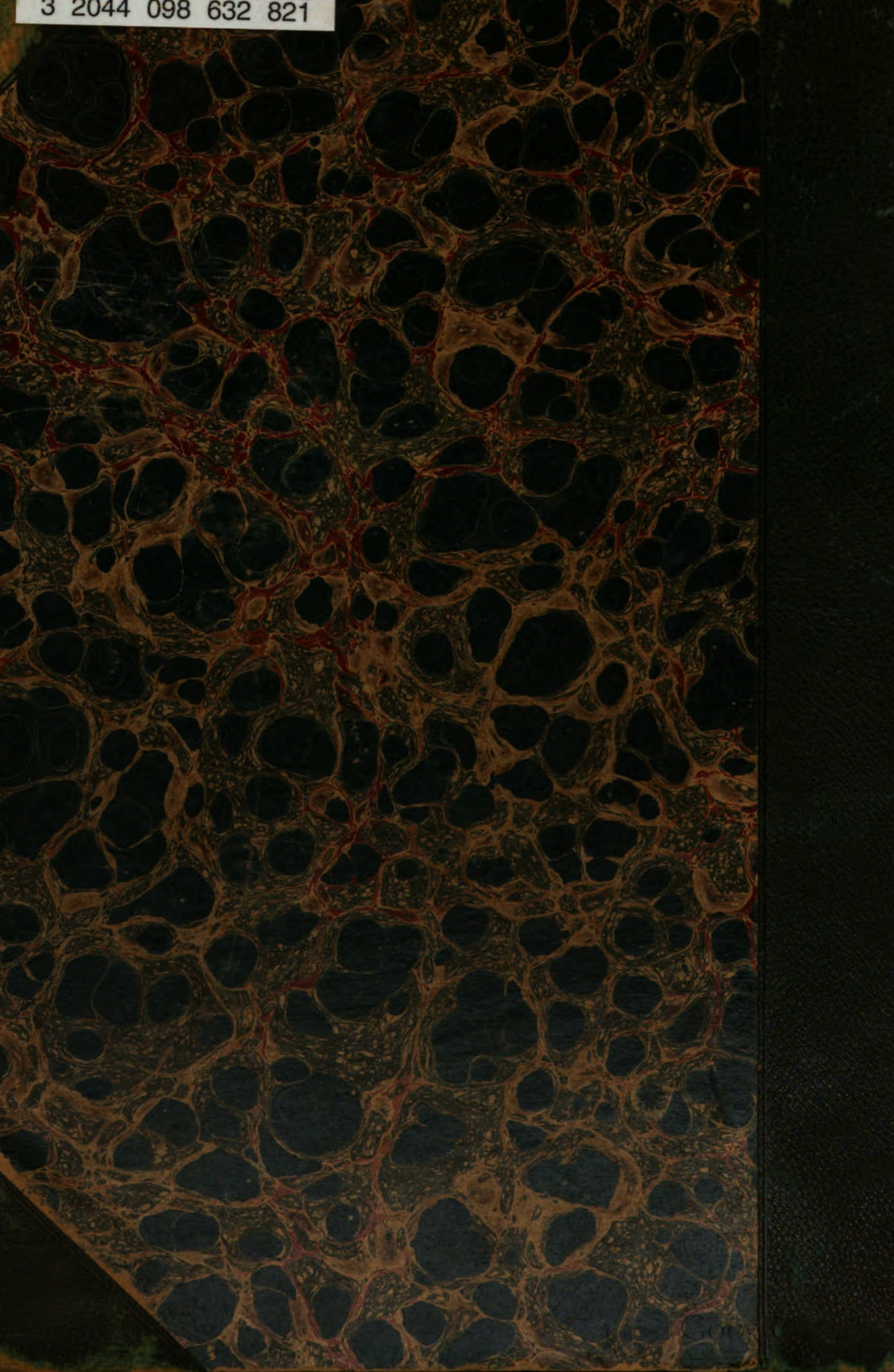
Amsterdam, 2 Februari 1876. Mr. JOAN BOHL.

INHOUD.

3 2044 098 632 821